

SUSTAV KATOLIČKIH ŠKOLA ZA EUROPU

**NASTAVNI
PLAN I PROGRAM
ZA GIMNAZIJU**
(IZMJENE I DOPUNE)

Sarajevo, 2025.

Nakladnik:
Sustav katoličkih škola za Europu

Za nakladnika:
v. d. promicatelja katoličkog školstva u Bosni i Hercegovini
mons. Ivica Božinović

Povjerenstvo Pedagoškog vijeća za revidiranje NPP-a:
prof. dr. Mirjana Mavrak
prof. dr. Sandra Bjelan
prof. dr. Jelena Brkić Šmigoc
Žana Altumbabić, prof.
Snježana Toskić, prof.
Marijana Baković Mlačo, dipl. psiholog

Lektura:
don Ilija Drmić, prof.
s. Terezija Antunović, prof.

Tehničko uređenje i priprema za tisak:
Nela Vukić

Tisak:
50 primjeraka

Naklada:
Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine

KAZALO

Predgovor.....	4
Uvod.....	6
I. JEZIČNO PODRUČJE	
1. HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST.....	14
2. ENGLISKI JEZIK.....	40
3. DRUGI STRANI JEZIK	
a. NJEMAČKI JEZIK.....	56
b. FRANCUSKI JEZIK.....	72
4. LATINSKI JEZIK.....	84
5. GRČKI JEZIK.....	101
II. MATEMATIČKO-INFORMATIČKO PODRUČJE	
6. MATEMATIKA.....	109
7. FIZIKA.....	126
8. INFORMATIKA.....	145
III. KEMIJSKO-BIOLOŠKO PODRUČJE	
9. KEMIJA.....	162
10. BIOLOGIJA.....	179
IV. DRUŠTVENO PODRUČJE	
11. POVIJEST.....	199
12. GEOGRAFIJA.....	221
13. SOCIOLOGIJA.....	236
14. FILOZOFIJA I LOGIKA.....	244
15. PSIHOLOGIJA I PEDAGOGIJA.....	254
16. POVIJEST RELIGIJA	264
17. ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU.....	273
V. SPORTSKO PODRUČJE	
18. TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ.....	289
VI. UMJETNIČKO PODRUČJE	
19. GLAZBENA UMJETNOST.....	325
20. LIKOVNA UMJETNOST.....	339
VII. OBVEZNO IZBORNO PODRUČJE	
21. VJERONAUK	
a. KATOLIČKI VJERONAUK.....	357
b. ISLAMSKA VJERONAUKA.....	380
c. PRAVOSLAVNA VJERONAUKA.....	395
22. ETIKA I MORAL.....	418

PREDGOVOR

Poštovani,

O tridesetoj obljetnici postojanja i djelovanja katoličkih škola u Sustavu katoličkih škola za Europu, predajemo vam revidirani Nastavni plan i program osnovnih i srednjih škola koje djeluju u Sustavu. Riječ je o okvirnom sadržaju obrazovanja u odgojno-obrazovnim ustanovama Sustava.

Od početka djelovanja katoličkih škola imamo vlastiti plan i program za škole Sustava. Sami smo ga izrađivali i na temelju iskustva povremeno ga usavršavali. Po njegovoj zadnjoj izmjeni radili smo punih petnaest godina. Nakon ankete provedene među učenicima, djelatnicima i roditeljima, slijedeći izražene želje i dokazane potrebe za rasterećenjem sadržaja i poboljšanjem kvalitete obrazovanja u školama Sustava, pristupili smo izmjenama i dopunama tog istog Nastavnog plana i programa, koji smo počeli primjenjivati od školske 2010./2011. godine.

Nakon višegodišnjeg promišljanja, na izvanrednom seminaru Sustava u veljači 2019., umjesto reforme kurikuluma škola Sustava, zaključili smo da je potrebno pokrenuti proces revidiranja postojećeg Nastavnog plana i programa temeljen na kompetencijskim referentnim okvirima, ciljevima poučavanja i odgojno-obrazovnim ishodima učenja.

Uvidom u prve verzije revidiranih planova i programa, koje su predložene u ožujku i travnju 2019., utvrdili smo da će djelatnicima, koji na njima rade, biti potrebna dodatna stručna podrška. Odgovarajuću stručnu podršku vrlo rado su ponudile prof. dr. Mirjana Mavrak i prof. dr. Sandra Bjelan, profesorice na Univerzitetu u Sarajevu – Filozofskom fakultetu (Odsjek za pedagogiju), koje su u kolovozu iste godine održale radne sastanke s ravnateljima, direktorima i djelatnicima u svim Katoličkim školskim centrima.

Bio je to početak procesa revidiranja planova i programa, međutim on je naglo prekinut u prvim mjesecima 2020. zbog proglašenja pandemije virusa COVID-19. Nakon prekida, koji je trajao skoro dvije godine, nastavili smo s radom u prosincu 2022. te smo u ožujku 2023. održali trodnevni radni susret u Sarajevu na kome su, pod vodstvom pojedinih članova Pedagoškog vijeća, sudjelovali članovi povjerenstava revidiranog NPP-a i predsjednici svih aktiva na razini Sustava.

Pedagoško vijeće usvojilo je i u revidirani Nastavni plan i program ugradilo prijedloge izravnih sudionika cjelokupnog procesa, a potom se pristupilo lekturi i korekturi usuglašenog plana i programa te grafičkom oblikovanju i pripremi za tisak.

Revidirani Nastavni plan i program osnovnih i srednjih škola Sustava katoličkih škola za Europu ostaje usklađen s Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju Bosne i Hercegovine, Zajedničkim jezgrama nastavnih planova i programa Bosne i Hercegovine te Uredbom Sustava katoličkih škola za Europu.

Revidirani Nastavni plan i program škola Sustava ni u čemu nije promijenio svrhu i odgoj obrazovanja u školama Sustava, nego su brze promjene na području odgoja i obrazovanja, koje su već prepoznate u planovima i programima pojedinih ministarstava i županija, zahtijevale promjene u strukturi i dinamici nastavnog rada, orijentirajući se prvenstveno prema odgojno-obrazovnim ishodima učenja, a ne toliko sadržaju koji mora biti predstavljen i svladan u nastavnom i izvannastavnom procesu.

Revidirani Nastavni plan i program škola Sustava predstavljen je na seminaru koji je održan u Sarajevu od 25. do 28. kolovoza 2024., s naglaskom na njegovu implementaciju koju će, slijedom odluke Pedagoškog vijeća, tijekom školske 2024./2025. godine pratiti i podržavati stručni tim, s ciljem početka primjene od školske 2025./2026. godine.

Dijelim uvjerenje kako revidirani Nastavni plan i program škola Sustava, kao i svi koji su mu prethodili, nudi više mogućnosti za ostvarenje one tako potrebne i željene „kvalitete više“. Zbog nje, i samo zbog nje, i postoje katoličke škole Sustava, a unaprjeđenje koje služi boljem odgoju i obrazovanju učenika u našim školama dobro je došlo.

Iskreno zahvaljujem članovima povjerenstava, aktiva i Pedagoškoga vijeća, koji su svojim prijedlozima i zauzetošću doprinijeli još većoj učinkovitosti ovoga revidiranog Nastavnog plana i programa.

Koristeći se riječima mons. Pere Sudara, dugogodišnjeg promicatelja katoličkoga školstva u Bosni i Hercegovini, nadam se „da će djelatnici u našim školama, svjesni i ponosni što u rukama imaju djelo svoga truda, sadržaj ovoga Nastavnoga plana i programa zauzetošću srca i uma posredovati svojim učenicima. To je najveće jamstvo da će u svome radu pronaći izvor radosti i da rezultati neće izostati“. U tom nastojanju svima od srca želim i od Boga molim blagoslov!

Sarajevo, veljača 2025.

mons. Ivica Božinović, v.d. promicatelja katoličkog školstva u BiH

UVOD

Sustav katoličkih škola za Europu obuhvaća sedam katoličkih školskih centara: „Sv. Josip“ u Sarajevu, „Sv. Franjo“ u Tuzli, „Sv. Pavao“ u Zenici, „Petar Barbarić“ u Travniku, „Don Bosco“ u Žepču, „Ivan Pavao II.“ u Bihaću i „Blaženi Ivan Merz“ u Banjoj Luci. U Sustavu djeluje pet osnovnih škola, sedam općih gimnazija i dvije tehničke i strukovne škole. Organizacijsku strukturu Sustava čine: promicatelj Sustava, ravnatelji centara, ravnatelji/direktori škola, djelatnici, učenici i njihovi roditelji. Pedagoško vijeće je savjetodavno tijelo Sustava kojim predsjedava promicatelj, a u njegovu članstvu su znanstvenici i znanstvenice iz oblasti odgojno-obrazovnih znanosti, djelatnici i djelatnice iz osnovnih i srednjih škola, direktori i direktorice škola te ravnatelji centara.

Sustav katoličkih škola za Europu svoju prepoznatljivost baštini iz stalnih propitivanja odgojno-obrazovne prakse sa svrhom unaprjeđenja nastavnog procesa. Nastavni plan i program, koji ovom prilikom donosimo, rezultat je petogodišnjeg promatranja redovitih i izvanrednih uvjeta u kojima je školstvo funkcioniralo u razdoblju od 2019. do 2024., neposredno prije, za vrijeme i nakon pandemije virusa COVID-19. Svrha odgoja i obrazovanja u školama Sustava nije se promijenila, ali su životni uvjeti naložili izmjene u strukturi i dinamici nastavnog rada, orijentirajući se primarno prema ishodima učenja, a ne prema sadržaju koji mora biti prezentiran i savladan u nastavnom i izvannastavnom procesu. U tom su smjeru i učinjene promjene u Nastavnom planu i programu.

Svrha odgoja i obrazovanja u školama Sustava doprinos je stvaranju društva utemeljenog na poštivanju dostojanstva ljudske osobe, ljudskih snaga, mogućnosti i prava, vladavini zakona i potpori ekonomskom razvitku koji osigurava jednake mogućnosti i najbolji životni standard za sve. Cilj Sustava je odgojiti sretnog čovjeka koji raspolaze znanjima i vještinama, što ga čini fleksibilnim za brze promjene koje se događaju u gospodarstvu, tehnici, znanosti te čovjeka čija pokretljivost u suvremenom svijetu znači otvorenu transmisiju znanja, horizontalnu i vertikalnu u obrazovnom sustavu Bosne i Hercegovine, a prostornu i vremensku u BiH, regiji, Europi i svijetu.

Opći ciljevi odgoja i obrazovanja Sustava katoličkih škola za Europu proistječu iz općeprihvaćenih, univerzalnih vrijednosti pojedinca i društva orijentiranog prema demokraciji, a temeljeni su na posebnostima nacionalnog, povijesnog, kulturnog i vjerskog naslijeđa svih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini bez obzira na zemlju podrijetla ili državljanstvo.

Opća svrha obrazovanja, koja je temeljni orijentir ovoga dokumenta, pojašnjena je u osam točaka:

- **PRISTUP ZNANJU** – omogućiti pristup znanju kao temelju za razumijevanje sebe i drugoga te svijeta i života uopće
- **NAVIKA UČENJA** – stvarati uvjete za formiranje navike učenja kroz cijeli život
- **POŠTIVANJE PRAVILA** – poštivati ljudska prava sudionika obrazovanja te promicati slobodu, demokraciju i vladavinu zakona
- **UVAŽAVANJE OSOBNOSTI** – osigurati uvjete za optimalni razvoj svih učenika s obzirom na uzrast, tjelesne i duhovne osobitosti, a uzimajući u obzir i njihove individualne snage i slabosti, nadarenost i teškoće u razvoju
- **PRIPADANJE ZAJEDNICI** – razvijati svijest o pripadnosti državi Bosni i Hercegovini, vlastitoj kulturi, jeziku i naslijeđu na način primjeren civilizacijskim stečevinama, kroz upoznavanje i uvažavanje drugoga, uz poštivanje različitosti i njegovanje međusobnog razumijevanja, solidarnosti i povjerenja među ljudima, narodima i zajednicama u BiH i svijetu
- **MOGUĆNOST IZBORA** – razvijati poimanje slobode i odgovornosti za izbor na svim razinama obrazovanja i u svim društvenim skupinama bez obzira na posebne inačice identiteta poput spola, rase, nacionalne pripadnosti, društvenog i kulturnog podrijetla, socioekonomskog statusa, vjeroispovijesti ili zdravlja
- **DOPRINOS EKONOMSKOM RAZVITKU** – uočavati odnos stjecanja dobra za sebe i drugoga, razlikovati ekonomske i duhovne dobrobiti te shvatiti pojam poniznosti u posjedovanju dobra koje pojedinca čini društveno korisnim
- **USPOREDIVOST ZNANJA I OBRAZOVNA PROHODNOST** – stalno unaprjeđivati standard kvalitete znanja temeljenog na općeljudskim potrebama, koji će biti usporediv na europskoj razini te omogućiti uključivanje u europske odgojno-obrazovne sustave.

Svrha obrazovanja u Sustavu katoličkih škola za Europu je unaprijediti uvjete života učenika, roditelja i nastavnika pomoću suvremenih obrazovnih strategija, s posebnim naglaskom na odgojne ciljeve kojima se teži, a to su:

- **NE UGROZITI ŽIVOT** – poštivanje svih oblika života kao najveće vrijednosti, poštivanje različitosti i posebnosti života u prirodi i društvu
- **BITI ODGOVORAN PREMA PRIRODI/DRUŠTVU** – razvoj odgovornosti prema sebi, radu i pravilima neophodnim za život u zajednici
- **POŠTIVATI DRUGOGA** – poimanje važnosti različitosti kako bi se pojmio vlastiti identitet, poimanje slobode u kontaktu s drugima, poimanje razlike u određivanju granica i pregovaranju o granicama
- **ŽIVJETI LJUBAV** – njegovanje empatije, prijateljstva, suradnje i različitih oblika ljubavi: prema obitelji, vršnjačkoj skupini, zavičaju, domovini, svijetu; razvoj ekološke svijesti i, slijedom toga, razvoj svijesti o potrebi kontrole i smanjenja nasilnog ponašanja.

Cilj Sustava katoličkih škola za Europu povezan je s ciljevima djelovanja državnih i privatnih škola u Bosni i Hercegovini: **doprinijeti kvalitetnom procesu odgoja i obrazovanja djece i mladih u BiH**. Nastavni plan i program, od početka djelovanja Sustava do danas, sadrži komponente koje su zajedničke svim školama u BiH, te neke dodane, posebne elemente koji su u ekvivalenciji s drugim programima javnih i privatnih škola u BiH.¹

Tako i ovaj, revidirani Nastavni plan i program slijedi načelo horizontalne i vertikalne prohodnosti u obrazovanju, što omogućuje neometan prijelaz učenika iz škola Sustava u druge škole i obrnuto. Škole Sustava razvijaju svoju djelatnost slijedom načela simetrije u odnosu s obrazovnim sustavima u BiH kroz programske sadržaje koji su slični ili istovjetni drugim obrazovnim programima, dok načelo komplementarnosti slijede uvođenjem posebnih sadržaja koji nadopunjavaju sadržaje drugih obrazovnih programa.

Navedeni se ciljevi ostvaruju kroz trajno definirane **obrazovne zadaće Sustava**:

- podržati stručni razvoj nastavnika trajnim usavršavanjem, seminarima na svim razinama, duhovnim obnovama i moralnom izobrazbom, uz tretiranje obrazovanja nastavnika kao nematerijalne stimulacije u nastavnom radu (slobodni dani za pohađanje izobrazbe)
- kreirati prostor i vrijeme za rad s učenicima koji trebaju dopunski, dodatni ili posebno kreativan rad (rad u sekcijama)
- organizirati nastavni proces uz fleksibilni pristup nastavi određen punim povjerenjem prema nastavniku kao realizatoru i voditelju nastavnih aktivnosti
- kreirati prostor i vrijeme za kontakt i izobrazbu roditelja te kvalitetnu komunikaciju s obiteljima učenika, posebno u izmijenjenim i kriznim uvjetima školovanja gdje roditelji postaju „produžena ruka nastavnika“ (prigodni susreti, školska događanja, dostupnost informacija u napredovanju učenika, sudjelovanje roditelja u kreiranju školskog života).

Povezanost obrazovne svrhe, ciljeva i zadaća ilustrirana je u tablicama 1 i 2.

Uz druge javne i privatne škole u BiH, škole Sustava katoličkih škola za Europu svojim djelovanjem već više od četvrtine stoljeća djeluju u smjeru doprinosa kvalitetnom obrazovanju djece i mladih ljudi u Bosni i Hercegovini. S nadom da će kooperativno djelovanje na svim razinama obrazovanja biti osnaženo ovom revizijom postojećeg obrazovnog programa, u nastavku donosimo Nastavni plan i program za gimnaziju Sustava katoličkih škola za Europu.

---

¹ Nastavni predmeti, koji se tiču umjetnosti, istinski su primjer korelacije glazbenih i likovnih elemenata. Grčki jezik, Etika i moral (za učenike koji ne pohađaju Vjeronauk), izborni predmeti, sadržaji koje obuhvaćaju sati Zajednice učenika i odgoja za demokraciju te program zdravstvenog odgoja samo su neki primjeri ovih posebnosti.

Tablica 1:

Matrica za opće vrijednosti koje se utkvaju u realiziranje svakog nastavnog predmeta (dio 1)

SVRHA OBRAZOVANJA

SVRHA SUSTAVA KATOLIČKIH ŠKOLA ZA EUROPU: UNAPRIJEDITI ŽIVOT UČENIKA, RODITELJA I NASTAVNIKA					
SVRHA OBRAZOVANJA		NE UGROZITI ŽIVOT	ODGOVORNOST PREMA PRIRODI/DRUŠTVU	POŠTIVANJE DRUGOGA	LJUBAV, EMPATIJA, PRIJATELJSTVO, SURADNJA
	PRISTUP ZNANJU	Postoji li istina?	Kakva je kvaliteta znanja koja se usvaja u povezanosti s okruženjem učenika?	Jesam li dostupan učenicima kao njihov učitelj?	Što volim unutar sadržaja o kojem učim/poučavam?
		Kako se do istine dolazi?	Kako ekraniziranje života štiti prirodu?	Koliko se koristi razgovor u nastavnom radu?	Tko mi može pomoći u prihvaćanju onoga što ne volim?
		Razlika između doživljaja, podataka i činjenica.	Je li u tom slučaju zaštićen čovjek/društvo?	Što je kršenje autorskih prava i otvorena znanost?	Kako mogu pomoći drugome s onim što ja posjedujem i volim?
NAVIKA UČENJA	Raspored vremena za rad i odmor.	Vrijeme u nastavi za prezentiranje naučenog izvan škole.	Koliko je vremena ostavljeno za samostalan rad učenika?	Koliko je vremena ostavljeno učeniku za uzajamnu pomoć u učenju?	
	Načelo: „Ničega previše“ i „češće, a pomalo“.	Čime se bavim uz obvezni posao?	Poštuje li se vrijeme roditelja?		
POŠTIVANJE PRAVILA	Pravila prema sebi, svojoj sigurnosti i moći.	Pravila prema imovini, zajednici, prirodi.	Pravila prema drugome.	Pravila komunikacije.	
			Ugrožava li moja sloboda drugoga?	Razumijevanje pojma socijalne distance.	
UVAŽAVANJE OSOBNOSTI	Teorija o općeljudskim potrebama.	Moje potrebe i potrebe društva i zajednice.	Individualizacija obrazovnog rada i učenja.	Ugrožava li većinu posebna potreba manjine?	
	Odgovornost prema osobnim potencijalima.	Načelo: „Sve što hoću, to i mogu.“	Pravila mentoriranja i vođenja.	Ugrožava li prosjek osobnost pojedinca (većina manjinu)?	
	Što me u nastavi čini sretnim?	Kako dogovaram granice koje se poštuju?	Zašto nam treba posebna zadaća za neke učenike?		

Tablica 2:

Matrica za opće vrijednosti koje se utkvaju u realiziranje svakog nastavnog predmeta (dio 2)

SVRHA SUSTAVA KATOLIČKIH ŠKOLA ZA EUROPU: UNAPRIJEDITI ŽIVOT UČENIKA, RODITELJA I NASTAVNIKA					
SVRHA OBRAZOVANJA		NE UGROZITI ŽIVOT	ODGOVORNOST PREMA PRIRODI/DRUŠTVU	POŠTIVANJE DRUGOGA	LJUBAV, EMPATIJA, PRIJATELJSTVO, SURADNJA
	PRIPADANJE ZAJEDNICI (ZEMLJI, NARODU)	Zadani identiteti. Ja građanin svoje države, EU i svijeta. Obiteljski identitet.	Što trebam znati da bih predstavio sebe i svoje krugove pripadanja?	Što trebam znati o drugome (čovjeku, vremenu, prostoru, jeziku) da bih bolje poznavao sebe?	Po čemu sam sličan drugima? Po čemu se razlikujem od drugih? Koja je osobina samo moja i ničija više?
	MOGUĆNOST IZBORA	Stečeni identiteti. Sloboda u odabiru i spremnost njegova ostvarenja.	Ugrožava li moj odabir nešto ili nekoga iz mog okruženja?	Čime je određen moj izbor prijatelja, izvanškolske aktivnosti, školske sekcije, predsjednika odjela?	Razumijevanje pojma kvalitete: kvaliteta je ono što zadovoljava osobne potrebe, a te su potrebe različite u ljudima.
	JA I EKONOMSKI RAZVITAK	Kako učenjem predmeta stječem samostalnost? Što je moja samostalnost? Jesu li ocjene moja plaća?	Kako moja postignuća doprinose okruženju: obitelji, izgledu škole i dvorišta, zajednici učenika/nastavnika? Što moja ocjena znači mom okruženju?	Koga ugrožava moje postignuće, a kome čini dobro? Postoje li granice postignuća (ocjena ili čega drugog)?	Na koji ću način omogućiti i drugima da postiču svoja ostvarenja? Što je poniznost u posjedovanju neke moći/sposobnosti?
	USPOREDIVOST ZNANJA I PROHODNOST NA LOKALNOJ, EU I GLOBALNOJ RAZINI	Što je važno znati o znanju drugih, meni sličnih ili od mene različitih?	Je li moje/učeničko znanje povezano s PISA istraživanjem? (PISA - Programme for International Student Assessment - Međunarodno istraživanje procjene znanja i vještina učenika).	Kakve su mogućnosti i granice vertikalne i horizontalne prohodnosti unutar predmeta, među školama Sustava, u BiH i izvan BiH?	Razumijem li razlike i sličnosti i mogućnost komunikacije među školskim sustavima? Do koje granice Sustav katoličkih škola za Europu živi simetriju i komplementarnost u koegzistiranju s drugim sustavima?

SADRŽAJ NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA

Revizija Nastavnog plana i programa urađena je temeljem uvida u Nastavni plan i program definiran i usvojen u Sarajevu 2010. godine. Rad na tadašnjem Nastavnom planu i programu vodilo je i uredilo Povjerenstvo za izradu NPP-a pod vodstvom tadašnjeg promicatelja mons. dr. Pere Sudara. Tekst su uredili Tihomir Šutalo i Vatroslav Čelar, lektorirala ga je Elvira Lovrić, a izgled naslovnice priredio je Miroslav Šetka.

Revidirani Nastavni plan i program, predviđen za realiziranje od školske 2025./2026. godine, sadržajno donosi:

1. Nastavni plan za gimnaziju:

- nastavni plan gimnazije
- plan realiziranja nastavnih sati za razrede od I. do IV., po nastavnim područjima
- plan realiziranja nastavnih sati za izborne predmete unutar svakog područja
- plan realiziranja sati za nastavni predmet Zajednica učenika i odgoj za demokraciju, koji se realizira na satima svakog odjela što ih vodi razrednik/voditelj odjela od I. do IV. razreda.

2. Nastavne programe za predmete različitih područja koji sadrže:

- tjedni i godišnji broj sati za realizaciju po razredima od I. do IV. razreda
- ishode učenja i kompetencije kao žarišne točke realiziranja nastave
- tematizaciju programskih cjelina za svaki razred
- didaktičke upute o posebnostima realiziranja sadržaja predmeta u povezanosti s drugim predmetima i tematskim cjelinama
- korelaciju predmeta (opći pregled) s drugim predmetima
- kadrovske resurse – profil stručnjaka koji može realizirati nastavu predmeta.

Poštujući činjenicu da je znanje u suvremenim uvjetima fenomen koji se mijenja iz časa u čas, da je suvremeni napredak znanosti i tehnologije izmijenio paradigmu obrazovanja i različitih obrazovnih institucija, poput škole i biblioteke, te da u uvjetima globalne informacijske mreže govorimo o posebno oblikovanom vremenu i prostoru učenja, odnosno o „...prostoru tokova, bezvremenskom vremenu i digitalnom dokumentu koji je toliko izmijenio svoj oblik da govorimo uvjetno o njenoj 'imaterijalnosti'“² odvažili smo se ponuditi ove revidirane nastavne planove i programe smatrajući ih vrstom odgovora na izmijenjene okolnosti u kojima se današnji mladi odgajaju i obrazuju.

U školama Sustava katoličkih škola za Europu u uporabi su udžbenici prema popisu koji, na prijedlog stručnih aktiv Sustava, za svaku školsku godinu odobri promicatelj. Udžbenici koje

---

² Tvrtko Šercer (2000.), Diskontinuitet analognog i digitalnog prostora: knjižničarska struka na raspuću, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 43(4), str. 15–34, prema: Senada Dizdar (2011.), *Od podatka do metapodatka*, Sarajevo, Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, str. 259.

koriste učenici moraju biti tiskani na hrvatskom jeziku u Bosni i Hercegovini. Ako nema udžbenika tiskanog na hrvatskom jeziku u Bosni i Hercegovini, koji uglavnom odgovara Nastavnom planu i programu Sustava, onda se uzima udžbenik na hrvatskom jeziku tiskan u Republici Hrvatskoj. Iznimno, ako nema udžbenika na hrvatskom jeziku tiskanog u Bosni i Hercegovini ili u Republici Hrvatskoj, tek onda se može, uz preporuku dotičnoga aktiva i izričito dopuštenje promicatelja, uzeti udžbenik na nekom drugom jeziku. Važno je napomenuti da je udžbenik tek jedan od objekata učenja. Slijedom načela, kojima poučavaju informacijske znanosti, objekti učenja trpe brze promjene u skladu s uvjetima u kojima se nastava realizira. Učenje i poučavanje se u digitalnom dobu obavljaju posredstvom **digitalnih dokumenata** koji se od udžbenika, kao sredstva za učenje u analognom poučavanju, razlikuju po svojoj dinamičnoj komunikativnosti. Digitalni dokument nije dovršena knjiga koja se čita na jednome mjestu, s fokusom na jedan sadržaj, već takav radni materijal koji se stalno dopunjava, transparentan je i dostupan velikom broju korisnika i nije ograničen vremenom i prostorom uporabe. Digitalizirani objekti učenja nisu tek inačica udžbenika, a digitalni način poučavanja nije isto što i analogni način samo prenesen na ekrane računala. Kako kažu informacijski stručnjaci, suvremeno se poučavanje služi **hipertekstom kao nastavnim alatom**, a hipertekst razbija nastavnu naraciju, jer sadržaj o kojemu nastavnik izlaže ili tekst koji se upravo čita, povezan je s nizom drugih izvora, pa stoga nije nepromjenjiv, nego je u stanju stalnog nastajanja.³ Slijedom ovih činjenica, o kojima znanost govori u prethodnih sedam desetljeća, a koje su djelatnici Sustava skupa s učenicima i roditeljima posebno iskusili u vrijeme pandemije virusa COVID-19, **nastavnicima se daje potrebna sloboda u izboru sadržaja i izvora učenja**, uz povjerenje u njihovu **odgovornost za ispunjenje ciljeva obrazovanja** propisanih Nastavnim planom i programom 2025./2026. školske godine.

Nastavni plan i program gimnazije Sustava katoličkih škola za Europu temelji se na pretpostavci povjerenja u kvalitetu rada djelatnika i njihovu kreativnu prilagodbu sadržaja, nastavnih oblika, metoda i sredstava, koji je usklađen s potrebama učenika, s jedne, i Sustava kao predstavnika društvenih potreba, druge strane. Stoga je ovaj dokument vodič za orijentaciju nastavnika u njihovu radu te vodič za vrednovanje planiranog i ostvarenog u nastavnom procesu, vrednovanje učeničkog postignuća i samovrednovanje nastavnika.

---

³ Senada Dizdar (2011.), *Od podatka do metapodatka*, Sarajevo, Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, str. 262.

NASTAVNI PLAN GIMNAZIJE

Sustava katoličkih škola za Europu

R.br.	Nastavni predmeti i područja	I.	II.	III.	IV.
I. JEZIČNO PODRUČJE					
1.	Hrvatski jezik i književnost	4	4	3 + (1) ⁴	3 + (2)
2.	Engleski jezik	3	3	2 + (1)	2 + (2)
3.	Drugi strani jezik ⁵	2	2	2	2
4.	Latinski jezik ⁶	2	2	-	-
5.	Grčki jezik	-	-	1	1
II. MATEMATIČKO-INFORMATIČKO PODRUČJE					
6.	Matematika	3	3	3 + (1)	3 + (2)
7.	Fizika	2	2	2 + (1)	2 + (2)
8.	Informatika	1	1	- (2)	- (4)
III. KEMIJSKO-BIOLOŠKO PODRUČJE					
9.	Kemija	2	2	2 + (1)	2 + (2)
10.	Biologija	2	2	2 + (1)	2 + (2)
IV. DRUŠTVENO PODRUČJE					
11.	Povijest	2	2	2 + (1)	2 + (2)
12.	Geografija	2	2	2 + (1)	2 + (2)
13.	Sociologija	-	-	1	-
14.	Filozofija i logika	-	-	-	2
15.	Psihologija i pedagogija	-	-	2	-
16.	Povijest religija	-	-	1	-
17.	Zajednica učenika i odgoj za demokraciju	1	1	1	1
V. SPORTSKO PODRUČJE					
18.	Tjelesni i zdravstveni odgoj	2	2	2 + (2)	2 + (4)
VI. UMJETNIČKO PODRUČJE⁷					
19.	Glazbena umjetnost	1	1	- (1)	- (2)
20.	Likovna umjetnost	1	1	- (1)	- (2)
VII. OBVEZNA IZBORNA NASTAVA⁸					
21.	Vjeronauk	1	1	1	1
22.	Etika i moral	1	1	1	1
Ukupno sati u tjednu		30 +1	30 + 1	30 + 1	30 + 1
VIII. OSTALE DJELATNOSTI⁹		2	2	2	2

⁴ Broj sati u zagradi odnosi se na izbornu nastavu. Učenik bira izbornu područje nakon drugog razreda. Izborna se nastava organizira ako se za određeno područje opredijeli najmanje 5, a najviše 10 učenika. Učenici IV. razreda gimnazije dužni su, po osobnom izboru, izraditi i obraniti seminarski rad iz jednog predmeta izbornoga područja prema uputama Pedagoškoga vijeća.

⁵ Broj učenika u grupi drugoga stranog jezika Njemački jezik/Francuski jezik je od 6 do 12.

⁶ Ukoliko nije moguće organizirati nastavu grčkoga jezika, nastavlja se s izučavanjem latinskoga jezika u III. i IV. razredu.

⁷ Učenik obvezno bira jedan od dva ponuđena nastavna predmeta.

⁸ Minimalan broj učenika za izvođenje predmeta Vjeronauk je 1, minimalan broj učenika u grupi Etike i morala je 5. Maksimalan broj učenika u jednoj grupi je 12.

⁹ Dopunsku, dodatnu, tečajnu, produžnu i ostale vidove nastave i izvannastavne djelatnosti uvode nastavnička vijeća sukladno programima rada škola i u granicama zakona.

I. JEZIČNO PODRUČJE

HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Nada Abramović, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Marina Heraković, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Janja Jaković, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Sanja Jurić, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Mladen Keleč, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Zrinka Mandurić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Ivona Rajković, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Sanja Tomić, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

I. JEZIČNO PODRUČJE

1. HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Hrvatski jezik i književnost** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Jezičnog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprijeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablicu 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Hrvatskoga jezika i književnosti ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- ovladavanje temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja te njihovim međudjelovanjem, jezičnim znanjem i znanjem o hrvatskome jeziku kao sustavu
- stvaranje pisanih i govornih tekstova različitih sadržaja, struktura, namjena i stilova te razvijanje aktivnog rječnika, stjecanje navika i potreba za čitanjem i pisanjem različitih neprekinutih, isprekidanih, mješovitih i višestrukih tekstova u osobne i javne svrhe
- čitanje i interpretiranje reprezentativnih tekstova hrvatske i svjetske književnosti na temelju osobnoga čitateljskog iskustva i znanja o književnosti te razvijanje kritičkog mišljenja i literarnog ukusa
- otkrivanje različitih načina čitanja i razvijanje iskustva čitanja koja oblikuju i preoblikuju osobna iskustva te otvaraju nove perspektive, potiču razvoj literarnoga ukusa, mašte i refleksije o svijetu, sebi i drugima
- pronalaženje sadržaja i informacija u različitim izvorima te na temelju njih učiti kritički promišljati, procjenjivati njihovu pouzdanost i korisnost.

Sadržaj nastave Hrvatskoga jezika i književnosti obuhvaća četiri oblasti: jezik (upoznavanje sustava hrvatskoga jezika na fonološkoj, morfološkoj, leksikološkoj, sintaktičkoj i diskursnoj razini), književnost (upoznavanje najvažnijih tekstova hrvatske i zavičajne književnosti te najznačajnijih djela svjetske književnosti), kultura i mediji (upoznavanje medija i kanala kojima su se tijekom povijesti prenosile i naraštajima predavale jezične i književne činjenice; upoznavanje rukopisa, knjiga, časopisa, manifestacija, književnih i jezikoslovnih pokreta i skupina, modernih sredstava masovnog priopćavanja) te komunikacija (primjenjivanje komunikacijskog bontona, usklađivanje komunikacije sa situacijom i svrhom te slušateljima, razgovaranje prema zadanoj temi i svrsi). Sadržaj je obiman i realizira se u različitom broju sati tjedno, ovisno o uzrastu učenika i tipu predmeta (obvezni ili izborni).

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz predmet Hrvatski jezik i književnost) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Hrvatski jezik i književnost, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o jeziku, književnosti, kulturi i medijima. U svakom razredu definirane su **četiri vještine koje su usmjerene na slušanje, govorenje, čitanje i pisanje**.

- 1. Vještina slušanja** – omogućuje razlikovanje govorne i razgovorne vrste tekstova s obilježjima opisnog i pripovjednog diskursa različitih funkcionalnih stilova i oblika i iz različitih izvora u skladu s određenom svrhom slušanja (javna, osobna) i namjena (informiranje, uvjeravanje); omogućuje spretno opisivanje jezičnih i govornih obilježja slušanoga teksta, objašnjavanje informacija i ideja te procjenjivanje njihove valjanosti u skladu sa svrhom slušanja; omogućuje oblikovanje govorenih i/ili pisanih tekstova na temelju slušanja.
- 2. Vještina govorenja** – omogućuje učeniku opisivanje i pripovijedanje u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja; određuje temu, oblik, svrhu i namjenu govornoga teksta: informiranje, uvjeravanje i pregovaranje; potiče na razlikovanje monološke i dijaloške vrste govornih tekstova s obilježjima opisnoga i pripovjednog diskursa; objašnjava svojim riječima obilježja administrativnoga i publicističkog stila na primjerima različitih vrsta tekstova; govori i razgovara u skladu s govornom ulogom te razgovara prema obrascima razgovora u skupini: uvjeravanja i pregovaranja; samostalno primjenjuje pravogovorna pravila hrvatskoga standardnog jezika uvažavajući verbalne i neverbalne vrednote govorenoga jezika s obzirom na funkcionalni stil teksta.
- 3. Vještina čitanja** – omogućuje čitanje u skladu s određenom svrhom opisnih i pripovjernih tekstova različitih funkcionalnih stilova i oblika (učenici biraju temu, oblik, izvore i namjenu za čitanje zadanih i samostalno odabranih neknjiževnih i književnoumjetničkih tekstova različite složenosti); omogućuje obrazlaganje važnosti čitanja zadanih i samostalno odabranih neknjiževnih i književno-umjetničkih tekstova različite složenosti; omogućuje raščlanjivanje, tumačenje i procjenjivanje ključnih riječi, ideja, jezičnih i stilskih obilježja neknjiževnih i književno-umjetničkih tekstova različite složenosti, zadanih i samostalno odabranih.
- 4. Vještina pisanja** – omogućuje oblikovanje i pisanje funkcionalnih i stvaralačkih, zadanih i samostalno odabranih te vezanih tekstova različite složenosti s obzirom na namjenu, čitateljstvo, slušateljstvo ili publiku i ciljeve obrazovanja; omogućuje ovladavanje jezičnom normom i rječnikom te obilježjima funkcionalnih i stvaralačkih, zadanih i samostalno odabranih te vezanih tekstova različite složenosti s obzirom na namjenu, ciljeve obrazovanja te čitateljstvo, slušateljstvo ili publiku.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati, broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave predmeta Hrvatskoga jezika i književnosti u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 3: Hrvatski jezik i književnost – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET		IZBORNI PREDMET	
	HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST		HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	4	140	-	-
II.	4	140	-	-
III.	3	105	1	35
IV.	3	90	2	60

I. RAZRED – HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 4: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 4		GODIŠNJI BROJ SATI: 140	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Hrvatski jezik		1. Razgovarati i raspravljati o zadanoj ili slobodnoj temi 2. Primjenjivati pravopisna pravila 3. Objasniti razliku između hrvatskoga jezika kao sustava govora i hrvatskoga standardnog jezika 4. Istraživati rasprostranjenost hrvatskih govora i dijalekata 5. Raspravljati o jeziku kao sastavnici nacionalnoga identiteta 6. Ovladati funkcijama glasova u jeziku, alternacijama i naglasnim sustavom te analizirati glasovni sustav hrvatskoga standardnog jezika 7. Poznavati temeljne činjenice iz povijesti hrvatskoga jezika i jezika drugih naroda u BiH do 15. st.	
Književnost i stvaralaštvo		1. Oblikovati i pisati opisne i pripovjedne tekstove te tekstove raščlambe i tumačenja 2. Interpretirati književni tekst prema temi i žanru na sadržajnoj i izraznoj razini primjenjujući književnoteorijske pojmove 3. Interpretirati književni tekst sukladno književnopovijesnom razdoblju (antika i srednji vijek) te društvenom i kulturnom kontekstu u kojem je nastao 4. Poznavati temeljne činjenice o počecima slavenske pismenosti na temelju prvih književnih tekstova na tlu Hrvatske i Bosne i Hercegovine 5. Izražavati svoje mišljenje i obrazlagati svoj kritički stav o književnom tekstu na temelju čitateljskog iskustva	
Komunikacija		1. Primjenjivati komunikacijski bonton 2. Usklađivati govorenje s komunikacijskom situacijom, svrhom i slušateljima 3. Čitati s razumijevanjem opisne i pripovjedne tekstove složenih struktura 4. Oblikovati i govoriti opisne i pripovjedne tekstove	
Kultura i mediji		1. Prepoznati različite izvore informacija za pripremu teksta i primjenjivati ih u oblikovanju teksta 2. Odabrati informacije u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja i provjeravati njihovu važnost i točnost 3. Upoznati se s radom školske knjižnice 4. Izdvajati i razvrstavati informacije i ideje u obliku teksta	

Tablica 5: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Pristup umjetnosti/književnosti	8
Lirika	19
Epika	16
Lirsko-epske vrste	1
Drama	8
Diskurzivni književni oblici	3
Temeljna civilizacijska djela	7
Klasična/antička (grčka i rimska) književnost	18
Srednjovjekovna europska književnost	4
Hrvatska srednjovjekovna književnost i srednjovjekovna književnost u BiH	6
Uvod u jezik	3
Glas	3
Pismo (grafija) i pravopis (ortografija)	2
Morfologija	10
Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika	3
Hrvatski standardni jezik i hrvatska narječja	2
Povijest jezika	1
Jezično izražavanje	26
Broj sati godišnje:	140

Tablica 6: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Pristup umjetnosti/književnosti	• Umjetnost (vrste umjetnosti i umjetničko djelo) • Književnost (naziv, pojam i vrste) • Znanost o književnosti: književna kritika, povijest književnosti, teorija književnosti i književna metodologija • Književnost i jezik • Književnost i društvo • Književnost i druge umjetnosti • Svrha proučavanja književnosti • Hrvatska i svjetska književnost i književnost naroda BiH - usporedno proučavanje • Rodovi i vrste • Epohe i razdoblja • Stilovi i pravci • Klasična i moderna književnost • Usmena i pisana književnost
Lirika	• Lirika (pojam, razvoj, obilježja, vrste) • Oblici i značajke lirike, stil i stilska sredstva, ritam • Usmena i pisana lirika • Vrste usmene lirike (ljubavne, obredne i običajne pjesme) Tematska podjela lirskih pjesama: • domoljubna: S. S. Kranjčević, <i>Moj dom</i> (I. Sarajlić, <i>Sarajevo</i>);

	socijalna: D. Cesarić, <i>Vagonaši</i> (M. Krleža, <i>Liječnik kod siromaha</i>) • duhovno-religiozna: N. Šop, <i>Isus čita novine</i> (A. B. Šimić, <i>Nađeni Bog</i>; H. Lamekani, <i>Kad si ti sve</i>) • misaona: D. Cesarić, <i>Pjesma mrtvog pjesnika</i> • ljubavna: J. Pupačić, <i>Zaljubljen u ljubav</i> • pejzažna: A. G. Matoš, <i>Jesenje veče</i> (V. Vidrić, <i>Jutro</i>; H. Humo, <i>Hercegovački pejzaž</i>) Tradicionalni oblici: • himna: Antun Mihanović, <i>Horvatska domovina</i> • oda: Petar Preradović, <i>Rodu o jeziku</i> • elegija: F. Ciraki, <i>Florentinske elegije</i> • ditiramb: Vladimir Nazor, <i>Cvrčak</i> • epigrama: A. G. Matoš, <i>Djed unuku, Po Sv. Pismu, Ad hominem</i> • epitafi; stećci: Mak Dizdar, <i>Zapis o zemlji</i> Primjeri usporednih motiva: • A. G. Matoš, T. Ujević, M. Krleža: <i>Notturmo</i> Pjesma u prozi: • F. Mažuranić, <i>Svemir</i>; I. Andrić, <i>Ex Ponto (Poimam i shvaćam)</i>; H. Humo, <i>Hanarin pogled</i> Dijalektalna poezija: • D. Gervais, <i>Tri nonice</i>; D. Domjanić, <i>Ciklame, krvave ciklame</i>
Epika	Epika (pojam, razvoj, obilježja, vrste) • Epska narodna pjesma: <i>Smrt Senjanina Ive</i> (ili po izboru) • Narodna pripovijetka (po izboru) Jednostavni oblici: • mit: <i>Orfej i Euridika</i> • basna: Ezop (po izboru) • bajka: H. C. Andersen, <i>Carevo novo ruho</i> • anegdota, vic, poslovica i zagonetka Složeni oblici: • novela: V. Kaleb, <i>Gost</i> (Z. Dizdarević, <i>Majka</i>) • roman (pojam, razvoj i vrste) • Šenoa, <i>Zlatarovo zlato</i> • J. D. Selinger, <i>Lovac u žitu</i>
Lirsko-epske vrste	Lirsko-epske vrste (obilježja) • Balada: <i>Hasanaginica</i> (ili <i>Majka Margarita</i>)
Drama	Drama (pojam, razvoj, obilježja, vrste) • Struktura i kompozicija (sukob, likovi, monolog i dijalog) Drama i kazalište • Tragedija: Sofoklo, <i>Antigona</i> • Komedia: Marin Držić, <i>Skup</i> • Drama u užem smislu: I. Vojnović, <i>Ekvinocij</i>
Diskurzivni književni oblici	Diskurzivni književni oblici (pojam, razvoj, obilježja, vrste) • Putopis: M. Peić, <i>Skitnje</i> (ili: Z. Džumhur, <i>Pisma iz Azije</i>) • Esej: M. de Montaigne, <i>O odgoju</i> (ulomci: <i>O cilju odgoja, O učenju klasičnih jezika</i>) • Članak, dnevnik, kritika, feljton, polemika, rasprava, biografija i autobiografija

Temeljna civilizacijska djela	• Temeljna civilizacijska književna djela: <i>Biblija, Talmud, Kur'an, Gilgameš, Mahabharata, Veda, Pančatantra, Ramajana, Tisuću i jedna noć</i> • <i>Biblija: Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Judita, Pjesma nad pjesmama, Psalmi, Evanđelje po Ivanu</i>
Klasična/antička (grčka i rimska) književnost	• Klasična književnost Zapada: grčka i rimska književnost; <i>klasično</i> kao vrijednosna oznaka, periodizacija Grčka književnost: • Homer, <i>Ilijada, Odiseja</i> • Alkej, <i>Lađi</i> • Sapfa, <i>Ljubavna strast</i> • Pindar, <i>Pjesnik o ratu</i> • Eshil, <i>Okovani Prometej</i> • Sofoklo, <i>Kralj Edip</i> • Euripid, <i>Elektra</i> (ili <i>Medeja</i>) Rimska književnost: • Plaut, <i>Tvrđica</i> • Katul, <i>Jadni Katule</i> • Vergilije, <i>Eneida</i> • Ovidije, <i>Metamorfoze (Piram i Tizba)</i> • Horacije, <i>Lidiji, Poslanica Pizonima</i>
Srednjovjekovna europska književnost	Srednji vijek: povijesne granice, naziv, književne vrste i estetika; <i>minnesängeri</i> i <i>trubaduri</i> Nacionalni epovi: • <i>Beowulf</i> • <i>Pjesan o Rolandu</i> • <i>Pjesan o Cidu</i> • <i>Kalevala</i> • <i>Pjesma o Nibelunzima</i> • Viteški roman: <i>Roman o Tristanu i Izoldi</i> • Sv. Augustin, <i>Ispovijesti</i>
Hrvatska srednjovjekovna književnost i srednjovjekovna književnost u Bosni i Hercegovini	Počeci slavenske pismenosti, jezici i pisma; Prvi književni tekstovi: • Črnorizac (Crnorizac) Hrabar, <i>O pismenima</i> • <i>Baščanska ploča</i> • <i>Vindolski zakon</i> • <i>Lucidar</i> • <i>Zapis popa Martinca</i> (izbor ulomaka) • <i>Ljetopis popa Dukljanina (Smrt kralja Zvonimira)</i> • <i>Rumanac trojski</i> • <i>Aleksandrida</i> • <i>Pismo Nikole Modruškoga</i> • <i>Misal po zakonu rimskoga dvora</i> • <i>Svit se konča; Šibenska molitva; Va se vrime godišća</i> • <i>Muka svete Margarite</i> • <i>Humačka ploča</i> (11. st.) • <i>Povelja Kulina bana</i> (12. st.) • <i>Kočerinska ploča</i> (15. st.) • Epitafi na stećcima

	• <i>Hrvojev Misal</i> • <i>Bosanska kronika</i> ili <i>Povijest kuće Kotromanića</i> (izbor)
Uvod u jezik	• Jezik i govor (komunikacija), jezik kao sustav znakova • Narav jezičnoga znaka: izraz i sadržaj; zalihost (redundancija) • Hrvatski standardni jezik
Glas	• Fonem, alofon (fonemska inačica) i fon (glas) • Fonetska (akustička i artikulacijska) te fonološka (funkcionalna) svojstva fonema; fonetika i fonologija; razdioba fonema • Glas (nastajanje i podjela); Funkcija glasova u jeziku
Pismo (grafija) i pravopis (ortografija)	• Pismo, grafem (slovo); grafemski sustav hrvatskoga standardnog jezika • Pravopis (ortografija) i pravogovor (ortoepija); fonemi <i>č, ć, đ, dž</i> s pravopisnog i pravogovornog stajališta
Morfologija	• Morfem, alomorf i alternacije fonema i fonemskih skupina: jednačenje (asimilacija) po zvučnosti i po mjestu tvorbe • Gubljenje suglasnika i/ili pojednostavljivanje suglasničkih skupina, palatalizacija i sibilizacija, jotacija • Alternacije <i>-ije/je/e/i</i> i alternacije <i>-l/o</i>
Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika	• Naglasak (akcent) i dužina (kvantiteta) • Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika; naglašene i nenaglašene riječi; enklitike i proklitike • Raspodjela naglasaka; zanaglasna duljina
Hrvatski standardni jezik i hrvatska narječja	• Kajkavsko narječje • Čakavsko narječje • Štokavsko narječje
Povijest jezika	• Jezik, pismo, povijesne i kulturne osobitosti Hrvata i drugih naroda BiH do kraja 15. st.
Jezično izražavanje	• Govoreno i pisano izražavanje • Tekst • Opis • Dijalog i monolog • Raščlamba • Tumačenje • Učenici tijekom godine pišu četiri školske zadaće s ispravcima
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 7: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 4		GODIŠNJI BROJ SATI: 140	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Hrvatski jezik	1. Poznavati i analizirati morfološka obilježja riječi (vrste riječi i njihove osobitosti) te morfolistikumu hrvatskoga standardnog jezika 2. Primjenjivati znanja o morfološkim oblicima riječi 3. Poznavati povijest hrvatskoga jezika do 18. st. te povijesni pregled standardnih jezika u BiH		
Književnost i stvaralaštvo	1. Čitati s razumijevanjem tekstove složenih struktura te povezivati i objašnjavati informacije i ideje		

	2. Interpretirati književni tekst sukladno književnopovijesnom razdoblju te društvenom i kulturnom kontekstu u kojem je nastao 3. Prepoznati stilsko-poetička obilježja epoha humanizma i renesanse, baroka, klasicizma, prosvjetiteljstva i romantizma 4. Uspoređivati književne tekstove hrvatske književnosti s obzirom na društveno-povijesni i kulturni kontekst 5. Analizirati tekstove iz bosanskohercegovačke kulturne baštine 17.-19. st. i njegov utjecaj na kulturni identitet 6. Odabirati samostalno književni tekst za čitanje i komentirati svoje stavove, interese i navike vezane uz čitanje 7. Stvaralački se izražavati prema vlastitom interesu s poticajem različitih iskustava
Komunikacija	1. Razgovarati i raspravljati o zadanoj ili slobodno odabranoj temi u skladu sa svrhom i komunikacijskom situacijom 2. Primjenjivati komunikacijski bonton, aktivno slušati prema određenoj svrsi slušanja 3. U skladu sa svrhom istraživanja odabrati informacije iz različitih izvora i dokazivati njihovu valjanost
Kultura i mediji	1. Izražavati svoje mišljenje i obrazlagati svoj kritički stav 2. Oblikovati i govoriti izlagačke tekstove i usklađivati govorenje s komunikacijskom situacijom, svrhom i slušateljima 3. Raspravljati o književnom tekstu na temelju čitateljskog iskustva i znanja o svijetu 4. Pretraživati, odabrati i uporabiti informacije pronađene u školskoj knjižnici

Tablica 8: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Predrenesansa i humanizam	8
Renesansa	20
Barok	14
Književnost u Bosni i Hercegovini u 17., 18. i 19. st.	14
Klasicizam i prosvjetiteljstvo	15
Predromantizam i romantizam	18
Uvod u morfologiju	5
Promjenjive vrste riječi	12
Nepromjenjive vrste riječi	4
Morfostilistika	2
Hrvatska narječja	2
Povijest jezika	2
Jezično izražavanje	24
Broj sati godišnje:	140

Tablica 9: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Predrenesansa i humanizam	- Pojam, trajanje, značajke; humanizam kao kulturni i književni pokret - Latinizam; književni život; književni oblici i značajke; glavni pisci i djela - Dante Alighieri, <i>Božanstvena komedija (Pakao, I.-V.)</i> - Francesco Petrarca, <i>Kanconijer</i> (I., LXI., XIV., LXI., XVI.) - Giovanni Boccaccio, <i>Decameron</i> (Uvod; 5. novela) - Hrvatski humanizam (humanizam na hrvatskom sjeveru i na hrvatskome jugu, glavni pisci i djela) - Marko Marulić, <i>Davidijada</i> (1. pjevanje: stih 1-11 i 140-160) - Ivan Česmički, <i>U smrt majke Barbare</i> - Juraj Šišgorić, <i>Elegija o pustošenju Šibenskog polja</i> - Antun Vrančić, <i>Putovanje iz Budima u Drinopolje</i>
Renesansa	- Europska renesansa: renesansa kao kulturni i književni pokret (odnos prema prirodi i čovjeku; odnos prema antici; književni oblici i značajke; glavni pisci i djela) - Lodovico Ariosto: <i>Bijesni Orlando</i> (1. pjevanje) - Francois Rabelais: <i>Gargantua i Pantagruel</i> (ulomci) - Miguel de Cervantes: <i>Don Quijote</i> (ulomci) - William Shakespeare: <i>Hamlet, San ivanjske noći, Soneti</i> (XVIII., CXVI., CXXX.) - Hrvatska renesansa i njezina središta: Dubrovnik, Split, Hvar, Šibenik, Zadar - Odnos prema talijanskoj renesansi; književni oblici i značajke; glavni pisci i djela - Marko Marulić: <i>Judita, Molitva suprotiva Turkom</i> - Šiško Menčetić: <i>Blaženi čas i hip, Prvi pogled</i> - Džore Držić: <i>Grem si, grem, Draža je od zlata</i> - <i>Ranjinin zbornik (Zbornik Nikše Ranjine)</i> - Hanibal Lucić: <i>Jur nijedna na svit vila, Robinja</i>; Mavro Vetranović: <i>Pjesanca u pomoć poetam, Moja plavca, Posvetilište Abramovo</i> - Brne Karnarutić: <i>Vazetje Sigeta grada</i> (Treti dil, stih 597-638) - Petar Zoranić: <i>Planine</i> (ulomci) - Petar Hektorović: <i>Ribanje i ribarsko prigovaranje</i> (ulomci) - Mikša Pelegrinović: <i>Jeđupka (Proslov, Šestoj gospođi)</i> - Marin Držić: <i>Dundo Maroje, Novela od Stanca</i> (ulomci)
Barok	- Pojam, trajanje, značajke: manirizam naspram baroku - katolička obnova (protureformacija); književni oblici i značajke; glavni pisci i djela - Luis de Gongora: <i>Sat na zvoniku, Pješčani sat, Nad grobom vojvotkinje od Lerme</i> - Gianbattista Marino: <i>Pjevač, Ljudski život</i> - Pedro Calderon de la Barca: <i>Život je san</i> - Torquato Tasso: <i>Oslobođeni Jeruzalem</i> (ulomci)

	• Barok u hrvatskoj književnosti: dubrovačko-dalmatinski, kajkavski, slavonski barok i barok ozaljskoga kruga; glavni pisci i djela • Ivan Gundulić: <i>Suze sina razmetnoga, Dubravka Osman</i> (ulomci) • Ivan Bunić Vučić: <i>Nemoj, nemoj, ma ljubice, Tvrd je vil moja, Prsi ima od leda vil moja gizdava, Slatka dušo mom života, Vrh smrti</i> • Junije Palmotić: <i>Pavlimir</i> (ulomci) • Ignjat Đurđević: <i>Vili neharoj, Raklici koja je sumnjila bit ljubljena, Ljubovnik rasrčeni, Slici svojoj u ruci gospođe, Suze Marunkove</i> • Fran Krsto Frankopan: <i>Napojnice pri stolu – Človičstvo zove se prava lipota, Cvitja razmišljenje i žalosno protuženje</i> • Pavlinski zbornik • Ana Katarina Zrinski: <i>Putni tovaruš</i> • Juraj Habdelić: <i>Pervi oca našega Adama greh</i> (<i>Gizdost ženska ili Gizdost mladeh ljudi</i>) • Antun Kanižlić: <i>Sveta Rožalija</i> (početak) • Latinizam u 17. st.
Književnost u Bosni i Hercegovini u 17., 18. i 19. st.	• Franjevačka književnost u BiH u 17., 18. i 19. st. (književni oblici, značajke, pisci i djela) • Juraj Dragišić: <i>O prirodi nebeskih duhova koje nazivamo anđelima</i> • Matija Divković: <i>Nauk krstjanski za narod slovinski, Koliko su slatke pjesni nebeske</i> • Filip Lastrić: <i>Kratak pregled starina bosanske provincije</i> • Lovro Šitović: <i>Pisna od pakla</i> • Bono Benić: <i>Ljetopis franjevačkog samostana Kraljeva Sutjeska</i> • Marijan Bogdanović: <i>Ljetopis franjevačkog samostana u Kreševu</i> • Ivan Franjo Jukić: <i>Putovanje od Sarajeva do Carigrada</i> • Grgo Martić: <i>Osvetnici</i> • Bošnjačka književnost 17. i 18. st.; alhamijado književnost (po izboru) • Književnost na orijentalnim jezicima (poezija i proza - izbor) • Usmena književna tradicija na ovim prostorima; epske narodne pjesme; bugarštice, lirske i epsko-lirske narodne pjesme
Klasicizam i prosvjetiteljstvo	• Klasicizam kao europski pokret; racionalizam; književni oblici i značajke; glavni pisci i djela • Pierre Corneille: <i>Cid</i> • Jean Racine: <i>Fedra</i> • Jean Baptiste Poquelin Moliere: <i>Škrtac</i> • Voltaire: <i>Candide</i> (ulomci) • Carlo Goldoni: <i>Krčmarica Mirandolina</i>

	• Hrvatska književnost 18. st. • Književni oblici i značajke • Glavni pisci i djela • Matija Petar Katančić: <i>Jesenji plodovi</i> (<i>Ševa, Vinobera u zelenoj Molbice dolini</i>) • Matija Antun Reljković: <i>Satir iliti divji čovik</i> • Andrija Kačić Miošić: <i>Razgovor ugodni naroda slovinskoga</i> • Tituš Brezovački: <i>Matijaš grabancijaš dijak</i> • Latinizam u 18. st.
Predromantizam i romantizam	• Europski predromantizam: zanimanje za starinu i folklor; europski romantizam; glavni predstavnici francuskog, njemačkog, talijanskog, ruskog, poljskog romantizma i romantizma u nordijskim zemljama • Johan W. von Goethe: <i>Patnje mladog Werthera, Faust</i> • Friedrich Schiller: <i>Razbojnici</i> • George G. Byron: <i>Putovanje Childea Harolda</i> (ulomak) • Engleski jezerski pjesnici: W. Wordsworth, <i>Sunovrati</i>; Aplhons de Lamartine, <i>Jezero</i> • Edgar Allan Poe: <i>Gavran, Crni mačak</i> • Aleksandar S. Puškin: <i>Evgenije Onjegin</i> • Mihail J. Ljermontov: <i>Junak našeg doba</i> • France Prešeren: <i>Sonetni vijenac</i> • Petar Petrović Njegoš: <i>Gorski vijenac</i>
Uvod u morfologiju	• Fonem i morfem; alomorf • Podjela morfema prema položaju i prema funkciji • Osnova riječi, osnova i nastavak, morfem i osnova riječi, vrste osnove • Znanstvene discipline u okviru lingvistike • Gramatičke kategorije: kategorija vrste riječi, kategorija oblika riječi, kategorija položaja riječi (funkcije)
Promjenjive vrste riječi	• Podjela riječi po značenju (vrste) • Promjenjive vrste riječi • Imenice: leksičke osobine, gramatičke osobine (rod, broj, padež), gramatička sinonimija, gramatička homonimija • Zamjenice: vrste, sklonidba • Pridjevi: leksičke i gramatičke osobine, stupnjevanje • Brojevi: sklonidba i pisanje, brojeve imenice i brojevi prilozi • Glagoli: značenje, gramatičke kategorije, jednostavni glagolski oblici, složeni glagolski oblici
Nepromjenjive vrste riječi	• Prilozi: značenje i služba, vrste priloga • Prijedlozi: značenje, slaganje prijedloga s padežima • Veznici: vrste, pisanje veznika • Čestice, riječice ili partikule: služba • Usklici: služba
Morfostilistika	• Imenske riječi (morfostilem i morfostilistika, umanjenice i uvećanice, dublete, arhaizmi) • Glagolski oblici (apsolutna i relativna uporaba)
Hrvatska narječja	• Hrvatska narječja (kajkavsko, čakavsko, štokavsko)

Povijest jezika	• Hrvatski jezik od 16. do kraja 18. st.; povijesni pregled ostalih standardnih jezika u BiH
Jezično izražavanje	• Prikaz • Životopis • Sažetak • Upućivanje • Četiri školske pisane zadaće s ispravicama
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 10: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 3		GODIŠNJI BROJ SATI: 105	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Hrvatski jezik		1. Analizirati morfosintaktička obilježja riječi u rečenici 2. Objašnjavati veze među rečenicama, osnovne sintaktičke jedinice u tekstu 3. Objašnjavati jezik kao društvenu i povijesnu pojavu podložnu utjecajima i stvarati pretpostavke o promjenama u hrvatskome jeziku 4. Primjenjivati pravopisna pravila u pisanju teksta 5. Poznavati povijest i standardizaciju hrvatskoga, bosanskog i srpskog jezika	
Književnost i stvaralaštvo		1. Izražavati se stvaralački prema vlastitom interesu potaknut različitim iskustvima 2. Analizirati i interpretirati književne tekstove svjetske, hrvatske i bosanskohercegovačke književnosti romantizma, realizma i modernizma u skladu s poetikama te društvenim i povijesnim kontekstom 3. Čitati s razumijevanjem upućivačke i raspravljačke tekstove	
Komunikacija		1. Izražavati svoje mišljenje i obrazlagati svoj kritički stav o književnom tekstu na temelju čitateljskog iskustva i znanja o svijetu 2. Analizirati rečenice u tekstu i primjenjivati sintaktička znanja u oblikovanju tog istoga teksta 3. Aktivno slušati prema određenoj svrsi slušanja 4. Oblikovati i govoriti raspravljačke tekstove (recenzija) i usklađivati govorenje s komunikacijskom situacijom, svrhom i slušateljima	
Kultura i mediji		1. Uspoređivati medijske tekstove i zaključivati o njihovu utjecaju na oblikovanje stavova i vrijednosti primatelja 2. Prosuđivati utjecaj književne i kulturne baštine na razvoj vlastitoga kulturnog identiteta 3. U skladu sa svrhom istraživanja odabrati informacije iz različitih izvora i procjenjivati njihovu valjanost 4. Istraživati i interpretirati utjecaj društveno-povijesnog i kulturnog konteksta na književni tekst 5. Samostalno istraživati digitalne knjižnice uz etičku uporabu tih knjižnica	

Tablica 11: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Romantizam u hrvatskoj književnosti	6
Protorealizam	3
Realizam u europskoj književnosti	13
Realizam u hrvatskoj književnosti	10
Modernizam u europskoj književnosti	7
Moderna u hrvatskoj književnosti	10
Književnost BiH krajem 19. i početkom 20. st.	11
Sintaksa	26
Povijest jezika	3
Jezično izražavanje	16
Broj sati godišnje:	105

Tablica 12: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Romantizam u hrvatskoj književnosti	• Hrvatski narodni preporod (uvodne informacije) • Budnice i davorije (Ljudevit Gaj, Dimitrije Demetar, P. Štoos) • Stanko Vraz: <i>Đulabije, Ždral putuje k toplom jugu</i> • Petar Preradović: <i>Zora puca, Putnik, Ljudsko srce, Mrtva ljubav</i> • Ivan Mažuranić: <i>Smrt Smail-age Čengića</i>
Protorealizam	• Uvodne informacije • August Šenoa: <i>Prijan Lovro, Prosjak Luka, Budi svoj, Propast Venecije</i>
Realizam u europskoj književnosti	• Uvodne informacije • N. V. Gogolj: <i>Kabanica</i> • H. de Balzac: <i>Otac Goriot</i> • F. M. Dostojevski: <i>Zločin i kazna</i> • L. N. Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i> • Turgenjev: <i>Očevi i djeca</i> ili <i>Lovčevi zapisi</i> • G. Flaubert: <i>Gospođa Bovary</i> • E. Zola: <i>Germinal</i>
Realizam u hrvatskoj književnosti	• Uvodne informacije • Ksaver Šandor Gjalski: <i>Illustrissimus Battorich</i> ili <i>Perillustris ac generosus Cinte</i> • Ante Kovačić: <i>U registraturi</i> • Vjenceslav Novak: <i>Posljednji Stipančići</i> • Josip Kozarac: <i>Tena</i> • Silvije Strahimir Kranjčević: <i>Mojsije, Eli! Eli! Lama azavtani?!, Gospodskom Kastoru, Iza spuštenijeh trepavica</i>
Modernizam u europskoj književnosti	• Uvodne informacije • Charles Baudelaire: <i>Suglasja, Albatros, Stranac</i> • Arthur Rimbaud: <i>Samoglasnici, Pijani brod</i> • Paul Verlaine: <i>Jesenja pjesma, Pjesnička umjetnost</i> • Anton Pavlovič Čehov: <i>Tri sestre</i> • Henrik Ibsen: <i>Nora</i>

Moderna u hrvatskoj književnosti	• Uvodne informacije • Janko Leskovar: <i>Misao na vječnost</i> • A. G. Matoš: <i>Jesenje veče, Utjeha kose, 1909., Camao, Kip domovine leta 188*, Cvijet sa raskršća</i> • Vladimir Vidrić: <i>Dva pejzaža, Dva levita, Adieu</i> • Vladimir Nazor: <i>Zvonimirova lađa, Šuma spava, Maslina</i> • Dinko Šimunović: <i>Muljika, Mrkodol</i> • Milan Begović: <i>Bez trećega ili Pustolov pred vratima</i> • Ivo Vojnović: <i>Dubrovačka trilogija (Suton)</i> • Ivan Kozarac: <i>Đuka Begović</i>
Književnost u BiH krajem 19. i početkom 20. st.	• Uvodne informacije • I. Miličević i O. Hadžić: <i>Trule dubine</i> • J. Truhelka: <i>Zlatni danci</i> • T. Alaupović: <i>Bez tebe</i> • S. Bešagić: <i>Na pučini svjetla, Janje moje</i> • E. Mulabdić: <i>Na obali Bosne ili Zeleno busenje</i> • Musa Ćazim Ćatić: <i>Ja sam vjerni rob ljepote, Ja nijesam sanjar, Teubei nesuh</i> • H. Humo: <i>Grozdanin kikot</i> (ili izbor iz poezije) • Šantić: <i>Veče na školju, Pretprazničko veče, Ostajte ovdje</i> • P. Kočić: <i>Kroz maglu</i>
Sintaksa	• Pojam sintakse, jedinice sintakse • Spojevi riječi, sročnost, upravljanje, pridruživanje • Pojam rečenice, članjivost, ciljna usmjerenost • Članovi rečeničnog ustrojstva (subjekt, predikat, objekt, priložne oznake, atribut, apozicija) • Sklapanje rečenica, podjela rečenica po sastavu • Nezavisnosložene rečenice (sastavna, rastavna, suprotna, isključna, zaključna) • Zavisnosložene rečenice (subjektna, predikatna, objektna, priložna, atributna, apozicijska) • Rečenica i tekst, tipovi teksta • Intonacija rečenice • Rečenični znakovi • Red riječi u rečenici
Povijest jezika	• Hrvatski, srpski i bosanski jezik – povijest i standardizacija
Jezično izražavanje	• Recenzija kao vrsta raspravljačkog teksta • Recenzija stručnog i umjetničkog teksta • Usmeno predavanje • Tri školske zadaće s ispravcima
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 13: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Književnost		1. Kreativno primjenjivati iskustvo čitanja književnoga teksta, samostalno pripremati i oblikovati vlastite radove u kojima se izražava kreativnost, inovativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje 2. Izražavati vlastito mišljenje i obrazložiti svoj kritički stav o književnom tekstu na temelju čitalačkog iskustva i znanja o svijetu 3. Obrazlagati slijed književnih poetika i razdoblja 4. Interpretirati književne tekstove i uspoređivati njihova tematska, žanrovska, kompozicijska i stilska obilježja 5. Uspoređivati književne tekstove pod vidom društveno-povijesnog i kulturnog konteksta	
Kazalište i medijska kultura		1. Poznavati povijesni pregled kazališta i medijske kulture 2. Uspoređivati medijske tekstove i stvarati zaključke o njihovu utjecaju na oblikovanje stavova i vrijednosti primatelja 3. Procjenjivati utjecaj književne i kulturne baštine na razvoj vlastitoga kulturnog identiteta 4. Samostalno odabirati i posjećivati kulturne i umjetničke događaje prema vlastitom interesu	
Jezik		1. Razlikovati tri jezična standarda u Bosni i Hercegovini 2. Prepoznati odlike zavičajnog govora na teritoriju Bosne i Hercegovine 3. Stvarati novi tekst u govorenom ili pisanom obliku na zavičajnome govoru ili dijalektu, žargonu ili standardnome jeziku 4. Tumačiti jezik kao društvenu i povijesnu pojavu podložnu promjenama 5. Tumačiti razloge stvaranja ili zastarijevanja riječi i odabirati riječi prikladne kontekstu, svrsi i primateljima	
Jezično izražavanje		1. Prezentirati i analizirati eseje 2. Razlikovati činjenice od mišljenja	

Tablica 14: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Književnost	6
Kazalište i medijska kultura	20
Jezik	5
Jezično izražavanje	4
Broj sati godišnje:	35

Tablica 15: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Književnost	• Književno djelo i stvarnost (slike stvarnosti u pojedinim književnim razdobljima) • Rana moderna (odnos među različitim umjetnostima)

Kazalište i medijska kultura	• Povijesni pregled razvoja kazališta ◦ H. Ibsen, <i>Nora</i> (kazališna predstava) ◦ P. Čehov, <i>Tri sestre</i> (kazališna predstava) • Animirani, dokumentarni i igrani film (povijesni pregled) ◦ V. Vukotić, <i>Surogat</i> ili Z. Bourek: <i>Mačka</i> ◦ V. Filipović, <i>Poruke sa stećaka</i> ◦ D. Tanović, <i>Ničija zemlja</i> (ili J. Žbanić: <i>Grbavica</i>) (Nastavnici mogu izabrati i druge filmove ili kazališne predstave, ovisno o mogućnostima škole i sredine u kojoj se ona nalazi)
Jezik	• Sintaktičke osobine triju jezičnih standarda u BiH • Osobine razgovornog jezika u BiH • Jezik medija (istraživački timski rad)
Jezično izražavanje	• Esej (pismeni rad) • Zajednički i pojedinačni ispravak
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 16: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 3	
GODIŠNJI BROJ SATI: 90	
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Hrvatski jezik	1. Opisati i objasniti pojmove iz leksikologije, raslojenost leksika, frazeme 2. Razmatrati i objašnjavati razloge stvaranja ili zastarijevanja riječi i odabirati riječi prikladne kontekstu, svrsi i primateljima 3. Analizirati značenjske odnose među riječima 4. Objašnjavati jezik kao društvenu i povijesnu pojavu podložnu utjecajima i stvarati pretpostavke o promjenama u hrvatskome jeziku 5. Objašnjavati tvorbu riječi prema različitim tvorbenim načinima 6. Poznavati povijest hrvatskoga jezika do danas 7. Raspravljati o jezičnoj kulturi i kritički prosuđivati uporabu hrvatskoga standardnog jezika u javnim situacijama
Književnost i stvaralaštvo	1. Čitati s razumijevanjem prema odabranoj svrsi čitanja raspravljačke tekstove složenih struktura i kritički ih procjenjivati 2. Stvaralački se izražavati prema vlastitom interesu potaknut različitim iskustvima 3. Samostalno odabrati književni tekst za čitanje i kritički procjenjivati svoje stavove i vrijednosti vezane uz čitanje 4. Analizirati, interpretirati i usporediti književne tekstove i kritički ih prosuđivati s obzirom na tematska, žanrovska, kompozicijska i stilski obilježja svjetske, hrvatske, srpske i bosanskohercegovačke književnosti 20. st.
Komunikacija	1. Razgovarati i raspravljati o zadanoj ili slobodno odabranoj temi u skladu sa svrhom i komunikacijskom situacijom 2. Izražavati svoje mišljenje i obrazlagati svoj kritički stav o književnom tekstu na temelju čitateljskog iskustva i znanja o svijetu

	3. Oblikovati i govoriti komunikacijske tekstove i usklađivati govorenje s komunikacijskom situacijom, svrhom i slušateljima
Kultura i mediji	1. Kritički procjenjivati utjecaj medijskih tekstova na doživljaj stvarnosti i oblikovanje identiteta različitih primatelja 2. Prosuđivati povezanost vlastitoga kulturnog identiteta s određenim kulturnim krugom 3. Samostalno odabrati i posjetiti kulturne i umjetničke događaje prema vlastitom interesu 4. Kritički prosuđivati utjecaje društveno-povijesnoga i kulturnog konteksta na književni tekst

Tablica 17: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Svjetska književnost u prvoj polovici 20. st.	15
Književnost u BiH u prvoj polovici 20. st.	11
Hrvatska književnost u prvoj polovici 20. st.	11
Srpska književnost u prvoj polovici 20. st.	1
Svjetska književnost u drugoj polovici 20. st.	9
Književnost u BiH u drugoj polovici 20. st.	9
Hrvatska književnost u drugoj polovici 20. st.	9
Srpska književnost u drugoj polovici 20. st.	1
Leksikologija i leksikografija	10
Tvorba riječi	1
Povijest jezika	1
Jezično izražavanje	12
Broj sati godišnje:	90

Tablica 18: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Svjetska književnost u prvoj polovici 20. st.	• Avangardni pravci (uvod, obilježja, predstavnici) • F. G. Lorca: <i>Oproštaj, Konjikova pjesma</i> • S. Jesenjin: <i>Pismo majci, Doviđenja, dragi, doviđenja</i> • M. Proust: <i>Combray</i> • F. Kafka: <i>Proces, Preobražaj</i> • P. Neruda: <i>Ljubavna pjesma</i> • L. Pirandello: <i>Šest osoba traži autora</i> • W. Faulkner: <i>Krik i bijes</i> • B. Brecht: <i>Majka Hrabrost i njezina djeca</i> • E. Hemingway: <i>Kome zvono zvoni</i>
Književnost u BiH u prvoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • B. Šimić: <i>Pjesnici, Opomena, Moja preobraženja, Smrt i ja, Ručak siromaha</i> • N. Šop: <i>Isus i moja sjena</i> (izbor iz zbirke), <i>Pjesma najmanjem čovjeku, Kućice u svemiru</i> • Andrić: <i>Ex Ponto, Nemiri, Prokleta avlija, Na Drini ćuprija</i> • H. Kikić: <i>Provincija u pozadini</i> (izbor iz zbirke)

	• I. Samokovlija: <i>Od proljeća do proljeća</i> (izbor iz zbirke)
Hrvatska književnost u prvoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • M. Krleža: Izbor iz lirike, <i>Hrvatski bog Mars</i> (izbor iz zbirke), <i>Gospoda Glembajevi</i>, <i>Povratak Filipa Latinovicza</i> • D. Cesarić: <i>Oblak</i>, <i>Povratak</i>, <i>Balada iz predgrađa</i> • T. Ujević: <i>Visoki jablani</i>, <i>Svakidašnja jadikovka</i>, <i>Pobratimstvo lica u svemiru</i>, <i>Iz Kolajne</i> • D. Tadijanović: <i>Večer nad gradom</i>, <i>Prsten</i>, <i>Dugo u noć</i>, <i>u zimsku bijelu noć</i> • G. Kovačić: <i>Jama</i>, <i>Moj grob</i>
Srpska književnost u prvoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • M. Crnjanski: <i>Sumatra</i> • D. Vasiljev: <i>Čovek peva posle rata</i>
Svjetska književnost u drugoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • Camus: <i>Stranac</i> • E. Ionesco: <i>Čelava pjevačica</i> ili <i>Stolice</i> • S. Beckett: <i>U iščekivanju Godota</i> • H. Hesse: <i>Stepski vuk</i> • J. L. Borges: <i>Izmišljaji</i> (<i>Kružne ruševine</i>) • U. Eco: <i>Ime ruže</i> • M. Bulgakov: <i>Majstor i Margarita</i>
Književnost u BiH u drugoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • M. Selimović: <i>Derviš i smrt</i> • M. Dizdarević: <i>Kameni spavač</i> (izbor iz djela) • S. Kulenović: <i>Stećak</i>, <i>Rusa pjesma</i> (ili po izboru) • Sarajlić: <i>Rođeni dvadeset treće</i>, <i>streljani četrdeset druge</i> (ili po izboru) • V. Koroman: <i>Doći će vrijeme</i>, <i>Za listom praporci</i> ili <i>Stariji od vremena</i> (izbor) • Vuletić: <i>Kad budem velik kao mrav</i> (izbor) • V. Lukić: <i>Soba za prolaznike</i> ili <i>Hodnici svijetlog praha</i> (ulomak) • A. Sidran: <i>Sarajevska zbirka</i> (izbor)
Hrvatska književnost u drugoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • R. Marinković: <i>Ruke</i> • J. Kaštelan: <i>Jadikovka kamena</i>, <i>Tvrđava koja se ne predaje</i> • V. Parun: <i>Mati čovjekova</i>, <i>Ti koja imaš nevinije ruke</i> • V. Desnica: <i>Proljeća Ivana Galeba</i> (ulomak) • J. Pupačić: <i>More</i>, <i>Moj križ svejedno gori</i> • S. Mihalić: <i>Vrijeme je da se događa napokon čovjek</i> • I. Slamnig: <i>Ubili su ga ciglama</i>, <i>Barbara</i> • I. Brešan: <i>Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja</i> • I. Aralica: <i>Okvir za mržnju</i> • P. Pavličić: <i>Koraljna vrata</i> • M. Gavran: <i>Kreontova Antigona</i>
Srpska književnost u drugoj polovici 20. st.	Uvodne informacije • D. Kiš: <i>Grobnica za Borisa Davidovića</i>
Leksikologija i leksikografija	• Osnovni leksikološki pojmovi i predmet proučavanja leksikologije • Sinonimija, antonimija, homonimija • Vremenska, područna i funkcionalna raslojenost leksika

	• Leksičko posuđivanje i prilagodba posuđenica • Frazeologija, onomastika (antroponimi i toponimi) • Leksikografija • Vrste rječnika
Tvorba riječi	• Osnovni tvorbeni načini u hrvatskome jeziku
Povijest jezika	• Hrvatski jezik u 20. st. • Standardnojezična situacija u BiH
Jezično izražavanje	• Vrste i odlike komunikacijskih tekstova • Tri školske pismene zadaće koje se ostvaruju u 3 nastavna sata (1. sat izrada, 2. sat zajednički i 3. sat pojedinačni ispravak)
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

Tablica 19: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

Tablica 20: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Književnost	28
Kazalište i medijska kultura	10
Jezik	4
Jezično izražavanje	18
Broj sati godišnje:	60

Tablica 21: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Književnost	Velikani suvremene književnosti: • Ivo Andrić (djela po izboru) • Miroslav Krleža (djela po izboru) • Meša Selimović (djela po izboru) • Halil Džubran: <i>Prorok</i> • Gabriel Garcija G. Marquez: <i>Sto godina samoće</i> • Paolo Coelho: <i>Alkemičar</i> • Umberto Eco: <i>Ime ruže</i> • Milan Kundera: <i>Šala</i> Izbor iz suvremene poezije: • Slavko Mihalić • Ivan Slamnig • Vitomir Lukić • Veselko Koroman • Anđelko Vuletić • Željko Ivanković • Ivan Kordić • Izet Sarajlić • Abdulah Sidran • Ferida Duraković • Desanka Maksimović • Vasko Popa • Branko Miljković • Miroslav Antić • Predstavnici postmodernizma u hrvatskoj književnosti: Ivo Brešan, Pavao Pavličić, Ivan Aralica, Nedjeljko Fabrio, Miro Gavran (izbor tekstova) • Mladi pripovjedači u suvremenoj književnosti BiH (izbor autora i tekstova)
Kazalište i medijska kultura	• Moderni teatar – epska drama i drama apsurdna ◦ B. Brecht, <i>Majka hrabrost i njezina djeca</i> (kazališna predstava) ◦ S. Becket, <i>Čekajući Godota</i> ili: E. Ionesco, <i>Čelava pjevačica</i> (kazališna predstava) ◦ Rok opera i mjuzikl (<i>Isus Krist super star</i>; <i>Gubec-beg</i>; <i>Kosa</i>; <i>Jalta-Jalta</i>) – izbor
Jezik	• Leksikološka obilježja triju jezičnih standarda u BiH • Proučavanje leksikoloških obilježja zavičajnoga govora

	• Frazemi nastali u našoj sredini • Leksikografija – tipovi i struktura rječnika
Jezično izražavanje	• Pisanje eseja (komentiranje tekstova I. Andrića, M. Krležę i M. Selimovića) • Analiza eseja • Pokušaj pisanja umjetničkih tekstova (pjesama, pripovijedaka, drama) • Zajednički i pojedinačni ispravak • Retorika kao vještina govorenja
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

U revidiranom Nastavnom planu i programu učenje i poučavanje usmjereno je na učenika, odnosno proces učenja. Proces učenja nije samo akumuliranje činjenica već predstavlja proces konstrukcije znanja, što znači da učenik aktivno konstruira svoje znanje u interakciji s nastavnikom (i kompetentnijim vršnjakom). Odgovarajućim poučavanjem nastavnik može regulirati procese učenja kod učenika.

Učenje i poučavanje odvija se prema načelima različitih metodičkih sustava i pristupa, a naglasak je na komunikacijsko-funkcionalnom i holističko-humanističkom pristupu radi ostvarivanja ishoda učenja definiranih unutar razreda i predmetnog područja u cilju razvijanja vještina/kompetencija učenika. Tablice s tematizacijom sadržaja za svaki razred i izbornu nastavu osiguravaju široki spektar tema – od povijesnog pregleda književnih djela do jezičnih fenomena i medijske pismenosti, a kontinuitet od prvog do četvrtog razreda usmjeren je na proširivanje, ponavljanje i usustavljivanje znanja.

Nastava hrvatskoga jezika i književnosti temelji se na nizu načela (primjerenosti, obavijesnosti, sustavnosti, životnosti, znanstvenosti i funkcionalne primjene znanja i vještina) i duhu katoličkog identiteta Sustava katoličkih škola za Europu. Budući da, prema revidiranom NPP-u, nastavnik i učenici biraju sadržaj, oblike rada, metode i didaktički materijal, oni trebaju biti usmjereni na učenike, na znanja, ali i na razvijanje strategija učenja i komunikacijskih strategija nizom aktivnosti i procesa u kojima učenik aktivno stječe znanja, razvija vještine te se osamostaljuje.

Za svaki razred i programsku cjelinu navedeni su ishodi, mogući sadržaji/teme i broj sati predviđen za obradu cjeline. Ovo omogućuje nastavnicima da odaberu sadržaje koji najbolje odgovaraju interesima i potrebama učenika.

U trećem razredu izbornoga programa nastavi književnosti posvećuje se manji broj sati, i to pod vidom ponavljanja književnih epoha i utvrđivanja njihove korelacije s ostalim umjetnostima. U nastavi jezika učenici će istraživati, uspoređivati i raspravljati o standardnojezičnim osobinama i osobinama razgovornog jezika u Bosni i Hercegovini. Veći se broj sati posvećuje kazalištu (povijesni pregled, gledanje kazališnih predstava) i medijskoj kulturi (vrste filmova, povijesni pregled i gledanje filmova) te raspravljanju i iznošenju dojmova, razmišljanja i stavova o gledanim predstavama i filmovima. Tijekom nastavne godine učenici će pisati barem jedan školski esej s ispravkom.

U četvrtom razredu izbornog programa nastavi književnosti posvećuje se veći broj sati sadržajima modernih i suvremenih autora (s naglaskom na domaće autore). Ishodi se temelje na samostalnom čitanju, kritičkoj procjeni djela, vremenu njihova nastanka te stavova i iskustava stečenih tijekom školovanja. Nizom samostalnih aktivnosti učenik primjenjuje do tad stečena znanja o kazališnoj i medijskoj kulturi. Tijekom godine učenici će pisati više eseja i završni rad kojim će pokazati metodologiju izrade, kritički pristup temi i sadržaju, odabiru referenci i samostalnom radu.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Uloga predmeta Hrvatski jezik i književnost iznimno je važna u cjelokupnom obrazovanju. Hrvatski jezik je jezik na kojem se odvija cjelokupna nastava u Katoličkim školskim centrima. To je jezik učenja i poučavanja kojim se obrazuju svi učenici. Zahvaljujući učenju i poučavanju, učenici razvijaju različite vidove pismenosti (komunikacijsko-funkcionalnu, čitalačku, informacijsku, medijsku i međukulturnu) koje su im potrebne za komunikaciju i suradnju te izražavanje i razvijanje ideja i stavova u svim ostalim nastavnim područjima, predmetima i međupredmetnim temama. Ovladavanje materinskim jezikom omogućuje bolje razumijevanje, učenje i primjenu postojećih znanja i vještina u stranim jezicima. Učenjem hrvatskoga jezika i ovladavanjem jezičnim zakonitostima i jezičnim kompetencijama, osobito čitalačkom, ostvaruje se poveznica s matematičkim područjem. Jezikom se izražavaju osjećaji, stavovi i vrijednosti, umjetnički se oblikuju ideje, uvjerenja i svjetonazori što je poveznica s društveno-humanističkim i umjetničkim područjem. Izgrađuje se odnos među ljudima, razvija se prihvatanje drugih i drugačijih, vrednuje se i čuva povijesno, kulturno i književno nasljeđe, baština i tradicijske vrijednosti te osobni identitet. U nastavnom predmetu Hrvatski jezik i književnost razvija se odgovorno ponašanje, prihvatanje društvenoga i vlastitoga identiteta, tolerancija, uvažavanje različitih mišljenja i ravnopravnost - vrijednosti za građanski odgoj i obrazovanje.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Na kraju određenoga razdoblja učenja i poučavanja procjenjuju se i vrednuju usvojenost znanja i razvijenost vještina, a prati se i procjenjuje usvojenost općeprihvaćenih stavova i vrijednosti te razvijenost navika i elementi generičkih kompetencija: odgovornost, samostalnost i samoinicijativnost te komunikacija i suradnja. Smisao i cilj procjenjivanja je poticanje učenika na iskazivanje znanja, vještina i stavova.

Vrednovanje naučenoga podrazumijeva procjenu razine usvojenosti znanja i razvijenosti vještina u odnosu na definirane odgojno-obrazovne ishode, njihovu razradu te razine usvojenosti. Provođi se tijekom ili na kraju određenoga planiranog razdoblja: obrade, ponavljanja, uvježbavanja, usustavljivanja i sintetiziranja radi provjere ostvarivanja planiranih odgojno-obrazovnih ishoda i rezultira brojčanom ocjenom.

Oblici vrednovanja su: usmene provjere, pisane provjere zadacima zatvorenoga i/ili otvorenog tipa; prezentacije ili izvedbe: govorni i razgovorni oblici, praktični radovi, projekti i sl. Provode se prema potrebi/planu i individualnoj procjeni profesora.

Tablica 22: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
ZVANJE
• Profesor/profesorica hrvatskoga jezika i književnosti   • Profesor/profesorica kroatistike i južnoslavenske filologije   • Profesor/profesorica hrvatskoga, srpskog i bosanskog jezika i književnosti naroda BiH   • Profesor/profesorica južnoslavenskih jezika i književnosti   • Profesor/profesorica hrvatskog jezika i književnosti i drugog nastavnog predmeta gdje je hrvatski jezik glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Profesor/profesorica književnosti naroda Bosne i Hercegovine i bosanskog jezika   • Dipl. kroatolog/kroatologinja   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

I. JEZIČNO PODRUČJE

ENGLISKI JEZIK

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Sanela Karaman Maslar, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Branko Marjanović, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Dijana Marković Hajdarhodžić, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Irena Matković, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Dragana Poljak, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Snježana Smoljo, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Lina Softić, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Maja Šips, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

2. ENGLISKI JEZIK

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Engleski jezik** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Jezičnog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Engleskog jezika ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- razvijanje svijesti o isprepletenosti jezika, nastavnih predmeta i različitih naroda u svrhu boljeg razumijevanja svijeta kao takvoga, ali i svijesti o važnosti drugih i drukčijih za vlastiti razvoj i napredak
- proširivanje učeničkih spoznaja o drugim narodima i kulturama pomažući tako učeniku da bolje razumije svoj vlastiti jezik, kulturu i običaje
- pomaganje učenicima da bolje razviju vlastitu osobnost uspoređujući lokalno uvriježena mišljenja i običaje s mišljenjem i običajima drugih
- osposobljavanje učenika za pisanu i govornu komunikaciju na engleskom jeziku
- usvajanje modalnih glagola
- razvijanje sposobnosti izražavanja i artikuliranja vlastitih ideja kao i objektivnog i kritičkog prihvaćanja tuđih
- upotpunjavanje i podupiranje razvoja kognitivnih sposobnosti učenika i, u koordinaciji s drugim nastavnim predmetima, pomaganje učenicima da maksimalno razviju svoje jezične i misaone sposobnosti
- proučavanjem kulture, zemljopisa, običaja, kulturnih i znanstvenih dostignuća naroda s engleskog govornog područja učvrstiti i proširiti učeničko znanje stečeno na drugim školskim predmetima ili izvan škole
- njegovanje idioma jezika kroz sva četiri razreda
- Razvijanje čitalačke pismenosti od I. do IV. razreda i pritom poticati interdisciplinarni pristup nastave na način da se istovremeno obrađuje jedno nacionalno djelo na materinskom i na engleskom jeziku
- komuniciranje sa pripadnicima drugih kultura/interkulturalno komuniciranje.

Sadržaj nastave Engleskog jezika obuhvaća razumijevanje slušanog sadržaja, usvajanje vokabulara, usvajanje jezične strukture, usvajanje fonetskih zakona, razumijevanje obrazaca sporazumijevanja slušanjem, čitanje s razumijevanjem, upoznavanje i poštivanje vlastite i drugih kultura, obilježja govornog jezika, razvijanje govora, govor u različitim kontekstima, razvijanje pravilnog pismenog izražavanja, razvijanje funkcionalne jezične pismenosti, strategije pisanja, obogaćivanje vokabulara i uporaba rječnika.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Engleski jezik) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima, te da je fokus

nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Engleski jezik, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**. Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje prvog stranog jezika. U svakom razredu definirane su **tri vještine usmjerene na razvoj učenja stranog jezika - engleskog jezika**.

1. Komunikacijska jezična kompetencija:

- Stjecati znanje o engleskome jeziku (vokabular, gramatika, izgovor i pravopis; stilovi i registri govorenoga i pisanoga engleskog jezika; obilježja verbalne i neverbalne interakcije)
- Ovladavati vještinama za upotrebu jezičnog znanja u komunikaciji (vještina slušanja i razumijevanja govorenih poruka, vještina govorenja, čitanja, razumijevanja i pisanja tekstova te vještina posredovanja).

2. Međukulturalna komunikacijska kompetencija:

- Stjecanje sposobnosti uočavanja i interpretiranja sličnosti i razlika među kulturama na empatičan, prilagodljiv i otvoren način za razumijevanje, prihvaćanje i uvažavanje govornika engleskoga jezika i njihovih kultura
- Sposobnost korištenja književnosti na engleskome jeziku i okvirno poznavanje njezinih najvažnijih oblika
- Sposobnost učinkovite i kontekstu primjerene komunikacije s izvornim i neizvornim govornicima engleskoga jezika (što dovodi do uzajamnoga zadovoljstva sugovornika različitih kulturnih identiteta i izgrađivanja skladnih međukulturalnih odnosa).

3. Samostalnost u ovladavanju jezikom:

- Učenikov afektivni i kognitivni razvoj
- Razvijanje kritičkog mišljenja, kreativnog izražavanja i metakognitivnih sposobnosti
- Razvijanje medijske pismenosti.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati, broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju te informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave predmeta Engleskog jezika u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 23: Engleski jezik – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET ENGLESKI JEZIK		IZBORNI PREDMET ENGLESKI JEZIK	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	3	105	-	-
II.	3	105	-	-
III.	2	70	1	35
IV.	2	60	2	60

I. RAZRED – ENGLSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 24: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 3		GODIŠNJI BROJ SATI: 105	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Gramatika		1. Primijeniti osnovne jezične zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina 2. Primijeniti ustaljene fraze, povezane kratke rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama 3. Razlikovati pravopisna pravila	
Vokabular		1. Dati i zatražiti informacije na engleskom jeziku o ljudima, zemljopisnim lokacijama, putničkim destinacijama, hotelima i sl. 2. Prepoznati i izvući tražene informacije iz tuđeg razgovora, slikovnog ili tekstualnog materijala B1/B1+ razine 3. Objašnjavati poznate i nepoznate riječi u obogaćivanju vokabulara	
Jezične vještine		1. Prepoznati izvorne govornike i moći sudjelovati u razgovoru s njima 2. Izraziti na engleskom jeziku svoje mišljenje o ljudima, događajima, hrani, uslugama, knjigama ili filmovima 3. Napisati jednostavnije tekstove, osvrte, e-mail poruke ili pisma na engleskom jeziku 4. S razumijevanjem pročitati kraće tekstove ili književna djela s vokabularom prilagođenim za B1/B1+ razinu 5. Usvojiti i svojim riječima reproducirati sadržaj određenog teksta, govora ili zvukovnog materijala na engleskom jeziku	

Tablica 25: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	2
Gramatika	25
Vokabular	20
Jezične vještine	58
Broj sati godišnje:	105

Tablica 26: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Uvod u gradivo prvog razreda (što će učenici učiti, na koji način i slično)
Gramatika • Glagolska vremena • Frazalni glagoli • Pridjevi • Zamjenice • Pogodbene rečenice	• Present Simple, Present Continuous, glagoli stanja i zbivanja, Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect, Future Simple, Future be going to, Future Continuous • Frazalni glagoli koji se odnose na putovanje • Vrste pridjeva, komparacija pridjeva • Osobne zamjenice, posvojne zamjenice, pokazne zamjenice, povratne zamjenice • Pogodbene rečenice nultog, prvog i drugog tipa

Vokabular • Proširivanje znanja iz određenih oblasti iz vokabulara engleskog jezika	• Osobni identitet (individual identity) • Nacionalni identitet (national identity) • Putovanje, istraživanje, geografija (<i>travelling, exploration, Geography</i>) • Gradski život (<i>City life</i>) • Hrana, kuhinja (<i>food, cuisine</i>)
Jezične vještine • Slušanje • Pisanje • Čitanje • Govor	• Kratka priča, ulomak iz knjige, film • Opisivanje ljudi i mjesta • Pisanje e-maila • Pisanje običnih recepata za hranu • Pisanje običnog pisma
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – ENGLSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 27: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 3		GODIŠNJI BROJ SATI: 105	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Gramatika		1. Primijeniti osnovne jezične zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina 2. Primijeniti ustaljene fraze, povezane kratke rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama 3. Razlikovati pravopisna pravila	
Vokabular		1. Razviti svijest o isprepletenosti jezika, nastavnih predmeta i različitih naroda u svrhu boljeg razumijevanja svijeta kao takvoga, ali i važnost drugih i drukčijih za vlastiti razvoj i napredak 2. Proširiti učeničke spoznaje o drugim narodima i kulturama i tako posredno pomoći učeniku da bolje razumije svoj vlastiti jezik, kulturu i običaje	
Jezične vještine		1. Osposobiti učenike za pisanu i govornu komunikaciju na engleskom jeziku 2. Razviti sposobnost izražavanja i artikuliranja vlastitih ideja kao i objektivnog i kritičkog prihvaćanja drugačijih 3. Napisati jednostavnije tekstove, osobna i formalna pisma, kao i jednostavnije eseje 4. Planirati tijek svoga govora, izražavati vlastito mišljenje i stavove uz potporu argumenata	

Tablica 28: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	2
Gramatika	25
Vokabular	20
Jezične vještine	58
Broj sati godišnje:	105

Tablica 29: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Uvod u gradivo drugog razreda (što će učenici učiti, na koji način i slično)
Gramatika • Glagolska vremena • Modalni glagoli • Pogodbene rečenice • Upravni i neupravni govor • Pasiv • Odnosne rečenice • Zamjenice	• Ponoviti glagolska vremena • Upotreba modalnih glagola, zamjenski oblik modalnih glagola • Ponoviti pogodbene rečenice nultog, prvog i drugog tipa; naučiti treći tip pogodbenih rečenica • Uvod u upravni i neupravni govor, razni oblici pretvaranja upravnog u neupravni govor i obrnuto, prebaciti upitne rečenice iz upravnog u neupravni govor i obrnuto • Rečenice u aktivnom i pasivnom stanju • Definirane odnosne rečenice, nedefinirane odnosne rečenice • Odnosne zamjenice, neodređene zamjenice, ponavljanje drugih vrsta zamjenica
Vokabular • Proširivanje znanja iz određenih oblasti iz vokabulara engleskog jezika	• Nauka, učenje, tehnologija (science, learning, technology) • Sport (sports) • Umjetnost (art) • Svijet, povijest, politika (world, history, politics) • Novac, ekonomija, kupovina (money, economics, shopping)
Jezične vještine • Slušanje • Pisanje • Čitanje • Govor	• Kratka priča / ulomak iz knjige / film – pročitati, razumjeti • Kratki osvrt na pročitano knjigu ili pogledani film • Pismo pritužbe (letters of complaint) • Kratki esej u vidu rasprave (opinion essay) • Pričati o raznim temama (npr. novac, sport, povijest itd.) • Slušati o raznim temama (npr. novac, sport, povijest itd.)
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – ENGLSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 30: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Gramatika	1. Primijeniti osnovne jezične zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina 2. Primijeniti ustaljene fraze, povezane kratke rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama 3. Razlikovati pravopisna pravila		
Vokabular	1. Prepoznati i izvući tražene informacije iz razgovora, slikovnog ili tekstualnog materijala B2 razine 2. Izraziti na engleskom jeziku svoje mišljenje o ljudima, događajima, studiju, poslu, novcu, uslugama, knjigama ili filmovima 3. S razumijevanjem pročitati duže tekstove ili književna djela s vokabularom prilagođenim za B2 razinu		

	4. Analizirati ponuđene informacije i sortirati ih po određenim kriterijima (važnost, relevantnost, sličnost, različitost)
Jezične vještine	1. Razumjeti izvorne govornike i sudjelovati u razgovoru o različitim temama 2. Dati i zatražiti informacije na engleskom jeziku o ljudima, studiju, zapošljavanju, novčanim transakcijama i sl. 3. Usvojiti i svojim riječima reproducirati sadržaj određenog teksta, govora ili zvukovnog materijala na engleskom jeziku

Tablica 31: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Gramatika	20
Vokabular	20
Jezične vještine	29
Broj sati godišnje:	70

Tablica 32: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	Uvod u gradivo trećeg razreda (što će učenici učiti, na koji način i slično)
Gramatika - Vremena - Frazalni glagoli - Pridjevi - Modalni glagoli	- Present Simple, Present Continuous, Present Perfect simple, Present perfect continuous, Past simple, Past continuous, Past perfect simple, Past perfect continuous, Future continuous, Future perfect simple, Future perfect continuous - Frazalni glagoli koji se odnose na posao, novac i kupovinu - Komparacija pridjeva, pridjevi koji opisuju osobnost - Modalni glagoli koji označavaju obvezu, zabranu i savjet (sadašnji i prošli oblik glagola); modalni glagoli koji označavaju spekulaciju i dedukciju (sadašnji, prošli i budući oblik glagola)
Vokabular Proširivanje znanja iz određenih oblasti iz vokabulara engleskog jezika	- Studiranje (<i>studying</i>) - Radni vijek (<i>working life</i>) - Putovanja (<i>travelling</i>) - Inteligencija (<i>intelligence</i>) - Novac (<i>money</i>)
Jezične vještine - Slušanje - Pisanje - Čitanje - Govor	- Kratka priča, ulomak iz knjige, film - pročitati, razumjeti - Neformalni e-mail, formalni e-mail (<i>an informal e-mail replying to a request for information; a formal e-mail of complaint</i>) - Esej (<i>An opinion essay, jobs, the world of work</i>) - Članak (<i>writing an article about a specific person</i>) - Formalno pismo pritužbe (<i>writing a formal letter of complaint</i>)
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – ENGLISKI JEZIK KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 33: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)	
TJEDNI BROJ SATI: 1	
GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Gramatika	1. Primijeniti osnovne jezične zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina 2. Primijeniti ustaljene fraze, povezane kratke rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama 3. Razlikovati pravopisna pravila
Vokabular	1. Koristi strategije u tumačenju nepoznatih riječi 2. Istražiti lingvistiku i kulturu stranog jezika 3. Primijeniti i razvijati svoj vokabular 4. Obogaćivati vokabular, koristiti rječnik i informaciono-komunikacijske tehnologije
Jezične vještine	1. Razumjeti izvorne govornike, sudjelovati u svakodnevnom razgovoru kao i u razgovoru strukovne prirode B2 razine 2. Analizirati izvoran ili prilagođeni tekst pri slušanju i čitanju 3. Razvijati čitalačku pismenost čitajući radi užitka jednostavne književne tekstove po izboru učenika ili nastavnika 4. Govoriti dug tekst koristeći složene jezične strukture i stil primjeren komunikacijskoj situaciji 5. Pisati duži strukturirani tekst koristeći složene jezične strukture i stil primjeren komunikacijskoj situaciji 6. Sažimati i prevoditi jednostavnije tekstove vodeći računa o kulturnim posebnostima jezika 7. Objašnjavati složenost vlastite kulture i kulture drugih naroda analizirajući njihove sastavne dijelove 8. Uopćavati vlastite ideje o svojoj i drugim kulturama i objašnjavati ih integrirajući različite kulturne elemente

Tablica 34: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Gramatika	7
Vokabular	7
Jezične vještine	20
Broj sati godišnje:	
	35

Tablica 35: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)	
PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Uvod u gradivo trećeg razreda izborne nastave (što će učenici učiti, na koji način i slično)
Gramatika • Vremena • Frazalni glagoli	• Ponavljanje vremena: sadašnjih, budućih i prošlih • Frazalni glagoli povezani s osobnosti, ljubavlju, putovanjima i medijima

• Idiomi	• Idiomi povezani s osobnošću, ljubavlju, putovanjima i medijima
Vokabular • Proširivanje već stečenog znanja iz vokabulara engleskog jezika	• Osobnost (<i>personality</i>) • Ljubav (<i>love</i>) • Mediji (<i>media</i>) • Putovanje (<i>travelling</i>)
Jezične vještine • Slušanje • Pisanje • Čitanje • Govor	• Čitanje, gledanje, slušanje (tekst, knjiga, film, strip) o određenoj temi (osobnost, ljubav, putovanja i mediji) • Pisati esej (rasprava, argumenti za i protiv) – <i>for-and-against essay, the argumentative essay</i> • Napisati kratki osvrt na knjigu / film (film / <i>book review</i>)
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – ENGLSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 36: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 60
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Gramatika	1. Primijeniti osnovne jezične zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina 2. Primijeniti ustaljene fraze, povezane kratke rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama 3. Razlikovati pravopisna pravila.
Vokabular	1. Analizirati ponuđene informacije i sortirati ih po određenim kriterijima (važnost, relevantnost, sličnost, različitost) 2. Na engleskom jeziku dati i zatražiti informacije o ljudima, hrani, prehrambenim navikama, zdravlju, sportovima, glazbi/muzici, filmu, knjigama, prirodnim katastrofama, modernoj tehnologiji i sl. 3. Prepoznati i izvući tražene informacije iz razgovora, slikovnog ili tekstualnog materijala B2/B2+ razine.
Jezične vještine	1. Razumjeti izvorne govornike i sudjelovati u razgovoru općenite i specifične prirode 2. Izraziti na engleskom jeziku svoje mišljenje o ljudima, događajima, hrani, sportu, glazbi/muzici, knjigama ili filmovima 3. Napisati složenije eseje, kritike (osvrte), izvješća i članke na engleskom jeziku 4. S razumijevanjem pročitati duže tekstove ili književna djela s vokabularom prilagođenim za B2/B2+ razinu 5. Usvojiti i svojim riječima reproducirati sadržaj određenog teksta, govora ili zvukovnog materijala na engleskom jeziku.

Tablica 37: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Gramatika	15
Vokabular	15
Jezične vještine	20
Sinteza gradiva gimnazije	9
Broj sati godišnje:	60

Tablica 38: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Uvod u gradivo četvrtog razreda (što će učenici učiti, na koji način i slično)
Gramatika • Pogodbene rečenice • Upravni i neupravni govor • Pasiv • Odnosne rečenice	• Šest tipova pogodbenih rečenica (zero, first, second, third, mixed); unless, as long as, provided / providing (that), in case; I wish / If only • Reported speech (izjavne rečenice, upitne rečenice, drugi oblici upravnog i neupravnog govora) • Passive: glagoli s dva objekta; pasiv s glagolima: say, know, believe itd. • Definirane i nedefinirane odnosne rečenice
Vokabular • Proširivanje već stečenog znanja iz vokabulara engleskog jezika	• Zdrav način života (healthy living) • Umjetnost (creative arts) • Preživljavanje prirodnih nesreća (surviving disasters) • Digitalni svijet (digital world) • Vijesti (news feed)
Jezične vještine • Slušanje • Pisanje • Čitanje • Govor	• Kratka priča / ulomak iz knjige / film – pročitati, razumjeti • Pisati eseje (a for-and-against essay, an opinion essay) • Pisati osvrt na knjigu ili film • Pisati izvještaj (npr. kako poboljšati web-stranicu škole) • Pisati članak o nekoj aktualnoj temi • Čitati / slušati / pričati o određenoj temi (zdrav način života, umjetnost, preživljavanje prirodnih nesreća, digitalni svijet, vijesti)
Sinteza gradiva gimnazije	• Rad na katalogu za maturu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – ENGLISKI JEZIK KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 39: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Gramatika	1. Primijeniti osnovne jezične zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina 2. Primijeniti ustaljene fraze, povezane kratke rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama 3. Razlikovati pravopisna pravila		
Vokabular	1. Koristi strategije u tumačenju nepoznatih riječi		

	2. Istražiti lingvistiku i kulturu stranog jezika 3. Primijeniti i razvijati svoj vokabular 4. Obogaćivati vokabular, koristiti rječnik i informacijsko-komunikacijske tehnologije
Jezične vještine	1. Razumjeti izvorne govornike, sudjelovati u svakodnevnom razgovoru i u razgovoru znanstvene prirode B2/B2+ razine 2. Kritički procjenjivati izvoran ili prilagođen tekst pri slušanju i čitanju, njegovu strukturu i način na koji njegove karakteristike utječu na čitatelja 3. Razvijati čitalačku pismenost čitajući radi užitka složenije književne tekstove po izboru učenika ili nastavnika 4. Izgovarati kompleksniji tekst koristeći složene jezične strukture i stil primjeren komunikacijskoj situaciji; uređivati, tj. ispravljati svoj govor 5. Pisati duge, strukturirane tekstove različitih stilova i namjena 6. Sažimati i prevoditi složenije tekstove vodeći računa o kulturnim posebnostima jezika 7. Posredovati u neposrednoj usmenoj komunikaciji između dva ili više govornika koji ne dijele isti jezik tj. prakticirati usmeno prevođenje

Tablica 40: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Gramatika	15
Vokabular	9
Jezične vještine	25
Sinteza gradiva gimnazije	10
Broj sati godišnje:	60

Tablica 41: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	Uvod u gradivo četvrtog razreda izborne nastave (što će učenici učiti, na koji način i slično)
Gramatika - Složene rečenice - Formalni ili neformalni jezik - Idiomi i frazalni glagoli	- Složene rečenice / subordinate clauses (linking words in subordinate clauses; linking and expanding sentences) - Registri (koristiti odgovarajući stil formalnog ili neformalnog jezika) - Idiomi i frazalni glagoli povezani s tehnologijom, prirodom, tijelom, modom
Vokabular Proširivanje već stečenog znanja iz vokabulara engleskog jezika	- Moda / tehnologija (fashion influencers) - Kontroverze / controversy (o rasizmu, razlike u bogatstvu i pravima, ekonomske razlike) - Paranormalno (the paranormal: fear or fake?) - Duša i tijelo, preživljavanje (body and spirit / survival: what if?) - Priroda, ekologija, okolina (nature, ecology, environment) - Tehnologija (technology)

Jezične vještine • Slušanje • Pisanje • Čitanje • Govor	• Čitati, gledati, slušati (tekst, knjiga, film, strip) o određenoj temi (moda, tehnologija, duša i tijelo, priroda i slično) • Pisati esej (kreirati paragrafe, povezivati paragrafe, koristiti formalne poveznice (linking words), stavljati fusnote, koristiti formalno citiranje, stvoriti protok ideja)
Sinteza gradiva gimnazije	• Rad na katalogu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

U nastavi Engleskoga jezika učenje i poučavanje usmjereno je prema učeniku, što ima za cilj osamostaljivanje učenika i razvijanje učenikovih kompetencija za cjeloživotno učenje. Učenicima mora biti jasno predloženo koji su to odgojno-obrazovni ishodi i što se od njih očekuje u nastavnom procesu kao priprema za usvajanje navedenih znanja i vještina. Učenička postignuća se vrednuju po stupnju usvojenosti navedenih ishoda učenja kao i po razini njihove individualne angažiranosti.

Nastavno gradivo se realizira uporabom raznolikih nastavnih oblika (frontalni, individualni, grupni) i raznolikih nastavnih metoda uz poseban naglasak na razvijanju specifičnih jezično-komunikacijskih osobina (razgovor, razumijevanje, slušanje, razni oblici pisanih formi). Od iznimne je važnosti naglasiti proces razvoja kreativnog izražavanja i kritičkog mišljenja u samoj nastavi te mogućnost povezivanja novoga s prethodno usvojenim znanjima i vještinama kao i s osobnim životom učenika. Ovisno o pojedinačnoj temi, učenici će biti uključivani u različite mini projekte, koji će imati unaprijed zadanu svrhu, ili će biti prepušteni individualnoj kreativnosti uz kontinuirano vođenje od strane nastavnika. U nastavi će se koristiti odobreni udžbenici triju razina (B1, B1+, B2), kao i niz dodatnih radnih materijala poput filma, pjesama, prilagođenih lektira, serija, reklama itd.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Nastava Engleskog jezika prirodno je isprepletena s gotovo svim drugim školskim predmetima. Udžbenici su sastavljeni tako da pokrivaju razna područja interesa adolescentske populacije poput književnosti, filma, tema odrastanja, utjecaja društvene okoline, ekoloških pitanja, znanstvenih zagonetki ili zanimljivosti, biografija poznatih osoba, psiholoških problema, mogućnosti života i školovanja u drugim dijelovima svijeta, običajima naroda koji žive u engleskom govornom području, ali i mnogo šire. Širina pokrivenih tema jasno pokazuje da je nemoguće navesti sve moguće korelacije, ali najveća povezanost je s predmetima poput Hrvatskog jezika i književnosti, drugih stranih jezika, Geografije, Povijesti, Psihologije, Sociologije, Glazbene umjetnosti i Likovne umjetnosti.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Elementi ocjenjivanja su usvojene jezične vještine: slušanje s razumijevanjem, čitanje s razumijevanjem, govor i pisanje. Upotreba jezičnih vještina u suglasnosti je s razinama (B1, B1+, B2) opisanim u Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (CEFR).

Provjere znanja provode se sustavno i u pravilnim vremenskim razmacima u pismenom i usmenom obliku. Učenici pišu testove različitog sadržaja, diktate, testove slušanja, testove razumijevanja auditivnih ili pisanih oblika i gramatičke testove. Kroz razgovor se ocjenjuje stupanj aktivne jezične kompetencije, a vrednuje se i pozitivan ili negativan angažman učenika na satu u određenom

vremenskom periodu ili na jednom određenom satu. Ocjene su brojčane i izvode se prema stupnju usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda kao i općenitom stupnju pisane i govorne jezične kompetencije. Ocjene su:

Odličan (5)

- Učenik samostalno analizira tekst, glavnu poruku, ključne informacije i povezuje ih s primjerima iz teksta te razlikuje bitne od nebitnih informacija. Prepoznaje utjecaj intonacije i razumije izvornoga govornika kad govori polako u najzastupljenijim varijantama standardnoga jezika te primjenjuje odgovarajuće strategije za slušanje i čitanje.
- Učenik samostalno i kreativno planira tijek govora, priprema i govori tekst srednje dužine točno se koristeći primjerenim jezičnim strukturama srednje razine složenosti te izražava vlastito mišljenje, ideje i stavove i potkrepljuje ih odgovarajućim dokazima i primjerima.
- Učenik samostalno planira i priprema duži razgovor i aktivno i samoinicijativno sudjeluje u jednostavnome neplaniranom razgovoru poznate tematike, kreativno koristi primjerene jezične strukture, samostalno pokreće, održava i završava razgovor te preuzima pravo na riječ i koristi se osnovnim vokabularom.
- Učenik samostalno i kreativno piše tekst srednje dužine, jasno organizira odlomke i precizno razrađuje ideje, točno se koristi primjerenim veznim sredstvima, pravopisnim pravilima i jezičnim strukturama srednje razine složenosti. Samostalno ispravlja svoj tekst.

Vrlo dobar (4)

- Učenik uz povremenu pomoć analizira tekst i glavnu poruku, pronalazi i analizira većinu ključnih informacija i uglavnom razlikuje bitne od nebitnih informacija. Uz povremenu pomoć prepoznaje utjecaj intonacije i razumije izvornoga govornika kad govori polako u najzastupljenijim varijantama standardnoga jezika te primjenjuje više različitih strategija za slušanje i čitanje.
- Učenik uz povremenu pomoć planira tijek govora, priprema i govori tekst srednje dužine, koristi se primjerenim jezičnim strukturama srednje razine složenosti, izražava vlastito mišljenje, ideje i stavove i potkrepljuje ih ponekim dokazima i primjerima.
- Učenik uz povremenu pomoć planira i priprema duži razgovor i aktivno sudjeluje u jednostavnome neplaniranom razgovoru koristeći se primjerenim jezičnim strukturama, često pokreće, održava i završava razgovor te preuzima pravo na riječ i upotrebljava osnovni vokabular.
- Učenik uz povremenu pomoć piše tekst srednje dužine, organizira odlomke i razrađuje ideje, uglavnom se točno koristi primjerenim veznim sredstvima, pravopisnim pravilima i jezičnim strukturama srednje razine složenosti. Uz povremenu se pomoć koristi osnovnim vokabularom. Uz povremenu pomoć ispravlja svoj tekst.

Dobar (3)

- Učenik uz čestu pomoć analizira tekst i glavnu poruku, pronalazi i analizira neke ključne informacije te povremeno razlikuje bitne od nebitnih informacija. Uz čestu pomoć prepoznaje utjecaj intonacije i razumije izvornoga govornika kad govori polako u najzastupljenijim varijantama standardnoga jezika te primjenjuje neke strategije za slušanje i čitanje.
- Učenik uz čestu pomoć planira tijek govora, priprema i govori tekst srednje dužine, koristi se jezičnim strukturama srednje razine složenosti, izražava vlastito mišljenje, ideje i stavove i nastoji ih potkrijepiti primjerima.
- Učenik uz čestu pomoć planira i priprema duži razgovor i sudjeluje u jednostavnome neplaniranom razgovoru koristeći se nekim primjerenim jezičnim strukturama; pokreće,

održava i završava razgovor te povremeno preuzima pravo na riječ i upotrebljava osnovni vokabular.

- Učenik uz čestu pomoć piše djelomično strukturiran tekst srednje dužine s djelomično razrađenim idejama koristeći se nekim odgovarajućim veznim sredstvima, pravopisnim pravilima i jezičnim strukturama srednje razine složenosti. Uz čestu pomoć koristi se osnovnim vokabularom. Uz čestu pomoć ispravlja svoj tekst.

Dovoljan (2)

- Učenik uz pomoć analizira tekst i glavnu poruku te pronalazi i analizira neke ključne informacije. Uz pomoć razumije govornika kad govori polako u najzastupljenijim varijantama standardnoga jezika te primjenjuje neke strategije za slušanje i čitanje.
- Učenik uz pomoć planira tijek govora, priprema i govori tekst srednje dužine koristeći se jezičnim strukturama srednje razine složenosti te izražava osobno mišljenje, ideje i stavove.
- Učenik uz pomoć planira i priprema duži razgovor i sudjeluje u jednostavnom neplaniranom razgovoru koristeći se nekim primjerenim jezičnim strukturama; uz pomoć pokreće razgovor i preuzima pravo na riječ te upotrebljava osnovni vokabular.
- Učenik uz pomoć piše djelomično strukturiran tekst srednje dužine koristeći se nekim veznim sredstvima i primjerenim jezičnim strukturama te primjenjuje dio pravopisnih pravila. Uz pomoć se koristi osnovnim vokabularom te uz istu pomoć ispravlja svoj tekst.

Nedovoljan (1)

- Učenik nije osposobljen analizirati tekst niti glavnu poruku. Ne pronalazi niti analizira ključne informacije. Ne razumije govornika kad govori polako u najzastupljenijim varijantama standardnoga jezika te ne primjenjuje niti jednu strategiju za slušanje i čitanje.
- Nije osposobljen planirati tijek govora niti pripremati i govoriti tekst srednje dužine koristeći se jezičnim strukturama srednje razine složenosti. Ne izražava vlastito mišljenje, ideje i stavove.
- Učenik nije osposobljen planirati i pripremati duži razgovor niti sudjelovati u jednostavnome neplaniranom razgovoru koristeći se primjerenim jezičnim strukturama; ne pokreće razgovor.
- Učenik nije osposobljen pisati tekst srednje dužine niti se koristiti primjerenim jezičnim strukturama; nije osposobljen primjenjivati minimalni dio pravopisnih pravila i ne ispravlja svoj tekst.
- Sve jezične vještine (čitanje, pisanje, razgovor, slušanje i razumijevanje) vrednuju se i ocjenjuju i individualno i u kombinaciji (testovi koji prirodno zahtijevaju provjeru više vještina).
- Sve navedeno mora biti individualno prilagođeno zakonima županije/kantona i pravilnicima škole.

Tablica 42: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
ENGLESKI JEZIK
ZVANJE
• Profesor/profesora engleskoga jezika i književnosti   • Profesor/profesora engleskog jezika i drugog nastavnog predmeta gdje je engleski jezik glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. anglist/anglistkinja   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

I. JEZIČNO PODRUČJE

NJEMAČKI JEZIK

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Snježana Jaćimović, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Snježana Janković, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Tanja Lešić, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Ivana Mijatović, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Alisa Teskeredžić, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

3. DRUGI STRANI JEZIK

a) NJEMAČKI JEZIK

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Njemački jezik** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Jezičnog područja.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Njemačkog jezika ova se svrha ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- razvijanje vještina slušanja, čitanja, pisanja i govora
- ovladavanje leksikom i gramatikom predviđenom za određeni nivo učenja njemačkog jezika
- razvijanje motivacije za učenje njemačkog jezika
- razvijanje samomotivacije i potrebe za redovitim učenjem
- razvijanje samopouzdanja, samostalnosti i kreativnosti
- razvijanje surađivanja u aktivnostima grupnog rada
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja
- ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipičnima za učenje jezika
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora
- korištenje odgovarajuće tehnologije pri učenju njemačkog jezika.

Sadržaj nastave Njemačkog jezika obuhvaća gramatiku, vokabular, konverzaciju, čitanje, pisanje i kulturu.

Revidirani nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Njemački jezik) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Njemački jezik, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje stranog jezika – njemačkog jezika. U svakom razredu definirane su tri **vještine** usmjerene na razvoj njemačkog jezika.

1. **Komunikacijska jezična kompetencija** – podrazumijeva služenje vlastitim jezičnim repertoarom u skladu s kontekstom. Bitno je istaći sposobnost razumijevanja te usmene i pisane razmjene informacija, ideja, misli, osjećaja, stavova i vrijednosti u skladu s različitim kulturnim i društvenim kontekstima. Učenje njemačkog jezika temelji se na stjecanju znanja o njemačkom jeziku (leksik, gramatika, semantika, fonologija, fonetika i ortografija), društveno-jezičnim pravilima (dijalekti, verbalno i neverbalno komuniciranje) te ovladavanju vještinom slušanja i razumijevanja, govorenja, čitanja, razumijevanja i pisanja tekstova.

2. **Međukulturna komunikacijska kompetencija** – naglašava razvoj učenikove svijesti o sebi kao pojedincu i društvenom biću zainteresiranom za upoznavanje različitosti i učenje o različitosti. Međukulturalnost podrazumijeva razumijevanje govornika i komuniciranje s govornicima njemačkog jezika različitoga kulturnog podrijetla. Učenik treba biti sposoban objektivno sagledati sličnosti i razlike među kulturama, biti empatičan, prilagodljiv i otvoren za razumijevanje, prihvaćanje i poštovanje govornika njemačkog jezika i drugih kultura. Razvoj međukulturne kompetencije učeniku pomaže odbaciti predrasude, osnažiti ga u sprječavanju diskriminacije te time pridonosi razumijevanju, proširivanju i produbljivanju učenikova pogleda na svijet.
3. **Samostalnost u ovladavanju jezika** – naglašava učenikov afektivni i kognitivni razvoj te njegovu ulogu u procesu učenja jezika koji obuhvaća sposobnost svjesne, fleksibilne i učinkovite primjene strategija učenja i uporabe jezika koje učeniku pomažu unaprijediti ovladavanje njemačkim jezikom, razvoj medijske pismenosti te komunikacijskih i prezentacijskih vještina. Samostalan učenik planira, organizira, prati i vrednuje svoje učenje, razvija motivaciju te je ustrajan i pozitivan u učenju i radu što mu omogućuje uspješno ostvarivanje ciljeva. Samostalan učenik pronalazi, odabire, vrednuje i učinkovito se koristi informacijama iz različitih izvora te stalno unaprjeđuje svoje komunikacijske i prezentacijske vještine. Preuzimanjem aktivne uloge u procesu učenja, učenik razvija samopouzdanje i samopoštovanje te stvara temelje za cjeloživotno učenje.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave predmeta Njemačkog jezika u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 43: Njemački jezik – broj sati po razredima i tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET NJEMAČKI JEZIK	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70
II.	2	70
III.	2	70
IV.	2	60

I. RAZRED – NJEMAČKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 44: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Slušanje i razumijevanje odslušanog sadržaja		1. Razumjeti i tumačiti slušani sadržaj 2. Koristiti strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju 3. Utvrditi vrijednosti sadržaja u medijima i informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji 4. Raspoznati ključne informacije medijskih sadržaja, ukoliko su praćene vizualnim elementima 5. Otkrivati sličnosti s riječima iz materinskog jezika (germanizmi, internacionalizmi) uz povremenu pomoć pri slušanju audio/audio-vizualnih sadržaja	
Čitanje i razumijevanje pročitane sadržaja		1. Čitati s razumijevanjem različite vrste tekstova i koristiti informacijsko-komunikacijske tehnologije 2. Primijeniti strategije učenja 3. Usvajati vokabular, jezične strukture i fonetske zakonitosti 4. Upoznati se drugim kulturama 5. Navoditi kulturološke sličnosti i razlike vlastite zemlje i zemalja njemačkog govornog područja na osnovu pisanih sadržaja 6. Identificirati glavnu ideju i osnovne motive kratkog i jednostavnog literarnog/medijskog sadržaja (npr. stripovi, reportaže, forumi, blogovi, odlomci iz literature za mlade)	
Govor i usmena produkcija i komunikacija		1. Govoriti sukladno osnovnim odlikama govornog jezika 2. Izgraditi vještinu govora koristeći komunikacijske strategije 3. Primijeniti pravila i norme sporazumijevanja poštujući druge kulture 4. Sudjelovati u jednostavnoj govornoj komunikaciji i oblicima socijalne interakcije 5. Služiti se primjerenim obrascima ponašanja u poznatim situacijama s obzirom na uloge i odnos u komunikaciji	
Pisanje i pismena produkcija i komunikacija		1. Primijeniti i razvijati vokabular 2. Koristiti jezična pravila 3. Razvijati proces pisanja i kreativno pisanje 4. Redovito se služiti dvojezičnim rječnikom i povremeno jednojezičnim 5. Znati sažeti neke jednostavne tekstove 6. Oblikovati kratke i jednostavne pisane informacije prema unaprijed uvježbanom modelu uz povremenu pomoć i odstupanja koja ne ometaju razumijevanje 7. Sudjelovati u jednostavnoj i kratkoj pisanoj komunikaciji i oblicima socijalne interakcije	

Tablica 45: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Jezične vještine	30
Gramatika	19
Vokabular	20
Broj sati godišnje:	70

Tablica 46: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Stars • Schule • Arbeitswelt • Gesundheit • Ernährung – Kochen • Feste und Partys • Sport • Sprachen • Medien
Jezične vještine	• Sich und andere vorstellen • Sich und andere beschreiben • Etwas benennen/identifizieren • Wissen/Unwissen ausdrücken • Gefallen/Missfallen ausdrücken • Zweck/Bestimmung angeben • Zufriedenheit ausdrücken • Einen Gegensatz ausdrücken • Eine Meinung wiedergeben • Über das Befinden sprechen • Über die Vergangenheit sprechen • Gute Wünsche ausdrücken • Zeitangaben machen • Um Erläuterung bitten • Ärger ausdrücken • Hilfe anbieten/ablehnen • Grade ausdrücken • Überraschung ausdrücken • Höflichkeit ausdrücken • Sich verabreden • Zahlen/Maße angeben • Ein Geschehen ausdrücken • Eine Situation erklären • Einen ungefähren Zeitpunkt angeben • Um einen Rat bitten • Einen Rat wiedergeben • Etwas begründen • Wichtigkeit ausdrücken

	• Eine Notwendigkeit ausdrücken • Interesse/Desinteresse ausdrücken • Freizeitaktivitäten beschreiben • Verständnis ausdrücken Voraussetzungen beschreiben
Gramatika	• Verben mit Dativ (gehören, passen) • Negation mit nicht und kein • Hauptsatz mit trotzdem • Verben/Nomen/Adjektive mit Präpositionen- • Nebensatz mit weil, dass, nicht nur... sondern, • Perfekt der unregelmäßigen Verben • Indefinitpronomen (alles, etwas, nichts, niemand, jemand) • Hauptsatz mit außerdem • Konjunktiv II von haben und können • Perfekt der trennbaren und untrennbaren Verben- • Modalverb sollen • Konjunktionen denn • Präteritum der Modalverben • Reflexive Verben, Reflexivpronomen im Akkusativ
Vokabular	• Bekannte Personen, Charakter, Aussehen, Das Leben der Stars - (Vorteile und Nachteile) • Ausbildung, Berufswahl, • Schulabschlüsse • Schulsystem in Deutschland • Berufe, Freiwillige Arbeiten • Ratschläge • Lebensmitteln Zutaten, Gerichte • Das Feiern von verschiedenen Festen, Datum, Geschenke • Sportarten, Wettkämpfe, Sportereignisse • Tipps beim Sprachenlernen, Fremdsprachen • Benutzung der Medien, Welche Rolle spielen die Medien im Alltag, Arbeit an einer Zeitung, an einem Radiosender
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – NJEMAČKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 47: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Slušanje i razumijevanje slušanog sadržaja	1. Razumjeti sadržaje izgovorene jasno i uobičajenim tempom na standardnome jeziku 2. Razumljivo izgovarati riječi i ispravno intonirati rečenice 3. Pratiti kraći niz instrukcija za poznate svakodnevne aktivnosti 4. Otkrivati sličnosti s riječima iz materinskog jezika (germanizmi, internacionalizmi) uz povremenu pomoć pri slušanju audio/audio-vizualnih sadržaja 5. Prepoznati, djelomično, predmet kraće diskusije, uočavati slaganje ili neslaganje		

Čitanje i razumijevanje pročitanog sadržaja	1. Koristiti strategije u tumačenju nepoznatih riječi 2. Čitati pravilno koristeći komunikacijske strategije 3. Procjenjivati humanističke, društvene i etičke vrijednosti 4. Uočavati kroz pisane medijske sadržaje kulturološke sličnosti i razlike između svoje svakodnevnice i vršnjaka s njemačkog govornog područja 5. Čitati samostalno prilagođene književne tekstove
Govor i usmena produkcija i komunikacija	1. Raspravljati o osnovnim problemima regionalnih i socijalnih kultura te kultura mladih na temelju analize različitih izvora 2. Opisivati osobni kulturni identitet, navoditi kulturne skupine kojima pripada 3. Uočavati razlike između standardnoga govora i jezičnih varijeteta 4. Objašnjavati važnost humanističkih vrijednosti kao što su prijateljstvo, suradnja, altruizam i poštovanje drugoga 5. Poštovati komunikacijske konvencije u formalnim i neformalnim situacijama 6. Koristiti standardne jezične izraze i izraze svakodnevnoga govora
Pisanje i pismena produkcija i komunikacija	1. Primjenjivati odgovarajuće korake u procesu pisanja 2. Prepoznati temu, opisivati stvarne i zamišljene događaje, osobna i tuđa iskustva te izraziti svoje osobno mišljenje 3. Samostalno primjenjivati razgovorni i književni stil pisanja tekstova 4. Obogaćivati vokabular, služiti se rječnikom 5. Razvijati jezičnu pismenost u okviru jezičnosti i multikulturalnosti

Tablica 48: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Jezične vještine	26
Gramatika	25
Vokabular	18
Broj sati godišnje:	70

Tablica 49: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Freizeit (in der Stadt und auf dem Land) • Warenwelt, Einkaufen, Geld • Unterwegs sein (Europa, Reisen, Orientierung) • Lebenssituationen • Feste • Beziehungen (Familie, Geschwister)
Jezične vještine	• Etwas vergleichen • Zufriedenheit/Unzufriedenheit ausdrücken • Häufigkeit ausdrücken • Angaben über einen Ort machen • Eine Situation erklären • Eine Meinung ausdrücken • Zustimmung/ablehnen

	• Eine Einschränkung machen • Sich bedanken • Sich verabschieden • Nach Informationen fragen • Einen Zeitpunkt angeben • Besitz ausdrücken • Über die Vergangenheit sprechen • Einen Ort beschreiben • Eine Entfernung angeben • Eine Richtung angeben • Ein Geschehen ausdrücken • Eine Bitte/Aufforderung ausdrücken • Gute Wünsche ausdrücken • Eigene Wünsche äußern • Eine Familiensituation beschreiben • Indirekte Fragen stellen/formulieren • Direkte Fragen wiedergeben
Gramatika	• Adjektivkomparation Vergleiche mit als und wie • Adjektivdeklinaton I und II • Genitiv bei Eigennamen • Nebensatz mit obwohl • Präpositionaladverbien (woran/daran) • Indefinitpronomen (ein-, welch-, kein-) • Präteritumbildung • Temporale Präpositionen (bis zu, zu, am) • Lokalpräpositionen (vor, hinter, neben, zwischen) • Wechselpräpositionen • Verben mit zwei Objekten • Indirekte Fragesätze (ob und wie)
Vokabular	• Leben in der Stadt/auf dem Land • Gegenstände beschreiben, Flohmarkt, Fachgeschäft • Zahlen, Konsumausgaben, Interviews, Vergleiche • Lebensmittel, Maße, Menge • Europa zwischen Sehnsucht und Vorurteilen, Erfahrung in Europa. • Dokumente, Unterkunft, Sehenswürdigkeiten. Orientierung in der • Stadt, Orte, Plätze • Lebenssituationen (Wohnen, Familie) • Umzug, Wohnräume, Möbel, Gegenstände • Partyorganisation, Feste in der Welt und bei uns im Heimatland • Familiensituationen Familienmitglieder, • Familienkonflikte Aktivitäten im Haushalt
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – NJEMAČKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 50: Ishodi učenja, III. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Slušanje i razumijevanje slušanog sadržaja	1. Povezivati činjenične i jasno izgovorene informacije na osnovu kratkih i srednje dugih audio/audio-vizualnih sadržaja iz svakodnevnog života i iz njihove interesne sfere 2. Izvoditi i vrednovati zaključke o složenijim odnosima među informacijama iz slušanoga, pročitanaoga i vizualnoga sadržaja 3. Razumljivo izgovarati riječi i ispravno intonirati rečenice 4. Koristiti vokabular, jezične strukture i zakonitosti 5. Sudjelovati u komunikaciji i u složenim simuliranim komunikacijskim situacijama ili stvarnim situacijama s govornicima njemačkoga jezika; služiti se nekim strategijama za rješavanje nesporazuma
Čitanje i razumijevanje pročitanaoga sadržaja	1. Koristiti samostalno odgovarajuće izvore pisanih sadržaja i raspoložive digitalne alate za rješavanje zadataka iz nastave i za samostalno učenje 2. Primjenjivati strategije čitanja 3. Otkrivati samostalno sličnosti s riječima iz materinskog jezika (germanizmi, internacionalizmi) pri čitanju i razumijevanju pisanih sadržaja 4. Čitati samostalno manje složene tekstove 5. Sažimati i kritički procjenjivati informacije iz različitih vrsta tekstova i izvora
Govor i usmena produkcija i komunikacija	1. Razumjeti, provjeravati i potvrđivati informacije u dugim i složenim razgovorima i/ili raspravama 2. Voditi jednostavnu govornu komunikaciju i socijalnu interakciju ostvarujući uz minimalnu podršku i/ili prethodnu pripremu različite komunikativne namjere 3. Usmeno sažimati jedan ili više tekstova proizvedenih na njemačkome jeziku 4. Poštivati komunikacijske konvencije u formalnim i neformalnim situacijama 5. Sudjelovati u komunikaciji, u složenim simuliranim komunikacijskim situacijama ili stvarnim situacijama s govornicima njemačkoga jezika; služiti se nekim strategijama za rješavanje nesporazuma
Pisanje i pismena produkcija i komunikacija	1. Pisati o jednostavnim društvenim temama poznate tematike iskazujući pozitivan stav prema demokratskim vrijednostima 2. Voditi jednostavnu pisanu komunikaciju i socijalnu interakciju ostvarujući ih uz minimalnu podršku i/ili prethodnu pripremu 3. Analizirati razlike u komunikaciji 4. Pokušati unaprijed prepoznati problem ili nesporazum u komunikaciji 5. Opisivati svoje poimanje vlastite kulture i objašnjavati kako ono utječe na doživljavanje drugih kultura

Tablica 51: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Jezične vještine	25
Gramatika	22
Vokabular	22
Broj sati godišnje:	70

Tablica 52: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Zukunft • Beziehungen • Berufe, Praktikum • Sprachen • Unterhaltung • Wohnen • Entspannung
Jezične vještine	• Unwissenheit/Interesse ausdrücken • Enttäuschung ausdrücken • Vorschläge machen und darauf reagieren • Über Zukünftiges sprechen • Über andere Personen und ihren Wünschen berichten • Über das Verhältnis zu Personen sprechen • Über Vergangenes berichten • Über Veränderungen sprechen • Häufigkeit ausdrücken • Einen Zeitpunkt angeben • Vermutungen äußern • Etwas vergleichen • Überraschung ausdrücken • Wünsche und Vorstellungen ausdrücken • Etwas beschreiben/ begründen/erklären • Sich bedanken • Etwas erläutern • Seine Meinung wiedergeben • Jemandem zustimmen/widersprechen • Einen Vorschlag/Gegenvorschlag machen • Zu einem Kompromiss kommen • Aktivitäten im Haushalt • Mit verschiedenen Leuten zusammen wohnen • Vorlieben ausdrücken • Eine Gewohnheit beschreiben • Etwas begründen • Eine Zeitabfolge angeben • Gleichzeitigkeit ausdrücken

Gramatika	• Temporalsätze (da, während, bevor, nachdem) • Futur I • Infinitiv mit zu • Relativsätze • Konjunktiv II • Genitiv und Präpositionen mit dem Genitiv • Passiv • Adjektivdeklinations-Wiederholung • Plusquamperfekt
Vokabular	• Pläne, Träume, Veränderungen • Freundschaft, Partnerschaft, Partnersuche, Kontaktanzeigen • Praktikum, Traumjob, Berufsauswahl, Bewerbung, Stellensuche/Angebote, Nebenjobs, Eigenschaften bestimmter Berufe, Löhne • Fremdsprachen, Tipps zum Fremdsprachen - lernen • zu Hause, in der Stadt • Traumhaus, Traumwohnung, Nachbarschaft, Konflikte • Sport, Ernährung, Fit bleiben, Ratschläge und Empfehlungen
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – NJEMAČKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 53: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Slušanje i razumijevanje slušanog sadržaja		1. Posjedovati jezične kompetencije za odgovore na pitanja o sadržaju pročitaneog ili odslušanog teksta, te njegovo prepričavanje 2. Raspoznavati verbalne i neverbalne informacije iz srednje dugih audio/audio-vizualnih sadržaja i pri tome samostalno otkrivati značenje nepoznatih riječi 3. Pratiti većinu razgovora iz svakodnevne komunikacije na standardnom jeziku te uočavati ključne elemente srednje dugih i dužih razgovora na globalnoj razini 4. Pratiti prezentacije poznatog sadržaja, ukoliko se izlažu polako i jasno, a praćene su slajdovima, crtežima, slikama i ostalim vizualnim elementima 5. Slijediti glavne informacije u jednostavnim monolozima	
Čitanje i razumijevanje pročitaneog sadržaja		1. Osposobiti se za čitanje i razumijevanje jednostavnoga izvornog teksta (novinski članak, upute, književni tekst, kviz, grafikoni i tabele) 2. Kombinirati verbalne i neverbalne informacije iz njima bliskih srednje dugih pisanih sadržaja; samostalno otkrivati značenje nepoznatih riječi iz konteksta 3. Slijediti niz instrukcija i informacija u srednje dugim i srednje složenim privatnim i službenim porukama i objavama 4. Koristiti samostalno odgovarajuće izvore pisanih sadržaja i raspoložive digitalne alate za rješavanje zadataka iz nastave i za samostalno učenje, kritički promišljajući o njihovoj relevantnosti	

Govor i usmena produkcija i komunikacija	1. Moći usmeno preoblikovati tekst i razgovarati o obrađenim temama te izraziti i potkrijepiti svoje mišljenje 2. Moći razumjeti nastavnikov govor i pratiti nastavu na njemačkom jeziku, bez većih poteškoća u razumijevanju 3. Moći razumjeti jezično i sadržajno jednostavne tekstove koje govori izvorni govornik 4. Kombinirati jednostavne poznate riječi kako bi objasnio određeni pojam
Pisanje i pismena produkcija i komunikacija	1. Osposobiti se za korektno pismeno izražavanje (pisati i preoblikovati tekst, potkrijepiti ga svojim mišljenjem, opisati kraće događaje, pisati eseje) 2. Voditi jednostavnu pisanu komunikaciju i socijalnu interakciju ostvarujući uz minimalnu podršku i/ili prethodnu pripremu različite komunikativne namjere 3. Koristiti i sinonimske izraze i kontekstne signale kako bi ostvario pisanu komunikacijsku potrebu izbjegavajući korištenje kompleksnih struktura u pisanom sadržaju

Tablica 54: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	1
Jezične vještine	21
Gramatika	20
Vokabular	18
Broj sati godišnje:	60

Tablica 55: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Klima, Umwelt • Geschichte • Tourismus • Politik • Weiterbildung • Soziales Engagement • Alltag
Jezične vještine	• Wichtigkeit ausdrücken • Einen Zusammenhang beschreiben, Folgen/Konsequenzen ausdrücken • Grade ausdrücken • Vorlieben ausdrücken • Eine Bedingung ausdrücken • Ausdrücken, dass man etwas nicht macht • Ausdrücken, wie man etwas macht • Eine Einschränkung machen • Gleichgültigkeit ausdrücken • Etwas beurteilen • Zweifel ausdrücken

	• Etwas aufzählen • Über das politische System im Heimatland sprechen • Alternativen aufzeigen • Über Träume sprechen • Sich in eine Lage/eine Person hineinversetzen • Jemanden auffordern • Eine Person näher beschreiben • Über Irreales sprechen • Über nicht erfüllte Wünsche sprechen • Emotionen ausdrücken • Über Gefühle sprechen
Gramatika	• Partizip Präsens und Perfekt • Konjunktionen indem, sodass, anstatt dass, ohne das • Zweiteilige Konjunktionen • Passiv mit Modalverben • Pronomen es • Modalpartikeln doch, denn, ja, eigentlich • Modalverben im Perfekt
Vokabular	• Klimawandel, der Klimaschutz, Umweltverschmutzung • Die Europäische Union, die Weltkriege, die Nationalfeiertage • Orte, Hotels, Reisemöglichkeiten • Forschung, Bildung, Frieden • Kultur, Kunst, Gesundheit, Ernährung • Sozialdienst, freiwillige Arbeit • Pannen und Glücksmomente im Alltag
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Učenje i poučavanje nastavnog predmeta Njemački jezik treba proizlaziti iz najnovijih dostignuća znanosti o jeziku i saznanja o procesu učenja. Metodika nastave treba omogućiti razvijanje sposobnosti učenika te poticanje slobode i kreativnosti ideja, kao i razvijanje njihove kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti.

Uspostavljanje pozitivne atmosfere uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika od velike je važnosti jer to je preduvjet za neometan razvoj učenika u procesu učenja. Motivacija, kao i izbor nastavnih sadržaja, od velikog je značaja. Različite aktivnosti pri izvođenju nastave potiču učenje njemačkog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja.

Nastavnik različitim sredstvima i aktivnostima u izvođenju nastave može potaknuti učenike na svjesno učenje, koristeći dinamičnost i kreativnost u vidu radionica (koje mogu biti u korelaciji s drugim nastavnim predmetima), poticanje interaktivnog i grupnog rada, obogaćivanje nastave elementima pjesme, poezije ili filma te korištenjem suvremenih tehničkih sredstava stalno ohrabrivati i poticati učenike na samostalno učenje. Učenici svjesno stječu kompetencije razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu.

Kod vještine slušanja postupno se pristupa slušanju dužih tekstova i dijaloga, a prije njihova slušanja nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenike za uspješno prihvaćanje sadržaja (objašnjavanje leksika i slično). Značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizne upute, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza. Poželjno je da u ovim aktivnostima sudjeluje što veći broj učenika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim grupama kako bi svi bili uključeni. Tijekom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati niti ispravljati, već mu, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj vještine čitanja je osposobljavanje učenika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne informacije te za uočavanje pojedinih detalja. Treba uzeti u obzir i izbor tekstova kako bi učenicima bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba misliti i na korelaciju nastavnih sadržaja, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja vještine pisanja je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvare komunikaciju i svoje misli izraze na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva poštovanje zadane teme, logički slijed događaja koji se opisuje, korištenje odgovarajućeg leksika, upotreba gramatičkih pravila i pravila sintakse. Ulogu u pismenom izražavanju ima i kreativnost. Pisanje može biti zadano (ključnim riječima, slikom, dovršavanjem teksta, pisanje prema modelu, popunjavanjem obrazaca, diktatima ili drugim određenim uputama) ili kreativno (pisanje pisama, oglasa, izvještaja, SMS-a, e-mail poruka). Sve ove vještine trebaju biti u skladu s jezičnim kompetencijama učenikova uzrasta.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Pri učenju njemačkog jezika na svim razinama prema Europskom referentnom obliku, od velike je koristi znanje iz materinskog jezika kao i drugih stranih jezika. Već usvojena teoretska znanja iz materinskog jezika olakšat će razumijevanje pojedinih jezičnih kategorija u njemačkom jeziku. Prilikom učenja njemačkog jezika učenici će koristiti stečena znanja i iz drugih predmeta (npr. engleski i latinski jezik, geografija, povijest, informatika, likovna i glazbena umjetnost) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i razumiju sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Učenici će nastojati uspostaviti kontakte s korespondentima iz zemlje čiji jezik uče. Tu će im svakako pomoći znanje iz tehnologije. Da bi se ostvarila što bolja povezanost unutar predmeta, potrebna je suradnja s kolegama u školi.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda i razvoja kompetencija učenika vrši se redovitim praćenjem njihova sudjelovanja na satu (prilikom individualnog izlaganja, tumačenja i razumijevanja, prilikom rada u parovima, rada u skupinama). Provjeravanje znanja dio je nastave i treba se po mogućnosti vršiti svakog nastavnoga sata. Cilj provjeravanja znanja je dobivanje povratne informacije učenika o svojem radu i zalaganju, ali služi i kao pomoć nastavniku u sagledavanju uspješnosti metode rada.

Kako bi ocjenjivanje bilo uspješnije i objektivnije, preporučuju se češće i kraće provjere znanja (tekstovima, kontrolnim zadacima, pismenim vježbama, diktatima u trajanju od 10 do 15 mininuta) nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere, ukoliko se ukaže potreba, nastavnik se s gradivom vraća unazad, usporava tempo,

produbljuje, proširuje ili mijenja pedagoški pristup. Treba istaknuti da vrednovanje ne mora podrazumijevati nužno i ocjenjivanje.

Tijekom školske godine rade se dvije pismene zadaće, u svakom polugodištu po jedna. Konačna ocjena trebala bi biti zaključena na osnovu cjelokupnog rada tijekom nastavne godine, a ne samo aritmetička sredina zbroja ocjena na kraju oba polugodišta.

Tablica 56: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
NJEMAČKI JEZIK	
ZVANJE	
• Profesor/profesoricu njemačkoga jezika i književnosti • Profesor/profesoricu njemačkog jezika i drugog nastavnog predmeta gdje je njemački jezik glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

I. JEZIČNO PODRUČJE

FRANCUSKI JEZIK

Djelatnici koji su sudjelovali u renoviranju nastavnih programa:

Marina Primorac Smajović, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

3. DRUGI STRANI JEZIK

b) FRANCUSKI JEZIK

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Francuski jezik** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Jezičnog područja.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprijeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Francuskog jezika ova se svrha ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- promicanje sposobnosti izgrađivanja jezično-kulturnog identiteta, osobito u susretima s drugim kulturama
- upoznavanje sustava francuskog jezika na fonetskoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini
- obrazovanje i odgajanje učenika za jasno i pravilno samostalno izražavanje te lakše jezično snalaženje u svijetu
- razvijanje učenikove osobnosti, razvijanje motivacije za učenje francuskog jezika
- razvijanje samopouzdanja, samostalnosti i kreativnosti
- razvijanje jezičnih vještina za receptivno i produktivno služenje stranim jezikom (slušanje, čitanje, govorenje, pisanje)
- uočavanje posebnosti francuskog jezika u odnosu na materinski jezik
- osposobljavanje učenika za uspješno komuniciranje na francuskom jeziku kako u pismenoj tako i u usmenoj formi
- proširivanje jezičnih znanja i kompetencija u okviru predviđenoga gradiva.

Sadržaj nastave predmeta Francuskog jezika obuhvaća gramatiku, vokabular, konverzaciju, čitanje, pisanje i kulturu. Revidirani Nastavni plan i program i podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Francuski jezik, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**. Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje stranog jezika – francuskog jezika. U svakom razredu definirane su tri kompetencije:

1. **Komunikacijska jezična kompetencija** – obuhvaća sposobnost upotrebe jezika za uspješnu komunikaciju s drugim ljudima. U komunikaciji na francuskom jeziku potrebno je primijeniti prikladan jezični repertoar u skladu s kontekstom, uzimajući u obzir kulturne i društvene različitosti. Učenje francuskog jezika temelji se na stjecanju znanja o leksiku, gramatici, semantici, fonologiji, fonetici i ortografiji, kao i o društveno-jezičnim pravilima poput razlika u registru, dijalektima te verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. Kroz učenje se razvijaju vještine slušanja i razumijevanja, govorenja, čitanja, razumijevanja i pisanja teksta. Cilj je razumjeti i izraziti informacije, ideje, stavove i vrijednosti u skladu s različitim kulturnim i društvenim kontekstima.

- 2. Međukulturna komunikacijska kompetencija** – omogućuje sposobnost razumijevanja i primjene jezika i kulture drugih ljudi. To uključuje razumijevanje i poštivanje različitih kulturnih običaja, normi i vrijednosti, kao i sposobnost prilagodbe vlastitog govora i ponašanja u skladu s drugom kulturom. Važno je da učenici razviju svijest o sebi kao pojedincu i članu društva, te da budu zainteresirani za upoznavanje i učenje o različitostima. Međukulturalnost se odnosi na razumijevanje govornika i komunikaciju s govornicima francuskoga jezika. Učenici se uče objektivno promatrati sličnosti i razlike među kulturama, biti empatični, prilagodljivi i otvoreni za razumijevanje, prihvaćanje i poštivanje govornika francuskog jezika i frankofonih kultura. Razvoj međukulturnih kompetencija pomaže učenicima da odbace predrasude, jačaju ih u sprečavanju diskriminacije i doprinose razumijevanju i proširivanju pogleda na svijet.
- 3. Samostalnost u ovladavanju jezika** – osposobljava učenika da se aktivno uključi u proces učenja i usavršavanja jezičnih vještina. To podrazumijeva ne samo sposobnost učenja na nastavi, već i izvan nastave, kroz samostalno čitanje, gledanje filmova i drugih medijskih sadržaja na francuskom jeziku, razgovore s govornicima francuskog jezika te vježbanje raznih jezičnih vještina. Učenikovo preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje jezika ključ je uspješnoga ovladavanja komunikacijskom kompetencijom u francuskome jeziku i preduvjet za njezin razvoj. Naglašava se učenikov afektivni i kognitivni razvoj te njegova uloga u procesu učenja jezika koja obuhvaća sposobnost svjesne, fleksibilne i učinkovite primjene strategija učenja i uporabe jezika koje učeniku pomažu unaprijediti ovladavanje francuskim jezikom te razviti medijsku pismenost i komunikacijske i prezentacijske vještine. Samostalan učenik planira, organizira, prati i vrednuje svoje učenje, razvija motivaciju te je ustrajan i pozitivan u učenju i radu što mu omogućuje uspješno ostvarivanje ciljeva. Samostalan učenik pronalazi, odabire, vrednuje i učinkovito se koristi informacijama iz različitih izvora te stalno unapređuje svoje komunikacijske i prezentacijske vještine. Kroz preuzimanje aktivne uloge u procesu učenja, učenik razvija samopouzdanje i samopoštovanje.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave predmeta Francuskog jezika u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 57: Francuski jezik – broj sati po razredima i tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET FRANCUSKI JEZIK	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70
II.	2	70
III.	2	70
IV.	2	60

I. RAZRED – FRANCUSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 58: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Razumijevanje govora – slušanje (comprehension orale)		1. Razumjeti jednostavne rečenice srednje dužine koje nastavnik izgovara te uz manji napor razumjeti izvornog govornika standardnog francuskog jezika o poznatim temama 2. Verbalno i neverbalno reagirati na upute, zamolbe, naredbe i drugo 3. Uočavati najosnovnije posebnosti izgovora i intonacije francuskog jezika 4. Istraživati nepoznate riječi iz slušanog sadržaja i pronaći im značenje u rječniku	
Čitanje i razumijevanje (comprehension écrite)		1. Čitati rečenice i tekst srednje dužine 2. Istraživati značenje nepoznatih riječi u rječniku ili prepoznati njihovo značenje na osnovu konteksta 3. Sažeti tekst na jednostavan način te pročitani sadržaj sažeti u nekoliko rečenica	
Pisanje (production écrite)		1. Oblikovati i pisati kratke, uvježbane rečenice s ciljem razmjene informacija 2. Oblikovati i pisati kraći jednostavni tekst - strukturirati tekst u logičnu cjelinu 3. Koristiti se odgovarajućim vokabularom, jezičnim strukturama i jednostavnim veznicima te primijeniti pravopisna pravila 4. Koristiti ograničeni broj riječi i izraza i osnovne jezične konstrukcije 5. Zapisati riječi i korigirati pravopisne greške (samostalno ili uz pomoć nastavnika)	
Govor (production orale)		1. Pravilno izgovarati francuske glasove i primjenjivati odgovarajuću jezičnu intonaciju 2. Upotrijebiti osnovna, uvježbana jezična sredstva 3. Opisati svoje svakodnevne aktivnosti, osobe, mjesta i jednostavne situacije i događaje 4. Sudjelovati u jednostavnoj govornoj komunikaciji uz podršku i/ili prethodnu pripremu	

Tablica 59: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatika	31
Vokabular – komunikacija	34
Fonetika	5
Broj sati godišnje:	70

Tablica 60: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatika (grammaire)	• Verbes – verbes réguliers, verbes irréguliers, verbes pronominaux, présent, passé composé, impératif, futur proche, futur simple, passé récent, présent progressif

	• Articles définis, indéfinis, partitifs et contractés • Noms - masculin et féminin, singulier et pluriel • Interrogation – poser des questions et répondre aux questions • Les adjectifs qualificatifs, possessifs et démonstratifs –masculin/féminin et singulier/pluriel • Les prépositions • Nombres
Vokabular (vocabulaire) Komunikacija (communication)	• C'est/il est • Se présenter • Parler des personnes - la description physique et description du caractère • Identification des objets - description des objets, objets de classe et de maison • Inviter/refuser/accepter • Présenter sa famille • La ville • Acheter quelque chose, payer, les magasins en ville • Localisation • Parler de ses goûts, exprimer ses préférences • Loisirs, les activités, temps libre, la vie quotidienne • Fêtes en France et en Bosnie-Herzégovine • L'heure, moments de la journée, jours de la semaine, mois de l'année, les saisons • Paris et ses monuments, la Francophonie • Le corps, la santé • Le climat et la météo • Rédiger une carte postale, une lettre • Les voyages
Fonetika (phonétique)	• Prononciation
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – FRANCUSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 61: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Razumijevanje govora – slušanje (comprehension orale)		1. Razumjeti srednje dug i jednostavan audio i audiovizualni zapis poznate tematike 2. Izdvojiti glavnu poruku te osnovne i specifične informacije 3. Raspoznati ključne informacije medijskih sadržaja, ukoliko su praćene vizualnim elementima	
Čitanje i razumijevanje (comprehension écrite)		1. Izdvojiti glavnu poruku teksta te osnovne i specifične informacije u tekstu 2. Čitati rečenice i tekst srednje dužine, samostalno analizirati tekst, glavnu poruku, ključne i specifične informacije te razlikovati bitne od nebitnih informacija 3. Primijeniti znakove interpunkcije, pravila izgovora i čitanja i intonaciju	

Pisanje (production écrite)	1. Pisati tekstove o poznatim, svakodnevnim temama, iznijeti planove i ukratko prepričati događaje 2. Selektirati relevantne informacije vodeći računa o namjeni komunikacije, temi i publici 3. Koristiti osnovne riječi, izraze i jezične konstrukcije te prilagoditi izraze za formalno, odnosno neformalno obraćanje 4. Zapisati riječi i korigirati pravopisne pogreške samostalno ili uz pomoć nastavnika
Govor (production orale)	1. Planirati, oblikovati i izgovarati srednje dugi i jednostavni tekst poznate tematike 2. Opisati i prepričati priču na temelju vizualnoga poticaja; sudjelovati u razgovoru o poznatim svakodnevnim temama 3. Koristiti se odgovarajućim vokabularom, jednostavnim jezičnim strukturama i jednostavnim veznicima 4. Pravilno izgovarati francuske glasove i primijeniti odgovarajuću jezičnu intonaciju te korigirati govor uz pomoć nastavnika 5. Selektirati relevantne informacije vodeći računa o namjeni komunikacije, temi i publici

Tablica 62: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatika	34
Vokabular – komunikacija	36
Broj sati godišnje:	70

Tablica 63: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatika (grammaire)	• L'imparfait • Le conditionnel présent • Propositions conditionnelles • Les pronoms compléments directs et indirects • Les pronoms EN et Y • Les pronoms relatifs simples • L'article partitif • La comparaison des adjectifs • Structures pour exprimer des règles et des recommandations • L'accord du participe passé au passé composé • Les marqueurs temporels
Vokabular (vocabulaire) Komunikacija (communication)	• Parler des personnes - description des personnes • Rédiger une carte ou une lettre • Organiser un circuit, un voyage • La nourriture et le repas, commander au restaurant, parler des repas, écrire des recettes • Demander des renseignements, l'itinéraire • La mode • Le système éducatif en France et en Bosnie-Herzégovine • Décrire ou louer un appartement, le logement, la colocation • Décrire ses voyages, le tourisme

	• Décrire un lieu • Raconter une expérience • Les pays francophones, la Francophonie • Exprimer des règles
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – FRANCUSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 64: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Razumijevanje govora – slušanje (comprehension)	1. Razumjeti srednje dugi i jednostavni do srednje složeni govoreni izvorni tekst uz vizualnu podršku 2. Izdvojiti glavnu poruku teksta te osnovne i specifične informacije 3. Analizirati detalje iz slušanog sadržaja 4. Objasniti značenje nepoznatih riječi uz pomoć rječnika ili prepoznati njihovo značenje na osnovu konteksta		
Čitanje (comprehension écrite)	1. Razumjeti dugi i srednje složeni pisani izvorni tekst 2. Objasniti pročitani sadržaj 3. Objasniti značenje nepoznatih riječi uz pomoć rječnika ili prepoznati njihovo značenje na osnovu konteksta		
Pisanje (production écrite)	1. Oblikovati i pisati srednje dugi i srednje složeni tekst o nepoznatim temama uz prethodnu pripremu 2. Izraziti svoje osobno mišljenje 3. Planirati sadržaj, organizirati i strukturirati tekst 4. Koristiti se odgovarajućim vokabularom, srednje složenim jezičnim strukturama i jednostavnim veznicima te primijeniti pravopisna pravila 5. Prilagoditi tekst publici, kontekstu i namjeni		
Govor (production orale)	1. Planirati, oblikovati i izgovarati srednje dugi i srednje složeni tekst uz prethodnu pripremu 2. Usmeno obrazložiti svoje mišljenje i prepričati događaje 3. Koristiti se odgovarajućim vokabularom, srednje složenim jezičnim strukturama te jednostavnim veznicima 4. Pravilno izgovarati francuske glasove i primijeniti odgovarajuću jezičnu intonaciju 5. Započeti, održavati i zaključiti razgovor o poznatim temama 6. Koristiti širi fond riječi i izraza i pojedine složene jezične konstrukcije		

Tablica 65: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatika	36
Vokabular - komunikacija	34
Broj sati godišnje:	70

Tablica 66: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatika (grammaire)	• Le plus-que parfait • La mise en relief • Les adjectifs indéfinis • Les adverbes, formation et la place • Les pronoms interrogatifs, démonstratifs, possessifs • Les pronoms relatifs composés • Le discours rapporté • Les marqueurs temporels • La forme passive • Le subjonctif • Le gérondif • Le conditionnel • La nominalisation
Vokabular (vocabulaire) Komunikacija (communication)	• Ecrire une lettre formelle • Le travail et les études • Exprimer des souhaits et des conseils • Donner son opinion, exprimer l'accord et désaccord • Formuler une critique et proposer des solutions • Exposer une suite de faits, décrire le passé • La presse et les médias • Faire des suggestions • Décrire une situation hypothétique • L'art • L'écologie
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – FRANCUSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 67: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Razumijevanje govora – slušanje (comprehension)	1. Analizirati i razumjeti dugi i srednje složeni audio i audiovizualni zapis 2. Pronaći glavnu poruku te osnovne i specifične informacije 3. Uočiti razlike između standardnoga govora i jezičnih varijeteta 4. Objasniti značenje nepoznatih riječi uz pomoć rječnika ili na osnovu konteksta 5. Kreirati bilješke tijekom slušanja		
Čitanje (comprehension écrite)	1. Čitati i razumjeti izvorni pisani tekst uključujući i književne tekstove 2. Izdvojiti glavnu poruku teksta te osnovne i specifične informacije u tekstu 3. Povezati sadržaj teksta s vlastitim iskustvom 4. Vrednovati informacije u tekstu te argumentirati vlastiti stav ili mišljenje o njima		
Pisanje (production écrite)	1. Oblikovati i pisati duge i srednje složene formalne i neformalne tekstove		

	2. Izraziti svoje osobno mišljenje i gledište, opisati doživljaje i planove 3. Koristiti se odgovarajućim vokabularom, srednje složenim jezičnim strukturama i srednje složenim veznicima te primijeniti pravopisna pravila 4. Koristiti se kreativnim tehnikama u pisanju 5. Iznijeti hipoteze o različitim situacijama, prenijeti tuđe ideje i misli
Govor (production orale)	1. Planirati, oblikovati i izgovarati srednje dugi i srednje složeni tekst uz prethodnu pripremu 2. Usmeno obrazložiti svoje mišljenje i prepričati događaje 3. Koristiti se odgovarajućim vokabularom, srednje složenim jezičnim strukturama te jednostavnim veznicima 4. Pravilno izgovarati francuske glasove i primijeniti odgovarajuću jezičnu intonaciju 5. Započeti, održavati i zaključiti razgovor o poznatim temama 6. Koristiti širi fond riječi i izraza i pojedine složene jezične konstrukcije

Tablica 68: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatika	30
Vokabular – komunikacija	30
Broj sati godišnje:	60

Tablica 69: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatika (grammaire)	• La négation complexe • Le discours rapporté au passé • Exprimer la cause et la conséquence • Exprimer le but, la concession et l'opposition • Les articulateurs • Le gérondif, le participe présent • La double pronominalisation • Le subjonctif • Concordance des temps
Vokabular (vocabulaire) Komunikacija (communication)	• Préparer une discussion, donner son point de vue (être pour ou contre) • Ecrire des lettres formelles et informelles, résumer, raconter et analyser des textes • Parler de la vie quotidienne, de la famille et amis • La musique et la littérature française et francophones • Les films et les séries français et francophones • L'écologie, l'environnement • Travail - rédiger un curriculum vitae • Les médias • La science, la technologie • La consommation

NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.

DIDAKTIČKE UPUTE

Glavna karakteristika suvremene nastave Francuskog jezika je usmjerenost na učenika i na proces učenja. Pri tome se mora poštovati usklađenost razvoja učenika s obzirom na uzrast, sposobnosti, potrebe i interes. Nastava Francuskog jezika treba omogućiti skladno razvijanje kognitivne, psihomotorne, afektivne i komunikativne sposobnosti učenika, poticati slobodu i kreativnost ideja, razvijati kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti. U cilju što bolje motiviranosti učenika za uspješno učenje francuskog jezika i aktiviranja njihova kreativnog potencijala, neophodno je uspostaviti pozitivnu atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanje između nastavnika i učenika, kao i između samih učenika. Značajna je također i motivacija u svakoj fazi učenja, pažljiv izbor nastavnih sadržaja, usklađenih s doživljajima i interesima određenog uzrasta, kao i raznolikost aktivnosti koje imaju za cilj doživljaj učenja francuskog jezika bez pritiska i straha, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja, odnosno spontano prihvaćanje jezika aktiviranjem svih čula. U svim razredima učenici uvježbavaju komunikativne sposobnosti razvijanjem vještina usmenog razumijevanja (slušanja), usmenog izražavanja (govora), pismenog razumijevanja (čitanja) i pismenog izražavanja (pisanja). Između usmenih i pismenih aktivnosti postoji neophodna ravnoteža.

Usmeno razumijevanje – slušanje: Učenici usavršavaju sposobnost razumijevanja francuskih glasova, glasovnih grupa, naročito onih koje ne postoje u materinskom jeziku, zatim riječi, ritmičkih grupa i rečenica. Izgovor nastavnika, kao i kvaliteta snimljenog audio-dokumenta doprinose postizanju cilja. Prije slušanja nastavnik odgovarajućim aktivnostima priprema učenike za uspješno prihvaćanje sadržaja. One usmjeravaju učenikovu pažnju, provjeravaju poznavanje teme, leksika i sl.

Usmeno izražavanje – govor: Iako komunikativni pristup u nastavi obuhvaća usklađen razvoj sve četiri vještine i integraciju njihove uporabe, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju vještine govora koja učenicima omogućuje uspješno komuniciranje u svakodnevnim situacijama. Pažljiva priprema, prikladnost teme o kojoj će se govoriti, izbor tema koje učenike posebno zanimaju, jasna i precizna uputstva, optimalan vremenski period za razmišljanje i pripremanje, kao i za stjecanje sigurnosti da bi se što bolje izrazili, prezentiranje potrebnih riječi ili izraza u tijeku pripremanja za aktivnost, neki su od uvjeta za uspješno razvijanje ove vještine.

Pismeno razumijevanje – čitanje: Cilj je osposobljavanje učenika za samostalno čitanje nepoznatih autentičnih tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove namjene shvaćanjem i utvrđivanjem osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, uočavanjem pojedinih detalja i implicitnog značenja. Prilikom izbora tekstova vodi se računa o uzrastu učenika i njihovim interesima i željama. U tom smislu preporučuju se: stripovi, prospekti, pisma, brošure, novinski članci, izbor poezije, kratke priče, odlomci iz romana i sl.

Pismeno izražavanje – pisanje: Cilj je osposobljavanje učenika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan, koherentan i u cjelini razumljiv način. Metodčki pristup pisanju podrazumijeva poštovanje zadane teme, logičan slijed događaja koji se opisuju, korištenje odgovarajućeg leksika, poštivanje gramatičkih i sintaktičkih pravila, pravopisa, kao i određene kreativnosti u pismenom izražavanju na stranom jeziku.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Francuski jezik je ponajprije povezan s materinskim jezikom učenika. Već usvojena znanja iz materinskog jezika pomoći će učeniku u usvajanju određenih jezičnih kategorija francuskog jezika. Francuski jezik je povezan i s drugim stranim jezicima, kao što su engleski i njemački. Učenje francuskog jezika može pomoći u razumijevanju drugih jezika jer dijele neke zajedničke elemente.

Prilikom učenja francuskog jezika učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. Geografije, Povijesti, Likovne i Glazbene umjetnosti). Učenjem francuskog jezika, učenici mogu bolje razumjeti kulturne i povijesne aspekte francuske kulture, kao i njezin utjecaj na svjetsku povijest. Francuski jezik, kao jedan od najvažnijih jezika zapadne kulture, igrao je ključnu ulogu u razvoju književnosti, filozofije, umjetnosti i znanosti. Poznavanje francuskog jezika može pomoći učenicima da prouče francusku književnost, filozofiju i druge kulturne aspekte koji su bili važni u povijesti Francuske i svijeta.

Učenje francuskog jezika može pružiti mnoge prednosti i koristi u različitim područjima srednjoškolskog obrazovanja, kao što su razvijanje kritičkog razmišljanja, poboljšanje komunikacijskih vještina, poticanje kreativnosti i razvijanje kulturne raznolikosti. Da bi se ostvarila veća međupredmetna povezanost, potrebna je i suradnja kolega u školi.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Preporučuje se stalno i kontinuirano praćenje rada učenika i prikupljanje podataka o razini učenikovih postignuća. Ne preporučuje se korištenje samo jednog načina, nego treba proširiti metode praćenja rada učenika u nastavi i ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda. Vrednovanje i ocjenjivanje učenika u nastavi francuskog jezika vrši se kontinuiranim praćenjem učenikova napredovanja kroz sudjelovanje i aktivnost na satu, zadaće, pismene i usmene vježbe, testove, pismene zadaće, referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni kontakt u nastavi, kao i kroz dodatne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Napredak se bilježi u pedagoškoj dokumentaciji i u osobnim zabilješkama nastavnika. Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period. Učenik treba imati minimalno četiri ocjene po polugodištu: dva usmena odgovora (ili usmeni odgovor i referat, aktivnost, projekt, vježba, vokabular, diktat), test u prvom dijelu polugodišta i školsku pismenu zadaću na kraju polugodišta.

Tablica 70: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
FRANCUSKI JEZIK	
ZVANJE	
• Profesor/profesorica francuskoga jezika i književnosti • Profesor/profesorica francuskog jezika i književnosti i drugog nastavnog predmeta gdje je francuski jezik glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

I. JEZIČNO PODRUČJE

LATINSKI JEZIK

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Irena Bilalović, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Alen Matošević, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

4. LATINSKI JEZIK

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Latinski jezik** izučava se u I. i II. razredu gimnazije kao obvezni predmet Jezičnog područja te u III. i IV. razredu gimnazije ako nije moguće organizirati nastavu Grčkoga jezika.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2), kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima. Specifično, svrha predmeta se ogleda u poznavanju jezične i kulturne baštine.

U nastavi Latinskoga jezika ova se **svrha**, kao i temeljni cilj nastave latinskoga - razumijevanje teksta koji je mjesto susreta jezičnih zakonitosti i civilizacijskih sadržaja - ostvaruju kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- ovladavanje jezičnom strukturom latinskoga jezika u određenoj mjeri na svim gramatičkim razinama
- usvajanje vokabulara i fonda najznačajnijih riječi potrebnih za prevođenje te prepoznavanje riječi latinskoga podrijetla i razumijevanje njihove primjene
- razumijevanje i prijevod teksta, čime se razvija sposobnost analize i sinteze
- uočavanje korelacije između književnosti, civilizacije i kulture te međuovisnosti društveno-političkoga okruženja i kulturne produkcije
- kritičko sagledavanje kulturoloških fenomena i stvaranje kulturno-civilizacijskoga identiteta kroz propitivanje, raspravu, analizu i interpretaciju podataka i činjenica
- razvoj etičke svjesnosti kroz dijakronijsku komunikaciju, odnosno čitanjem tekstova i njihovih poruka unutar i izvan vremena u kojemu su pisani.

Sadržaj nastave Latinskoga jezika je tripartitan: kroz I. i II. razred obuhvaćen je jezični, povijesni i kulturno-civilizacijski aspekt, dok u III. i IV. razredu uz jezik, kulturu i civilizaciju značajan udio ima književnost.

Revidirani nastavni plan i program, zajedno s dijelom koji se odnosi na latinski jezik, podrazumijeva da ne moraju svi navedeni programski sadržaji biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Latinski jezik, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o povijesnim događajima. U svakom razredu definirane su **vještine koje učenici trebaju razvijati s ciljem dostignuća navedenih ishoda**:

1. **Vještina razumijevanja i prevođenja teksta** – omogućuje učeniku primjenu jezičnih znanja na razinama pravopisa, morfologije, sintakse, leksikologije, semantike i stila uz sposobnost povezivanja tih kategorija u različitim jezicima

2. **Vještina komunikacije s tekstem** - uključuje usavršavanje analize i sinteze, razvoj kritičkog mišljenja, poticanje mašte i istraživanje ideja koje oblikuju intelektualnu širinu i prodornost
3. **Vještina uočavanja korelacije na kulturno-civilizacijskom i književnom planu** – razvija svijest o vrijednosti antičke kulturne baštine i civilizacijskog konteksta i poznavanje najznačajnijih kulturno-civilizacijskih i književnih dostignuća te njihova golemog utjecaja u drugim kulturama
4. **Vještina interpretacije književnih djela, povijesnih događaja i kulturno-civilizacijskih procesa** – omogućuju učeniku razumijevanje prošlosti, njezinog utjecaja na sadašnjost, svevremenske dimenzije ljudskog mišljenja i iskustva
5. **Vještina uvažavanja i približavanja stavova** – pospješuju uvažavanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvedbama, razvijanje osjećaja za lijepo, izbjegavanje stereotipa, prihvaćanje kompromisa, razvijanje osobnog integriteta i poštovanje integriteta drugih te konstruktivno izražavanje osobnog mišljenja.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave predmeta Latinskoga jezika u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 71: Latinski jezik – broj sati po razredima		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET LATINSKI JEZIK	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70
II.	2	70
III.	1	35
IV.	1	30

I. RAZRED – LATINSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 72: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Porijeklo i razvoj latinskog jezika		1. Opisivati pojam praindoeuropskoga jezika i klasificirati jezike unutar indoeuropske jezične zajednice 2. Svrstavati romanske jezike u italsku jezičnu porodicu i povezivati latinski jezik s romanskim jezicima 3. Uočavati vrijednosti spomenika antičke kulture i razvijati interes za izučavanje baštine latinskog jezika u našim krajevima	
Pismo i izgovor		1. Nabrajati redom znakove latinske abecede 2. Primjenjivati pravila čitanja i pisanja latinskih riječi klasičnim i tradicionalnim izgovorom 3. Vladati pravilima pravilnoga naglašavanja latinskih riječi	
Gramatički sadržaji		1. Samostalno identificirati vrste riječi unutar latinske rečenice 2. Analizirati nominalne i verbalne oblike u okviru obrađenih gramatičkih kategorija 3. Pravilno određivati funkcije riječi u sintagmama i rečenicama 4. Povezivati latinsku gramatiku s gramatikom materinskog jezika i stranih jezika 5. Samostalno ili uz pomoć nastavnika prevoditi jednostavnije rečenice i kraće tekstove 6. Pravilno upotrebljavati riječi latinskog porijekla koje se uočavaju u svakodnevnoj komunikaciji	
Vokabular		1. Pronalaziti i navoditi u rječničkom obliku riječi iz obrađenih rečenica i prilagođenih tekstova 2. Prepoznavati, upotrebljavati i raščlanjivati riječi iz prilagođenih tekstova i internacionalne riječi porijeklom iz latinskoga jezika 3. Proširivati leksik riječima i izrazima relevantnim za buduće obrazovanje i bolje razumijevanje terminologije u svim područjima života 4. Samostalno koristiti dvojezične rječnike	
Povijest, kultura, civilizacija i baština		1. Imenovati, opisivati i uspoređivati legende i mitove povezane s osnutkom grada Rima te smještati u prostor i vrijeme sadržaje povezane s osnutkom Rima i razdobljem kraljevstva 2. Navoditi, opisivati i objašnjavati osnovne pojmove rimskoga vjerovanja u 12 bogova 3. Citirati i upotrebljavati jednostavne izreke u kontekstu 4. Raspravljati o etičkim vrijednostima međuljudskih odnosa na temelju rimske književnosti s naglaskom na mitove	

Tablica 73: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Porijeklo i razvoj latinskog jezika	2
Pismo i izgovor	4
Gramatički sadržaji	50
Vokabular	8
Povijest, kultura i civilizacija	6
Broj sati godišnje:	70

Tablica 74: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Porijeklo i razvoj latinskog jezika	• Praindoeuropski jezik • Indoeuropski jezici • Italski jezici • Romanski jezici • Baština latinskog jezika
Pismo i izgovor	• Latinica • Glasovni sustav • Klasični izgovor • Tradicionalni izgovor • Kvantiteta sloga • Naglasak
Gramatički sadržaji	• Imenice (svih pet deklinacija) • Pridjevi (pravilna, nepravilna i opisna komparacija pridjeva) • Zamjenice (osobne/lične, osobna/lična povratna, pokazne) • Brojevi (glavni i redni) • Glagoli (konjugacijske vrste, aktivni i pasivni indikativni oblici) • Prijedlozi s akuzativom i ablativom • Prilozi • Sintaksa (temelji sintagmatskih odnosa uz morfologiju)
Vokabular	• Obrada i usvajanje leksika karakterističnog za latinski jezik, rimsku i opću kulturu • Obrada i usvajanje riječi značajnih za razumijevanje utjecaja latinskog jezika na moderne jezike
Povijest	• Legende o nastanku Rima • Znamenite legendarno-povijesne epizode iz razdoblja kraljeva
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – LATINSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 75: Ishodi učenja, II. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Gramatički sadržaji	1. Samostalno identificirati vrste riječi unutar latinske rečenice 2. Analizirati nominalne i verbalne oblike u okviru obrađenih gramatičkih kategorija 3. Prepoznavati, razlikovati i analizirati odnose riječi u rečenici i/ili tekstu 4. Povezivati latinsku gramatiku s gramatikom materinskog jezika i stranih jezika 5. Izdvajati bitne podatke i razumjeti kontekst poruke rečenice ili prilagođenoga latinskog teksta 6. Pravilno upotrebljavati riječi latinskog porijekla koje se uočavaju u svakodnevnoj komunikaciji
Vokabular	1. Pronalaziti i navoditi u rječničkome obliku riječi iz obrađenih rečenica i prilagođenih tekstova 2. Prepoznavati, upotrebljavati i raščlanjivati riječi iz prilagođenih tekstova i internacionalne riječi porijeklom iz latinskoga jezika 3. Proširivati leksik riječima i izrazima relevantnim za buduće obrazovanje i bolje razumijevanje terminologije u svim područjima života 4. Samostalno koristiti dvojezične rječnike
Povijest i kultura	1. Imenovati, opisivati i uspoređivati znamenite događaje iz doba republike te ih smještati u prostor i vrijeme 2. Imenovati, opisivati i uspoređivati ključne osobe, pojmove i događaje iz javnoga života rimske države razdoblja republike
Civilizacija i baština	1. Imenovati i opisivati najpoznatije građevine u Rimu 2. Objašnjavati namjenu najpoznatijih građevina u rimsko doba 3. Imenovati i opisivati posebnosti osobnoga, obiteljskog i javnog života u starome Rimu 4. Uočavati i uspoređivati sličnosti i razlike između ondašnjega i današnjega načina života i vrijednosnoga sustava 5. Citirati i upotrebljavati izreke značajne za latinski jezik i opću kulturu

Tablica 76: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatički sadržaji	50
Vokabular	8
Povijest i kultura	6
Civilizacija i baština	6
Broj sati godišnje:	70

Tablica 77: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatički sadržaji	• Prilozi načina (tvorba i komparacija) • Zamjenice (pokazne, odnosno-upitne, neodređene) • Zamjenički pridjevi • Brojevi (dijelni, priložni i umnožni) • Glagoli (aktivni i pasivni konjunktivni oblici, nepravilni glagoli, deponentni i semideponentni glagoli) • Konstrukcije (perifrastična konjugacija aktivna, perifrastrastična konjugacija pasivna, akuzativ s infinitivom, nominativ s infinitivom, ablativ apsolutni) • Sintaksa (nezavisnosložene rečenice, zavisnosložene rečenice, slaganje vremena, upravni i neupravni govor)
Vokabular	• Obrada i usvajanje leksika karakterističnog za latinski jezik, rimsku i opću kulturu • Obrada i usvajanje riječi značajnih za razumijevanje utjecaja latinskog jezika na moderne jezike
Povijest i kultura	• Znamenite osobe, ključni pojmovi i događaji iz javnoga života rimske države razdoblja republike
Civilizacija i baština	• Najpoznatije građevine u Rimu i njihova namjena • Osobni, obiteljski i javni život u starome Rimu • Vrijednosni sustav u starome Rimu • Izreke značajne za latinski jezik i opću kulturu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – LATINSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 78: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Gramatički sadržaji	1. Suvereno vladati osnovama latinske morfologije 2. Definirati i uočavati te opisivati i tvoriti složenije gramatičke oblike riječi i njihove odnose 3. Prepoznavati i povezivati suodnose unutar rečenice i/ili teksta 4. Povezivati latinsku gramatiku s gramatikom materinskog jezika i stranih jezika 5. Razumijevati sadržaj i prevoditi prilagođeni ili izvorni latinski tekst 6. Izdvajati bitne podatke i razumjeti kontekst poruke rečenice ili prilagođenoga latinskog teksta 7. Uočavati, pravilno upotrebljavati i raščlanjivati riječi latinskoga podrijetla koje se susreću u svakodnevnom životu i povezane su sa sadržajem koji se obrađuje		
Vokabular	1. Pronalaziti i navoditi u rječničkome obliku riječi iz obrađenih rečenica i izvornih tekstova 2. Prepoznavati, upotrebljavati i raščlanjivati riječi iz izvornih tekstova 3. Aktivno se koristiti određenim fondom riječi te prepoznavati latinsko porijeklo u hrvatskim i stranim riječima		

	4. Samostalno koristiti dvojezične rječnike u knjižnom i digitalnom obliku
Povijest književnosti i lektira	1. Navoditi, grupirati i opisivati obilježja rimske komedije, historiografije, retorike i epistolografije 2. Navoditi najvažnije autore arhaiskog i Ciceronova razdoblja rimske književnosti 3. Prepoznavati i uspoređivati pojmove povezane s rimskom književnosti 4. Navoditi, grupirati i opisivati obilježja jezika i stila književnosti razdoblja republike 5. Samostalno izlagati i izrađivati prikaz izabrane teme s obzirom na književne žanrove, razdoblja i autore staroga Rima
Povijest i kultura	1. Povezivati i obuhvaćati sadržaje vezane za rimsku umjetnost i estetiku 2. Identificirati političke prilike i društvene procese u starom Rimu te kontekst propasti republike
Civilizacija i baština	1. Smještati u prostor i vrijeme glavna obilježja političkih i civilizacijskih kretanja na prijelazu iz republičkog uređenja Rimske države u carstvo 2. Povezivati i obuhvaćati sadržaje o društvenim prilikama u navedenom razdoblju kreativno oblikujući i izražavajući vlastite stavove 3. Citirati i upotrebljavati izreke značajne za latinski jezik i opću kulturu

Tablica 79: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatički sadržaji	5
Vokabular	3
Povijest književnosti i lektira	21
Povijest i kultura	3
Civilizacija i baština	3
Broj sati godišnje:	35

Tablica 80: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatički sadržaji	• Sintaksa padeža (dva akuzativa i dva nominativa, posvojni dativ, dativ koristi, dativ svrhe, objektni genitiv, posvojni genitiv, ablativ odvajanja, ablativ uzora, ablativ svojstva, ablativ mjesta, ablativ vremena) • Zavisnosložene rečenice (zavisno-upitne rečenice, namjerne rečenice, zahtjevne rečenice, vremenske rečenice, uzročne rečenice, dopusne rečenice, načinske rečenice, posljedične rečenice, pogodbene rečenice, odnosne rečenice) • Slaganje vremena • Upravni i neupravni govor
Vokabular	• Obrada i usvajanje leksika karakterističnog za latinski jezik, rimsku i opću kulturu - na temelju ulomaka izvornih književnih tekstova

	• Razumijevanje etimologije riječi latinskoga porijekla i njihova primjena
Povijest književnosti i lektira	• Povijesni kontekst nastanka književnosti u starome Rimu • Periodizacija rimske književnosti • Pretknjiževno doba rimske književnosti • Arhajsko doba rimske književnosti • Klasično doba rimske književnosti - Ciceronov vijek • Tit Makcije Plaut, ulomak iz komedije po izboru • Publije Terencije Afer, ulomak iz komedije po izboru • Gaj Julije Cezar, ulomak iz djela po izboru • Gaj Salustije Krisp, ulomak iz djela po izboru • Marko Tulije Ciceron, ulomak iz djela po izboru • Gaj Valerije Katul, pjesme po izboru
Povijest i kultura	• Rimska umjetnost i estetika • Rimski teatar
Civilizacija i baština	• Civilizacijski sadržaji temeljeni na obrađenim tekstovima, povezani s Ciceronovim razdobljem rimske književnosti • Izreke značajne za latinski jezik, rimsku književnost i opću kulturu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – LATINSKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 81: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 1	GODIŠNJI BROJ SATI: 30
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Prozodija i metrika	1. Prepoznavati kvantitetu slogova 2. Navoditi osnovne stope i definirati osnovna pravila prozodije 3. Oblikovati metričku shemu i pravilno skandirati daktilski heksametar i elegijski distih
Vokabular	1. Pronalaziti i navoditi u rječničkome obliku riječi iz obrađenih rečenica i izvornih tekstova 2. Prepoznavati, upotrebljavati i raščlanjivati riječi iz izvornih tekstova 3. Aktivno se koristi određenim fondom riječi te prepoznavati latinsko porijeklo u hrvatskim i stranim riječima 4. Samostalno koristi dvojezične rječnike u knjižnom i digitalnom obliku
Povijest književnosti i lektira	1. Navoditi, grupirati i opisivati obilježja rimskog epskog i lirskog pjesništva 2. Navoditi najvažnije autore Augustova i srebrenog razdoblja rimske književnosti 3. Uočavati i uspoređivati razlike u proznome stilu između Ciceronova i Augustova doba 4. Navoditi, grupirati i opisivati obilježja jezika i stila književnosti razdoblja carstva 5. Samostalno izlagati i izrađivati prikaz izabrane teme s obzirom na književne žanrove, razdoblja i autore 6. Raspravljati o različitim temama uočavajući i tumačeći uzročno-posljedične veze na temelju različitih izvornih tekstova

Povijest i kultura	1. Povezivati i obuhvaćati sadržaje vezane za rimsku umjetnost i estetiku 2. Identificirati političke prilike i društvene procese u starom Rimu nakon propasti republike i s uspostavom carstva 3. Iskazivati svoj dojam o tekstu, tumačiti ga svojim riječima referirajući se na situacije iz okruženja
Civilizacija i baština	1. Smještati u prostor i vrijeme glavna obilježja političkih i civilizacijskih kretanja u Rimskoj državi u vrijeme carstva 2. Povezivati i obuhvaćati sadržaje o društvenim prilikama u navedenom razdoblju kreativno oblikujući i izražavajući vlastite stavove 3. Citirati i upotrebljavati izreke značajne za latinski jezik i opću kulturu

Tablica 82: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Prozodija i metrika	3
Vokabular	3
Povijest književnosti i lektira	18
Povijest i kultura	3
Civilizacija i baština	3
Broj sati godišnje:	30

Tablica 83: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Prozodija i metrika	• Slog, latinski vokalizam, kvantiteta slogova • Metar i kvantitativni ritam • Pojam stope i vrste • Hijat • Stih i strofa • Heksametar • Elegijski distih
Vokabular	• Obrada i usvajanje leksika karakterističnog za latinski jezik, rimsku i opću kulturu - na temelju ulomaka izvornih književnih tekstova • Razumijevanje etimologije riječi latinskog porijekla i njihova primjena
Povijest književnosti i lektira	• Klasično doba rimske književnosti - Augustov vijek • Doba novoga stila i kasnoantičko doba • Publije Vergilije Maron • Kvint Horacije Flak • Publije Ovidije Nazon • Tit Livije • Marko Valerije Marcijal • Kornelije Tacit • Gaj Svetonije Trankvil
Povijest i kultura	• Život i kultura Rimljana u doba carstva

Civilizacija i baština	• Civilizacijski sadržaji; predstavnici rimske književnosti Augustova doba i povijesni kontekst u kojem su djelovali
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Suvremena nastava Latinskog jezika treba proizlaziti iz najnovijih dostignuća znanosti o jeziku i spoznaja o procesu učenja. Za uspješnu realizaciju programom predviđenih sadržaja neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika, jer to je preduvjet za neometan razvoj učenikovih sposobnosti u procesu učenja.

Motivacija, kao i izbor nastavnih sadržaja, od velikog je značaja. Različite aktivnosti pri izvođenju nastave potiču učenje latinskog jezika bez pritiska i straha od neznanja. Poželjno je upoznavati učenike i s drukčijim metodama u pristupu latinskom jeziku, kao npr. metodom akademije Vivarium novum, koja potencira učenje latinskog iznutra, kroz sam latinski. Nastavnik različitim sredstvima i aktivnostima u izvođenju nastave može potaknuti učenike na svjesno učenje. To se postiže dinamičnošću i kreativnošću u vidu radionica, po mogućnosti u suradnji s drugim nastavnim predmetima, poticanjem interaktivnog i grupnog rada, obogaćivanjem nastave elementima književnosti, poezije ili filma, korištenjem suvremenih tehničkih sredstava te stalnim ohrabivanjem i poticanjem učenika na samostalno učenje.

Učenici svjesno stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu. Najvažnija aktivnost je prevođenje, kao rezultat potonjih. Kod vještine slušanja, budući da je riječ o receptivnom načelu učenja jezika, važan je pristup slušanju kombiniran s čitanjem u razredu. Pozornost treba posvetiti razvijanju besprijekornog čitanja jer je u pasivnom učenju jezika ono zamjena i za govorenje. Poželjno je da u ovoj aktivnosti sudjeluje što veći broj učenika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim skupinama kako bi svi bili uključeni. Tijekom aktivnosti usmenog izražavanja učenika ne treba prekidati ni ispravljati, već mu nakon toga, uz pohvalu za aktivno sudjelovanje, na prikladan način ukazati na pogreške. Cilj vještine čitanja jest osposobljavanje učenika za samostalno prevođenje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne informacije te za uočavanje pojedinih detalja. Treba se misliti i na korelaciju nastavnih sadržaja, koliko je to moguće.

Stjecište svih nastavnih sadržaja predmeta jest aktivnost prevođenja. U tu aktivnost su uključeni čitanje, pisanje, korištenje baze vokabulara, primjenjivanje gramatičkih sadržaja, korištenje znanja iz kulture, povijesti, književnosti, uspoređivanje s nastavnim sadržajima drugih predmeta. Naravno, veliku ulogu igra i kreativnost izražavanja. Sve ove vještine trebaju biti u skladu s jezičnim kompetencijama učenikova uzrasta.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Latinski jezik, kao klasični jezik koji je kroz mnoga stoljeća utkan u sve pore ljudske djelatnosti, u uskoj je povezanosti i korelaciji s mnoštvom predmeta koji se izučavaju u gimnazijskom programu. Stoga se klasični jezici mogu naći u svim međupredmetnim temama. Široko obrazovanje stvara samopouzdanoga i odgovornog čovjeka. A što je više takvih ljudi, i zajednica u kojima žive postaje čvršća, sigurnija i ugodnija. Učenjem klasičnih jezika i njihovih civilizacijskih sadržaja učenik gradi temelje na kojima će izrasti u mladoga odgovornog i svjesnog čovjeka u svojim postupcima, koji

promišlja o svijetu u kojemu živi crpeći iz spoznaja o svjetovima koji su mu prethodili, da se samo poštovanjem prema drugima dolazi do poštovanja prema sebi. Veliki antički govornici i mislioci do danas su uzor umijeća pristojnoga, razumljivog i argumentiranog javnog govorenja te uvažavajućeg i smirenog slušanja, a asertivna i argumentirana komunikacija jest zalog stvaranja uspješnoga društva.

Hrvatski jezik i književnost: Najtješnja korelacija je s hrvatskim jezikom, koji od početka kod učenika gradi i potiče vještine govora, čitanja, pisanja i razumijevanja, u čemu učenik doživljava neku vrstu vrhunca na nastavi latinskog jezika. Zatim retorika i uopće lijepo izražavanje, kao i elementi metaforičkoga govora sastavni su dio latinskog jezika, gdje se jasno vidi korelacija s hrvatskim jezikom. Poznavanje gramatičkih struktura hrvatskog jezika temelj su i preduvjet učenja i poučavanja gramatike klasičnog jezika.

Strani jezici: Bitna je i korelacija sa stranim jezicima, najprije onima koji se izučavaju u našem sustavu – engleskim, njemačkim i francuskim - ali i drugim važnim jezicima, s kojima se učenici susreću izvan redovite nastave jezika. Naime, općenito je poznato, a i znanstveno dokazano, da se živi strani jezik lakše usvaja i uči ukoliko se vlada klasičnim jezikom, čija su gramatička pravila zaokružena. Interkulturalni pristup učenju stranih jezika, narodnosti i kultura tematika je koja je bliska u poučavanju latinskoga jezika. Značajna mjesta, datumi, događaji, velikani različitih nacija, njihovo djelovanje kroz povijest, jezik i kulturu te terminologija raznih znanosti bit će neka od polja u kojima će latinski i živi strani jezik biti u vezi i međusobnoj korelaciji. Često je gramatičke strukture i pojmove lakše predočiti i objasniti kroz korelaciju između više jezika. Nadalje, metodika rada svakako je bliska te učenici vrlo lako mogu interaktivno usvajati i učiti jezike, prepoznajući sličnosti, ali i ističući razlike između njih. Također, korelacija je bitna i za nastavnike, uzme li se u obzir da se mogu izmijeniti važna i korisna iskustva i materijali. Ovdje pripada i korelacija s nastavom grčkog jezika, ako imamo na umu povijesnu i svaku drugu bliskost ovih dviju velikih kultura.

Društveno-humanističko područje: Iako su klasični jezici sastavni dio jezično-komunikacijskoga područja, tematski i sadržajno brojne su njihove poveznice sa svim odgojno-obrazovnim područjima, osobito s društveno-humanističkim. Antička književna predaja u širem smislu rodno je mjesto filozofije, historiografije, zatim političke, društvene i kulturne teorije, psihologije itd. U vrijeme starih Rimljana prvi put se pojedinac emancipirao od kolektiva, racionalno promišljanje svijeta suprotstavilo se mitskome poimanju zbilje, a demokracija kao forma društvenoga ustroja proživjela je svoje djetinjstvo. Uska je veza nastave latinskog jezika s nastavom predmeta društveno-humanističkog područja, tj. filozofije, povijesti, psihologije, logike, etike, povijesti i povijesti religija. Važan dio elemenata koji su sadržani u ovim predmetima (povijesni događaji, osobe, datumi, otkrića i dostignuća) važan su dio sadržaja nastave latinskog jezika. Nadalje, u rimskome je kontekstu zaživjela prva poznata globalizacija i nema tog dijela društvenoga i misaonog života čovjeka koji nije obilježen latinskim jezikom i baštinom moćne civilizacije koja je njime govorila i pisala.

Zajednica učenika i odgoj za demokraciju: S obzirom na to da je antička Grčka kolijevka koncepta građanstva i demokracije, a antički Rim tvorac pojma *res publica*, opravdano je očekivati da bi se detaljnim proučavanjem upravo tih kultura u učenika mogao razviti senzibilitet prema građanskoj vrlini unutar modernih društava. Proučavanje oblika političke participacije u antičkoj Grčkoj i Rimu, dobra je prilika učeniku za prepoznavanje analogija i različitosti u političkome ustroju vlastite zajednice. Uočavanjem silnih razlika na području etike, religije, obiteljskih odnosa i pravnih normi učenik će lako dobiti poticaj za promišljanje o dominantnim modelima u suvremenome društvu. Tu je uočljiva korelacija Latinskog jezika sa satima Zajednice učenika i odgoja za demokraciju. Naime, međusobno poštivanje i uvažavanje različitosti u svim poljima ljudskog djelovanja te davanje značaja

općim moralnim načelima teme su koje se provlače kroz gradivo latinskog jezika, osobito iz povijesnog i kulturološkog spektra, ali i kroz većinu prilagođenih i izvornih tekstova. Bogata antička baština u Bosni i Hercegovini, dobrim dijelom nepoznata, katkad zanemarena, a skoro uvijek nedovoljno vrednovana i iskorištena, izvrsno je polazište za usavršavanje poduzetničkih vještina upravo u onim područjima koja su strateški i marketinški izazovna kao što su poduzetništvo u kulturi i obrazovanju, a osobito u kulturnome turizmu.

Prirodne znanosti: Posvemašnju prisutnost terminologije i nomenklature porijeklom iz klasičnih jezika u svim disciplinama zapadne i svjetske znanosti, tehnike i umjetnosti nije potrebno posebno isticati. Tu se ogleda povezanost nastave latinskoga s prirodnim znanostima: matematikom, fizikom, kemijom, geografijom itd.

Umjetnost: Umjetnost, osobito likovna, ali i glazbena, od iznimne je važnosti za nastavu latinskog jezika s obzirom na činjenicu da su likovna djela u velikoj mjeri oblikovala kulturu i životni stil izvornih govornika latinskog jezika.

Tjelesni i zdravstveni odgoj: Koncept međuovisnosti tjelesnoga i duševnoga zdravlja nastao u antici, periodično biva ponovno otkrivan u različitim socioekonomskim kontekstima i unutar klasičnih jezika, te se danas lako i iznimno funkcionalno ostvaruje projektima vezanima uz zdravstvenu kulturu. Isto je načelo kao zlatni rez jednako lako primijeniti i na odnos čovjeka prema prirodi koja ga okružuje.

Informatičko-informacijsko područje: Informacijska je tehnologija bitna zbog relativno ograničenih korpusa kakav predstavlja očuvana antička književna predaja. Mogućnosti njezine kreativne primjene doslovno su neograničene, a brzina i preciznost koju ona donosi može znatno olakšati poučavanje i učenje. Klasična je filologija bila među prvim humanističkim disciplinama koja je bez predrasuda i kreativno počela primjenjivati nove tehnologije i danas je među vodećim eksponentima tzv. digitalne humanistike.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U sklopu učenja i poučavanja latinskog jezika vrednovanje je integralni dio cjelokupnog procesa učenja i poučavanja. Vrednovanje nije samo sebi svrhom niti je ocjena igdje navedena kao ishod ili cilj učenja. Stoga je proces vrednovanja potrebno shvatiti kao mjerenje prolaznoga vremena i koristan pokazatelj učeniku i nastavniku o ostvarivanju ishoda i postizanju ciljeva učenja. Bilo bi dobro da proces vrednovanja bude diskretan, neagresivan i transparentan.

Vrednovanje mora biti temeljeno na odgojno-obrazovnim ishodima. Osnovna je svrha vrednovanja procjena usvojenosti i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda koje smo planirali na početku odgojno-obrazovnoga ciklusa. Vrednovanje je nadalje niz planiranih postupaka koji traju tijekom cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa. Učenici moraju biti upoznati s procesom vrednovanja tako da im se predstave jasni kriteriji i načini vrednovanja. U učenika se mora postupcima formativnoga vrednovanja razvijati sposobnost i odgovornost samovrednovanja i vrednovanja drugih.

U cjelokupnom nastavnom procesu treba imati na umu sljedeće:

- Osnovna je svrha vrednovanja i procjene informirati o trenutačnoj realizaciji postavljenih ishoda, a učenika ohrabriti i motivirati da nastavi sa procesom učenja.
- Vrednovanje i procjena sastavni su dio poučavanja i učenja.
- Vrednovanje i procjena uzročno-posljedično su povezani s ishodima revidiranog NPP-a.
- Da bi mogao što objektivnije donositi odluke o učenju i napretku učenika, nastavnik učenike procjenjuje i vrednuje u različitim situacijama, na različite načine i u različitom kontekstu.
- Nastavnici i učenici partneri su u procesu vrednovanja i procjene.

Važno je da se dostatna pozornost posveti formativnom vrednovanju koje omogućuje da se proces vrednovanja koristi kao sredstvo i poticaj za učenje. Pritom je najvažnije ogoliti proces učenja i učiniti ga razumljivim. U tom je smislu zadatak vrednovanja *za* učenje - pružanje učeniku smjernica kako bi za njega proces bio učinkovitiji i uspješniji. To znači da prije svega treba pružiti objektivnu analizu procesa učenja konkretnoga učenika, zatim predložiti metode i strategije za njegovo poboljšanje. S druge strane i sam proces vrednovanja može se oblikovati kao učenje. Vrednovanje *kao* učenje pretpostavlja uključivanje učenika u proces vrednovanja i razvoj njegovih vještina u planiranju, kontroliranju i upravljanju svojim učenjem. Metode kojima se provodi taj tip vrednovanja su razgovor s učenikom, samovrednovanje, vršnjačko vrednovanje i slično.

Svaki je sat prigoda za formativno vrednovanje, na svakome se satu može uočiti stupanj usvojenosti ishoda i učeniku se može pružiti povratna informacija o snažnim i slabim točkama u njegovu učenju te mu se može pomoći da razvije strategije za bolje i uspješnije učenje. Posve je jasno da su za ovaj segment vrednovanja ključne komunikacijske vještine i stvaranje pozitivnoga razrednog ozračja te da se on može koristiti za snažan razvoj generičkih kompetencija. Preporučene su metode i načini formativnoga vrednovanja: provođenje i praćenje domaćih zadaća, vođenje učeničke mape, savjetnički razgovori, ankete i sl.

Sve opisane aktivnosti dio su takozvanoga formativnog vrednovanja, dakle onoga koje u učeniku stvara sliku o tome što se od njega očekuje; procjene i povratne informacije usmjeravaju proces učenja, učenika aktiviraju u procesu vrednovanja i utječu na razvoj njegove odgovornosti za vlastito učenje i uspjeh. Drugi je važan dio tzv. sumativno vrednovanje koje je brojčani iskaz usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda nakon određenoga razdoblja učenja i poučavanja. U primjeru latinskog jezika to, u prvome redu, znači da se vrednuje učenikova sposobnost i vještina kojom je u stanju unutar svakoga odgojno-obrazovnog ciklusa razumjeti i prevesti gramatički i leksički sve zahtjevniji tekst i napredovati u razumijevanju civilizacijskih fenomena sadržanih u njemu. Istodobno, osobito u višim ciklusima obrazovanja, potrebno je ispitivati napredak u interpretaciji teksta, njegovoj kontekstualizaciji unutar vremena kada je nastao, vremena prijenosa i sadašnjega trenutka čitanja. Stoga su elementi vrednovanja odgojno-obrazovnih ishoda u klasičnim jezicima povezani s domenama iz kojih proizlaze sljedeći:

Razumijevanje jezika i teksta – ova sastavnica sadrži dvije domene: jezičnu pismenost i iskustvo teksta i komunikaciju, te mora biti sastavni dio vrednovanja na svim razinama učenja klasičnih jezika. U njoj se s jedne strane vrednuje usvojenost gramatičkih sadržaja i razumijevanje jezičnih zakonitosti, pravila čitanja i pisanja te usvojenost vokabulara. Vokabular kao iznimno važan element učenja klasičnih jezika na svim razinama pokazuje napredak učenika u usvajanju sve većega opsega riječi kao i osnove lingvističkih zakonitosti i vještina. S druge strane, ovom sastavnicom pratimo i napredak u razumijevanju, prevođenju i interpretaciji prilagođenoga teksta ili izvornoga teksta, ovisno o razini učenja. U višim razinama gimnazijskoga učenja u ovoj se sastavnici vrednuje i poznavanje povijesti književnosti i stila autora koji se obrađuju.

Civilizacija i baština – iznimno je važna sastavnica u kojoj se vrednuju znanja o klasičnoj civilizaciji, njezinu utjecaju na kulturu kasnijih razdoblja te razumijevanje humanističkih fenomena iz nje proisteklih na svim razinama učenja. Osobito je važno unutar ove sastavnice vrednovati poznavanje antičke baštine u Bosni i Hercegovini i bližem okruženju te odnos prema njezinoj vrijednosti.

Rad – sastavnica je koja prati napredak učenika koji se odnosi na aktivnosti na satu, a uključuje izlaganje, predstavljanje, trud, inicijativu i pozitivan doprinos ozračju u učionici ili izvan nje, dakle

aktivaciju učenika unutar svih procesa i metoda učenja i poučavanja kojima se ostvaruju ishodi nastave latinskog jezika.

Načini sumativnoga vrednovanja naučenoga u nastavnome predmetu Latinski jezik su usmena i pisana provjera znanja. Usvojenost gramatičkih sadržaja, vokabulara i sadržaja iz civilizacije i baštine u pravilu se provjerava usmeno. Treba naglasiti da usmena provjera ne znači nužno u većine nastavnika uvriježeno i uobičajeno ispitivanje učenika 1:1 (princip pitanje – odgovor). To je samo jedan od načina i on nikako ne smije biti jedini niti najčešći. Upravo je pri usmenim provjerama važna kombinacija formativnoga i sumativnog vrednovanja. Učenicima treba kontinuirano davati povratne informacije o percepciji njihova rada, znanja i napretka (formativno vrednovanje) i pritom im objašnjavati (i roditeljima!) na čemu moraju više raditi, koje su sadržaje dobro svladali te naglašavati važnost njihovoga aktivnog sudjelovanja u nastavnome procesu. Usmena je provjera osim toga važna za razumijevanje jezika i teksta. Kad se ispituje pojedinačno, važno je da usmena provjera ne traje duže od nekoliko minuta i da traga za znanjem i razumijevanjem, a ne za pogreškama i neznanjem.

Pisana provjera znanja koristi se za provjeru razumijevanja jezika i teksta. Polazna točka svake pisane provjere trebao bi biti tekst na kojemu se ispituju jezična/leksička znanja. Preporučuje se i izrada zadataka koji naučeno gradivo ispituju na različite načine i traže zaključivanje, povezivanje i razumijevanje, a ne samo reproduktivno i činjenično poznavanje gradiva. U školskoj godini ne bi trebalo pisati više od tri pisane provjere znanja. Savjet je da dvije od te tri provjere svakako budu sastavljene u obliku testa u kojima su zastupljene sve tri domene tako da sva pitanja i zadatci budu povezani s tekстом koji je naveden na početku pisane provjere. Treća (ili jedna od) provjera može biti sastavljena na isti način ili se može izabrati prijevod teksta s latinskoga na hrvatski jezik (školska zadaća). Ako se nastavnik odluči da će jedna od provjera biti u formi školske zadaće, učenicima obvezno mora biti dostupan latinsko-hrvatski rječnik kako bi se njime mogli služiti.

Posebno se treba osvrnuti na veliku važnost civilizacijskih sadržaja. Te se sadržaje nikako ne smije smatrati manje važnima u odnosu na gramatiku i vokabular. Učenici ne bi ni po čemu trebali zaključiti da su ti sadržaji, pa samim tim i ocjene koje dobivaju iz njihove usvojenosti, manje važni od onih iz ostalih elemenata vrednovanja. Razumijevanje i svladavanje tih sadržaja upravo je uz razumijevanje poruke teksta bit učenja obaju klasičnih jezika.

Posebnu pozornost treba posvetiti projektima, unutarpredmetnim i interdisciplinarnima. Oni su osobito plodno polje za odgojno djelovanje, formativno vrednovanje i razvoj generičkih kompetencija. Stoga se oni osobito preporučuju. Ako sadržaj, metoda i namjena projekta to omogućuju, dopušteno je, a i pohvalno i dobro, sumativno vrednovati učenike. Projekti mogu uključivati izvješća, osvrte, referate, prikaze i dr., ali i sudjelovanje u online radionicama i projektima, kvizovima, igricama i sl. Ovisno o tome kako su koncipirani, mogu se primjenjivati i u svim sastavnicama, a osobito u oblasti Civilizacija i baština te sastavnici Rad.

Pristupi vrednovanju prema elementima moraju biti prilagođeni uvjetima, razini učenja i skupini učenika. I u pisanim i u usmenim oblicima vrednovanja bitno je ostvarivanje ishoda. U sastavnici Razumijevanje jezika i teksta jednaku važnost valja pridati analizi i prijevodu kao i razumijevanju i interpretaciji teksta, ali i povezivanju s domenom Civilizacija i baština. Kao što je već naglašeno, učenika koji je više zainteresiran za jezične sadržaje treba formativnim vrednovanjem poticati da u

toj domeni ostvari puni potencijal, a onog koji je više zainteresiran za civilizacijske sadržaje treba usmjeriti napredovanju u tome području.

Pri davanju zaključne (pr)ocjene treba jednako vrednovati napredak u ostvarenju ishoda učenja u svim trima domenama i u svim sastavnicama, ne dajući nijednoj veću važnost niti prednost, nego njegujući ukupnost poznavanja klasičnih jezika i svega što oni posreduju. Zaključnu ocjenu donosi nastavnik kao završni čin cjelokupnoga procesa vrednovanja tijekom nastavne godine. Ona nije aritmetička sredina svih ocjena, ali ne smije biti od nje manja. Jednako tako ne preporučuju se završni testovi ili posebne provjere o kojima bi ovisila ukupna zaključna ocjena. Ako je ukupni proces vrednovanja (formativni i sumativni) vođen transparentno, pravedno, metodički valjano i pedagoški pozitivno, zaključna ocjena ne bi nikom trebala biti ni iznenađenje ni tajna, nego jasna i logična posljedica procesa poučavanja i učenja.

Tablica 84: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
LATINSKI JEZIK	
ZVANJE	
• Profesor/profesorica latinskoga jezika i rimske književnosti • Profesor/profesorica latinskoga jezika i drugog nastavnog predmeta gdje je latinski jezik glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Profesor/profesorica klasične filologije • Dipl. klasični filolog/filologinja • Profesor/profesorica teologije, koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet latinski jezik barem dvije godine • Profesor/profesorica povijesti, koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet latinski jezik barem dvije godine • Dipl. teolog/teologinja koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet latinski jezik barem dvije godine • Magistar/magistra teologije koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet latinski jezik barem dvije godine • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA:	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

I. JEZIČNO PODRUČJE

GRČKI JEZIK

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Josip Knežević, Katolički školski centar „Petar Barbarić“ Travnik

Emilija Pavićević, Katolički školski centar „Sv. Josip“ Sarajevo

5. GRČKI JEZIK

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Grčki jezik** izučava se u trećem i četvrtom razredu gimnazije kao obvezni predmet Jezičnog područja.

Svrha predmeta ogleda se u poznavanju jezične i kulturne baštine. Uz latinski jezik, grčki jezik temelj je opće kulture. Da bi učenici razvijali i usavršavali vlastite kompetencije, učenjem navedenih jezika razvijaju sposobnost kritičkog mišljenja, analize i sinteze. Nastavu čine gramatički i kulturni sadržaji.

Gramatičkim sadržajima učenici imaju mogućnost korištenja naučene gramatike materinskog jezika u prijevodnim korelacijama, a kulturni sadržaji pomažu u otkrivanju nekih drugih svjetova zaslužnih za stvaranje ovoga u kojem danas živimo. Učenici tako razvijaju i upotpunjuju vlastitu osobnost te razvijaju vlastiti odnos prema drugome. Nakon dvije godine učenja klasičnog starogrčkog jezika, pred učenicima su brojne mogućnosti nastavka učenja i usavršavanja.

U nastavi Grčkog jezika ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- razumijevanje gramatičkog sustava klasičnih jezika
- usvajanje znanja o kulturnim i civilizacijskim značajkama
- povezivanje starogrčkih riječi s vokabularom materinskog jezika
- razvoj kritičkog mišljenja kroz različite vidove debate
- stjecanje sposobnosti razumijevanja sadašnjosti posredstvom tekstova i njihovih poruka unutar i izvan vremena
- upoznavanje značaja kulturnog naslijeđa i antičke baštine.

Sadržaj nastave Grčkog jezika obuhvaća tri cjeline/oblasti: jezičnu pismenost, kulturnu i civilizacijsku baštinu i iskustvo teksta. U domeni jezične pismenosti učenici će početi od prepoznavanja grčkog alfabeta i tim putem nastaviti do usvajanja jezičnih oblika (deklinacijski i konjugacijski sustav, komparacija, rečenične konstrukcije) povezujući sve to s materinskim jezikom ili pak latinskim jezikom.

Obrađujući kulturne i civilizacijske sadržaje učenici će upoznati odrednice grčke filozofije, književnosti i znanosti te pronaći temelje brojnih modernih disciplina. Također, pronaći će brojne dokaze tog vremena na područjima življenja bliskima njima. Poseban značaj imaju grčki tragovi na tlu Hrvatske i Europe i njihov utjecaj na oblikovanje hrvatskoga religijskog, građanskog i nacionalnog identiteta od vremena stare Grčke do danas. Kao neka vrsta konkretizacije usvojenih gramatičkih sadržaja, iskustvo teksta obuhvatit će razumijevanje prijeđenih tekstova i njihove poruke. Ovisno o stupnju napretka učenika, sadržaji iskustva teksta bit će prilagođavani. Važno je dodati da se navedene cjeline isprepliću u nastavi.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje grčkog jezika:

1. **Vještina jezične pismenosti** – omogućuje učeniku pravilno čitanje i pisanje, prepoznavanje grčkog korijena u riječima materinskog jezika i poznavanje gramatičkog sustava klasičnog jezika.
2. **Vještina kontekstualizacije i aktualizacije** – omogućuje učeniku da razumije kulturne i civilizacijske sadržaje te ih povezuje sa suvremenim svijetom.
3. **Vještina kritičkog i apstraktnog mišljenja** – omogućuje učeniku da razumije svezvremensku dimenziju ljudskog mišljenja i iskustva, kulturno civilizacijski identitet i funkciju vlastitog doprinosa.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave predmeta Grčkog jezika u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 85: Grčki jezik – broj sati po razredima i tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET GRČKI JEZIK	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
III.	1	35
IV.	1	30

III. RAZRED – GRČKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 86: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI FOND SATI: 1		GODIŠNJI FOND SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Gramatički sadržaji	1. Nabrojiti znakove grčkog alfabeta 2. Pisati znakove grčkog alfabeta 3. Pravilno čitati grčki alfabet 4. Tvoriti jednostavnije gramatičke oblike 5. Navoditi u rječničkom obliku riječi iz rečenica i prilagođenih tekstova		
Kulturna i civilizacijska baština	1. Imenovati pojmove vezane za kozmogoniju i teogoniju 2. Raspravljati o etičkim vrijednostima međuljudskih odnosa na temelju grčke književnosti s posebnim naglaskom na mitove 3. Opisivati mjesta i događaje u našoj domovini povezana s grčkom civilizacijom		
Iskustvo teksta	1. Prepoznavati odnose riječi u rečeničnim strukturama i tekstu 2. Razumjeti prilagođeni grčki tekst uz nastavnikovu pomoć		

Tablica 87: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatički sadržaji	15
Kulturna i civilizacijska baština	10
Iskustvo teksta	10
Broj sati godišnje:	35

Tablica 88: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatički sadržaji	• Pismo, izgovor, naglasak • I. i II. deklinacija • Prezentska osnova (indikativ, imperfekt, infinitiv, imperativ) • Pridjevi -o i -a deklinacije • Osobne i posvojne zamjenice i αὐτός
Kulturna i civilizacijska baština	• Kozmogonija • Teogonija • 12 olimpskih bogova • Mitovi i basne • Molitve i poslovice
Iskustvo teksta	• Prilagođeni tekstovi iz udžbenika povezani s obrađenom mitologijom
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – GRČKI JEZIK KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 89: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI FOND SATI: 1		GODIŠNJI FOND SATI: 30	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Gramatički sadržaji	1. Raščlanjivati gramatičke oblike riječi i njihove odnose 2. Izdvajati složene gramatičke oblike 3. Pravilno upotrebljavati riječi grčkog podrijetla koje se uočavaju u svakodnevnoj komunikaciji		
Kulturna i civilizacijska baština	1. Opisivati grčke junake i znamenite osobe 2. Promišljati o pojmovima identiteta i junaštva 3. Povezivati poznata područja i gradove s grčkim izvorima		
Iskustvo teksta	1. Analizirati suodnose rečeničnih struktura između jezika 2. Razlikovati odnose riječi u rečeničnim strukturama i tekstu 3. Objašnjavati pojmove iz prilagođenog grčkog teksta		

Tablica 90: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Gramatički sadržaji	10
Kulturna i civilizacijska baština	15
Iskustvo teksta	5
Broj sati godišnje:	30

Tablica 91: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Gramatički sadržaji	• III. deklinacija • Particip prezentske osnove • Brojevi • Komparacija pridjeva • Mediopasiv
Kulturna i civilizacijska baština	• Homerovi epovi • Historiografija • Filozofija
Iskustvo teksta	• Prilagođeni tekstovi o životima znamenitih Grka
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

U nastavi Grčkog jezika važno je dobro poznavanje gramatike materinskog jezika te upoznavanje učenika sa sadržajima ovog klasičnog jezika na jednostavan i zanimljiv način. Važno je koristiti dijalošku metodu te stavljati učenike u središte nastavnog procesa. I u ovom predmetu moguće je razvijati vještine slušanja, čitanja i pisanja. Učenici trebaju vježbati vještinu prevođenja, počevši od jednostavnijih prema složenijim zadacima. Umijeće pravilnog čitanja potrebno je svakodnevno poticati i razvijati.

Od velike je važnosti uključiti kulturne i civilizacijske sadržaje u obliku referata, radionica, scenskih izvedbi i slično. Učenici na taj način razvijaju afinitete prema jeziku i cjelokupnoj civilizaciji. Pojedine nastavne jedinice bit će obrađivane i analizirane tijekom više nastavnih sati zbog čega je potrebna fleksibilnost u raspodjeli sadržaja.

Tijekom trećeg razreda, tj. prve godine učenje grčkog jezika kao nastavnog predmeta, važan je konačni ishod, a to je usvajanje grčkog alfabeta u pisanoj i usmenoj formi. Nastavne sadržaje treba prilagođavati mogućem intenzitetu učenikova usvajanja gradiva, s obzirom na činjenicu da se s ovim jezičnim sustavom učenici susreću prvi put. U drugom polugodištu je predviđena grupna aktivnost učenika u vidu pripreme radionica o različitim kulturnim i civilizacijskim sadržajima.

U četvrtom razredu učenicima je potrebno dati veću slobodu u kreiranju nastavnih sadržaja i poticati ih na diskusije o prijednim sadržajima. Time će učenici biti ohrabreni u poboljšanju svojih organizacijskih, govorničkih i suradničkih vještina. Također, učenici bi u drugom polugodištu trebali individualno napisati kratki esej na zadanu temu.

Jedna od poželjnih metoda jest i suradnja učenika iz različitih razreda u svrhu međusobnog upoznavanja i stvaranja zajedničkog projektnog zadatka (npr. scenski prikaz). Ako je moguće, učenici bi trebali posjetiti neka mjesta koja su predstavnici grčke ostavštine, a što je moguće izvesti i u korelaciji s drugim predmetima.

S obzirom na laku dostupnost informacija, ali i predmetnu specifičnost dobro je učenike poticati na važnost provjeravanja pronađenih informacija te na kritički pristup. U procesu učenja i poučavanja učenici mogu koristiti udžbenike, priručnike, rječnike, rukopise te različite oblike suvremene tehnologije. Za izbor sadržaja, njihov obim i raspodjelu odgovoran je nastavnik koji treba imati na umu postavljene ishode te njihovu mjerljivost u konačnici.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Uz činjenicu da je u učenju grčkog jezika veliki naglasak na jezično-komunikacijskom području važno je naglasiti poveznicu nastave i s drugim područjima koja su manje poznata većini učenika. Poveznice koje su važne za cjelinu jezične pismenosti i iskustva teksta jesu korelacija sa sljedećim predmetima: Hrvatskim jezikom kao materinskim jezikom, Latinskim jezikom, Engleskim jezikom, Njemačkim jezikom i Francuskim jezikom.

Poveznice koje su prepoznatljive izučavajući kulturne, civilizacijske i suvremene sadržaje jesu poveznice s društveno-humanističkim područjem, odnosno predmetima: Filozofija, Povijest, Psihologija, Logika, Etika, Povijest religija.

Nadalje, poveznica s predmetima: Matematika, Fizika, Biologija, Kemija, Geografija, vidljiva je u oblikovanju jezičnih termina i naziva koje učenici svakodnevno koriste u nastavi.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda i napretka učenika provodi se u vidu redovnog praćenja rada, sudjelovanja na satu, pisanja domaćih zadaća, anketa, sposobnosti prilagodbe timskom i drugim oblicima rada. Važno je provoditi kontinuirano praćenje i vrednovanje. Zastupljeni su i usmeni i pismeni oblici provjere. Vrednovanje treba biti utemeljeno na odgojno-obrazovnim

ishodima. Ako učenicima nije jasna određena nastavna jedinica, nastavnik treba biti spreman naći bolji i jednostavniji način prezentiranja te jedinice. Učenicima treba jasno biti naznačeno koja je razina znanja potrebna prilikom provjere te kroz razgovor s njima poticati važnost njihova truda i zalaganja.

Ocjena **dovoljan**: prepoznati značenje i shvaćanje osnovnih jezičnih zakonitosti na razini nabiranja; Ocjena **dobar**: primijeniti jezična pravila na zadanim primjerima, analizirati i tvoriti oblike te objasniti civilizacijske pojmove;

Ocjena **vrlo dobar**: samostalno primijeniti jezične zakonitosti, analizirati i prevoditi rečenice, uspoređivati kulturne i civilizacijske sadržaje;

Ocjena **odličan**: samostalno vladanje jezičnim i kulturnim sadržajima.

Prilikom zaključivanja konačne ocjene, svi aspekti, tj. domene, trebaju biti zastupljeni i u obzir treba uzeti učenikov kontinuirani rad. Ocjena samim time treba biti izvedena kao posljedica ostvarenosti ishoda te transparentno pojašnjena učenicima.

Tablica 92: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
GRČKI JEZIK	
ZVANJE	
• Profesor/profesoricu grčkog jezika i književnosti • Profesor/profesoricu klasične filologije • Dipl. klasični filolog/ filologinja • Profesor/profesoricu latinskog jezika • Profesor/profesoricu grčkog jezika i drugog nastavnog predmeta gdje je grčki jezik glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Profesor/profesoricu teologije, koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet grčki jezik barem dvije godine • Profesor/profesoricu povijesti, koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet grčki jezik barem dvije godine • Dipl. teolog/teologinja koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet grčki jezik barem dvije godine • Magistar/magistra teologije koji/koja je na fakultetu imao/imala predmet grčki jezik barem dvije godine • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA:	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

II. MATEMATIČKO-INFORMATIČKO PODRUČJE

MATEMATIKA

Djelatnici koji su sudjelovali u renoviranju nastavnih programa:

Marinko Antunić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Sandra Gajić, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Anita Savatović, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

II. MAMTEMATIČKO-FIZIČKO PODRUČJE

6. MATEMATIKA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Matematika** izučava se kroza sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Matematičko-informatičkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprijeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Matematike ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- poticanje i razvijanje logičkog mišljenja, sposobnosti za dobro rasuđivanje i zaključivanje
- razvijanje pojmovnog i apstraktnog mišljenja
- razvijanje preciznosti i konciznosti u izražavanju
- razvijanje samostalnosti, sistematičnosti i odgovornosti prema radu
- osposobljavanje učenika za korištenje matematičke literature
- razvijanje svijesti o prisutnosti matematike u prirodnim i društvenim znanostima navođenjem primjera iz fizike, kemije, geografije, ekonomije i sl.
- razvijanje osjećaja za lijepo pomoću skladnosti matematičkih odnosa i relacija
- pružanje matematičkih znanja neophodnih za nastavak školovanja
- stjecanje sposobnosti za povezivanje teorijskih i praktičnih znanja.

Sadržaj nastave Matematike obuhvaća područja od osnovne matematičke pismenosti do osnovnih elemenata više matematike.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz matematiku) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Matematika, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje matematike. U svakom razredu definirano je **šest vještina usmjerenih na razvoj matematičkog mišljenja**:

1. **Vještina logičkog rasuđivanja i zaključivanja** - u matematici se ova vještina razvija kroz analizu problema, identifikaciju uzročno-posljedičnih veza, izvođenje zaključaka na temelju pretpostavki te strukturirano dokazivanje tvrdnji. Poseban naglasak je na učenju dokaza (npr. geometrijski dokazi, matematička indukcija) i razumijevanju logičke strukture zadataka.
2. **Vještina pojmovnog i apstraktnog mišljenja** – matematika od učenika traži ovladavanje apstraktnim pojmovima kao što su skupovi, funkcije, vektori, matrice, kompleksni brojevi i sl.

Učenici razvijaju sposobnost razmišljanja „izvan konkretnog“, prepoznajući obrasce, odnose i strukture koje nisu neposredno vidljive u svakodnevici.

3. **Vještina povezivanja teorijskih i praktičnih znanja** – kroz rješavanje zadataka primijenjene matematike (npr. geometrija u prostoru, statistika, financijska matematika), učenici povezuju teorijska znanja sa stvarnim situacijama – iz fizike, ekonomije, tehnike i svakodnevnog života. Time razvijaju funkcionalno znanje koje je primjenjivo u različitim kontekstima.
4. **Vještina samostalnosti, sistematičnosti i odgovornosti prema radu** – matematički rad zahtijeva samostalno razmišljanje, ustrajnost u rješavanju složenih problema te sistematičan pristup učenju (npr. vođenje urednih bilježaka, dosljedno rješavanje zadataka, priprema za testove). Učenici uče organizirati svoje vrijeme i preuzimati odgovornost za vlastiti napredak.
5. **Vještina preciznosti i konciznosti u izražavanju** - matematički jezik zahtijeva točnost u korištenju oznaka, simbola i termina. Učenici uče sažeto i jasno izražavati misli, strukturirati rješenja, koristiti definicije i formulacije koje ne ostavljaju prostor za dvosmislenost.
6. **Vještina stvaranja osjećaja za skladnost i prostor** – posebno se razvija u geometriji i prostornom modeliranju, gdje učenici uče prepoznavati i oblikovati pravilnosti, simetriju, proporcije i odnose u prostoru. Osjećaj za prostor i sklad doprinosi i boljem razumijevanju vizualnog prikaza funkcija, grafova, tijela i transformacija.

Za svaki razred definiran je broj tjednih i godišnjih sati, broj sati posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su ishodi učenja, a potom je svaka programska cjelina tematizirana tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi didaktička uputa s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o praćenju i vrednovanju te informacija o kadrovskim resursima koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Matematike u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 93: Matematika - broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET MATEMATIKA		IZBORNI PREDMET MATEMATIKA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	3	105	-	-
II.	3	105	-	-
III.	3	105	1	35
IV.	3	90	2	60

I. RAZRED – MATEMATIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 94: Ishodi učenja, I. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 3	
GODIŠNJI BROJ SATI: 105	
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Brojevi	1. Poznavati i razlikovati skupove brojeva i njihova svojstva 2. Koristiti osnovne računske operacije 3. Odrediti točke na brojevnom pravcu pridružene broju
Algebra	1. Potencirati realne brojeve s cjelobrojnim eksponentom 2. Koristiti pravila potenciranja i prepoznavati račun u drugim predmetima i svakodnevnom životu 3. Računati s algebarskim razlomcima i prepoznavati ih u drugim predmetima 4. Rješavati linearne jednadžbe i nejednadžbe te ih primjenjivati na realne situacije 5. Rješavati linearne jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnim vrijednostima
Koordinatni sustav	1. Crtati točke u koordinatnom sustavu i pomoću njih odrediti udaljenost točaka i površinu trokuta 2. Odrediti jednadžbu pravca i predstavljati ga u koordinatnom sustavu 3. Rješavati sustave jednadžbi i primjenjivati ih na realne situacije
Funkcije	1. Crtati graf linearne funkcije i poznavati svojstva 2. Crtati grafove funkcija s apsolutnim vrijednostima i poznavati svojstva 3. Prepoznati i primijeniti funkcije u drugim predmetima i svakodnevnom životu
Geometrija	1. Poznavati skupove točaka u ravnini i odnose među njima 2. Relacijski promatrati dokaze i predmete i koristiti pojam sukladnosti u dokazima i predmetima 3. Odrediti površine i elemente likova u ravnini 4. Primijeniti naučeno u drugim predmetima i svakodnevnom životu 5. Definirati vektor i koristiti operacije s vektorima

Tablica 95: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u učenje matematike	3
Brojevi	4
Potencije i algebarski izrazi	22
Uređaj u skupu realnih brojeva	20
Koordinatni sustav u ravnini	10
Linearna funkcija i sustav jednadžbi	17
Geometrija ravnine i vektori	29
Broj sati godišnje:	105

Tablica 96: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u učenje matematike	• Matematika kao znanost i njezina primjena
Brojevi	• Skupovi brojeva • Zakonitosti u skupu R
Potencije i algebarski izrazi	• Potencije s cjelobrojnim eksponentom • Pojam polinoma • Potencije binoma • Rastavljanje polinoma na faktore • Algebarski razlomci • Linearne jednadžbe • Problemi prvog stupnja
Uređaj u skupu realnih brojeva	• Svojstva relacija uređaja • Linearne nejednadžbe • Apsolutna vrijednost realnog broja • Jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnom vrijednošću
Koordinatni sustav u ravnini	• Pravokutni koordinatni sustav u ravnini • Udaljenost točaka u ravnini • Površina trokuta • Polovište dužine
Linearna funkcija i sustav jednadžbi	• Graf linearne funkcije • Graf funkcije $f(x) = x$ • Sjecište dvaju pravaca • Sustavi linearnih jednadžbi
Geometrija ravnine i vektori	• Osnovni pojmovi u geometriji • Sukladnost dužina i kutova • Sukladnost trokuta • Karakteristične točke trokuta • Površine likova u ravnini • Osnovne konstrukcije • Definicija vektora i operacije s vektorima • Opseg i površina kruga i njegovih dijelova • Tetivni i tangencijalni četverokut • Pravilni mnogokuti
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – MATEMATIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 97: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 3		GODIŠNJI BROJ SATI: 105	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Geometrija	1. Opisivati poučke sličnosti trokuta matematičkim jezikom te primjenjivati sličnost trokuta pri rješavanju problema iz matematike, drugih područja ili svakodnevnog života 2. Primjenjivati trigonometriju pravokutnog trokuta na geometrijske likove		
Algebra	1. Računati korijene i potencije s racionalnim eksponentima		

	2. Primjenjivati račun s korijenima i potencijama u realnim zadacima 3. Rješavati kvadratne jednadžbe i primijeniti ih u realnim zadacima 4. Rješavati eksponencijalne i logaritamske jednadžbe i primijeniti ih na realne zadatke
Brojevi	1. Razlikovati skupove brojeva i poznavati njihove osobine 2. Računati i interpretirati račun s kompleksnim brojevima u Gaussovoj ravnini
Funkcije	1. Analizirati i crtati eksponencijalne i logaritamske funkcije 2. Povezivati grafove s realnim situacijama 3. Definirati trigonometrijske funkcije i računati njihove vrijednosti 4. Koristiti kalkulator za izračune

Tablica 98: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Sličnost trokuta	10
Korijeni i potencije	15
Skup kompleksnih brojeva	10
Kvadratna jednadžba	15
Polinom drugog stupnja i njegov graf	18
Iracionalne jednadžbe i nejednadžbe	4
Eksponencijalne i logaritamske funkcije	20
Trigonometrija pravokutnog trokuta	13
Broj sati godišnje:	105

Tablica 99: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Sličnost trokuta	• Poučci o sličnosti trokuta • Primjena sličnosti na pravokutni trokut • Opsezi i površine sličnih likova • Algebarske konstrukcije
Korijeni i potencije	• Potencije s cjelobrojnim eksponentom • Aritmetički korijen • Operacije s korijenima • Racionaliziranje nazivnika • Potencije s racionalnim eksponentom
Skup kompleksnih brojeva	• Pojam kompleksnog broja • Operacije u skupu kompleksnih brojeva • Kompleksna ravnina
Kvadratna jednadžba	• Rješavanje kvadratne jednadžbe • Diskriminanta kvadratne jednadžbe • Vieteove formule • Jednadžbe višeg reda: bikvadratne, kubne, simetrične

Polinom drugog stupnja i njegov graf	• Graf i svojstva kvadratne funkcije • Kvadratne nejednadžbe • Presjek pravca i parabole
Iracionalne jednadžbe i nejednadžbe	• Pojam i rješavanje iracionalne jednadžbe • Iracionalne nejednadžbe
Eksponencijalne i logaritamske funkcije	• Graf i svojstva eksponencijalne funkcije • Eksponencijalne jednadžbe i nejednadžbe • Pojam i računanje logaritma • Graf i svojstva logaritamske funkcije • Logaritamske jednadžbe i nejednadžbe
Trigonometrija pravokutnog trokuta	• Definicija trigonometrijskih funkcija šiljastog kuta • Računanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija • Uporaba kalkulatora • Primjena u planimetriji
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – MATEMATIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 100: Ishodi učenja, III. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 3	GODIŠNJI BROJ SATI: 105
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Funkcije	1. Definirati trigonometrijske funkcije na pravokutnom trokutu i kružnici 2. Opisivati svojstva trigonometrijskih funkcija i njihove osobine 3. Primjenjivati svojstva i osobine trigonometrijskih funkcija za izračunavanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija proizvoljnog kuta 4. Primjenjivati trigonometrijske funkcije na rješavanje problema u svakodnevnom životu
Algebra	1. Povezivati i primjenjivati trigonometrijske identitete 2. Rješavati različite tipove trigonometrijskih jednadžbi, nejednadžbi i sustava 3. Prepoznavati trigonometrijske zakonitosti u rješavanju problema iz planimetrije i svakodnevnog života 4. Koristiti kalkulator pri rješavanju praktičnih problema baziranih na vrijednostima trigonometrijskih funkcija proizvoljnog kuta
Vektori	1. Objasniti elemente vektorskog računa 2. Koristiti vektorski račun u korelaciji s drugim predmetima i u svakodnevnom životu
Analitička geometrija ravnine	1. Grafički i analitički prikazati jednadžbu pravca (krivulja drugog reda) i njene (njihove) karakteristike 2. Razlikovati odnose među pravcima i krivuljama drugoga reda

Tablica 101: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Trigonometrijske funkcije	11
Trigonometrijski identiteti	10
Grafovi trigonometrijskih funkcija	10
Trigonometrijske jednadžbe i nejednadžbe	15
Primjena trigonometrije	10
Vektori	15
Pravac	17
Krivulje drugog reda	17
Broj sati godišnje:	105

Tablica 102: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Trigonometrijske funkcije	- Definicija trigonometrijskih funkcija na pravokutnom trokutu - Orijentirani kut, trigonometrijska kružnica, definicija trigonometrijskih funkcija na kružnici - Svojstva trigonometrijskih funkcija - Svođenje trigonometrijskih funkcija na I. kvadrant - Izračunavanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija proizvoljnog kuta
Trigonometrijski identiteti	- Osnovni trigonometrijski identiteti - Adicijske formule - Trigonometrijske funkcije dvostrukog i polovičnog kuta - Pretvorba zbroja i razlike trigonometrijskih funkcija u umnožak i obrnuto
Grafovi trigonometrijskih funkcija	- Crtanje i ispitivanje funkcija $f(x) = \sin x$, $f(x) = \cos x$, $f(x) = \tan x$ i $f(x) = \cot x$ - Crtanje i ispitivanje funkcija $f(x) = A \sin(\omega x + \varphi)$ i $f(x) = A \cos(\omega x + \varphi)$ - Inverzne trigonometrijske funkcije
Trigonometrijske jednadžbe i nejednadžbe	- Osnovne trigonometrijske jednadžbe - Trigonometrijske jednadžbe koje se svode na kvadratne - Homogene jednadžbe - Ostale trigonometrijske jednadžbe - Sustavi trigonometrijskih jednadžbi i nejednadžbi
Primjena trigonometrije	- Sinusni i kosinusni poučak - Primjena trigonometrije u planimetriji - Primjena trigonometrije
Vektori	- Osnovni pojmovi i operacije s vektorima - Linearna zavisnost i nezavisnost vektora - Koordinatni sustav u prostoru - Vektori zadani koordinatama - Skalarni, vektorski i mješoviti produkt vektora
Pravac	- Podjela dužine u danom omjeru - Jednadžba pravca - Oblici jednadžbe pravca

	• Udaljenost točke od pravca • Međusobni odnos dvaju pravaca
Krivulje drugog reda	• Jednadžba kružnice • Međusobni odnos pravca i kružnice • Jednadžba elipse • Međusobni odnos pravca i elipse • Jednadžba hiperbole • Međusobni odnos pravca i hiperbole • Jednadžba parabole • Međusobni odnos pravca i parabole • Međusobni odnos krivulja drugog reda
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – MATEMATIKA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 103: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Funkcije		1. Crtati grafove apsolutnih vrijednosti elementarnih funkcija 2. Grafički odrediti broj rješenja zadane jednadžbe	
Algebra		1. Koristiti definiciju apsolutne vrijednosti realnog broja za rješavanje zadataka 2. Rješavati različite tipove jednadžbi i nejednadžbi s apsolutnim vrijednostima 3. Računati determinantu trećeg reda različitim metodama 4. Primijeniti metodu determinanti pri rješavanju sustava linearnih jednadžbi	
Geometrija		1. Računati volumen i oplošje geometrijskih tijela 2. Odabirati odgovarajući matematički model u slučaju praktičnih problema s različitim tipovima prostornih oblika 3. Primijeniti naučeno u drugim predmetima i problemima u stvarnom životu	

Tablica 104: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Funkcije s apsolutnim vrijednostima	5
Jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnim vrijednostima	7
Determinante trećeg reda	5
Poliedri i rotacijska tijela	18
Broj sati godišnje:	35

Tablica 105: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Funkcije s apsolutnim vrijednostima	• Linearna, kvadratna, logaritamske i trigonometrijske funkcije s apsolutnim vrijednostima
Jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnim vrijednostima	• Linearna, kvadratna, logaritamske i trigonometrijske jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnim vrijednostima
Determinante trećeg reda	• Metode računanja determinanti • Rješavanje sustava jednadžbi pomoću determinanti
Poliedri i rotacijska tijela	• Međusobni položaj točke, pravca i ravnine • Prizma, piramida, valjak, stožac, kugla, sfera i rotacijska tijela
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – MATEMATIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 106: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 3		GODIŠNJI BROJ SATI: 105	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Brojevi	1. Primjenjivati matematičku indukciju na dokazivanje tvrdnji 2. Koristiti binomnu formulu i njena svojstva 3. Prikazivati kompleksan broj u trigonometrijskom obliku i raditi osnovne matematičke operacije		
Nizovi	1. Definirati i prepoznavati različite nizove 2. Koristiti osobine aritmetičkog i geometrijskog niza na rješavanje problemskih zadataka 3. Određivati graničnu vrijednost niza 4. Prepoznavati brojevne nizove u svakodnevnom životu		
Funkcije	1. Poznavati grafove i svojstva elementarnih funkcija 2. Određivati granične vrijednosti funkcije 3. Crtati i analizirati grafove složenih funkcija 4. Prepoznavati funkcije u drugim predmetima i svakodnevnom životu		
Derivacije	1. Primjenjivati derivacije elementarnih funkcija na računanje derivacije složene funkcije 2. Primjenjivati diferencijalni račun za određivanje karakterističnih točaka funkcije 3. Prepoznavati diferencijalni račun u drugim predmetima i svakodnevnom životu		
Integrali	1. Definirati primitivnu funkciju i računati određeni i neodređeni integral 2. Primjenjivati određeni integral na računanje površine 3. Prepoznavati integralni račun u drugim predmetima i svakodnevnom životu		

Tablica 107: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Princip matematičke indukcije	5
Binomni poučak	6
Trigonometrijski prikaz kompleksnog broja	10
Nizovi	14
Funkcije	19
Derivacije	25
Integrali	11
Broj sati godišnje:	90

Tablica 108: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Princip matematičke indukcije	• Princip matematičke indukcije • Primjena matematičke indukcije
Binomni poučak	• Faktorijeli • Binomni koeficijenti • Binomna formula • Opći član u razvoju binoma
Trigonometrijski prikaz kompleksnog broja	• Skupovi brojeva • Trigonometrijski prikaz kompleksnog broja • Operacije s kompleksnim brojevima
Nizovi	• Pojam i zadavanje niza • Aritmetički niz • Geometrijski niz • Primjena nizova • Pojam limesa niza • Teoremi o limesima • Računanje limesa niza
Funkcije	• Pojam funkcije i svojstva elementarnih funkcija • Područje definicije funkcije • Slaganje funkcija i inverzna funkcija • Definicija i teoremi limesa funkcije • Računanje limesa funkcije • Neprekinutost funkcije
Derivacije	• Problem tangente i brzine • Definicija derivacije i računanje po definiciji • Pravila deriviranja i tablica derivacija elementarnih funkcija • Derivacije višeg reda • Složene derivacije • Tangenta i normala na graf funkcije • Kut između dvije krivulje • Tijek i crtanje grafa funkcije

Integrali	• Definicija i svojstva neodređenog integrala • Metoda supstitucije • Metoda parcijalne integracije • Određeni integral • Primjena integrala
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – MATEMATIKA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 109: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Kombinatorika	1. Prepoznavati i razlikovati varijacije, permutacije i kombinacije 2. Računati ukupan broj povoljnih ishoda koristeći elemente kombinatorike 3. Računati vjerojatnost simultanih događaja 4. Prepoznavati kombinatoriku u drugim predmetima i svakodnevnom životu		
Matrice	1. Definirati matricu i tip 2. Izvoditi računske operacije s matricama 3. Primijeniti matrice na rješavanje sustava jednačbi		

Tablica 110: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Princip uzastopnog prebrojavanja	4
Permutacije	4
Kombinacije	4
Definicija i primjeri matrica	7
Primjena matrica na rješavanje sustava	7
Geometrija ravnine i vektori	20
Priprema za maturu	14
Broj sati godišnje:	60

Tablica 111: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Princip uzastopnog prebrojavanja	• Kartezijev umnožak skupova • Varijacije s ponavljanjem • Princip uzastopnog prebrojavanja
Permutacije	• Permutacije • Permutacije s ponavljanjem • Poredak permutacija
Kombinacije	• Kombinacije • Razdioba predmeta • Kombinacije s ponavljanjem

Definicija i primjeri matrica	• Pojam matrice • Vrste matrica • Inverzna matrica • Operacije s matricama
Primjena matrica na rješavanje sustava	• Gaussova metoda eliminacije • Homogeni sustavi • Nehomogeni sustavi • Cramerovo pravilo
Geometrija ravnine i vektori	• Osnovni pojmovi u geometriji • Sukladnost dužina i kutova • Sukladnost trokuta • Karakteristične točke trokuta • Površine likova u ravnini • Osnovne konstrukcije • Definicija vektora i operacije s vektorima • Opseg i površina kruga i njegovih dijelova • Tetivni i tangencijalni četverokut • Pravilni mnogokuti
Priprema za maturu	• Algebarski izrazi • Potencije i korijeni • Kompleksni brojevi • Linearne funkcije, jednadžbe i nejednadžbe • Kvadratne funkcije, jednadžbe i nejednadžbe • Eksponencijalne funkcije, jednadžbe i nejednadžbe • Logaritamske funkcije, jednadžbe i nejednadžbe • Iracionalne jednadžbe i nejednadžbe • Sustavi jednadžbi i nejednadžbi • Planimetrija i stereometrija • Trigonometrija • Analitička geometrija
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Nastavni predmet Matematika uči se i poučava na primjerima i problemima iz svijeta koji nas okružuje upravo onako kako se i formirala većina matematičkih koncepata. Stoga, prilikom ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda potrebno je raditi s primjerima koji su usko povezani sa stvarnim životnim situacijama. Na taj način učenicima se omogućuje stjecanje čitalačke, matematičke, prirodoslovne, digitalne, ekonomske i funkcionalne pismenosti kao važnog elementa za snalaženje u svijetu koji ih okružuje.

Nastavni plan i program realizira se primjenom kombiniranih oblika nastavnog rada (frontalni, individualni, rad u paru, grupni). Grupni i individualni rad treba koristiti kada god to sadržaj i način realizacije dopuštaju kroz određene vidove projektnih zadataka. Svaki nastavni sat trebao bi završiti zadacima za domaći rad u prihvatljivom omjeru kako ne bi došlo do preopterećenosti učenika. U procesu učenja potrebno je koristiti konkretne materijale, crteže, dijagrame, ali i apstraktne matematičke forme i zapise. Poželjno je birati zadatke otvorenog tipa u kojima je naglasak na diskusiji koja od učenika traži predviđanje, promišljanje, zaključivanje, kreativnost i samostalnost. U

organizaciji procesa poučavanja nastavnik odabire i prilagođava dubinu i širinu sadržaja ishoda kako bi se na najbolji način prilagodio potrebama, mogućnostima i interesima svojih učenika. Pri tome postavlja standarde i očekivanja kod učenika, koji u njima potiču želju za trudom, razvijaju osjećaj kompetentnosti, odgovornosti i želje da ostvare svoj maksimalni potencijal. Nastavnik je slobodan samostalno odrediti sadržaj i dinamiku ostvarivanja ishoda te dodatnu literaturu i izvore informacija kojim se služe i on i učenici.

Za realizaciju gradiva neophodno je imati udžbenike propisane od strane Pedagoškog vijeća i po mogućnosti kabinet opremljen nastavnim sredstvima i pomagalicama (računalo i projektor).

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Matematika se uči i poučava na problemima i primjerima koji se javljaju u svijetu oko nas i u drugim znanostima. Većina matematičkih koncepata izgradila se s potrebom rješavanja životnih problema. Koristeći dostignuća tehnologije, matematika osigurava alate za opisivanje i analizu ideja u svim područjima ljudskih djelatnosti. Upravo je ta njezina sveobuhvatnost pokretačka snaga mnogih učenikovih aktivnosti pri učenju i primjeni matematike. Primjenom matematičkih i jezično-komunikacijskih vještina učenici jasno i kreativno izražavaju svoje ideje, razvijaju komunikacijske vještine prilagođene različitim situacijama, ali i medijsku pismenost. U prirodoslovnom području, istražujući različite pojave i procese te provodeći eksperimente, učenici izvode formule i mjerenja pri čemu rabe matematičko rasuđivanje, komuniciraju matematičkim jezikom te primjenjuju matematičko argumentiranje i dokazivanje. Sve to povezuju i prikazuju u tehničko-informatičkome području provodeći različite izračune i obrade podataka. Pri proučavanju raznih društvenih, geografskih i povijesnih pojava, procesa i struktura koriste se različiti prikazi, provode istraživanja i analize, tumače statistički i drugi podaci iz raznih izvora što pridonosi njihovom kritičkomu mišljenju, razumijevanju i predviđanju društvenih promjena.

Razvijanjem prostornoga mišljenja i vizualizacije učenici razumijevaju svijet i prostor u kojemu žive, što pridonosi njihovoj koordinaciji te umjetničkom izražavanju. Snažna i neraskidiva veza matematike s drugim područjima i predmetima pridonosi izgradnji temeljnih kompetencija samosvjesne osobe koja će primjenjivati matematička znanja i vještine u različitim domenama svojega života. Teme koje povezuju matematiku s drugim predmetima su:

Fizika: vektori; algebarski razlomci; korijeni i potencije; trigonometrijske funkcije pravokutnog trokuta; linearne jednadžbe i funkcije; kvadratne jednadžbe i funkcije; eksponencijalne i logaritamske funkcije; trigonometrijske funkcije; primjena trigonometrije; pravac i krivulja drugog reda; funkcije i jednadžbe s apsolutnim vrijednostima; poliedri i rotacijska tijela; diferencijalni račun; integralni račun; geometrija; matrice.

Geografija: koordinatni sustav u ravnini; korijeni i potencije; eksponencijalne i logaritamske funkcije; trigonometrijske funkcije; primjena trigonometrije; pravac i krivulja drugog reda; diferencijalni račun; geometrija.

Kemija: eksponencijalne i logaritamske jednadžbe i funkcije; korijeni i potencije; omjer i proporcija; poliedri i rotacijska tijela; diferencijalni račun.

Biologija: eksponencijalne i logaritamske jednadžbe i funkcije; primjena trigonometrije; diferencijalni račun.

Informatika: matrice; potencije; brojevni sustavi.

Likovna umjetnost: krivulje drugog reda; poliedri i rotacijska tijela.

Psihologija: Matematička indukcija.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Navedeni ishodi učenja trebaju služiti kao smjernice za vrednovanje i ocjenjivanje učeničkih postignuća. Nastavnik treba upoznati učenike s očekivanim odgojno-obrazovnim ishodima kako bi vrednovanje bilo transparentno i kako bi i sami učenici mogli izvršiti samovrednovanje.

Razine postignuća		Aktivnost
Osnovna razina: prepoznati problem, reproducira formule i primijeniti ih u najjednostavnijim slučajevima	Pamćenje	Usmeni odgovor, kontrolni radovi i pismene zadaće, testovi, domaće zadaće, panoji, projekti.
	Razumijevanje	
Srednja razina: primijeniti metode u rješavanju jednostavnijih primjera	Primjena	Zadatci izvedbe formula, zakonitosti i pravila, prezentacije, rasprave, eseji, referati, seminarski radovi, maturalni radovi.
Srednja - viša razina: primijeniti metode u rješavanju složenijih primjera	Analiza	
Viša razina: izvoditi formule, donositi zaključke, povezivati gradivo.	Sinteza	

U tijeku obrazovnog razdoblja za predmet Matematika obvezne su minimalno dvije pismene provjere znanja u redovitoj nastavi. U izornoj nastavi Matematike pismena provjera znanja nije obvezna.

Osim opsega usvojenosti gradiva prati se i vrednuje zalaganje, preciznost, točnost, ustrajnost, entuzijazam, disciplina u poštivanju matematičkih pravila i predanost učenika u radu. Predanost u radu može se ubrojiti u procjenu motiviranosti učenika za rad, ali je i dio discipliniranog ponašanja koje se konstanto prati i koje ne ulazi u brojčano ocjenjivanje.

Obvezno je vrednovati i dodatne aktivnosti koje nadilaze zahtjeve Nastavnog plana i programa, kao što su sudjelovanja na natjecanjima, nastavnim i izvannastavnim projektima, dodatnoj nastavi te pomaganju drugim učenicima. Nastavnik je slobodan osmisлити posebnu bodovnu listu za praćenje odgojno-obrazovnih postignuća učenika, poput zalaganja za sebe i druge, sudjelovanja u natjecanjima i posebnom doprinosu u uspjehu odjela ili sekcije. Nastavnik, međutim, mora prilagoditi navedene stavke odgojno-obrazovnim ishodima i pratećim aktima nadležnih institucija, te obrazložiti način ocjenjivanja na temelju znanja o vrednovanju i poznavanja institucionalnih pravila.

Tablica 112: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
MATEMATIKA
ZVANJE
• Profesor/profesorica matematike   • Profesor/profesorica matematike i drugog nastavnog predmeta gdje je matematika glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. inženjer/inženjerka matematike   • Inženjer/inženjerka strojarstva/mašinstva   • Inženjer/inženjerka elektrotehnike   • Dipl. ekonomist/ekonomistica   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

II. MATEMATIČKO-FIZIČKO PODRUČJE

FIZIKA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Boris Budimir, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Andreana Kovačević Ćurić, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

7. FIZIKA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Fizika** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Matematičko-informatičkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Fizike ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- poticanje interesa za fiziku i stjecanje temeljnih znanja potrebnih za razumijevanje fizičkih fenomena, koncepata, zakona i teorija
- razvijanje znanstveno-istraživačkog pristupa, zaključivanja i eksperimentalnih vještina kroz formuliranje istraživačkih pitanja i hipoteza, provođenje kontrole varijabla, sistematiziranje i analiziranje podataka
- razvijanje formalnog kritičko-logičkog i sustavnog razmišljanja
- razvijanje vještina modeliranja fizičkih problema korištenjem matematičkih i računalnih alata te vještina rješavanja problema i vrednovanja rezultata
- razvijanje komunikacijskih vještina i jezika fizike razmjenom ideja i rezultata
- razvijanje prirodoznanstvenog pogleda na svijet i odgovornog odnosa prema prirodi te svijesti o utjecaju fizike na društvo i njegov održivi razvoj.

Sadržaj nastave Fizike obuhvaća iznimno širok skup spoznaja o prirodi i njezinim zakonitostima koje opisuje koristeći se različitim mjerljivim fizičkim veličinama i njihovim međuovisnostima. Fizika ujedinjuje skup dinamičkih znanja koja se razvijaju pomicanjem granica spoznaje kroz međuigru teorijskih pretpostavki i eksperimentalnih istraživanja. Uz ostale prirodoslovne predmete usmjerena je na razvoj modernoga i znanstvenog pogleda na svijet, ali istodobno i na izgradnju održivog stava prema okolišu. Fizika kod učenika razvija kritičko i sustavno razmišljanje istražujući različite probleme i pitanja iz širokog spektra polja i područja života.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Fiziku) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Fizika, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o prirodnim pojavama. U svakom razredu definirane su **četiri vještine usmjerene na razvoj fizičkog mišljenja**:

1. **Vještina modeliranja fizičkih problema korištenjem matematičkih i računalnih alata** – odnosi se na logičko povezivanje i zaključivanje u tumačenju raznih reprezentacija

poput dijagrama, grafičkih prikaza, jednadžbi, skica i slično, uzimajući u obzir značajke znanstvenog stila izražavanja kao što su racionalnost, konciznost i objektivnost.

2. **Vještina rješavanja problema i vrednovanja rezultata** – odnosi se na konceptualne i numeričke zadatke. Konceptualni zadatci uglavnom ne uključuju primjenu matematičkih operacija, a svrha im je razvijanje i provjeravanje učenikova razumijevanja fizičkih koncepata i pripadajućih reprezentacija, razvijanja sposobnosti kvalitativnog zaključivanja te osnovnih oblika znanstvenog zaključivanja. Numerički zadatci također zahtijevaju konceptualno razumijevanje, no primarno služe razvijanju i provjeravanju sposobnosti matematičkog modeliranja fizičkih situacija.
3. **Eksperimentalne vještine** – odnosi se na učenje koje se najlakše ostvaruje ako se polazi od konkretnog prema apstraktnom. Stoga je važno da eksperiment, koji predstavlja konkretno iskustvo fizičke pojave koja se proučava, bude ishodište i okosnica nastave. Povremeno je moguće primjenjivati i snimljene pokuse ili računalne simulacije, ali prednost uvijek treba dati stvarnim pokusima koje što češće trebaju izvoditi upravo učenici.
4. **Vještine formalnog kritičko-logičkog i sustavnog razmišljanja** – odnosi se na jasnoću, relevantnost, dubinu, preciznost, konzistentnost, koherentnost, logičnost i objektivnost kod npr. analize pojmova, informacija i eksperimenata, interpretacije informacija, sinteze informacija, razlučivanja opravdanih i neopravdanih tvrdnji, razlučivanja relevantnog i nerelevantnog, formiranja stavova, povezivanja prethodnog znanja s novim informacijama te povezivanje informacija iz različitih područja i kod provođenja misaonih eksperimenata (zamišljanja mogućih situacija).

Za svaki razred definiran je broj tjednih i godišnjih sati, broj sati posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su ishodi učenja, a potom je svaka programska cjelina tematizirana tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi didaktička uputa s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o praćenju i vrednovanju te informacija o kadrovskim resursima koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Fizike u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 113: Fizika – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET FIZIKA		IZBORNI PREDMET FIZIKA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70	-	-
II.	2	70	-	-
III.	2	70	1	35
IV.	2	60	2	60

I. RAZRED – FIZIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 114: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Mehanika	1. Analizirati pravocrtna gibanja 2. Primijeniti I. i II. Newtonov zakon 3. Primijeniti III. Newtonov zakon i zakon očuvanja količine gibanja 4. Primijeniti zakon očuvanja energije 5. Opisati kružno gibanje i analizirati jednoliko kružno gibanje 6. Primijeniti zakon gravitacije i analizirati gibanje Zemlje i nebeskih tijela 7. Primijeniti zakone statike fluida 8. Primijeniti zakone dinamike fluida 9. Rješavati fizičke probleme 10. Istraživati fizičke pojave		

Tablica 115: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod	6
Kinematika	12
Dinamika	18
Energija, rad i snaga	9
Mehanika kružnog gibanja	9
Mehanika fluida	12
Laboratorijske vježbe	4
Broj sati godišnje:	70

Tablica 116: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod	• Predmet fizike • Promatranje, pokus, teorija • Fizikalne veličine, mjerne jedinice, mjerenja, međunarodni sustav (SI) • Skalarni i vektorske veličine • Pogreške pri mjerenju
Kinematika	• Osnovni pojmovi kinematike • Jednoliko pravocrtno gibanje • Jednoliko promjenjivo pravocrtno gibanje • Slobodan pad, hitac na više, hitac na niže • Horizontalni hitac
Dinamika	• Newtonovi zakoni • Inercijski i neinercijski sustavi • Impuls sile i količina gibanja • Slaganje i rastavljanje sila • Sila teža, težina tijela, sila reakcije podloge, sila napetosti niti, sila elastičnosti, sila trenja • Jednoliko kružno gibanje

	• Centripetalna sila; centripetalna akceleracija • Keplerovi zakoni • Newtonov zakon gravitacije • Sateliti; kozmičke brzine
Energija, rad i snaga	• Energija (kinetička energija, gravitacijska potencijalna energija, elastična potencijalna energija) • Mehanički rad • Snaga i korisnost • Zakoni očuvanja
Mehanika kružnog gibanja	• Moment sile, moment tromosti, moment količine gibanja • Analogija pravocrtnog i kružnog gibanja • Kinematika kružnog gibanja • Dinamika kružnog gibanja • Energija kružnog gibanja • Zakoni očuvanja
Mehanika fluida	• Tlak; hidrostatski tlak • Spojene posude; krvni tlak • Vanjski (hidraulički) tlak; hidraulički uređaj • Uzgon; Arhimedov zakon • Atmosferski tlak i mjerenje tlaka • Jednadžba kontinuiteta • Bernoullijeva jednadžba • Specijalni slučajevi Bernoullijeve jednadžbe
Laboratorijske vježbe	Predloženi pokusi: • Istraživanje nejednolikog gibanja (uvođenje trenutačne brzine) • Istraživanje gibanja pod djelovanjem stalne sile • Mjerenje vremena reakcije • Istraživanje elastične sile i mjerenje konstante opruge • Istraživanje sile trenja • Primjenjivanje zakona očuvanja energije • Primjenjivanje zakona očuvanja količine gibanja • Istraživanje gibanja nebeskih tijela pomoću računalne simulacije • Istraživanje gibanja pomoću detektora gibanja ili simulacije • Istraživanje ovisnosti dometa horizontalnoga hitca o početnoj brzini • Mjerenje gustoće tijela/tekućine s pomoću uzgona • Mjerenje sile uzgona • Istraživanje Pascalova zakona i njegove primjene
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – FIZIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 117: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Molekularno-kinetička teorija	1. Primijeniti model čestične građe tvari 2. Analizirati molekularno-kinetički model plina i primijeniti plinske zakone 3. Analizirati termodinamičke procese i sustave		

	4. Rješavati fizičke probleme 5. Istraživati fizičke pojave
Termodinamika	1. Primijeniti model čestične građe tvari 2. Analizirati molekularno-kinetički model plina i primijeniti plinske zakone 3. Analizirati termodinamičke procese i sustave 4. Rješavati fizičke probleme 5. Istraživati fizičke pojave
Elektromagnetizam	1. Objasniti odabrane elektrostatičke pojave, primjenjivati koncepte i zakone elektrostatičke 2. Opisati električno polje 3. Primijeniti zakone elektrostatike u istosmjernom električnom strujnom krugu 4. Opisati svojstva magneta i analizirati vezu između električne struje i magnetizma 5. Analizirati magnetsko međudjelovanje i objasniti primjene 6. Analizirati elektromagnetsku indukciju i primjene 7. Rješavati fizičke probleme 8. Istraživati fizičke pojave

Tablica 118: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Molekularno-kinetička teorija	11
Termodinamika	11
Elektrostatika	15
Istosmjerna struja	12
Magnetizam	17
Laboratorijski rad učenika	4
Broj sati godišnje:	70

Tablica 119: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Molekularno-kinetička teorija	• Građa tvari i osnove molekularno-kinetičke teorije • Temperatura, unutarnja energija i brzine molekula • Tlak idealnog plina • Jednadžba stanja idealnog plina • Izoprocesi • Termičko širenje tijela • Fazni prijelazi
Termodinamika	• Osnovni pojmovi termodinamike (sustav, proces, unutarnja energija) • Rad plina • Prvo načelo termodinamike • Carnotov ciklus; obrnuti Carnotov ciklus • Drugo načelo termodinamike • Treće načelo termodinamike i entropija bioloških sustava i svemira • Načelo rada toplinskih strojeva

Elektrostatika	• Elektricitet i atomska struktura tvari • Coulombov zakon • Električno polje; jakost električnoga polja • Električni potencijal, napon i rad u električnom polju • Električni kapacitet • Kondenzatori i spajanje kondenzatora • Energija električnoga polja • Gibanje naboja u električnom polju • Katodna cijev i elektricitet u atmosferi
Istosmjerna struja	• Istosmjerna struja • Električni strujni krug i električni otpor • Otpornici i spajanje otpornika • Ohmov zakon • Kirchhoffova pravila • Rad, snaga i energija električne struje • Električna struja u tekućinama • Električna struja u plinovima
Magnetizam	• Magnetsko polje i magnetsko polje Zemlje • Magnetska svojstva na razini atoma • Veličine koje karakteriziraju magnetsko polje • Magnetsko polje strujnih vodiča (pravocrtni i kružni vodič) • Magnetsko polje zavojnice • Djelovanje magnetskog polja na strujne vodiče i uzajamno djelovanje strujnih vodiča • Načelo rada galvanometra, ampermetra i voltmetra • Gibanje naboja u magnetskom polju • Elektromagnetska indukcija • Samoindukcija i uzajamna indukcija
Laboratorijske vježbe	Učenik treba napraviti najmanje četiri eksperimentalna istraživanja. Predloženi pokusi: • Istraživanje ovisnosti tlaka plina o volumenu uz konstantnu temperaturu • Mjerenje ovisnosti volumena plina o temperaturi uz konstantan tlak • Istraživanje promjene unutarnje energije tijela prijelazom topline • Istraživanje ovisnosti otpora o vrsti materijala, površini poprečnog presjeka i duljini vodiča • Mjerenje strujno-naponskoga svojstva žaruljice • Mjerenje unutarnjeg otpora baterije • Istraživanje pretvorbe električne energije u toplinu • Istraživanje protjecanja fluida • Istraživanje ovisnosti tlaka plina o temperaturi uz stalan obujam • Istraživanje Brownova gibanja • Istraživanje pretvorbe mehaničke energije u toplinu • Istraživanje strujnih krugova sastavljenih od dva ili tri serijski/paralelno spojena otpornika • Ispitivanje djelovanja permanentnog magneta na različite materijale

	• Analiziranje utjecaja broja namotaja zavojnice na jakost elektromagneta • Mjerenje magnetskoga polja Zemlje
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – FIZIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 120: Ishodi učenja, III. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Titranje i valovi	1. Analizirati harmonijsko titranje 2. Objasniti nastanak vala i analizirati valna svojstva 3. Analizirati valna svojstva zvuka 4. Objasniti nastanak, svojstva i primjene elektromagnetskih valova 5. Analizirati prednosti i nedostatke izmjenične i istosmjerne električne struje 6. Rješavati fizičke probleme 7. Istraživati fizičke pojave
Optika	1. Primjenjivati zakone geometrijske optike 2. Analizirati valnu prirodu svjetlosti 3. Rješavati fizičke probleme 4. Istraživati fizičke pojave

Tablica 121: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Mehaničko titranje	10
Mehanički valovi	11
Zvuk	11
Izmjenična struja	11
Elektromagnetsko titranje i valovi	7
Geometrijska optika	8
Valna optika	7
Laboratorijski rad učenika	5
Broj sati godišnje:	70

Tablica 122: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Mehaničko titranje	• Titranje; harmonijsko titranje; model harmonijskog titranja pomoću kružnog gibanja • Titranje tijela na opruzi; period harmonijskog titranja • Elongacija, brzina i akceleracija pri harmonijskom titranju • Matematičko njihalo • Energija harmonijskog titranja • Prigušeno i prisilno titranje

Mehanički valovi	• Nastanak i vrste mehaničkih valova • Prijenos energije pomoću vala • Jednadžba harmonijskog vala • Brzina širenja vala • Huygensovo načelo • Odbijanje i lom vala
Zvuk	• Zvuk, infrazvuk, ultrazvuk • Jakost zvuka; razina jakosti zvuka • Interferencija valova • Stojni valovi • Vlastite frekvencije • Dopplerov učinak
Izmjenična struja	• Dobivanje izmjenične struje • Efektivne vrijednosti napona i struje • Otpori u krugu izmjenične struje • Serijski spoj otpornika, zavojnice i kondenzatora • Snaga izmjenične struje • Transformatori; prijenos energije
Elektromagnetsko titranje i valovi	• Elektromagnetsko titranje; zatvoreni i otvoreni titrajni krug • Elektromagnetski valovi; Maxwellova teorija • Hertzovi ogledi; Teslin transformator • Spektar elektromagnetskih valova
Geometrijska optika	• Priroda svjetlosti; brzina svjetlosti • Odbijanje svjetlosti; zrcala • Lom svjetlosti; totalna refleksija • Lom svjetlosti kroz planparalelnu ploču i optičku prizmu • Razlaganje svjetlosti • Leće • Optički uređaji
Valna optika	• Interferencija svjetlosti; Youngov pokus; interferencija svjetlosti na prozirnim slojevima klinastog oblika • Ogib svjetlosti; optička rešetka • Polarizacija svjetlosti
Laboratorijski rad učenika	Samostalni rad u najmanje pet eksperimentalnih istraživanja s predloženim pokusima: • Mjerenje ovisnosti perioda titranja o duljini njihala • Mjerenje akceleracije slobodnog pada pomoću njihala • Mjerenje ovisnosti perioda titranja opruge o masi utega • Istraživanje ogiba i interferencije valova na vodi • Istraživanje uvjeta u kojima nastaje stojni val zvuka • Mjerenje brzine zvuka metodom odjeka • Mjerenje brzine zvuka pomoću glazbene vilice i stupca zraka • Mjerenje indeksa loma stakla/plastike • Istraživanje odbijanja svjetlosti i slike u ravnom zrcalu • Mjerenje žarišne daljine sabirne leće • Mjerenje ovisnosti valne duljine zvučnih valova o frekvenciji • Istraživanje Youngove pruge interferencije • Mjerenje konstante optičke rešetke • Istraživanje mikrovalova

	• Mjerenje Brewsterova kuta za staklo • Mjerenje zakreta ravnine polarizacije
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – FIZIKA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 123: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Mehanika	1. Analizirati i matematički opisati primjere vezane uz primjenu II. Newtonova zakona u dvije dimenzije 2. Primijeniti zakon očuvanja energije 3. Analizirati i matematički opisati kružno gibanje 4. Primijeniti zakon očuvanja količine gibanja na primjerima gibanja u dvije dimenzije i zakon očuvanja energije 5. Opisati realni fluid 6. Rješavati fizičke probleme		
Optika	1. Analizirati fotometrijske veličine, primjenjivati koncepte i zakone fotometrije 2. Rješavati fizičke probleme		

Tablica 124: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Mehanika čvrstih tijela	23
Mehanika fluida	7
Fotometrija	5
Broj sati godišnje:	35

Tablica 125: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Mehanika čvrstih tijela	• Slaganje i rastavljanje sila • Načelo neovisnosti gibanja • Kosi hitac • Kosina • Gibanje tijela po kosini s trenjem i bez trenja • Dinamika rotacije • Steinerov obrazac • Kolature • Zakoni očuvanja • Sudari
Mehanika fluida	• Idealni i realni fluid • Kapilarnost • Površinska napetost • Viskoznost
Fotometrija	• Fotometrija • Objektivne (energijske) i subjektivne (vizualne) veličine

	• Fotometrijski zakoni osvjetljenosti • Fotometar • Radiometrija
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – FIZIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 126: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Moderna fizika	1. Opisati i primijeniti osnovne ideje specijalne teorije relativnosti 2. Analizirati valno-čestični model svjetlosti i tvari 3. Analizirati modele atoma i energijske spektre 4. Analizirati svojstva vodiča, poluvodiča i izolatora 5. Objasniti model atomske jezgre i nuklearne reakcije 6. Analizirati radioaktivne raspade i opisati učinke ionizirajućeg zračenja na žive organizme 7. Opisati model nastanka i strukturu svemira 8. Rješavati fizičke probleme 9. Istraživati fizičke pojave		

Tablica 127: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Teorija relativnosti	8
Kvantna mehanika	11
Atomska fizika	10
Fizika čvrstog stanja	4
Nuklearna fizika	16
Elementarne čestice	2
Svemir	6
Laboratorijski rad učenika	3
Broj sati godišnje:	60

Tablica 128: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Teorija relativnosti	• Invarijantnost brzine svjetlosti u inercijskim sustavima • Relativističke pojave kao posljedica Lorentzovih transformacija (kontrakcija duljine, dilatacija vremena); relativističko slaganje brzina • Količina gibanja čestice, energija čestice
Kvantna mehanika	• Toplinsko zračenje, emisijska i apsorpcijska sposobnost tijela; crno tijelo • Zakoni zračenja crnog tijela • Fotoelektrični učinak • Einsteinovo objašnjenje fotoelektričnog učinka • De Brogliejeva hipoteza

	• Valno-čestični dualizam • Heisenbergove relacije neodređenosti
Atomska fizika	• Modeli atoma (Thomson i Rutherford) • Linijski spektri atoma • Spektar atoma vodika • Bohrov model atoma • Bohrovi postulati • Radijus kružne putanje, brzina i energija elektrona u Bohrovu modelu atoma vodika
Fizika čvrstog stanja	• Poluvodiči • Ovisnost otpora poluvodiča o temperaturi • Poluvodička dioda • Tranzistori • Supravodljivost
Nuklearna fizika	• Atomska jezgra • Defekt mase • Energija vezanja • Nuklearne reakcije • Zakoni očuvanja u nuklearnim reakcijama • α-raspad, β-raspadi, γ-raspad • Zakon radioaktivnog raspada, vrijeme poluraspada, radioaktivni nizovi • Djelovanje radioaktivnog raspada na žive organizme • Nuklearna fuzija • Nuklearna fisija
Elementarne čestice	• Klasifikacija elementarnih čestica • Kvarkovi • Osnovne sile u prirodi • Ujedinjenje interakcija
Svemir	• Veliki prasak (Big Bang) • Nastanak i evolucija zvijezda • Nastanak i evolucija galaksija
Laboratorijski rad učenika	Samostalni rad u najmanje dva eksperimentalna istraživanja; Predloženi pokusi: • Istraživanje fotoelektričnog učinka pomoću simulacije ili pokusa • Istraživanje radioaktivnog raspada • Istraživanje alfa-raspada i beta-raspada pomoću simulacije ili pokusa • Istraživanje učinka staklenika • Istraživanje koeficijenta restitucije elastičnih tijela • Istraživanje optičkog razlučivanja
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – FIZIKA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 129: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Elektromagnetizam	1. Primijeniti zakone elektrodinamike u složenom električnom strujnom krugu 2. Analizirati gibanje naboja u električnom i u magnetskom polju 3. Rješavati fizičke probleme 4. Istraživati fizičke pojave		
Valna optika	1. Analizirati primjenu ogiba i interferencije elektromagnetskih valova 2. Rješavati fizičke probleme 3. Istraživati fizičke pojave		
Atomska fizika	1. Analizirati modele atoma i energijske spektre 2. Rješavati fizičke probleme 3. Istraživati fizičke pojave		

Tablica 130: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Elektromagnetizam	12
Valna optika	8
Atomska fizika	10
Prezentacije i laboratorijski rad učenika	30
Broj sati godišnje:	60

Tablica 131: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Elektromagnetizam	- Složeni električni strujni krugovi - Kirchhoffova pravila - Gibanje naboja u električnom polju - Millikanov pokus - Gibanje naboja u električnom polju - Akceleratori čestica
Valna optika	- Interferencija svjetlosti; interferencija svjetlosti na tankim prozirnim slojevima - Interferencija svjetlosti na slojevima klinasta oblika; Newtonovi kolobari - Ogib svjetlosti; intenzitet ogibnog uzorka na jednoj pukotini; moć razlučivanja optičkih uređaja (oko, teleskop i mikroskop); Rayleighev kriterij - Primjena ogiba na rešetci u spektralnim uređajima; holografija; primjena holografije - Ogib rendgenskih zraka na kristalima
Atomska fizika	- Starkov učinak; orbitalni kvantni broj - Zeemanov učinak, Bohrov magneton, magnetski kvantni broj - Spin elektrona; magnetski spinski kvantni broj - Kvantno-mehanički model atoma

	• Kvantni brojevi i elektronska konfiguracija • Vrpčasti i kontinuirani spektar • Laseri • Primjena lasera
Prezentacije i laboratorijski rad učenika	Samostalni rad u najmanje deset eksperimentalnih istraživanja s predloženim pokusima: • Istraživanje nejednolikog gibanja (uvođenje trenutačne brzine) • Istraživanje gibanja pod djelovanjem stalne sile • Mjerenje vremena reakcije • Istraživanje elastične sile i mjerenje konstante opruge • Istraživanje sile trenja • Primjena zakona očuvanja energije • Primjena zakona očuvanja količine gibanja • Istraživanje gibanja nebeskih tijela pomoću računalne simulacije • Istraživanje gibanja pomoću detektora gibanja ili simulacije • Istraživanje ovisnosti dometa horizontalnoga hitca o početnoj brzini • Mjerenje gustoće tijela/tekućine s pomoću uzgona • Mjerenje sile uzgona • Istraživanje Pascalova zakona i njegove primjene • Mjerenje magnetskog polja Zemlje • Istraživanje ovisnosti tlaka plina o volumenu uz konstantnu temperaturu • Mjerenje ovisnosti volumena plina o temperaturi uz konstantan tlak • Istraživanje promjene unutarnje energije tijela prijelazom topline • Istraživanje ovisnosti otpora o vrsti materijala, površini poprečnog presjeka i duljini vodiča • Mjerenje strujno-naponskog svojstva žaruljice • Mjerenje unutarnjeg otpora baterije • Istraživanje pretvorbe električne energije u toplinu • Istraživanje protjecanja fluida • Istraživanje ovisnosti tlaka plina o temperaturi uz stalan obujam • Istraživanje Brownova gibanja • Istraživanje pretvorbe mehaničke energije u toplinu • Istraživanje strujnih krugova serijski/paralelno dva ili tri spojena otpornika • Ispitivanje djelovanja permanentnog magneta na različite materijale • Analiziranje utjecaja broja namotaja zavojnice na jakost elektromagneta • Mjerenje ovisnosti perioda titranja o duljini njihala • Mjerenje akceleracije slobodnog pada pomoću njihala • Mjerenje ovisnosti perioda titranja opruge o masi utega • Istraživanje ogiba i interferencije valova na vodi • Istraživanje uvjeta u kojima nastaje stojni val zvuka • Mjerenje brzine zvuka metodom odjeka • Mjerenje brzine zvuka pomoću glazbene vilice i stupca zraka • Mjerenje indeksa loma stakla/plastike • Istraživanje odbijanja svjetlosti i slike u ravnom zrcalu • Mjerenje žarišne daljine sabirne leće • Mjerenje ovisnosti valne duljine zvučnih valova o frekvenciji

	• Istraživanje Youngove pruge interferencije • Mjerenje konstante optičke rešetke • Istraživanje mikrovalova • Mjerenje Brewsterova kuta za staklo • Mjerenje zaokreta ravnine polarizacije • Mjerenje magnetskog polja Zemlje • Istraživanje fotoelektričnog učinka pomoću simulacije ili pokusa • Istraživanje radioaktivnog raspada • Istraživanje alfa-raspada i beta-raspada pomoću simulacije ili pokusa • Istraživanje učinka staklenika • Istraživanje koeficijenta restitucije elastičnih tijela • Istraživanje optičkog razlučivanja
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

U okviru broja sati i očekivanih ishoda učenja nastavnik ima slobodu i odgovornost odabrati i raspoređivati redoslijed nastavnih sadržaja, vodeći računa o odgojno-obrazovnim standardima u fizici, individualizaciji i diferencijaciji nastave.

Kognitivne znanosti, kao i rezultati edukacijskih istraživanja u fizici, pokazuju da se učenje najbolje može opisati konstruktivističkim modelom prema kojem učenik znanje gradi (konstruira) od već postojećeg znanja i novih informacija. Stoga bi učenje trebalo biti aktivan proces konstrukcije znanja. Taj model učenja ima izravne posljedice i na način poučavanja. Potrebno je osigurati i održavati visok stupanj učenikove intelektualne aktivnosti i relevantnosti tijekom nastave kako bi se potaknuo proces učenja. Također je potrebno poznavati i uzeti u obzir učenikove postojeće ideje i znanja jer će oni izravno utjecati na kvalitetu i točnost njegovih mentalnih modela koji će se formirati u tom procesu. Neke učenikove intuitivne ideje o fizičkim pojavama bit će u suprotnosti s fizičkim idejama koje treba usvojiti pa će učenje katkad zahtijevati modificiranje ili čak radikalno restrukturiranje postojećih ideja.

Ako su učenici tijekom nastave uglavnom pasivni i nemotivirani, ona neće rezultirati postignućem učenika iskazanim kroz odgojno-obrazovne ishode. Stoga je važno koristiti metode i načine poučavanja koji će potaknuti aktivno učenje. Pokazuje se da su to ponajviše metode koje potiču interakciju između učenika i nastavnika i učenika međusobno. Međudjelovanje je bitno jer se njime potiče intelektualna aktivnost učenika poput razmišljanja, zaključivanja i verbaliziranja ideja, što sve zajedno vodi ne samo do formiranja novog znanja, nego i do razvoja brojnih učenikovih sposobnosti.

Verbalizacija ideja izrazito je važan element u razvoju mišljenja. Stoga u svakoj prilici treba kod učenika inzistirati na jasnom i potpunom izražavanju. Isto tako i pitanja koja nastavnik postavlja imaju veliku ulogu u vođenju učenika u razmišljanju i zaključivanju te je izrazito važno da ona budu formulirana tako da zahtijevaju i potiču na razmišljanje. Interaktivne nastavne metode su brojne. One, između ostaloga, uključuju usmjerenu raspravu, kooperativno rješavanje zadataka u malim skupinama, izvođenje eksperimenata, prikupljanje odgovora cijelog odjela (na konceptualna pitanja s pomoću kartica). Interaktivne nastavne metode omogućuju učenicima da dobiju povratnu informaciju o svojem učenju tijekom nastave, a nastavniku daju dobar uvid u postignuća učenika, kao

i u poteškoće s kojima se tijekom učenja suočavaju te smanjuju potrebu za klasičnim usmenim ispitivanjem.

Učenje će biti najučinkovitije ako se isti koncepti susreću u različitim kontekstima, ako se na njih vraća u više navrata na različitim razinama složenosti (tzv. spiralno učenje) te ako se iskazuju kroz više različitih reprezentacija (npr. grafički, jednadžbom, riječima). Izrazito je važno, gdje god je moguće, fizičke pojave povezati sa stvarnim situacijama i učenikovim iskustvima jer to podiže motivaciju za učenje i povećava relevantnost sadržaja za učenika.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Fizika kao dio prirodoslovnog područja stvara poveznice s Kemijom, Biologijom i Geografijom u vertikalnom i horizontalnom povezivanju nastavnih sadržaja na razini domena područja i domena samih nastavnih predmeta koje omogućuju pristup zajedničkim konceptima: energije i zakona očuvanja energije, gibanja, čestične građe tvari i međudjelovanja. Integriranje unutar područja moguće je i na razini izučavanja prirodnih procesa, učenja i primjene procesnih vještina kao što su eksperiment, rješavanje projektnih zadataka, analiza podataka i stvaranje izvješća.

Fizika se kao znanost često koristi matematičkim znanjima za opis fizičkih zakona, funkcionalne ovisnosti fizičkih veličina, crtanja grafičkih prikaza, vektorskog prikaza fizičkih veličina, rješavanja jednadžbi te primjenu logaritamskih, eksponencijalnih i trigonometrijskih funkcija. Stoga je nužno stvoriti poveznice s matematičkim područjem, kako bi matematički sadržaji bili povezani s fizičkima na razini ciklusa poučavanja, učenja i korištenja procesnim vještinama radi razvijanja kreativnosti i inovativnosti u rješavanju fizičkih zadataka i mogućnosti matematičkog zapisa fizičkog zakona na temelju provedenoga eksperimentalnog istraživanja.

Za prikaz pokusa, virtualnih simulacija, zapisa mjerenja i njihova grafičkog prikazivanja te za obradu podataka učeničkih istraživanja mogu poslužiti informatičko-komunikacijske tehnologije.

Povezanost s ostalim područjima može se ostvariti kroz teme koje nadilaze sam sadržaj predmeta ili predstavljaju primjenu znanja fizike u nekom drugom području, u obliku interdisciplinarnih projekata. Provođenje interdisciplinarnih projekata moguće je ostvariti ne samo u klasičnoj učionici, već i izvanučioničkom i terenskom nastavom.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda odražava ostvarenje ciljeva poučavanja Fizike. Vrednovanje podrazumijeva sustavno prikupljanje podataka o napredovanju učenika tijekom učenja i poučavanja, a ostvaruje se praćenjem, vrednovanjem i ocjenjivanjem. Ono uključuje i samoprocjenu učenika o osobnom napretku tijekom procesa učenja i poučavanja. Cilj i svrha vrednovanja prije svega je unaprjeđenje procesa učenja i napredovanja učenika te je sastavni dio planiranja učenja i poučavanja.

Metode i tehnike kojima se nastavnik može koristiti pri poučavanju Fizike za vrednovanje su: praćenje aktivnosti učenika tijekom individualnog rada, rada u skupini, poticanje rasprave, praćenje i provjeravanje prezentacija rezultata rada, provjeravanje školskih i domaćih uradaka, aktivno korištenje ciljanih pitanja, kartica, radnih mapa, aktivno korištenje mrežnih platformi za kreiranje kvizova, uporaba pisanih provjera, usmenog ispitivanja i slično. Umjesto usmenog ispitivanja

preporučuje se kontinuirano praćenje učeničkih odgovora kroz interaktivan, istraživački usmjeren proces učenja i poučavanja.

S ciljem unaprjeđenja učenja provode se tri pristupa vrednovanju:

- Vrednovanje za učenje integrirano je u proces učenja i poučavanja. Pritom se prepoznaju inicijalne učenikove koncepcije, prati njegovo konstruiranje koncepata i modela u fizici, a sve radi napredovanja učenika u ostvarenju zadanih ishoda.
- Vrednovanje kao učenje usmjereno je na učenika, pri čemu se učenik potiče na praćenje, refleksiju i samovrednovanje vlastitog učenja, samoanalizu vlastitog i procjenu rezultata rada drugih učenika.
- Vrednovanje naučenoga ima svrhu uvida u ostvarenje razina ostvarenosti znanja, vještina i stavova nakon učenja nastavne cjeline, više cjelina ili pri završetku nastavne godine. Planirano ga provodi nastavnik, najčešće usmenim i pisanim provjerama i pisanim ispitima.

Dakle, vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje su formativna vrednovanja, usmjerena na poticanje učeničkog napredovanja tijekom procesa učenja. Ona se u pravilu ne ocjenjuju, no mogu rezultirati ocjenom u poticajnom smislu. Vrednovanje naučenoga je sumativno i uvijek završava ocjenom. Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Fizika su:

1. Usvojenost znanja – vrednuje se učenikovo poznavanje, opisivanje i razumijevanje fizičkih koncepata te njihovo povezivanje i primjena u objašnjavanju fizičkih pojava, zakona i teorija na znanstveni način. To uključuje logičko povezivanje i zaključivanje u tumačenju raznih reprezentacija poput dijagrama, grafičkih prikaza, jednadžbi, skica i slično, uzimajući u obzir značajke znanstvenog stila izražavanja kao što su racionalnost, konciznost i objektivnost. Ostvaruje se formativno ili sumativno, usmeno ili pisano.
2. Primjena znanja – vrednuje se učenikova sposobnost primjene fizičkih koncepata u rješavanju konceptualnih i numeričkih problema. Vrednuje se i kreativnost u rješavanju te sposobnost kritičkog osvrta na rješenja. Također se prati i vrednuje učenikov napredak u strategiji rješavanja zadataka. Ta strategija podrazumijeva korištenje određenim procedurama u specifičnom fizičkom kontekstu, čime se posredno vrednuje i usvojenost (navedeno pod 1). Ostvaruje se formativno ili sumativno, pisano ili usmeno. Pismeni ispit treba sastavljati od nekoliko ravnomjerno zastupljenih konceptualnih i numeričkih zadataka koji su graduirani po složenosti.
3. Istraživanje pojava – vrednuje se kontinuiranim praćenjem učenikove aktivnosti u istraživački usmjerenom učenju i poučavanju. Vrednuju se eksperimentalne vještine, obrada i prikaz podataka, donošenje zaključaka na temelju podataka, doprinos timskom radu pri izvođenju pokusa u skupinama, doprinos istraživanju i raspravi koji se provode frontalno, sustavnost i potpunost u opisu pokusa i zapisu vlastitih pretpostavki, opažanja i zaključaka, kreativnost u osmišljavanju novih pokusa te generiranju i testiranju hipoteza. Vrednovanje uključuje kontinuirano praćenje i pregledavanje učenikovih zapisa eksperimentalnog rada (npr. bilježnica, portfolija) te praćenje i bilježenje učenikovih postignuća.

Tablica 132: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
FIZIKA
ZVANJE (IZ DIPLOME)
• Profesor/profesora fizike   • Profesor/profesora fizike i drugog nastavnog predmeta gdje je fizika glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. fizičar/fizičarka   • Dipl. inženjer/inženjerka fizike   • Inženjer/inženjerka strojarstva   • Inženjer/inženjerka elektrotehnike   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

II. MATEMATIČKO-FIZIČKO PODRUČJE

INFORMATIKA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Mirnes Bektić, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Marina Šušnja, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Nebojša Uletilović, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

8. INFORMATIKA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Informatika** izučava se u I. i II. razredu gimnazije kao obvezni predmet Matematičko-informatičkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Informatike ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- osposobljavanje učenika za primjenu osnovnih informatičkih znanja o svakidašnjem životu da bi postali informatički pismeni kako bi se mogli samostalno, odgovorno, učinkovito, svrhovito i primjereno koristiti digitalnom tehnologijom te se pripremiti za učenje, život i rad u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija vrlo brzo mijenja
- razvijanje digitalne mudrosti kao sposobnosti odabira i primjene najprikladnije tehnologije ovisno o zadatku, području ili problemu koji se rješava
- razvijanje kritičkog mišljenja, kreativnosti i inovativnosti uz uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije
- razvijanje računalnog razmišljanja koje potiče sposobnosti rješavanja problema i vještine programiranja
- razvijanje komuniciranja i suradnje u digitalnom okruženju.

Sadržaj nastave Informatike obuhvaća digitalnu pismenost, računalno razmišljanje i programiranje te snalaženje u digitalnom okruženju. Sadržaj se realizira u redovitoj nastavi u prvom i drugom razredu kao obvezni predmet i u izornoj nastavi u trećem i četvrtom razredu kao predmet po odabiru učenika.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Informatiku) podrazumijeva da se navedeni programski sadržaji trebaju realizirati uz maksimalnu korisnu uporabu informatičko-komunikacijske tehnologije (pametna ploča, računari, mobiteli i tableti) te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Informatika, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o informatičkim konceptima. U svakom razredu definirane su **tri vještine usmjerene na razvoj informatičkog mišljenja**:

1. **Vještina računalnog razmišljanja i programiranja** - omogućuje učeniku da razvija računalno razmišljanje pomoću rješavanja problema te logičko zaključivanje i modeliranje, kao i rastavljanje složenijih problema na jednostavnije što omogućuje razvijanje metakognitivnih vještina. Također, kroz sam razvoj programa i rada na programu učenici izražavaju svoju

kreativnost te izravno djeluju na svoje vještine i sposobnosti komunikacije, zajedničkog rada te upornosti i preciznosti prilikom izrade ili ispravljanja programa.

2. **Vještina pronalaženja informacija uz uporabu digitalnih tehnologija** - odnosi se na korisno pretraživanje i kritičko vrednovanje informacija kao i razlikovanje različitih vrsta podataka i modeliranje nove strukture podataka, te razvijanje apstraktnog mišljenja primjenom vizualizacije i simulacije za prikazivanje pojednostavljenih modela rada računala i usvajanje temeljnih koncepata rada računala i pojedinih uređaja, obrazaca pohrane podataka, obilježja i načina prijenosa digitalnih informacija.
3. **Vještina digitalne pismenosti u e-društvu** - obuhvaća poznavanje mogućnosti hardverskih i softverskih rješenja te razvijanje vještina suradnje i komunikacije u online okruženju, kao i razvijanje digitalne pismenosti, komunikacijske i društvene vještine, ali i poštivanje različitosti i uvažavanje tuđih stavova. Također, prilikom kreiranja digitalnih radova učenici razvijaju svoju kreativnost te izražavaju svoje stavove. Pozitivan stav i otvorenost prema novim tehnološkim dostignućima omogućit će jednostavniju prilagodbu budućoj tehnologiji te načine zaštite osobnih podataka, prijetnji, elektroničkog nasilja i prevara te gdje potražiti pomoć zbog neželjenih sadržaja ili kontakata. To će im omogućiti sigurno sudjelovanje u e-društvu i prevenciju nepoželjnih oblika ponašanja u digitalnom svijetu.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a potom je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, upute o **praćenju i vrednovanju** kao i **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Informatike u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 133: Informatika – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET INFORMATIKA		IZBORNI PREDMET INFORMATIKA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	1	35	-	-
II.	1	35	-	-
III.	-	-	2	70
IV.	-	-	4	120

I. RAZRED – INFORMATIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 134: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Uvod u informatiku	1. Definirati temeljne pojmove u informatici 2. Praktično pokazati koji su osnovni dijelovi računala 3. Razlikovati vrste računala i njihove osobine 4. Prepoznati osnovne prenosive uređaje		
Strojna i programska oprema računala	1. Razlikovati i objasniti različite operacijske sustave 2. Razlikovati strojnu od programske opreme računala 3. Definirati i objasniti što je hardware 4. Objasniti osnovnu građu računala 5. Prepoznati jedinice za brzinu procesora i kapacitet memorije 6. Prezentirati podatke i njihovo spremanje u računalu 7. Razlikovati neke od osnovnih ulaznih i izlaznih uređaja 8. Definirati i objasniti što je software		
Matematičke osnove rada računala	1. Opisati na kojem principu radi računal 2. Definirati brojeve sustave 3. Pretvarati brojeve iz jednog brojevnog sustava u drugi		
Logičke osnove računala	1. Opisati matematičku logiku na temelju koje rade računala 2. Rješavati probleme dijagramom tijeka i pseudokoda		
Obrada teksta – napredna razina	1. Koristiti programe za obradu teksta 2. Upravljanje dokumentima i spremanje ih u odgovarajućim verzijama 3. Formirati i urediti male tekstualne dokumente koji će biti spremni za dijeljenje i distribuciju 4. Različito oblikovati tekstualni dokument 5. Primijeniti uređivanje tablice, slike i crteža u dokumentu 6. Izvršavati podešavanje stranica dokumenta, provjeravati i ispravljati pravopisne pogreške 7. Ispisivati dokumente		
Proračunske tablice – napredna razina	1. Koristiti programe za tablični proračun 2. Koristiti tabelarne dokumente u radu i spremanje ih u različitim formatima 3. Unositi podatke u ćelije; izabrati, sortirati, kopirati, premještati i brisati podatke 4. Uređivati redove i kolone u radnom listu 5. Kopirati sadržaje, premještati, brisati u druge radne listove 6. Preimenovati i sortirati radne listove 7. Unositi matematičke i logičke formule koristeći standardne funkcije tabelarnih dokumenata 8. Prepoznati pogrešku u formulama 9. Formatirati brojeve i tekst u okviru tabelarnog dokumenta 10. Izabrati, formirati i oblikovati grafikone radi smislenog prikaza informacija 11. Izvršiti podešavanje stranica tabelarnog dokumenta i provjeriti sadržaj prije tiskanja		

Tablica 135: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u informatiku	2
Strojna i programska oprema računala	4
Matematičke osnove rada računala	6
Logičke osnove računala	4
Obrada teksta – napredna razina	10
Proračunske tablice – napredna razina	9
Broj sati godišnje:	35

Tablica 136: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u informatiku	• Povijesni pregled razvoja računala
Strojna i programska oprema računala	• Osnovne komponente računala • Uređaji za ulaz i izlaz podataka • Kapacitet memorije • Vrste računala i njihova povezanost • Kupovina računala - praktična primjena • Uloga operacijskog sustava u radu računalnog sustava, različiti operacijski sustavi za različite digitalne uređaje • Vrste programske opreme (sustavni i korisnički sustav) • Simulacija i objašnjenje sažimanja mapa i datoteka
Matematičke osnove rada računala	• Brojevni sustavi i razlika između brojevnih sustava • Binarni brojevni sustav • Binarna aritmetika • Kodiranje
Logičke osnove računala	• Logičke izjave • Kraće zapisivanje logičkih izjava i njihovih vrijednosti • Boolova algebra i logički sklopovi • Osnovne logičke funkcije • Uporaba logičkih funkcija u programiranju
Obrada teksta - napredna razina	• Programi za pisanje teksta, prozor programa • Oblikovanje dokumenta • Organizacija dokumenta • Elementi dokumenta • Podešavanje postavki izgleda stranice • Ispisivanje dokumenta
Proračunske tablice - napredna razina	• Programi za rad s proračunskim tablicama (tablični kalkulatori) • Računanje u programu za tablični proračun • Pisanje formula i upotrebljavanje funkcija kod raznih izračuna • Grafikoni (prilagođavanje elemenata grafikona prema postavljenim zahtjevima) • Rad na projektnim zadacima i provjeravanje znanja

NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.

II. RAZRED – INFORMATIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 137: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Principi programiranja		1. Koristiti se naprednim konceptom jednog popularnog statičkog objektno-orijentiranog programskog jezika (C, C++, PAYTON) 2. Pokazati način na koji je organizirana memorija računara te ručno (kroz programski kod) upravljati memorijom 3. Objasniti kako se programski kôd izvršava na hardverskom nivou 4. Demonstrira pravilan unos asemblerskog kôda u prevoditelj, povezač i tumač 5. Definirati i koristiti pojmove generičkog programiranja, metaprogramiranja i funkcionalnog programiranja 6. Primijeniti u programima osnovne koncepte iz funkcionalnog programiranja (lambda-funkcije) 7. Pratiti suvremene trendove odabranog programskog jezika i nove verzije specifikacije/standarda za odabrani programski jezik (C, C++, Phyton...) i to koristiti u praktičnim programerskim zadatcima	
Relacijske baze		1. Definirati i objasniti pojam baze podataka 2. Demonstrirati znanje i razumijevanje koje osigurava temelj za originalni razvoj i primjenu ideja 3. Primijeniti znanje, razumijevanje i sposobnosti rješavanja problema u širem kontekstu vezanom uz sustave baza podataka 4. Primijeniti stečene vještine učenja na cjeloživotno obrazovanje iz ovog područja	
Google Tools		1. Upotrijebiti alate za uređivanje multimedijalnih elemenata, koristiti alate Office paketa 2. Upotrijebiti Google Classroom učionicu, različite forme i alate Google Drive sučelja 3. Online urediti sve vrste Word, Excel i PowerPoint dokumenta 4. Spremiti sadržaj svih elemenata na web-platformama	

Tablica 138: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Principi programiranja	13
Relacijske baze	7
Google Tools	15
Broj sati godišnje:	35

Tablica 139: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Principi programiranja	• Uvod u programiranje (programski jezici) • Stupnjevi programiranja (algoritmi, dijagram tijeka) • Osnovni algoritamski postupci • Osnove programiranja u naprednim programskim jezicima • Struktura programiranja • Deklaracija varijabli

	• Osnovne naredbe, instrukcijske odluke, razvrstavanje i pretraživanje • Petlje • Zapisi datoteka • Osnovni pristup izradi programa
Relacijske baze	• Pojmovi podatak informacija • Struktura baze, elementi baze, vrste • Relacijske baze podataka • Pojmovi entitet, atribut, relacija • Tablica, primarni ključ, normalizacija, povezivanje tablica
Google Tools	• Google disk • Podjela i vrste aplikacija • Elementi Google diska • Razmjena, učitavanje („upload“), preuzimanje („download“) podataka u Classroomu i e-mailu • Praktična primjena Office alata u drive okruženju • Uporaba i korištenje Google disk programa
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – INFORMATIKA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 140: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Uvod u World Wide Web	1. Definirati i objasniti pojmove: „klijent“, „server“, „izvorni kod stranice“, „statička/dinamička web-stranica“ 2. Objasniti osnovni način funkcioniranja browsera 3. Koristiti uređivač teksta i grafičko razvojno okruženje za izradu web-stranica
Osnove HTML5	1. Objasniti osnove HTML5 jezika 2. Definirati i objasniti osnovne elemente web-stranice (<head>; <body>; <script>) 3. Demonstrirati osnovne elemente web-stranice (<head>; <body>; <script>) 4. Nabrojati tagove za formatiranje teksta, vrste HTML lista, načine za ugnježđivanje lista 5. Demonstrirati vrste putanja unutar HTML dokumenta, vrste linkova i sidra u HTML-u, formate rasterskih slika koje se mogu koristiti na webu (internetskoj mreži)
Layout web-stranice	1. Primijeniti naredbe za tabele i izgled tabela unutar web-stranica za definiranje dizajna stranice
Oblikovanje elemenata web-stranice pomoću CSS	1. Pokazati i primijeniti bitne aspekata CSS-a, CSS sintakse 2. Pokazati pisanje CSS pravila
Dizajn web-stranice (mrežno mjesto)	1. Uočiti, prepoznati i otkloniti greške u kodu (npr. kodne stranice UTF8, ISO...) 2. Dizajnirati web-stranice s nekoliko statičkih stranica međusobno povezanih linkovima, koje sadrže grafičke i tekstualne elemente
Metatagovi i kodne stranice	1. Definirati i postaviti metatagove u stranici

Tablica 141: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u World Wide Web	5
Osnove HTML5	20
Izgled web-stranice	10
Oblikovanje elemenata web-stranice pomoću CSS-a	20
Dizajn web-stranice	10
Metatagovi i kodne stranice	5
Broj sati godišnje:	70

Tablica 142: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u World Wide Web	• Pojam klijent/server • Nastanak World Wide Weba • Internet servisi i protokoli (TCP/IP, DNS; FTP, HTTP, HTTPS...) • Pojam browsera; Različite vrste browsera (MS IE, MS Edge, Google Chrome, Mozilla Firefox, Opera...) • Plugin i ekstenzije za browsere • Vrste servera za postavljanje web-stranica • Statičke/dinamičke web-stranice • Način funkcioniranja browsera • Pojam hiperlinka
Osnove HTML5	• Razlikovanje tekstualne i binarne datoteke • Uvod u HTML • Povijesni razvoj HTML jezika od HTML1 do HTML5 • Poznavanje osnovnih elemenata web-stranice (<head>; <body>; <script>) • Tagovi za formatiranje teksta • HTML liste; ugnježdavanje listi • Vrste putanja unutar HTML dokumenta (apsolutne/relativne) • Vrste linkova i sidra u HTML-u • Formati rasterskih slika koje se mogu koristiti na webu • Upotreba grafičkog okruženja za web dizajn • Postavljanje (upload) web-stranica na server
Izgled web-stranice	• Tabele (<table>; <tr>; <td>) • Uporaba tabele za grafički dizajn web-stranice • Podešavanje širine i visine, spajanje redova i kolona, formatiranje tabele pomoću tagova i parametara • Podešavanje boja i pozadinskih slika • Ugnježdene tabele
Oblikovanje elemenata web-stranice pomoću CSS-a	• Pojam CSS stilova • Sintaksa CSS definicija stilova • Uporaba CSS-a unutar jedne datoteke i unutar cijele web-stranice • Redoslijed/hijerarhija CSS stilova • Mjerne jedinice i boje u CSS-u • CSS selektori • CSS pseudo klase

	• CSS atributi teksta • Box model • Pozadine, gradijenti i slični efekti • Pozicioniranje • CSS stilovi za tabele • CSS animacije
Dizajn web-stranice	• Pravila za preglednost i univerzalnost prikaza web-stranica • Raspoređivanje i povezivanje datoteka unutar web-stranice • Otkrivanje i uklanjanje pogrešaka u HTML kodu; prilagođavanje web-stranica prikazu na različitim rezolucijama i uređajima (PC/Smartphone) • Primjeri dobre i loše prakse • Obvezni elementi web-stranica (odricanje od odgovornosti, autorska prava, kontakti, feedback...)
Metatagovi i kodne stranice	• Metatagovi • Ključne riječi • Refresh • Kodne stranice za međunarodne setove karaktera • Testiranje i otklanjanje pogrešaka na web-stranicama
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – INFORMATIKA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 143: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 4	GODIŠNJI BROJ SATI: 120
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Java programiranje	1. Razlikovati pojmove tipova podataka, literale, inicijalizacije, petlje, automatizacija razvojnog ciklusa 2. Demonstrirati korištenje Java editore 3. Koristiti primarne naredbe Java programskog jezika 4. Definirati osnovne klase Java programskog jezika 5. Demonstrirati upotrebu upravljačke strukture, izraze, varijable 6. Demonstrirati razvoj i testiranja aplikacija, randomizaciju, definirane metode, varijable i nizove 7. Prepoznati i otkloniti pogreške u kodu 8. Koristiti napredne programe koji su bazirani na osnovama Java programiranja (eclipse) 9. Koristiti programske naredbe APS-a 10. Upotrijebiti APS u svim projektima koji sadrže elemente grafičkog dizajna
Digitalna obrada fotografije	1. Upotrijebiti selekcije i opcije za uređivanje fotografije 2. Koristiti rad s bojama i alatima za bojenje 3. Upotrijebiti slojeve i maske 4. Upotrijebiti različite efekte kao što su adjustments, blending modes 5. Urediti fotografije (transformacije i retuširanje fotografija, vektore, oblike, uređivanje teksta) 6. Koristiti formate digitalne fotografije, automatizaciju, pametne objekte i filtere

	7. Sačuvati sadržaj fotografija na web platformama te fotografiju u različitim formatima 8. Kreirati idejna rješenja za promidžbeni materijal (online reklame)

Tablica 144: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Alice 3	15
Greenfoot	15
Osnove Java programiranja	40
Photoshop CC Basics / Corel / Gimp	10
Selection & Image Size Editing	15
Working with Colors	2
Layers & Masks	2
Adjustments & Blending Modes	2
Image Editing	5
Vector Shapes & Text Layers	5
Adobe Bridge & Adobe Camera RAW	5
Creating Web & Print Documents	4
Broj sati godišnje:	120

Tablica 145: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Alice 3	• Početak rada s Alicom 3 • Dodavanje i pozicioniranje objekata • Postupci i argumenti • Rotacija i randomizacija • Proglasiti postupke • Kontrolni izvještaji • Funkcije • IF i WHILE upravljačke strukture • Izrazi • Varijable • Kontrole tipkovnice • Razviti cjelovitu animaciju • Java varijable i tipovi podataka • Java metode i klase
Greenfoot	• Početak rada s Greenfootom • Metode, varijable i parametri • Izvorni kod i dokumentacija • Razvoj i testiranje aplikacije • Randomizacija i konstruktori • Definirane metode • Upravljanje zvukom i tipkovnicom • World Animating i Game End • Apstrakcija • Petlje, varijable i nizovi

Osnove Java programiranja	• Rad s Eclipseom • Praktična uporaba Eclipse • Java - jezik, platforma, ekosustav • Postupak prevođenja i izvođenja Java programa • Javin virtualni stroj • Podržani tipovi podataka • Inicijalizacija vrijednosti • Pretvorbe primitivnih tipova u „string“ • Uvjetno izvođenje, petlje i decimalni brojevi • Prvi Java program • Izrada i generiranje java programa • Elementi Java programskog jezika petlje, klase, podklase... coda • Praktična uporaba usvojenih elemenata u praktičnoj izradbi web-stranice • Učitavanje („Upload“) stranice na besplatnu web domenu • Rad s elementima domene i hostinga
Photoshop CC Basics/ Corel/ Gimp	• Photoshop/Corel/Gimp • Upoznavanje s programom Photoshop/Corel/Gimp • Organizacija radnog prostora • Rad s dokumentima • Navigacija i rad s više otvorenih dokumenata • Dodaci i pomagala u radu • Povijesni pregled („History panel“)
Selection & Image Size Editing	• Selekcije – osnove • Freeform Selection • Detection Tools, Selection Menu & RefineEdge option • Uređivanje veličine dokumenata
Working with Colors	• Bojenje („Colors“) • Alati bojenja („Brush Tool“) • Ostali alati za bojenje
Layers & Masks	• Layers – slojevi • Masking – Maskiranje slojeva
Adjustments & Blending Modes	• Adjustments • Blending Modes
Image Editing	• Transformations • Retouching – Retuširanje fotografija
Vector Shapes &Text Layers	• Vector Shapes • Text Layers & Text Editing • Layer Styles & Layer Comps • Smart Objects & Filters
Adobe Bridge & Adobe Camera RAW	• Akcije i automatizacije • RAW format digitalne fotografije • Adobe Bridge
Creating Web & Print Documents	• Čuvanje sadržaja za web • Čuvanje dokumenata različitih formata • Proof & Print
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Revidirani Nastavni plan i program temeljen na ishodima učenja umjesto na propisanim sadržajima omogućuje realizaciju učenja i poučavanja usmjerenoga na svakog učenika i razvijanje njegovih potencijala, pruža fleksibilnost u poučavanju i daje slobodu nastavnicima u osmišljavanju procesa učenja i poučavanja. Ishodi su definirani tako da omogućuju nastavnicima odlučivanje o redoslijedu i vremenu potrebnom za njihovo ostvarivanje te odabir programa kojima će se koristiti. Izborom sadržaja i metoda rada moguće je ostvariti više ishoda istovremeno. Pritom je moguće aktivnosti i sadržaje ishoda prilagoditi potrebama i interesima različitih učenika, razreda, škola.

Za kvalitetnu realizaciju učenja i poučavanja važna je pravilna organizacija nastavnoga sata i izbor metoda poučavanja prilagođenih psihofizičkomu razvoju djeteta. Najsnažniji čimbenik koji utječe na učenje je motivacija i širok izbor mogućnosti. Motivacija se može postići aktivnim uključivanjem učenika u izbor sadržaja, digitalnih alata i programa, uključivanjem zanimljivoga, realnoga konteksta te mogućnošću predstavljanja svojega rada. Izradom projekata njeguje se timski rad i suradnički odnos svih sudionika, pospješuje razvoj istraživačkih, organizacijskih, komunikacijskih vještina te kritičkoga vrednovanja. Učenici na projektima rade pojedinačno, u paru ili skupini, a projektne teme mogu biti povezane s drugim područjima i predmetima, životom u školi te suradnjom s drugim školama i institucijama u zemlji i inozemstvu.

Iskustva učenja Informatike polaze od učeničke iskustvene i praktične uporabe tehnologije na koju se nadograđuju teoretska znanja. U pristupu poučavanju važno je nove sadržaje uvijek nadograditi na učenička prethodna iskustva i znanja. Iskustva učenja trebaju biti poticajna, a njihova svrha jasna učenicima, što se postiže uključivanjem učenika u aktivnosti koje potiču razmišljanje, istraživanje i stvaranje. Nastavnici omogućuju takvo učenje osmišljavanjem poticajnih zadataka i stvaranjem pozitivnog okruženja u kojima učenici eksperimentiraju s uređajima, programima i medijima da bi takve zadatke ostvarili.

Interes djece i mladih za rad s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom usmjerava se razvijanju kompetencija kao što su rješavanje problema, kritičko mišljenje, učinkovita i funkcionalna uporaba tehnologije, komunikacija, suradnja, razvijanje organizacijskih i prezentacijskih vještina, timski rad, razvijanje samopouzdanja, samostalnosti, argumentiranja u raspravama te upravljanje osobnim razvojem.

Učenike treba poticati na sudjelovanje u razrednim, školskim, nacionalnim ili međunarodnim projektima koji od učenika zahtijevaju inicijativu i aktivno sudjelovanje uz primjenu stečenih znanja, vještina i stavova u novim kontekstima. Učenje se odvija u interakciji s nastavnikom, ostalim učenicima i drugim suradnicima u odgojno-obrazovnome procesu (roditelji, stručnjaci, šira zajednica) te digitalnim obrazovnim sadržajima. Stoga je potrebno stvaranje ozračja koje u što većoj mjeri omogućuje različite vrste interakcije.

Nastavnik je voditelj i suradnik učenika u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva koje će poticati i poučavati korisna znanja i razvijanje sposobnosti. On je mentor koji učenike potiče na samostalno učenje i trener koji ih potiče da daju sve od sebe i svaki dan napreduju, odnosno budu sve bolji. Osmišljava odgojno-obrazovne aktivnosti koje trebaju pobuditi i držati pozornost, zanimanje i motivaciju učenika za uključivanje u proces učenja i poučavanja kako bi se postiglo i zadovoljstvo u

učenju. Nastavnik pokazuje poštovanje prema učeničkim zamislima i pomaže njihovoj razradi. Potiče ih na izradu svojih obrazovnih sadržaja kojima pokazuju svoja znanja, ali i poučavaju vršnjake.

Nastavnik u razredu stvara povoljnu društvenu klimu, odnosno otvorenu komunikaciju na temelju partnerstva, poštovanja, tolerancije, prihvaćanja i empatije. Radom i poticanjem na međusobno pomaganje razvija osjećaj pripadnosti razredu i školi. Štiti učenike od elektroničkoga nasilja, omogućuje njihovo sudjelovanje u obrazovnom i školskom životu na temelju modela demokratskoga društva građenoga na načelima slobode, odgovornosti, suradnje i stabilnih zajedničkih pravila. Prije uporabe neke digitalne tehnologije ili programa nastavnici trebaju kritički procijeniti njihovu sigurnost i korisnost te odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. *Zašto ih odabirem?*
2. *Odgovara li moj odabir razvojnoj dobi učenika?*
3. *Kako ću ih upotrijebiti?*
4. *Koje su mi tehničke, prostorne i materijalne pretpostavke potrebne prije upotrebe?*
5. *Jesam li pribavio potrebna dopuštenja (suglasnost roditelja i ravnatelja, softverske ili autorske licence)?*

Stalnim stručnim usavršavanjem nastavnik upoznaje inovativne metode rada kako bi odgovorio na potrebe današnjih učenika i suvremenoga društva. Kvaliteti učenja i poučavanja doprinijet će samorefleksija nastavnika o djelotvornosti njegove pripreme, izvođenja poučavanja, korištenih metoda i postupaka rada, njegovih komunikacijskih i socijalnih vještina važnih za daljnje uspješnije planiranje uz korištenje stručnom literaturom i iskustvom kolega.

Učenje i poučavanje predmeta Informatika nužno se organizira u umreženoj računalnoj učionici spojenoj na internet. Broj učenika u grupi i opremljenost učionice trebaju biti u skladu s pedagoškim standardom. Optimalna organizacija rada predviđa radno mjesto s računalom za svakog učenika. Računala u učionici trebaju biti takva da omogućavaju izvođenje svih potrebnih programa te pohranjivanje materijala potrebnih za izvršavanje svih ishoda učenja. Na računalima trebaju biti instalirani svi potrebni programi koji imaju odgovarajuće licence. Održavanje funkcionalnosti informatičke učionice osigurava se prema preporukama nastavnika. Zbog specifičnosti sadržaja predmeta Informatika te česte potrebe za radom u skupini unutar učionice, potrebno je osigurati dovoljno prostora za različite podjele učenika u skupine. Osim u fizičkome okružju učenje se može odvijati i na daljinu, u različitim digitalnim obrazovnim okružjima. Učenje u digitalnome okružju obogaćuje se i nadopunjava dodatnim sadržajima, aktivnostima ili komunikacijom sa stručnjacima koji nisu prisutni na nastavnome satu.

Učenje i poučavanje Informatike treba organizirati tako da učenici kontinuirano razvijaju i prakticiraju računalno razmišljanje, razvijaju vještine uporabe IKT-a te stječu nove kompetencije. U učenju i poučavanju Informatike treba se koristiti raznovrsnim materijalima, sadržajima i izvorima učenja za svrhovito i učinkovito učenje i poučavanje. Samostalno ih bira nastavnik s ciljem usvajanja odgojno-obrazovnih ishoda, brinući se o tome da su podrška učeniku i omogućavaju razvoj vještina i znanja. Nastavnik odabire one sadržaje i programske alate koji potiču motivaciju i kreativnost učenika. U učenju i poučavanju učenici i nastavnici mogu se koristiti:

- izvorima znanja, repozitorijima i digitalnim sadržajima za učeničko istraživanje

- sadržajima za uvježbavanje, primjenu znanja i samoprocjenu poput obrazovnih igara, kvizova, programa i okruženja za izradu obrazovnih sadržaja i igara
- programima i okruženjima za razvoj pojedinih područja znanja kao što su razvojna okruženja za programiranje, prikladne igre za učenje osnovnih koncepata u programiranju, alati za simulaciju i vizualizaciju
- programima i okruženjima za stjecanje digitalne pismenosti i poticanje kreativnosti učenika poput raznih multimedijских alata za izradu digitalnih sadržaja, razvoj i predstavljanje ideja
- hardverskim rješenjima koja se mogu koristiti u raznim istraživanjima te učenju programiranja.

S obzirom na to da pri realizaciji Nastavnog plana i programa treba dati osobit prostor projektnom radu i suradničkom učenju, za učenike treba odabrati sigurna komunikacijska i suradnička online okruženja. Nastavnik pri izradi svojih digitalnih obrazovnih sadržaja aktivno sudjeluje u stvaranju baza otvorenih sadržaja i scenarija učenja dijeleći i koristeći se dijeljenim sadržajima.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Informatika kao društvena disciplina povezana je s drugim predmetima koji se izučavaju u gimnaziji. Vidjeti korelaciju s drugim predmetima prvi je korak u povezivanju znanja, a ishod takvog znanja je sinteza naučenog iz raznih predmeta u jednu cjelinu. Gradivo se fleksibilno povezuje, s obzirom na kontekst u kojem se obrazovanje odvija u jednoj školskoj godini. Korelirati predmete znači odabrati u kojoj se vezi želi posebno raditi u jednom određenom vremenskom periodu. Aktivna uporaba informatičko-informacijske tehnologije doprinosi efektivnijem, ekonomičnijem i efikasnijem komuniciranju u svim nastavnim predmetima, pa je realizacija nastavnih cjelina ovog predmeta povezana s realnim obrazovnim potrebama učenika na drugim predmetima koji se usporedno izučavaju.

Sam sadržaj predmeta orijentiran je na informacije, postupke, načine obrade podataka i primjenu računala i informatičkih uređaja, dok je manje riječ o samim računalima i njihovoj unutarnjoj građi, čime se više bavi računarstvo. Prilikom obrade teme o razvoju informatike postoji prostor za razgovor o povijesnom razvoju informatike, ali i programskih jezika i usporedbe s razvojem govornog jezika u svakodnevnoj izravnoj komunikaciji (nastava materinskog i engleskog jezika i povijesti).

Jedna od najvažnijih korelacija je ona s matematikom, jer postoji mogućnost prikazivanja složenijih problema na jednostavniji način. Za tu svrhu koriste se matematički modeli koji prikazuju proces na razumljiviji način te se olakšava računanje, istraživanje i predviđanje. Kao i u drugim područjima, tako i u informatici matematika se koristi za jednostavniji prikaz problema. Takav jednostavniji problem pokušava se riješiti te se potom njegovo rješenje preslikava u realni svijet. Posebna korelacija postoji s predmetom likovne umjetnosti, oblast grafika i grafički dizajn. Razvoj osjećaja za poduzetništvo i *advertising*, populariziranje nekih tema i socijalnu angažiranost vezano je uz sve nastavne predmete. Slijedi popis sadržaja/tematskih cjelina u kojima postoji prostor za predmetno povezivanje.

Matematika: brojevi sistemi; uporaba alata za računanje; algoritmi; tabele, matrice, determinante, redovi; grafičko i tabelarno predstavljanje funkcija.

Fizika: elektronske komponente; obrada podataka pri eksperimentima.

Biologija: sličnosti između hardwareskih komponenata i ljudskih organa.

Engleski jezik: operativni sistemi; programski jezici.

Hrvatski jezik: komunikacijske vještine; pravopis; pisanje dokumenata.

Povijest: razvoj informatike kao znanosti; razvoj računala i njegovih komponenti.

Likovna umjetnost: vizualni dizajn; kritička procjena dizajna.

Sociologija: kultura i civilizacija; društvene mreže – vođenje tima i učešće u grupi; obrada anketa.

Psihologija: ličnost/osobnost, čovjek kao društveno biće.

Etika: etika kao disciplina, etika u fenomenu ekranizacije i kompjuterizacije života.

Logika: logičko razmišljanje i zaključivanje, odnos informatike, robotike i logike ljudskog uma.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Nastavnik u okviru ovog predmeta treba promišljati o standardima obrazovnih postignuća u nastavi Informatike. Nastavnik treba simulirati kriterije učeničkih postignuća kako bi unaprjeđivao nastavu, njenu kvalitetu i kompetencije učenika koje trebaju obuhvaćati teorijsko znanje, praktična znanja vezana za hardver, softver, aplikacije i komunikacije. U tom pravcu moraju biti uključeni i odgojni i obrazovni aspekti nastave, pa čak i duhovni. Nastavnik treba evaluirati učenička postignuća na razne načine i uzimati u obzir poznata pedagoška iskustva i dostignuća u nastavi. Evaluacija treba biti kontinuirana, u okviru svih tipova nastavnih sati, javna i poticajna. Napredak se bilježi u pedagoškoj dokumentaciji i u osobnim zabilješkama nastavnika.

Ocjenjivanje teoretskih znanja treba obavljati usmeno, ali i primjenom testova koje nastavnik sam kreira na osnovu svojih planova, literature i sličnih testova dostupnih na internetu. Ocjenjivanje praktičnih znanja treba biti na osnovu pripremljenih zadataka za rješavanje problema na računalu u tijeku ili izvan nastave, putem seminarskih ili sličnih tema koje će učenik izlagati pred cijelim razredom. Ocjena treba uključivati i teoretsko i praktično znanje učenika kao i njegov interes i ostale vrijednosti. Ocjenom ne bi trebali biti diskriminirani učenici koji nemaju računalo kod kuće, njima se mogu davati više teoretske teme i zadaci koji će oni rješavati koristeći literaturu te omogućiti vježbanje u školi.

Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period. Zaključivanje ocjena obavlja se izračunom srednje ocjene ili moda, najčešće ocjene tijekom jednog perioda. Važno je da ocjenjivanje bude ujednačeno za sve učenike i da učenici i roditelji imaju jasnu predstavu o načinu ocjenjivanja i očekivanja nastavnika.

Predmet Informatika uključuje sljedeće elemente vrednovanja:

- Usvojenost znanja - uključuje ocjene za činjenično znanje, razumijevanje koncepata, analiziranje, opisivanje, objašnjavanje, poznavanje pravila.
- Rješavanje problema - uključuje ocjene za analiziranje i modeliranje problema, korake rješavanja, pisanje algoritama, provjeravanje ispravnosti algoritama, strategije pretraživanja i prikupljanja, istraživanje, samostalnost u rješavanju problema.
- Digitalni sadržaji i suradnja - uključuje ocjene za odabir primjerenih programa, vještinu uporabe programa, komuniciranje u timu, suradnju na projektu, argumentiranje, predstavljanje svojih radova, odgovornost, samostalnost i promišljenost pri uporabi tehnologije te kvalitetu digitalnog uratka.

Tablica 146: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
INFORMATIKA
ZVANJE
• Profesor/profesora informatike   • Profesor/profesora informatike i drugog nastavnog predmeta gdje je informatika glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. inženjer/inženjerka informatike (računalstva)   • Dipl. informatičar/informatičarka   • Dipl. inženjer/inženjerka elektrotehnike ili drugih srodnih tehničkih fakulteta, smjer informatika-računalstvo   • Profesori/profesorce drugih predmeta koji/e su završili/e najmanje dvosemestralni studij informatike   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

III. KEMIJSKO-BIOLOŠKO PODRUČJE

KEMIJA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Irena Bjekić, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Olivera Zubak, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Slavica Jukić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Dajana Lekić Andželić, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

III. KEMIJSKO-BIOLOŠKO PODRUČJE

9. KEMIJA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Kemija** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Kemijsko-biološkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprijeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi predmeta Kemija ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- stjecanje iskustava koja će pobuditi znatiželju, pozitivan stav i interes za kemiju i prirodoslovlje
- usvajanje znanja o vezi između strukture materije i njenih svojstava te kritičko razmatranje upotrebe tvari i njihov utjecaja na okoliš i čovjeka
- razumijevanje energetskih promjena koje prate kemijske reakcije
- uočavanje zakonitosti uopćavanjem podataka prikazanih tekstom, crtežom, modelima, tablicama i grafovima
- stjecanje vještina praktičnog rada i povezivanja rezultata pokusa s konceptualnim spoznajama
- ukazivanje na važnost kemije u suvremenom svijetu
- razumijevanje principa znanosti i etičkog pristupa istraživanju i rješavanju kemijskih problema.

Sadržaj nastave Kemije obuhvaća tri koncepta (**tvari, promjene i procesi, energija**) koji proizlaze iz makrokonceptata prirodoslovnog područja. Oni objedinjuju i pokrivaju sve bitne kemijske teme. **Prirodoznanstveni pristup** uveden je zbog nužnosti da se usvajanjem sadržaja triju navedenih konceptata razvijaju učeničke eksperimentalne i matematičke vještine. Njegova je svrha poticati učenike da svoja promišljanja o sličnosti i razlikama između različitih prirodnih sustava, njihovoj interakciji i međuovisnosti izraze jezikom znanosti.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Kemiju) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Kemija, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o tvarima i njihovim promjenama. U svakom razredu definirano je šest **vještina usmjerenih na razvoj prirodoslovnog mišljenja**:

1. **Vještina logičkog zaključivanja** - omogućuje učeniku otkrivanje građe tvari i veze s njihovim svojstvima kao i promjene energije unutar promatranoga sustava s makroskopskim promjenama. Rezultate pokusa povezuje s konceptualnim spoznajama te rješava problemske zadatke i razvija kreativnost.

2. **Vještina eksperimentiranja** - uključuje poznavanje mjera zaštite i sigurnosti pri radu s kemikalijama te poznavanje laboratorijske opreme i osnovnih laboratorijskih tehnika. Razvija i osjećaj za skladnost i urednost.
3. **Razvoj matematičke pismenosti** – uključuje sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (formula, modela, konstrukcija, grafikona/dijagrama) koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti; uključuje poznavanje matematičkih pojmova i koncepata uključujući najvažnije geometrijske i algebarske poučke.
4. **Razvoj informatičke pismenosti** - kritičko korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije za dobivanje, vrednovanje i pohranjivanje informacija, za produkciju, predstavljanje i razmjene informacija. Uporaba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo te za potporu kritičkog načina razmišljanja.
5. **Razvoj prirodoslovne pismenosti i učenja istraživanjem** - spremnost stjecanja znanja iz prirodnih znanosti i interes za znanost i tehnologiju. Opaženo je potrebno analizirati, podatke prikladno obraditi, a rezultat interpretirati i jasno prikazati.
6. **Vještina primjenjivanja znanja** - omogućuje učeniku primjenu znanja iz kemije u svakodnevnom životu. Učenik povezuje znanje iz kemije s fiziološkim procesima u živim organizmima te kritički razmatra uporabu tvari i njihov utjecaj na čovjekovo zdravlje i okoliš.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućava izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Kemije u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 147: Kemija – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET KEMIJA		IZBORNI PREDMET KEMIJA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70	-	-
II.	2	70	-	-
III.	2	70	1	35
IV.	2	60	2	60

I. RAZRED – KEMIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 148: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Tvari		1. Razlikovati tvari po sastavu, vrsti i svojstvima 2. Povezati strukturu i svojstva tvari 3. Primijeniti kemijsku simboliku za opisivanje sastava tvari 4. Opisati agregacijska stanja tvari i promjene agregacijskih stanja ovisno o temperaturi i tlaku 5. Primijeniti stehiometrijske zakone i provoditi postupke za dokazivanje stehiometrijskih zakona 6. Primijeniti matematičke vještine za osnovni kemijski račun 7. Interpretirati različite vrste brojčanih, tabličnih i grafičkih podataka 8. Navoditi i uspoređivati različite modele atoma 9. Opisati građu atoma 10. Povezati građu atoma s periodnim sustavom elemenata i periodičnim svojstvima elemenata 11. Primijeniti Lewisovu simboliku 12. Nabrojati vrste kemijskih veza i njihova svojstva 13. Obrazložiti principe izgradnje kemijskih veza i predvidjeti svojstva nastalih spojeva 14. Demonstrirati osnovne načine odvajanja čistih tvari 15. Izvesti zaključke na temelju rezultata pokusa 16. Usporediti i kritički razmatrati utjecaj sudionika kemijskih promjena na okoliš	

Tablica 149: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Tvari	14
Uvod u kemijski račun	19
Građa atoma	11
Periodni sustav elemenata	10
Kemijske veze	16
Broj sati godišnje:	70

Tablica 150: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Tvari	• Vrste tvari i njihova podjela • Izvori tvari (zemljina kora, zrak, voda i biljke) • Fizičke i kemijske promjene tvari • Agregacijska stanja tvari • Postupci razdvajanja smjesa • Rasprostranjenost elemenata • Kemijski zakoni • Zakon o održanju mase (Lavoisierov zakon) • Zakon stalnih omjera masa (Proustov zakon)

	• Zakon umnoženih omjera masa (Daltonov zakon) • Daltonova atomska teorija • Gay-Lussacov zakon • Avogadrov zakon
Uvod u kemijski račun	• Unificirana atomska jedinica mase • Molarne veličine (relativna atomska masa, relativna molekulska masa, množina tvari, molarna masa) • Maseni udjeli elemenata u spoju • Određivanje formule spoja (empirijska i molekulska formula) • Molarni volumen plinova • Opća plinska jednačba • Izračunavanje na osnovu kemijske jednačbe
Građa atoma	• Atomske teorije (Daltonov, Thomsonov i Rutherfordov model atoma) • Građa atoma (subatomske čestice, atomski i maseni broj, masa i veličina atoma) • Izotopi, izobari, izotoni • Bohrov model atoma i spektri • Elektronski omotač atoma (kvantni brojevi) • Elektronska konfiguracija atoma
Periodni sustav elemenata	• Suvremeni periodni sustav elemenata • Veza PSE-a i elektronske konfiguracije • Periodičnost svojstava elemenata • Valencija atoma po skupinama
Kemijske veze	• Uvod u kemijsko vezivanje • Ionska veza • Svojstva ionskih spojeva • Kovalentna veza • Geometrija molekule • Polarnost kovalentne veze • Međumolekulske sile • Metalna veza • Svojstva metala
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – KEMIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 151: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Struktura tvari i energija	1. Naveći osnovna svojstva tekućina 2. Objasniti fizikalne i kemijske promjene tvari 3. Usporediti otopine po sastavu i svojstvima 4. Primijeniti matematičke vještine za izračunavanje sastava otopina i koligativnih svojstava 5. Analizirati izmjenu energije između sustava i okoline i povezati ih s promjenama tijekom kemijske reakcije 6. Izračunavati reakcijske entalpije		

	7. Analizirati brzinu kemijske promjene i djelovanje čimbenika koji utječu na brzinu 8. Izračunavati prosječne brzine promjene sudionika reakcije kao i prosječne brzine reakcije 9. Objasniti utjecaj čimbenika na sastav reakcijske smjese u ravnotežnom stanju 10. Navoditi definicije kiselina i baza 11. Uspoređivati kiseline, baze i pufere po sastavu, vrsti i svojstvima 12. Prikazati jednadžbom kemijske reakcije metode dobivanja soli 13. Opisati djelovanje indikatora na temelju pH-vrijednosti 14. Izračunavati pH-vrijednost vodenih otopina kiselina i baza 15. Razlikovati galvanski od elektroliznoga članka na temelju crteža i shematskoga prikaza 16. Primijeniti matematičke vještine za Faradayeve zakone 17. Interpretirati različite vrste brojčanih, tabličnih i grafičkih podataka 18. Povezati rezultate pokusa s konceptualnim spoznajama 19. Kritički razmatrati upotrebu tvari i njihov utjecaj na čovjekovo zdravlje i okoliš

Tablica 152: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Tekućine	4
Otopine	8
Energija i kemijske promjene	12
Kemijska kinetika	8
Ravnoteža kemijskih reakcija	8
Kiseline, baze i soli	19
Elektrokemijski procesi	11
Broj sati godišnje:	70

Tablica 153: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Tekućine	• Osnovna svojstva tekućina: gustoća, viskoznost, napetost površine • Proces koji se zbiva pri zagrijavanju tekućina
Otopine	• Proces otapanja krutih tvari • Vrste otopina • Iskazivanje sastava otopina • Koligativna svojstva otopina
Energija i kemijske promjene	• Kemijske reakcije i kemijska energija • Energija i toplina • Entalpija • Entropija • Gibbsova energija

Kemijska kinetika	• Mehanizam kemijske reakcije • Brzina kemijske reakcije • Čimbenici koji utječu na brzinu kemijske reakcije
Ravnoteža kemijskih reakcija	• Kemijska ravnoteža i njezino značenje • Konstanta kemijske ravnoteže • Pomak kemijske ravnoteže
Kiseline, baze i soli	• Definicije kiselina i baza • Jakost kiselina i baza • Ionski produkt vode • Mjera kiselosti (pH i pOH) • Kiselinsko-bazni indikatori • Soli i reakcije dobivanja soli • Hidroliza soli • Puferi
Elektrokemijski procesi	• Redoks procesi • Galvanski članci • Standardni elektrodni potencijal • Elektroliza • Faradayevi zakoni elektrolize
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – KEMIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 154: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Struktura i funkcionalna povezanost procesa u prirodi	1. Navesti izvore elemenata i anorganskih spojeva u prirodi 2. Povezati građu i svojstva elementarnih tvari s njihovim položajem u PSE-u 3. Primijeniti kemijsko nazivlje i simboliku za opisivanje sastava tvari 4. Analizirati fizikalno-kemijske promjene anorganskih tvari 5. Prikazati kemijskim jednadžbama karakteristične reakcije metala i nemetala 6. Istaknuti najvažnije anorganske spojeve 7. Primijeniti matematička znanja i vještine za kemijsko računanje 8. Izvoditi pokuse samostalno i u skupini 9. Obraditi rezultate pokusa i prikazati ih crtežom, tablicom ili grafom 10. Povezati rezultate pokusa s konceptualnim spoznajama 11. Argumentirati važnost tehnoloških procesa i njihov utjecaj na održivi razvoj 12. Analizirati kemijske promjene u okolišu 13. Argumentima potkrijepiti pretjeranu eksploataciju prirodnih resursa i predložiti mjere unaprjeđenja zaštite životne sredine		

Tablica 155: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u anorgansku kemiju	5
Kristali	4
Metali	23
Nemetali	33
Tehnološki važni materijali	5
Broj sati godišnje:	70

Tablica 156: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u anorgansku kemiju	• PSE (opća svojstva) • PSE (periodičnost fizikalnih i kemijskih svojstava elemenata) • Spojevi metala i nemetala s vodikom • Spojevi s kisikom (oksidi)
Kristali	• Vanjski izgled kristala • Unutarnja građa kristala • Vrste kristala
Metali	• Opća svojstva metala • Alkalijski metali (svojstva i rasprostranjenost u prirodi) • Spojevi alkalijskih metala (spojevi natrija) • Zemnoalkalijski metali (rasprostranjenost u prirodi i svojstva) • Spojevi zemnoalkalijskih metala (spojevi kalcija) • Biološka važnost alkalijskih i zemnoalkalijskih metala • Tehnički važni metali • Željezo (svojstva i proizvodnja) • Legure željeza • Korozija i zaštita od korozije • Bakar (svojstva i proizvodnja) • Spojevi i legure bakra • Aluminijski (svojstva i proizvodnja) • Spojevi aluminija • Prijelazni metali
Nemetali	• Vodik (rasprostranjenost u prirodi) • Svojstva i dobivanje vodika • Halogeni elementi (rasprostranjenost i svojstva) • Klor i njegovi spojevi • Halkogeni elementi (rasprostranjenost i svojstva) • Kisik (svojstva i dobivanje) • Zrak • Voda • Sumpor (rasprostranjenost i svojstva) • Spojevi sumpora • Kisele kiše • Dušikova skupina elemenata (rasprostranjenost i svojstva elemenata 15. skupine) • Dušik (svojstva i spojevi)

	• Fosfor (svojstva i spojevi) • Umjetna gnojiva • Ugljikova skupina elemenata (rasprostranjenost i svojstva) • Ugljik • Anorganski spojevi ugljika • Efekt staklenika • Silicij i silikati • Biološka važnost nemetala
Tehnološki važni materijali	• Cement • Porculan • Staklo • Keramika
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – KEMIJA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 157: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Tvari		1. Imenovati periode u povijesti kemije 2. Objasniti područja rada hrvatskih nobelovaca iz kemije 3. Definirati pojam radioaktivnosti i razlikovati vrste radioaktivnog zračenja 4. Razlikovati sastav i vrstu tvari 5. Povezati strukturu i svojstva tvari 6. Opisati građu atoma 7. Primijeniti kemijsku simboliku za opisivanje sastava tvari 8. Opisati principe izgradnje kemijskih veza i predvidjeti svojstva nastalih spojeva 9. Poznavati mjere sigurnosti pri radu u laboratoriju 10. Samostalno izvoditi pokuse 11. Primijeniti matematičke vještine za osnovni kemijski račun 12. Primijeniti stehiometrijske zakone i provoditi postupke za dokazivanje stehiometrijskih zakona 13. Primijeniti različite računalne programe za prikazivanje modela molekula 14. Povezivati rezultate pokusa s konceptualnim spoznajama 15. Opisati važnost reciklaže 16. Potkrijepiti dokazima pretjeranu eksploataciju prirodnih resursa i predložiti mjere unaprjeđenja zaštite životne sredine	

Tablica 158: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Povijest kemije	4
Radioaktivnost	4
Građa atoma	3
Kompleksni spojevi	3
Praktični rad	8
Kemijski račun	9
Ekološka kemija	4
Broj sati godišnje:	35

Tablica 159: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Povijest kemije	• Prapovijesna kemija i alkemija • Povijest Nobelove nagrade • Hrvatski nobelovci
Radioaktivnost	• Pojam radioaktivnosti • Vrste radioaktivnog zračenja • Zakon radioaktivnog pomaka
Građa atoma	• Kvantni brojevi i Bohrov model atoma • Spektri i spektroskopija
Kompleksni spojevi	• Strukture i imenovanje kompleksnih spojeva
Praktični rad	• Posjet tehnološkim procesima • Laboratorijska vježba (pripremanje otopina, ispitivanje pH vrijednosti vode i tla...)
Kemijski račun	• Molarne veličine • Određivanje empirijske i molekulske formule • Otopine (iskazivanje sastava otopina) • Izračunavanje na temelju kemijske jednadžbe
Ekološka kemija	• Posljedice onečišćenja atmosfere, vode i tla • Mehanizmi štetnog djelovanja kemikalija • Recikliranje i odlaganje otpada

NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.

IV. RAZRED – KEMIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 160: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Procesi i međudjelovanje živih i neživih tvari	1. Primijeniti kemijsko nazivlje i simboliku za opisivanje sastava tvari 2. Primijeniti nomenklaturu organskih spojeva 3. Povezati građu i svojstva organskih spojeva 4. Analizirati fizikalno-kemijske promjene organskih tvari 5. Analizirati izmjenu energije između sustava i okoline i povezati ih s promjenama tijekom kemijske reakcije		

	6. Primijeniti stehiometrijske zakone 7. Samostalno i u skupini izvoditi pokuse 8. Obraditi rezultate pokusa i prikazati ih crtežom, tablicom ili grafom 9. Primijeniti matematička znanja i vještine za izračunavanje u kemiji 10. Primijeniti različite računalne programe za prikazivanje modela molekula 11. Primijeniti različite digitalne alate za prikazivanje rezultata pokusa ili istraživanja 12. Povezivati rezultate pokusa s konceptualnim spoznajama

Tablica 161: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u organsku kemiju	3
Ugljikovodici	18
Organski spojevi s kisikom	20
Ugljikohidrati	9
Organski spojevi s dušikom	10
Broj sati godišnje:	60

Tablica 162: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u organsku kemiju	• Veza anorganske s organskom kemijom • Hibridizacije
Ugljikovodici	• Alkani i cikloalkani (struktura, nomenklatura, izomerija, svojstva) • Alkeni i cikloalkeni (struktura, nomenklatura, izomerija, svojstva) • Alkini (struktura, nomenklatura, svojstva) • Areni (struktura benzena, aromatičnost, svojstva i uporaba) • Nafta i petrokemija • Halogenalkani
Organski spojevi s kisikom	• Alkoholi (struktura, nomenklatura, svojstva, primjena) • Fenoli i eteri (struktura, nomenklatura, svojstva, primjena) • Aldehidi i ketoni (struktura, nomenklatura, svojstva, primjena) • Karboksilne kiseline (struktura, nomenklatura, svojstva, primjena) • Derivati karboksilnih kiselina • Esteri (dobivanje i svojstva) • Masti i ulja (dobivanje i svojstva) • Sapuni i deterdženti
Ugljikohidrati	• Stereoizomerija, kiralnost molekula • Ugljikohidrati i njihova podjela • Monosaharidi • Disaharidi i glikozidna veza • Polisaharidi (škrob, celuloza i glikogen)
Organski spojevi s dušikom	• Amini • Aminokiseline (građa i svojstva) • Peptidi i peptidna veza • Proteini (struktura i podjela) • Enzimi

	• Heterociklički spojevi - struktura • Nukleinske kiseline (struktura DNA i RNA i komplementarnost baza)
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – KEMIJA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 163: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Struktura i funkcionalna povezanost procesa u prirodi	1. Opisati klasične kvalitativne i kvantitativne metode kemijske analize 2. Analizirati svojstva, sastav i vrstu tvari 3. Primijeniti uobičajeno kemijsko posuđe i pribor te osnovne laboratorijske tehnike u izvođenju pokusa 4. Izvoditi pokuse samostalno i u skupini 5. Obraditi rezultate pokusa i prikazati ih crtežom, tablicom ili grafom 6. Primijeniti matematička znanja i vještine u kemijskom računu 7. Primijeniti različite digitalne alate za prikazivanje rezultata pokusa ili istraživanja 8. Povezati rezultate pokusa s konceptualnim spoznajama		
Procesi i međudjelovanje živih i neživih sustava	1. Primijeniti kemijsko nazivlje i terminologiju 2. Analizirati fizikalno-kemijske promjene organskih tvari 3. Analizirati izmjenu energije između sustava i okoline i povezivati ih s promjenama tijekom kemijske reakcije 4. Razlikovati i kritički interpretirati uporabu organskih spojeva te njihov utjecaj na zdravlje čovjeka i okoliš 5. Objasniti važnost primjene kemije u svakodnevnom životu		

Tablica 164: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Kvalitativna analiza	6
Kvantitativna analiza	8
Kemijski račun	12
Primijenjena kemija	7
Organski spojevi	17
Prerada testova za razredbene ispite	10
Broj sati godišnje:	60

Tablica 165: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Kvalitativna analiza	• Metode kvalitativne analize • Podjela kationa i aniona na skupine i karakteristične reakcije
Kvantitativna analiza	• Gravimetrijska analiza • Volumetrijska analiza
Kemijski račun	• Molarne veličine • Određivanje empirijske i molekulske formule • Izračunavanje na osnovi jednadžbe kemijske reakcije

	• Plinski zakoni • Iskazivanje sastava otopina • Koligativna svojstva otopina • Kulometri i zakoni elektrolize
Primijenjena kemija	• Posjet tehnološkim procesima • Laboratorijska vježba (pripremanje otopina, prekrystalizacija organskih spojeva, dokazivanje vitamina...) • Teme po slobodnom izboru
Organski spojevi	• Analiza sastava organskog spoja • Sinteza organskih spojeva • Nomenklatura i reakcije ugljikovodika • Nomenklatura i reakcije organskih spojeva s kisikom • Nomenklatura i reakcije organskih spojeva s dušikom • Vitamini (podjela i uloga u organizmu) • Hormoni (podjela i uloga u organizmu) • Mineralni (vrste i uloga u organizmu)
Prerada testova za razredbene ispite	• Prerada različitih testova kao priprema za razredbene testove
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Učenje i poučavanje **Kemije** treba se temeljiti na aktivnom angažmanu učenika koji podrazumijeva opažanje, opisivanje, postavljanje pitanja, razmjenu ideja, izvođenje pokusa, objašnjavanje, planiranje, postavljanje pretpostavki, mjerenje, obradu i prikazivanje podataka, rješavanje problema, zaključivanje, raspravu i kritičko prosuđivanje. Učenje i poučavanje izgrađuje se u prvome redu produbljivanjem odabranih tema, razvijanjem složenijih oblika mišljenja i primjenom usvojenoga znanja. Spoznaje i metode nadograđuju se kroz odgojno-obrazovne cikluse te postupno na višim razinama postaju složenije uz jasna i visoka očekivanja u skladu s mogućnostima učenika. Teme iz stvarnoga svijeta i povezanost sa životnim iskustvima, interesima, očekivanjima i znanjima te široka izbornost sadržaja, mjesta i metoda poučavanja potiču interes i motivaciju učenika.

U izvođenju nastavnog programa izborne nastave iz Kemije poželjno je što više uključiti učenike kako bi se bolje osamostalili i razvili vještine praktičnog rada i prirodoslovne pismenosti što će im biti vrlo važno u budućem zanimanju. Učenički pokus omogućuje da učenik do spoznaja dolazi aktivnim metodama učenja i pritom svoje sposobnosti razvija praktičnim, perceptivnim i misaonim djelovanjem. Pokusi koji se izvode u pravilu su jednostavni i ne zahtijevaju rijetke ili skupe kemikalije.

Nastavni program nudi neke teme koje nisu zastupljene u redovitoj nastavi, ali i neke temeljne teme koje je potrebno dodatno utvrditi. Nastavni sadržaji dobra su osnova za strategiju učenja otkrivanjem. U cilju razvijanja prirodoznanstvenog pristupa u nastavnom programu moguće je određene teme (npr. primijenjena kemija) pretvoriti u istraživačke mini projekte koji ne samo da će motivirati učenike za dobru pripremu nastave, nego će značajno doprinijeti razvoju njihova operativnog znanja i podizanja samopouzdanja.

Nastavnik treba imati slobodu samostalnog planiranja broja sati neophodnih za realizaciju pojedinih sadržaja: obrade, laboratorijske vježbe, ponavljanje gradiva. Za laboratorijske vježbe koje nije

moguće realizirati zbog specifičnosti (uvjeti rada, opremljenost kabineta, broj učenika), nastavnik treba iznaći alternativne načine za njihovu realizaciju (video uratke, modeli molekula i sl.). Nove sadržaje realizirati uz što više primjera koristeći različite izvore znanja. Različita nastavna sredstva i pomagala čine proces učenja i podučavanja zanimljivim i pristupačnijim (izrada različitih modela molekula, korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija, prezentacije i istraživanja). Sve aktivnosti koje će biti izvođene u tijeku nastave, treba planirati tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima i da istražuju.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Kemija je prirodoslovni predmet usko povezan s ostalim prirodoslovnim predmetima. Važna je za stjecanje kompetencija u međupredmetnim temama i ima značajnu ulogu u interdisciplinarnom učenju. Povezivanje nastavnog predmeta Kemije s drugim predmetima i međupredmetnim temama važno je unutar pojedinoga odgojno-obrazovnog ciklusa, ali i u cijelom odgojno-obrazovnom procesu. Kemija primjenjuje matematička znanja i vještine te fizikalne principe, a sama je potpora biološkim znanostima i geoznanostima.

Korelacija s drugim predmetnim područjima, poput društvenoga ili jezičnog područja, podrazumijeva ne samo ideju o tome kako ovi predmeti podupiru usvajanje znanja iz Kemije i obratno, već upućuje na ideju zajedničkog planiranja u realiziranju sadržaja (primjer: nastavnik kemije s nastavnikom stranog jezika bira tekst iz kemijsko-biološkog područja za jezičnu obradu na satu jezika ili traži poveznicu u „slaganju vremena“ i principu po kojemu se u genetskom kodu „slažu“ bazni parovi u dezoksiribonukleinskom lancu). Kemija je stoga povezana sa sljedećim predmetima:

Matematika: Analiza, izračun, prikaz i interpretacija podataka iz oblasti kemije nije moguća bez odgovarajućih matematičkih znanja i vještina.

Fizika: Osnovni fizikalni principi nužni su za usvajanje osnovnih kemijskih znanja, poput nastajanja kemijskih veza te izmjene i pretvorbe energije.

Biologija: Za poznavanje građe i funkcije biološki važnih molekula, procesa u živim stanicama i izmjene energije tijekom metabolizma, nužno je razumjeti građu tvari, osnovne kemijske reakcije organskih spojeva i energijske promjene tijekom kemijskih reakcija.

Geografija: Mnoge procese u atmosferi, geosferi i hidrosferi nije moguće objasniti bez poznavanja kemijske reaktivnosti i fizikalnih svojstava tvari.

Informatika: Informatička znanja potrebno je integrirati u kemijske sadržaje radi lakšeg rješavanja kemijskih problema, oblikovanje kemijskih modela, obrade i prikaza podataka te pristupa informacijama.

Povijest, Filozofija i Logika: Poznavanje razvoja ljudskih ideja i civilizacije olakšava poimanje znanosti te omogućava razumijevanje razvoja društva, a strukturiranost periodičnog sustava elemenata, pojam valencije i kemijskih spojeva pomaže poimanju međuljudske komunikacije, uređivanja društvenog sustava i povijesnog opstanka ideja (uporaba metafore i analogije u nastavi).

Etika: Omogućava povezanost s etičkim pitanjima znanosti.

Hrvatski jezik i književnost: Osigurava razumijevanje teksta, razvija komunikacijske vještine i čitalačku pismenost.

Strani jezici: Poznavanje stranih jezika omogućuje korištenje stranom literaturom i snalaženje u brojnim materijalima dostupnima na internetu.

Glazbena umjetnost i Likovna umjetnost: Spoznaje o kemijskoj osnovi različitih materijala potrebnih u izradi muzičkih instrumenata ili u pravljenju boja i drugih sredstava za slikanje ili modeliranje u likovnoj i glazbenoj umjetnosti.

U nastavnom predmetu Kemija ostvaruju se djelomice i odgojno-obrazovni ishodi svih međupredmetnih tema, a posebice održivi razvoj, uporaba komunikacijske i informacijske tehnologije, zdravlje te osobni i socijalni razvoj.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje učeničkih postignuća sastavni je dio procesa učenja i poučavanja i ono treba biti planirano tako da pruži učenicima kontinuiranu, kvalitetnu povratnu informaciju koja će imati motivirajući učinak te omogućiti napredak u učenju.

Kontinuirano praćenje rada učenika omogućava pravovremeno poduzimanje potrebnih mjera kako bi svaki učenik postigao optimalne rezultate. Učestalim povratnim informacijama o svome radu i napredovanju učenici mogu aktivno sudjelovati i kreirati svoj put do željenih razina postignuća. Metode kojima se provodi vrednovanje za učenje su sljedeće: razgovor, učeničke mape (portfolio), rješavanje problema kao školski i/ili domaći rad, kratke ili cjelostatne pisane provjere znanja, opažanje učenikova ponašanja tijekom rada (individualnoga ili u skupini), provjera domaćega rada, sudjelovanje u razrednim raspravama ili u raspravama u skupinama, dnevnik učenja i dr.

Kriteriji vrednovanja učeničkih postignuća temelje se na ishodima te razinama usvojenosti znanja i vještina postavljenim u revidiranom programu nastavnoga predmeta Kemija. Kriterijima se određuje što svaki učenik mora znati i može učiniti za pojedinu školsku ocjenu te što učenici trebaju pokazati kako bi mogli prijeći u viši razred ili na višu obrazovnu razinu. Kriterijsko vrednovanje omogućava usuglašavanje kriterija ocjenjivanja, čime se povećava objektivnost ocjenjivanja. Metode vrednovanja naučenoga su sljedeće: usmena i pisana provjera, vrednovanje praktičnoga i/ili projektnoga rada, laboratorijski izvještaj, eseji i dr.

Vrednovanje naučenoga provodi i osmišljava nastavnik, a osim tog unutarnjeg vrednovanja može se provoditi hibridno i vanjsko vrednovanje. Ocjenjivanje i zaključivanje ocjene na kraju nastavne godine provodi se prema važećim pravilnicima o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika.

Za svaki razred postoji minimum znanja koji učenik mora svladati za pozitivnu ocjenu. Minimum znanja određuje nastavnik koji predaje u pojedinom razredu u suradnji s ostalim članovima Aktiva nastavnika Kemije.

Zaključna ocjena je odraz cjelokupnih odgojno-obrazovnih postignuća tijekom školske godine i ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine upisanih ocjena, ali ne može biti manja od aritmetičke sredine.

Tablica 166: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
KEMIJA
ZVANJE
• Profesor/profesoricu kemije   • Profesor/profesoricu kemije i drugog nastavnog predmeta gdje je kemija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. inženjer/inženjerka kemije   • Dipl. inženjer/inženjerka kemijske tehnologije   • Dipl. kemijski inženjer/inženjerka   • Dipl. inženjer/inženjerka biotehnologije   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

III. KEMIJSKO-BIOLOŠKO PODRUČJE

BIOLOGIJA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Tanja Marić, Katolički školski centar "Bl. Ivan Merz" Banja Luka

Natalija Milisav Heraković, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Maja Pođanin, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Tanja Marić, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Ivana Previšić Čengić, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Brankica Milić, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

10. BIOLOGIJA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Biologija** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Kemijsko-biološkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Biologije ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- shvaćanje složenosti živoga svijeta na različitim organizacijskim razinama povezujući pojavu novih svojstava sa usložnjavanjem građe živih bića te razvijanje znatiželje za upoznavanje raznolikosti živoga svijeta odgovorno se ponašajući prema njemu uz poštovanje i uvažavanje različitosti
- razumijevanje osobnog rasta i razvoja kao fizičkog, psihološkog i socijalnog procesa u interakciji s drugim ljudima i prirodom te važnost brige za vlastito zdravlje i zdravlje zajednice usvajajući zdrave životne navike
- upoznavanje čimbenika i procesa koji su omogućili postanak i razvoj života na Zemlji te razvijanje svijesti o složenoj međuovisnosti svih organizama na Zemlji, uključujući i čovjeka
- razvijanje istraživačkih kompetencija temeljenih na znanstvenim principima i odgovornosti pri korištenju rezultatima radi donošenja zaključaka i odluka povezanih sa svakodnevnim životom imajući na umu ekonomske, političke, etičke i moralne perspektive, ali i posljedice svojih odluka
- razumijevanje utjecaja bioloških spoznaja na kvalitetu života i okoliša na lokalnoj i globalnoj razini, osposobljavanje za ulogu aktivnog građanina koji će pridonijeti održivom razvoju i razvijanje potrebe za cjeloživotnim učenjem
- povezivanje biološke spoznaje sa spoznajama svih prirodoslovnih predmeta na konceptualnoj razini te s drugim područjima i međupredmetnim temama radi razvoja osobnih potencijala i osposobljavanja za upravljanje obrazovnim i profesionalnim razvojem.

Sadržaj nastave Biologije obuhvaća izučavanje znanosti o životu, tj. živim bićima, pojavama i procesima.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz predmet Biologiju) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Biologija, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o živim bićima, pojavama i procesima. U svakom razredu definirano je **pet vještina usmjerenih na razvoj znanja, stavova i vrijednosti vezanih uz živi svijet**:

1. **Vještina razvoja stavova o živim bićima, procesima i pojavama** – prodrazumijeva razvoj stavova koje će učenici moći primijeniti i u svakodnevnome životu te na temelju toga donositi odluke za osobnu dobrobit, dobrobit zajednice i prirode.
2. **Vještina istraživanja bioloških disciplina** – prodrazumijeva razvoj istraživačke kompetencije bioloških znanosti kod učenika, tj. razvoj vještine postavljanja pitanja, planiranja, promatranja, eksperimentiranja, tumačenja rezultata, donošenja zaključaka i predstavljanja istraživanja.
3. **Vještina očuvanja bioraznolikosti i prirodne baštine okoliša** - prodrazumijeva osposobljavanja učenika za suradnju i komunikaciju uz međusobno uvažavanje, kritički odnos prema informacijama i argumentirano iznošenje ideja te poticanje na njihov osobni doprinos očuvanju bioraznolikosti i prirodne baštine okoliša.
4. **Vještina inovativnog i kreativnog rješavanja problema povezanih s biološkim temama** - prodrazumijeva motivaciju učenika za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama.
5. **Vještina analize i sinteze bioloških pojmova i procesa** - prodrazumijeva stjecanja kompetencija koje su potrebne za nastavak obrazovanja, stručno napredovanje pojedinca za razvoj njegovih kompetencija u korištenju različitim tehnologijama.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Potom slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Biologije u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 167: Biologija – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET BIOLOGIJA		IZBORNI PREDMET BIOLOGIJA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70	-	-
II.	2	70	-	-
III.	2	70	1	35
IV.	2	60	2	60

I. RAZRED – BIOLOGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 168: Ishodi učenja, I. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Biologija – prirodna znanost	1. Definirati područja znanosti, polja prirodnih znanosti i grane biologije 2. Razlikovati znanstvene metode istraživanja u biologiji 3. Primijeniti znanstvene metode istraživanja u biologiji 4. Razlikovati živi i neživi svijet na osnovu općih svojstava živih bića
Kemijska i biološka evolucija	1. Analizirati teorije o postanku i porijeklu života na Zemlji
Molekularna biologija	1. Povezati građu živih bića sa biogenim elementima 2. Uočiti važnost i ulogu vode za život na Zemlji 3. Povezati osnovne biološke molekule s građom i funkcijom organizma
Citologija	1. Objasniti fiziološku funkciju stanice kao osnovne jedinice živog bića i njenu interakciju s okolinom 2. Usporediti različite tipove stanica 3. Razlikovati metode istraživanja stanica 4. Demonstrirati tehniku mikroskopiranja
Metabolizam i metabolički produkti	1. Povezati životne funkcije s energijom i protjecanjem energije kroz žive i nežive sustave 2. Analizirati fotosintezu, stanično disanje i vrenje
Mitoza i mejoza – citogenetika, spolno i nesporno razmnožavanje	1. Analizirati životni i stanični ciklus eukariota 2. Razlikovati mitozu i mejozu
Histologija i embriologija biljnog i životinjskog organizma	1. Razlikovati razvoj biljnog i životinjskog organizama 2. Prepoznati biljna i životinjska tkiva

Tablica 169: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Biologija – znanost o životu	6
Porijeklo i razvoj života na Zemlji	4
Kemijska osnova života	18
Stanice – otkriće, raznolikost i građa	19
Energija i životni procesi	6
Životni i stanični ciklus eukariota	9
Od stanice do mnogostaničnog organizma	8
Broj sati godišnje:	70

Tablica 170: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Biologija – znanost o životu	• Uvod u biologiju • Istraživanja u biologiji • Opća svojstva živih bića • Organizacijske razine u živom svijetu

Porijeklo i razvoj života na Zemlji	• Teorije o postanku života na Zemlji • Postanak Sunčeva sustava i planeta Zemlje
Kemijska osnova života	• Biogeni elementi i kemijski spojevi • Voda • Biološke molekule • Lipidi • Ugljikohidrati • Proteini • Enzimi • Vitamini • Nukleinske kiseline • Autoreplikacija i autoreparacija DNA • Biosinteza proteina
Stanice – otkriće, raznolikost i građa	• Uvod u citologiju • Otkriće stanice i stanična teorija • Mikroskopi i mikroskopiranje • Metode istraživanja stanice • Virusi - čestice ili stanice • Raznolikost stanica • Prokariotske stanice • Eukariotske stanice • Biljna stanica • Građa biomembrane • Prijenos tvari kroz biomembranu
Energija i životni procesi	• Energija i životni procesi • Fotosinteza • Stanično disanje
Životni i stanični ciklus eukariota	• Životni ciklus eukariota • Stanični ciklus eukariota • Stanična dioba i kontrola staničnog ciklusa • Mejoza • Gametogeneza - spermatogeneza i oogeneza
Od stanice do mnogostaničnog organizma	• Razvoj biljnog organizma • Biljna tkiva i organi • Razvoj životinjskog organizma • Životinjska tkiva, organi i organski sustavi životinja
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – BIOLOGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 171: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Sistematika	1. Definirati sistematiku 2. Objasniti načela dvojnog nazivlja 3. Analizirati raspodjelu živog svijeta u sistematske kategorije		

Protistologija	1. Razlikovati osnovna obilježja protoktista 2. Uspoređivati građu, prehranu, kretanje i razmnožavanje pojedinih skupina protoktista 3. Povezati nametničke protoktiste i zarazne bolesti koje izazivaju 4. Usporediti građu i smjenu generacija pojedinih skupina algi 5. Prepoznati predstavnike protoktista pod mikroskopom
Mikologija	1. Objasniti građu gljiva i lišaja 2. Definirati načine prehrane gljiva 3. Usporediti utjecaj gljiva i lišaja na druga živa bića 4. Razlikovati otrovne i jestive gljive
Botanika	1. Razlikovati vegetativne i generativne biljne organe 2. Usporediti avaskularne i vaskularne biljke 3. Objasniti izmjenu generacija kod pojedinih skupina biljaka 4. Povezati građu cvijeta s procesima oprašivanja i oplodnje 5. Nabrojati vrste plodova 6. Razlikovati biljne porodice 7. Prepoznati endemske biljke 8. Objasniti značaj razlika biljnog svijeta u ekosustavu
Zoologija	1. Opisati morfološke, anatomske i fiziološke osobine pojedinih skupina životinja 2. Usporediti načine ishrane i razmnožavanja pojedinih skupina životinja 3. Definirati sličnosti i razlike beskralježnjaka i kralježnjaka 4. Objasniti usavršavanje građe životinja od jednostavnijih ka složenijim 5. Analizirati položaj životinja u ekosustavu 6. Prepoznati endemske životinje 7. Povezati nametničke životinje i zarazne bolesti koje izazivaju

Tablica 172: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Biodiverzitet i sistematika živog svijeta	4
Protoktisti	7
Gljive i lišaji	5
Anatomija, morfologija i biosistematika biljaka	20
Anatomija, morfologija i biosistematika životinja	34
Broj sati godišnje:	70

Tablica 173: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Biodiverzitet i sistematika živoga svijeta	• Raznolikost i sistematika živoga svijeta • Sistematske kategorije
Protoktisti	• Osnovna obilježja i sistematika algi • Odjeljci: zlatnožute alge, svjetleći i zeleni bičaši, zelene, smeđe i crvene alge • Mikroskopiranje algi i plijesni (laboratorijska vježba) • Praživotinje • Mikroskopiranje praživotinja (laboratorijska vježba)
Gljive i lišaji	• Osnovna obilježja i sistematika gljiva

	• Algašice • Pododjeljci: Zygomycotina, mješinarke, stapčarke i nesavršene gljive • Lišaji
Anatomija, morfologija i biosistematika biljaka	• Osnovna obilježja i sistematika biljaka • Biljni organi • Mikroskopiranje presjeka biljnih organa (laboratorijska vježba) • Mahovine • Papratnjače (razredi: prapaprati, crvotočine, preslice i prave paprati) • Sjemenjače (osnovna obilježja i podjela) • Igljaste i peraste golosjemenjače • Kritosjemenjače - cvijet i cvjetna formula, cvat, oprašivanje, oplodnja, plodovi • Građa cvijeta i ploda (laboratorijska vježba) • Dvosupnice - porodice: žabnjaci, makovi, ruže, krstašice, leptirnjače, usnatice, glavočike, pomoćnice • Jednosupnice - porodice: ljiljani, trave, orhideje
Anatomija, morfologija i biosistematika životinja	• Osnovna obilježja, embrionalni razvitak, tjelesne šupljine, simetrija i sistematika životinja (Acoelomata, Pseudocoelomata, Coelomata, Ameria, Oligomeria, Polimeria, Chordata) • Spužve • Žarnjaci • Plošnjaci (virnjaci, metilji, trakavice) • Oblici • Mekušci (puževi, školjke, glavonošci) • Kolutićavci (mnogočetinaši, maločetinaši, pijavice) • Člankonošci (klješтари, rakovi, uzdušnjaci - stonoge i kukci) • Bodljikaši (ježinci, trpovi, zvjezdače, zmijače) • Osnovna obilježja svitkovaca (plaštenjaci, svitkoglavci i kralježnjaci) • Osnovna obilježja kralježnjaka • Ribe • Vodozemci • Gmazovi • Ptice • Sisavci
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – BIOLOGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 174: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Fiziologija biljaka	1. Analizirati važnost biljnog organizma za život na Zemlji 2. Opisati proces primanja, provođenja i izlučivanja vode kroz biljku 3. Objasniti procese fotosinteze i staničnog disanja 4. Razlikovati faze životnog ciklusa biljaka, tj. kako biljka raste, razvija se i ugiba 5. Povezati regulacijsku ulogu biljnih hormona 6. Opisati utjecaj okoliša na gibanje biljaka		

Fiziologija čovjeka	1. Opisati relacije pojedinih kemijskih elemenata u ljudskom organizmu 2. Razlikovati tipove stanica, tkiva, organa i organskih sustava kod čovjeka 3. Povezati funkcioniranje organskih sustava čovjeka 4. Analizirati značaj vitalnih organa čovjeka 5. Objasniti procese u ljudskom organizmu

Tablica 175: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Biljke i voda	5
Mineralna prehrana	3
Procesi u biljkama	13
Uvod u fiziologiju čovjeka	3
Sustavi organa čovjeka	46
Broj sati godišnje:	70

Tablica 176: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Biljke i voda	• Struktura i svojstva molekule vode • Mehanizmi primanja vode u biljkama • Primanje i provođenje vode kroz biljku • Izlučivanje vode kod biljaka
Mineralna prehrana	• Kruženje dušika • Odnos mineralnih tvari i biljaka
Procesi u biljkama	• Fotoautotrofija i kemoautotrofija • Fotosinteza • Stanično disanje • Rast i razvoj biljnog organizma • Biljni hormoni (fitohormoni) • Djelovanje okolišnih čimbenika na rast i razvoj biljaka • Gibanja biljaka
Uvod u fiziologiju čovjeka	• Tipovi stanica i tkiva u ljudskom organizmu: organi i organski sustavi • Kemijski sastav tijela - organski i anorganski sastojci • Tjelesne tekućine i homeostaza
Sustavi organa čovjeka	• Živčani sustav - sinapse, akcijski potencijal • Središnji i periferni živčani sustav • Osjetilo vida • Osjetilo sluha i ravnoteže • Ostala osjetila (dodir, njuh, okus) • Žlijezde s unutarnjim izlučivanjem; mehanizam povratne sprege • Krv • Krvne grupe • Imuni sustav • Srce • Krvne žile • Optjecajni sustav • Dišni sustav

	• Probavni sustav • Metabolizam • Mokraćni sustav • Pokrovni sustav • Koštani sustav • Mišićni sustav • Spolni sustav • Oplodnja, trudnoća, porođaj, higijena, odgovorno spolno ponašanje
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – BIOLOGIJA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 177: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Uvod u izbornu nastavu	1. Definirati pravila rada u laboratoriju 2. Razlikovati laboratorijski pribor i laboratorijske tehnike		
Citologija	1. Demonstrirati tehniku mikroskopiranja 2. Napraviti mikroskopske preparate		
Fiziologija biljaka	1. Uočiti fiziološke pojave kod biljaka 2. Razlikovati biljne pigmente 3. Objasniti značaj biljnih procesa za ekosustav		
Fiziologija čovjeka	1. Razlikovati bolesti pojedinih sustava organa kod čovjeka 2. Opisati mjere zaštite i njege pojedinih sustava organa kod čovjeka 3. Povezati štetne posljedice toksikomanije u društvu		

Tablica 178: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u izbornu nastavu	2
Citologija	8
Fiziologija biljaka	10
Fiziologija čovjeka	15
Broj sati godišnje:	35

Tablica 179: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u izbornu nastavu	• Rad u biološkom laboratoriju - pravila, ponašanje i laboratorijski pribor
Citologija	• Mikroskop i mikroskopiranje • Promatranje biljne stanice - pokorice luka • Promatranje poprečnog prereza lista i stominog aparata – tradeskancije • Promatranje kloroplasta i kromoplasta u listovima, korijenju i plodovima • Promatranje škrobnih zrna iz gomolja krumpira, sjemena graha i pšenice • Fizičko-kemijske pojave u protoplastu – difuzija i osmoza

Fiziologija biljaka	• Korijenov tlak i kapilarnost • Transpiracija • Fotosintetski pigmenti – ekstrakcija klorofila iz listova, izdvajanje karotena i dokazivanje karotenoida, izdvajanje antocijana • Promatranje ponašanja pigmenata u kiselom i lužnatom mediju • Dokazivanje organske tvari kao produkta fotosinteze • Promatranje ovisnosti fotosinteze o okolišnim čimbenicima: koncentracija CO₂, intenzitet svjetlosti, temperatura • Klijanje sjemena i utjecaj mineralnih tvari na rast i razvoj biljaka • Fototaksije i fotoperiodizam
Fiziologija čovjeka	• Bolesti, njega i zaštita živčanog sustava • Bolesti, njega i zaštita osjetilnih organa i njihova funkcija • Provjera funkcije sluha i vida • Bolesti, njega i zaštita endokrinog sustava • Bolesti, njega i zaštita krvožilnog sustava • Određivanje krvnih skupina, krvnog tlaka i pulsa • Bolesti, njega i zaštita probavnog sustava • Bolesti, njega i zaštita dišnog sustava • Bolesti, njega i zaštita sustava za izlučivanje • Bolesti, njega i zaštita reproduktivnog sustava • Bolesti, njega i zaštita sustava organa za kretanje • Nikotinizam, alkoholizam, narkomanija
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – BIOLOGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 180: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 60
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Genetika	1. Objasniti mehanizme nasljeđivanja 2. Objasniti procese molekularne osnove nasljeđivanja 3. Razlikovati vrste mutacija 4. Prepoznati društvenu odgovornost znanstvenika u korištenju DNA tehnologije
Evolucija	1. Usporediti teorije evolucije 2. Razlikovati dokaze evolucije 3. Objasniti tipove i stupnjeve evolucije 4. Definirati evolucijske čimbenike 5. Uočiti promjenjivost vrsta i važnost promjenjivosti za razvoj živog svijeta 6. Objasniti evoluciju čovjeka
Ekologija	1. Definirati osnovne ekološke pojmove 2. Analizirati abiotičke i biotičke ekološke čimbenike 3. Pronaći vezu između različitih ekosustava 4. Povezati kruženje tvari u ekosustavima 5. Analizirati negativne posljedice onečišćivača za ekosustave 6. Razvijati pozitivan odnos prema prirodi i okolišu

Tablica 181: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Molekularna osnova nasljeđivanja	12
Nasljeđivanje i genotip	12
Rekombinantna DNA tehnologija	5
Populacijska genetika	1
Teorije evolucije	3
Dokazi evolucije	3
Tipovi i stupnjevi evolucije	10
Osnove ekologije	5
Ekološke organizacijske razine	4
Odnosi u ekosustavu	5
Broj sati godišnje:	60

Tablica 182: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Molekularna osnova nasljeđivanja	• Uvod u genetiku • Načini razmnožavanja živih bića • Stanični ciklus i životni ciklus • Mitoza i mejoza • Nukleinske kiseline i autoreplikacija DNA • Organizacija kromosoma • Sinteza proteina • Genska regulacija
Nasljeđivanje i genotip	• Prvi i drugi Mendelov zakon • Treći Mendelov zakon • Monogenska i poligenska svojstva • Rodoslovlje kod ljudi • Multipli aleli i nasljeđivanje krvnih grupa • Vezani geni • Spolno vezano nasljeđivanje • Mutacije gena i DNA popravak • Mutacije kromosoma
Rekombinantna DNA tehnologija	• Životni ciklusi virusa i bakterija • Restriksijski enzimi i rekombinantna DNA • Kloniranje stanica i organizama • Primjena DNA tehnologije • Majčinsko nasljeđivanje i mitohondrijska DNA
Populacijska genetika	• Populacija i učestalost gena u populaciji
Teorije evolucije	• Teorije o evoluciji • Darwinova teorija evolucije • Suvremene teorije evolucije
Dokazi evolucije	• Paleontološki dokazi evolucije • Morfološko-anatomski, embriološki, biokemijski i genetički dokazi evolucije

Tipovi i stupnjevi evolucije	• Mikroevolucija, selekcija, adaptacije, specijacija, izolacija, genetički drift, mutacije • Divergentna i konvergentna evolucija • Kemijska i biološka evolucija • Geološka doba i razvoj živoga svijeta • Razvojne etape hominida • Hipoteze o razvoju roda Homo
Osnove ekologije	• Povijest i podjela ekologije • Ekološka valencija i ograničavajući čimbenici • Abiotički ekološki čimbenici • Biotički ekološki čimbenici
Ekološke organizacijske razine	• Ekosustavi, biomi i biosfera • Vodeni ekosustavi • Kopneni ekosustavi
Odnosi u ekosustavu	• Hranidbeni lanci • Biogeokemijski ciklusi • Demografski razvoj i onečišćenje okoliša • Onečišćivači • Zaštita okoliša i zaštićena područja naše zemlje
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – BIOLOGIJA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 183: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Genetika	1. Razlikovati građu nukleinskih kiselina 2. Objasniti biosintezu proteina i regulaciju djelovanja gena 3. Prepoznati faze mitoze i mejoze 4. Primijeniti različite tipove križanja na odabranim zadacima iz genetike		
Citologija i biokemijski sastav protoplasta	1. Razlikovati građu prokariotske i eukariotske stanice 2. Analizirati biokemijski sastav protopolasta		
Fiziologija čovjeka	1. Usporediti građu i funkciju pojedinih sustava organa kod čovjeka 2. Povezati uloge pojedinih sustava organa kod čovjeka		
Ekologija	1. Razlikovati klimatogene ekosustave 2. Istražiti klimatogene ekosustave na terenskoj nastavi		
Priprema za polaganje eksterne mature	1. Analizirati pitanja za pismeni i usmeni dio eksterne mature		

Tablica 184: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Citogenetika	19
Mendelova genetika	5
Tipovi stanica – stanične organele	4
Biokemijski sastav protoplasta	5
Organski sustavi ljudskog organizma	12
Klimatogeni ekosustavi	12
Priprema za polaganje eksterne mature	3
Broj sati godišnje:	60

Tablica 185: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Citogenetika	• Građa DNA i RNA • Autoreplikacija i reparacija DNA • Biosinteza proteina • Regulacija djelovanja gena • Genska regulacija kod eukariota i prokariota • Stanični ciklus - interfaza i mitoz • Mejoza • Spermatogeneza i oogeneza • Vezani geni i istraživanja na vinskoj mušici • Genetika virusa i bakterija i citoplazmatsko nasljeđivanje
Mendelova genetika	• Monohibridno i dihibridno križanje na primjeru krvnih skupina (zadaci iz genetike) • Trihibridno križanje, test križanje i povratno križanje (zadaci iz genetike)
Tipovi stanica – stanične organele	• Prokariotska stanica • Evolucija eukariotske stanice i stanične membrane • Stanične organele
Biokemijski sastav protoplasta	• Voda i bioelementi • Ugljikohidrati • Lipidi • Proteini
Organski sustavi ljudskog organizma	• Živčani sustav • Osjetilni sustav • Potporni sustav (kosti i mišići) • Endokrini sustav • Probavni sustav • Krvožilni sustav • Dišni sustav • Sustav organa za izlučivanje • Reproductivni organi i embrionalni razvoj čovjeka
Klimatogeni ekosustavi	• Terenska nastava (prirodoslovni muzej, herbariziranje, GMO, posjet laboratoriju) • Primarni klimatogeni ekosustavi • Sekundarni i tercijarni ekosustavi

	• Fitocenološki snimak - značenje i način izrade
Priprema za polaganje eksterne mature	• Priprema učenika za usmeni dio eksterne mature • Priprema učenika za pismeni dio eksterne mature
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Odgojno-obrazovni ishodi tijekom školovanja nadograđuju se i razlikuju prema stupnju samostalnosti učenika te razini kognitivnih procesa. Definirane odgojno-obrazovne ishode trebaju ostvariti svi učenici do kraja pojedinoga razreda.

Sadržajno rasterećivanje prijeko je potrebno kako bi se osiguralo dovoljno vremena za primjenu strategija aktivnoga učenja i poučavanja, što je preduvjet uspješnoga ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda i izgradnje temeljnih koncepata, pri čemu učenici usvajaju principe na tipičnim primjerima. Kako bi se omogućila primjena različitih strategija aktivnoga učenja i poučavanja, nužno je odgojno-obrazovni proces organizirati u dvosatima ili, kad je to moguće, kao integrirane ili projektne dane/tjedne.

Učenje i poučavanje treba započeti iskustvenim učenjem na koje se nadovezuje poučavanje na temelju učeničkih zaključaka. Provjeru koncepata treba dopuniti novim, proširenim iskustvom i sistematizacijom uz uočavanje osnovnih principa. Učenje i poučavanje počiva na primjeni prirodoznanstvenoga pristupa, pri čemu prioritet valja dati aktivnostima učenika, npr. u praktičnome radu, planiranju i provođenju istraživanja, problemskom učenju, radu na projektima, igranju uloga, rješavanju problema, upotrebi simulacija i sl. Strategije aktivnoga učenja i poučavanja pridonijet će razvijanju vještina i izgradnji stavova praktičnim, perceptivnim i misaonim djelovanjem. Iskustveno i istraživačko učenje te prirodoznanstveni pristup prožimaju cjelokupni revidirani program nastavnoga predmeta Biologija. Na temelju promatranja nekoga procesa ili pojave učenici postavljaju istraživačka pitanja i oblikuju hipoteze koje potom testiraju. Rezultate obrađuju, na temelju njih donose zaključke i prezentiraju ih. U svim etapama istraživačkoga učenja naglasak je na aktivnostima učenika, a uloga je nastavnika usmjeravati i poticati proces učenja.

Pri promatranju i postavljanju pitanja učenici su potaknuti na učenje otkrivanjem, pri čemu razvijaju pronicljivost i preciznost opažanja, uočavaju povezanost pojava i procesa te prepoznaju uzročno-posljedične veze, skrivene međudnose pokušavajući tako ući u srž problema, a uz to razvijaju jezične kompetencije. U prvim etapama istraživačkoga učenja iznimno je važan razgovor i razmjena ideja među učenicima, što je moguće primjenom suradničkog učenja. Učenici će na temelju predznanja pokušati riješiti problem, no ako im to ne uspije, iznijet će ideje o uzrocima pojave koju su promatrali. Ideje će pretočiti u pitanja, a pitanja u hipoteze. Sljedeći je korak planiranje aktivnosti u kojoj će se testirati odabrana hipoteza, a potom se učenička skupina treba organizirati u prikupljanju podataka koji će dati dokaze u korist hipoteze ili protiv nje. U fazi testiranja hipoteze razvijaju se praktične vještine, ali i vještine organiziranja prikupljenih podataka. Zaključivanje na temelju rezultata istraživanja podrazumijeva više misaone procese: analizu, sintezu, vrednovanje. Predstavljanje rezultata otvara mogućnost razvijanja niza prezentacijskih i komunikacijskih vještina. U primjeni istraživačkoga učenja naglasak je na procesu koji učenici prolaze i tijekom kojega se odvijaju značajne mentalne aktivnosti koje učenika dovode do vlastite konstrukcije novoga značenja. Stoga taj način

učenja omogućava aktivno stjecanje znanja, razvija istraživačke vještine i daje uvid u način funkcioniranja znanosti.

Kad god je moguće, potrebno je integrirati aktivnosti i sadržaje ishoda nastavnog predmeta Biologija s ostalim predmetima i međupredmetnim temama kako bi se osiguralo cjelovito poimanje svijeta. Upravo radi toga preporuča se suradnja nastavnika različitih predmeta u ostvarivanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetnih tema i odgojno-obrazovnih ishoda pojedinih predmeta, te timska organizacija odgojno-obrazovnog procesa. Aktualnost tema o kojima uče, povećat će motivaciju i interes učenika. Biološke spoznaje i vještine učenicima će osigurati uspješno cjeloživotno učenje te procjenu pouzdanosti informacija na temelju kojih donose odluke u svakodnevnome životu.

Nastavnik je kreator procesa učenja i poučavanja koji se temelji i razvija na vrednovanju te samovrednovanju vlastitoga iskustva uzimajući u obzir potrebe učenika i nove spoznaje u znanosti. On planira odgojno-obrazovni proces imajući na umu interese i sposobnosti učenika. Posebno je značajna uloga nastavnika u stvaranju afirmativnoga psihosocijalnog okružja za učenje dajući svakom učeniku verbalni i drugi prostor za izražavanje vlastitih ideja potvrđujući time njegovo pravo na razvoj vlastitih interesa. Učenici se tijekom učenja moraju osjećati sigurno i prihvaćeno. Neovisno o tome rade li samostalno, u paru ili u skupini, važno je njegovati osjećaj odgovornosti prema svome radu i radu drugih. Svaku ideju, komentar ili pretpostavku valja saslušati s uvažavanjem kako bi učenici razvili osjećaj uključenosti i poštovanja. U ozračju u kojemu vlada potpora, učenici će lakše preuzeti inicijativu i biti spremni za samostalne pothvate/istraživanja. Vrijeme poučavanja i učenja određuje nastavnik i to prema potrebama svojih učenika, pri čemu posebno vodi brigu o darovitim učenicima, ali i o učenicima s teškoćama.

Odgojno-obrazovni proces nastavnoga predmeta Biologija nužno uključuje primjenu različitih izvora znanja. Pri tome bi se trebalo, kad god je moguće, koristiti izvornom stvarnošću. Nastavna sredstva i pomagala mogu obogatiti obrazovno iskustvo učenika, učiniti procese učenja i poučavanja zanimljivim, ali i poslužiti kao ekonomična zamjena kad izvorna stvarnost nije dostupna i/ili najprikladnija za učenje. U tu svrhu koriste se i različiti modeli u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama važno je za simulaciju različitih procesa, struktura, organizama i sl. koji nisu dostupni neposrednom promatranju. Digitalni izvori informacija, video isjecci kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika i omogućavaju samostalno učenje.

Odgojno-obrazovni proces nastavnoga predmeta Biologija treba se odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice u školskome vrtu, prirodnom okolišu, muzeju, laboratoriju, tvornici, na permakulturnom imanju i sl. Učionica za biologiju trebala bi biti opremljena osnovnom opremom i instrumentima za praktični rad, odnosno za mjerenja i promatranja tijekom učenja i poučavanja. No i standardno opremljena učionica, uz osiguravanje osnovnih materijala i izvora znanja, može omogućiti ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda definiranih revidiranim Nastavnim planom i programom.

Nastavnik zajedno s učenicima može doprinijeti stvaranju poticajnoga okružja za učenje i poučavanje Biologije, npr. uređenjem i održavanjem živoga kutića, izradom različitih modela, postera i sl. Osim toga, svi sudionici odgojno-obrazovnoga procesa sudjeluju u kreiranju afirmativnoga i ugodnoga okružja za učenje biologije stvarajući mrežu potpore, usmjerene pozornosti, solidarnosti, tolerancije,

empatije, međusobnoga uvažavanja i poštovanja. U takvome suradničkom okruženju razvija se timski duh i osjećaj za zajednicu te se izgrađuje stav o potrebi i važnosti solidarnoga djelovanja u zajednici.

Nastavnik u planiranju odgojno-obrazovnog procesa ima slobodu koristiti se raznolikim načinima organizacije poučavanja i učenja kombinirajući i grupirajući učenike. Poticanjem suradničkoga učenja učenici stječu i primjenjuju znanja i vještine, razvijaju socijalnu osjetljivost, razmjenjuju mišljenja i stavove, aktivno sudjeluju i tako bivaju motivirani za učenje. Cilj je omogućiti svim učenicima da razviju svoje potencijale i osigurati njihov maksimalan uspjeh. Nastavnik treba podjelu učenika na skupine unaprijed sve isplanirati s jasno postavljenim ciljevima te pratiti napredak svakoga pojedinca u skupini i rad skupine u cjelini. Osobitosti/teškoće učenika zahtijevaju njima sukladne individualizirane/diferencirane postupke, ciljeve učenja, razinu ostvarenosti odgojno-obrazovnog ishoda, opseg i dubinu sadržaja učenja, strategije i aktivnosti poučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ciljevi te načini vrednovanja i ocjenjivanja ostvarenih postignuća.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Biologija je povezana s drugim prirodnim znanostima: kemijom, fizikom, matematikom, a i s društvenim znanostima kao što su geografija i povijest, radi boljeg razumijevanja bioloških pojava koje se događaju u živim bićima i prirodi u određenim vremenskim uvjetima i u određenim geografskim područjima. Nastavni sadržaji predviđeni za drugi razred također zahtijevaju i poznavanje latinskoga jezika koji se koristi u imenovanju bioloških vrsta i ostalih sistematskih kategorija.

Kemija: biogeni elementi i kemijski spojevi; voda; biološke molekule; lipidi; ugljikohidrati; proteini; enzimi; vitamini; nukleinske kiseline; autoreplikacija i autoreparacija dna; biosinteza proteina; fotosinteza; stanično disanje.

Fizika: mehanizmi primanja vode u biljkama; primanje i provođenje vode kroz biljku; izlučivanje vode kod biljaka; procesi u živim bićima.

Matematika: populacija i učestalost gena u populaciji.

Geografija: biogeografija; vodeni ekosustavi; kopneni ekosustavi; demografski razvoj i onečišćenje okoliša; onečišćivači; zaštita okoliša i zaštićena područja naše zemlje.

Povijest: teorije o evoluciji; Darwinova teorija evolucije; suvremene teorije evolucije; paleontološki dokazi evolucije; morfološko-anatomske, embriološke, biokemijske i genetičke dokazi evolucije; kemijska i biološka evolucija; geološka doba i razvoj živoga svijeta; razvojne etape hominida.

Latinski jezik: raznolikost i sistematika živog svijeta (imenovanje živih bića); sistematske kategorije; latinski nazivi različitih organa kod živih bića.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje u nastavnom predmetu Biologija treba biti učestalo, različito i redovito tijekom školske godine. Provode se tri pristupa vrednovanja: za učenje, kao učenje i vrednovanje naučenoga. Cilj vrednovanja nije samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnoga razvoja te usmjeravanje i poticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate sukladno svojim sposobnostima. U proces vrednovanja potrebno je aktivno uključiti i učenike.

U vrednovanju za učenje formativno se prati i utvrđuje napredovanje učenika, pri čemu je važna redovita povratna informacija o postignutom uspjehu i napretku učenika u odnosu na očekivanja. Vrednovanje za učenje u pravilu ne rezultira ocjenom, već kvalitativnom povratnom informacijom o

tijeku i uspješnosti procesa učenja i usmjereno je na utvrđivanje ostvarenoga napretka učenika u određenome vremenu. Trenutačna postignuća učenika uspoređuju se s njegovim prethodnim postignućima, a ne s drugim učenicima.

Vrednovanje kao učenje podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja uz stalnu podršku nastavnika radi razvoja autonomnoga i samoreguliranog učenja. Nastavnik planira vrijeme potrebno za poticanje, usmjeravanje i modeliranje vrednovanja kao učenja. Učenik u početku školovanja treba više podrške, vođenje i pravovremene povratne informacije, kako bi kasnije dosegao poželjni stupanj sposobnosti samovrednovanja.

Vrednovanje naučenoga uglavnom se provodi kao sumativno vrednovanje razine ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u određenome trenutku. Vrednovanje je kriterijsko, što znači da se temelji na unaprijed određenim kriterijima razine ostvarenosti znanja, vještina i vrijednosti, odnosno odgojno-obrazovnih ishoda.

Pri svakome vrednovanju valja primjenjivati različite metode vrednovanja kako bi svi učenici imali priliku pokazati stečene kompetencije na način na koji to njima najviše odgovara. Primijenjene metode trebaju rezultirati dovoljnom količinom kvalitetnih dokaza da bi se donijele valjane procjene o procesu i rezultatima učenja.

Osim uobičajenoga usmenog i pisanog provjeravanja nastavnik bi se trebao koristiti i praćenjem rada učenika: praktičnim radovima, učeničkim izvješćima, esejima, učeničkim radovima kao što su grafički organizatori, crteži, modeli, mape učenja (portfolio), učeničke razvojne mape i sl. Za njihovo objektivnije vrednovanje može primijeniti i kriterijsko vrednovanje, npr. pomoću rubrika za vrednovanje (opisnika). Rubrike za vrednovanje pružaju podršku za sva tri načina vrednovanja jer učenici znaju što se od njih očekuje, imaju povratnu informaciju o svome rezultatu, mogu se njima koristiti za samovrednovanje, a nastavniku omogućuju objektivnu procjenu postignuća učenika. Rubrike za vrednovanje potrebno je kontinuirano usavršavati i dosljedno primjenjivati.

Neovisno o metodi vrednovanja, važno je imati na umu da se vrednuju znanja različitih kognitivnih razina, ali i vještine. Valja razvijati stavove na načelima općeg dobra, ali se vrednovati može samo njihova argumentacija. Pitanja postavljena učenicima moraju biti primjerena, različite težine i kognitivnih razina. Jasna i smislena povratna informacija učeniku služi za praćenje i usmjeravanje vlastitoga napredovanja. Učenici i roditelji moraju imati pravovremene i jasne povratne informacije o tome što su učenici naučili, koliko (kvantiteta) i koliko dobro (kvaliteta), kako bi znali sljedeći korak u procesu učenja. Nastavnik za svakoga učenika upisuje i kratki osvrt na njegova postignuća konkretnim i autentičnim opisom "jakih strana" te preporuke za napredovanje u predmetu. Da bi potaknuli i zadržali motiviranost učenika, važno je u izvještavanju uvijek započeti od onoga što je učenik napravio/učinio dobro, a potom navesti ono na čemu mora još raditi te dati kvalitetne sugestije i ohrabrenje za napredovanje. Učenici u svakome trenutku moraju znati kriterije prema kojima će se njihov rad vrednovati. Jasni kriteriji i kvalitetne povratne informacije o napretku mogu djelovati kao snažan poticaj za rad. U ocjenjivanju se koristi ljestvica školskih ocjena od pet stupnjeva (nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5).

U nastavnom predmetu Biologija koriste se dva elementa vrednovanja, neovisno o metodi kojom su informacije prikupljene:

- usvojenost bioloških pojmova i
- prirodoznanstvene kompetencije.

Usvojenost bioloških koncepata obuhvaća znanja svih kognitivnih razina koje je učenik stekao u skladu s odgojno-obrazovnim ishodima definiranim u NPP-u bez obzira na način provjeravanja znanja (usmeno ili pisano). U sklopu toga vrednuje se poznavanje temeljnih pojmova i stručnoga nazivlja, razumijevanje pojava i procesa, međudnosa i uzročno-posljedičnih veza u živome svijetu te kompleksne međuovisnosti žive i nežive prirode te primjena znanja i rješavanje problemskih zadataka pomoću usvojenoga znanja.

U elementu prirodoznanstvene kompetencije vrednuju se vještine i sposobnosti koje je učenik stekao te praktična primjena teorijskoga znanja, praćenje njegovih aktivnosti i rezultata. To mogu biti praktični radovi, prezentacije, referati, poster, seminarski radovi, kao i prikazi rezultata radova, istraživanja, zaključaka i sl. Prema definiranim odgojno-obrazovnim ishodima, vrednuju se postupci i procesi pri istraživanju, učenikovo sposobnosti da prikaže dostupne podatke o nekoj pojavi ili procesu, da raspravlja s različitih gledišta, smisleno raščlani problem, prikaže međudnose u sklopu pojave, riješi postavljeni problem na temelju uvježbanih modela ili uoči pogreške i predloži vlastita rješenja.

Uz brojčane ocjene jednako su važan dio vrednovanja i bilješke kojima nastavnik redovito opisuje i prati napredovanje učenika. One su povratna informacija učeniku, roditelju i samomu nastavniku o svim aktivnostima učenika, razvoju stavova, procesima učenja, kreativnom i samostalnom mišljenju, suradnji i radu u paru i/ili skupini, donošenju valjanih odluka, međuvršnjačkome vrednovanju i samovrednovanju. Pri praćenju učenika potrebno je pozornost usmjeriti na elemente temeljnih kompetencija, a to su:

- Odgovornost (učenik ispunjava svoje obveze i izvršava zadatke, iskorištava vrijeme na satu za rad i učenje, zadaće i radove u skladu s dogovorom, poštuje rokove, preuzima odgovornost za vlastito učenje i ponašanje u školskome okružju)
- Samoinicijativnost i samoregulacija (samostalno uči, rješava zadatke ili provodi aktivnosti, planira, prati i prilagođava vlastito učenje, ispunjava obveze uz minimalne poticaje nastavnika, ulaže trud i ustraje u učenju i radu)
- Komunikacija i suradnja (prikadno komunicira i uspješno surađuje s drugim učenicima i nastavnikom)
- Zaključna ocjena izriče se brojkom i riječju (nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5). Ona se donosi izračunavanjem aritmetičke sredine ili više od nje, treba biti temeljena na što više vjerodostojnih, valjanih informacija o učenikovu učenju i napretku te na njegovim rezultatima i uradcima tijekom cijele školske godine. Zaključna ocjena za svakoga učenika treba odgovarati ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja zadanih revidiranim NPP-ovima. U zaključnoj ocjeni jednak udio čine ocjene iz oba elementa vrednovanja (usvojenost bioloških pojmova i prirodoznanstvene kompetencije), uzimajući u obzir i bilješke o napredovanju učenika u realizaciji zadanih ishoda.

Tablica 186: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
BIOLOGIJA
ZVANJE
• Profesor/profesora biologije   • Profesor/profesora biologije i drugog nastavnog predmeta gdje je biologija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. biolog/biologinja   • Dipl. inženjer/inženjerka biologije   • Dipl. inženjer/inženjerka ekologije   • Dipl. inženjer/inženjerka molekularne biologije   • Dipl. inženjer/inženjerka biotehnologije   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

POVIJEST

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Dejan Garić, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Dragan Gavran, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Toni Poljak, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Sanela Tuckešić, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

11. POVIJEST

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Povijest** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet društvenog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Povijesti ova se svrha ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- opisivanje društvenih razdoblja i njihovih nositelja od prapovijesti do suvremenog doba
- razumijevanje povijesno važnih događaja kao pojava i procesa
- usvajanje znanja o povijesno značajnim skupinama i pojedincima
- povezivanje povijesnih događaja sa suvremenim i budućim društvenim razvojem
- poimanje vremena kroz prizmu relativiziranja povijesnog trenutka koji dijeli čovječanstvo različitih prostora
- razvijanje kritičkog mišljenja kroz propitivanje, raspravu, analizu i interpretaciju podataka i činjenica
- razvijanje etičke svijesti i savjesti u proučavanju povijesti i njegovanju odgovornog odnosa prema osobnom društvenom angažmanu u sadašnjosti.

Sadržaj nastave Povijesti obuhvaća dvije varijable: vrijeme, od prethistorije do suvremenog doba, i prostor, različita geografska područja u svijetu, Europi, Zapadnom Balkanu i Bosni i Hercegovini. Sadržaj je opsežan i realizira se u različitom broju sati tjedno, ovisno o uzrastu učenika i tipu predmeta (obvezni ili izborni).

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Povijest) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Povijest, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o povijesnim događajima. U svakom razredu definirano je pet vještina usmjerenih na razvoj povijesnog mišljenja:

1. **Vještine kronološkog mišljenja** - omogućuju učeniku da otkrije vremensku strukturu događaja, istraži odnose među događajima i objasni povijesni kauzalitet, tj. vremensku povezanost između prethodnih i narednih događaja, analizira obrasce povijesnog kontinuiteta i promjena, matematički i grafički interpretira i ilustrira povijesne događaje. To je mentalni okvir povijesnog mišljenja.

2. **Vještine razumijevanja povijesnog teksta** - odnosi se na razvijenu sposobnost postavljanja pitanja (kako i zašto, što bi bilo da je...), uočavanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa, na sposobnost transfera, odnosno uporabe ranije naučenog ili iskustva na kasnije učenje i ponašanje, analizu, zaključivanje, vrednovanje i sl., vođenje razgovora uz identifikaciju problema i definiranje svrhe, analize događaja i prepoznavanje kako je autor organizirao tekst, otkrivanje namjera onih koji su bili uključeni u neki događaj, opisivanja povijesnih događaja njezinim terminima, ne suditi o prošlosti prema normativima i vrijednostima današnjice, naučiti uzimati u obzir povijesni kontekst.
3. **Vještine analize i interpretacije povijesnih događaja i procesa** – uključuje važnost razumijevanja prošlosti i njezin utjecaj na sadašnjost, identifikaciju i analizu višestrukih uzroka povijesnih događaja, poučavanje važnosti ljudskih interesa i namjera, vrednovanje načina na koji su namjere bile ostvarivane.
4. **Vještine povijesnog istraživanja** - otkrivaju širi kontekst od udžbeničkog što motivira učenika za rad, za samostalno istraživanje (povijesnih dokumenata, dnevnika, fotografija, zapisa, posjeta povijesnoj lokaciji, opisivanje artefakata, slušanje priča živih svjedoka i sl.) koje počinje formulacijom problema, pravljenjem projekta, postavljanjem hipoteza, opredjeljenjem za načine otkrivanja i interpretiranja podataka, razvija kritičko mišljenje, kreativnost i samopouzdanje.
5. **Vještine analize vrijednosnih povijesnih tema i razumijevanje stavova** - bitne su za građansku demokraciju.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a potom je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Povijesti u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 187: Povijest – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET POVIJEST		IZBORNI PREDMET POVIJEST	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70	-	-
II.	2	70	-	-
III.	2	70	1	35
IV.	2	60	2	60

I. RAZRED – POVIJEST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 188: Ishodi učenja, I. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	
GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Povijesni izvori i proučavanje povijesti	1. Nabrojiti pet povijesnih značajki za period prapovijesnog doba i starog vijeka 2. Na geografskoj mapi locirati važna arheološka nalazišta 3. Imenovati prostorne granice starog vijeka 4. Definirati što je historijska metoda 5. Analizirati pitanja iz prošlosti i uvažavati interpretacije povijesnih izvora/različite povijesne perspektive
Povijesno razumijevanje vremena i kronologija	1. Navoditi značajke i razlikovati specifičnosti najznačajnijih naroda i društava/kultura starog vijeka (od Mezopotamije/Sumera/ do starog Rima) 2. Povezivati prostorno i vremenski ljude i događaje iz starog vijeka u svijetu i na zapadnom Balkanu 3. Objašnjavati promjenu stajališta u vremenu i prostoru 4. Zauzimati se za svoje stajalište argumentacijom
Razumijevanje polariteta kontinuitet – promjena	1. Rekonstruirati/povezivati informacije o dva događaja/povijesna fenomena u prethistoriji i starom vijeku 2. Identificirati povijesni kontinuitet i diskontinuitet u starom vijeku 3. Analizirati preplitanje odabranih povijesnih ideja i događaja staroga vijeka s novim povijesnim obrascima 4. Procjenjivati složenost povijesnih promjena (odabrani fenomen) i njihov utjecaj na tehnološki i politički razvoj
Razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa u povijesti	1. Razlikovati povod, uzrok i posljedicu povijesnih zbivanja u prethistoriji i starom vijeku 2. Usporedbom povezivati jedan povijesni događaj iz starog vijeka sa suvremenim društvenim i ekonomskim uvjetima razvoja 3. Objašnjavati složenost jednog povijesnog zbivanja preko njegovih uzročno-posljedičnih odnosa

Tablica 189: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u učenje povijesti	2
Život i kultura ljudi u prapovijesnom dobu i prijelaznom razdoblju	6
Države i narodi Starog istoka	12
Život i kultura starih Grka i helenističko doba	18
Život i kultura starih Rimljana	27
Antičko doba na području današnje BiH i Hrvatske	5
Broj sati godišnje:	70

Tablica 190: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u učenje povijesti	• Uvod u povijest (definicija, podjela, računanje vremena, povijesni izvori) • Povijest kao znanost i kao nastavni predmet
Život i kultura ljudi u prapovijesnom dobu i prijelaznom razdoblju	• Kameno doba – paleolitik i mezolitik (vrste i razvoj ljudskog roda, vrijeme trajanja navedenih razdoblja i njihove glavne karakteristike) • Neolitik – mlađe kameno doba (razvoj oruđa i oružja, način privređivanja, prva naselja i gradovi, razvoj kulture i umjetnosti) • Kameno doba na tlu današnje BiH i Hrvatske (glavna postignuća i lokacije) • Metalno doba u svijetu i kod nas – problem prijelaznog razdoblja (najvažnija nalazišta i kulture u svijetu, Hrvatskoj i BiH)
Države i narodi Starog istoka	• Egipatska država – povijesni razvoj i gospodarstvo (Stara, Srednja i Nova država) • Život, kultura, umjetnost i vjerovanja starih Egipćana • Mezopotamija – Sumer; Akad; Staro Babilonsko Carstvo (nastanak, teritorijalni razmještaj, najznačajniji vladari i postignuća) • Mezopotamija – Asirsko i Novobabilonsko Carstvo: život, gospodarstvo, vjerovanje i civilizacije Mezopotamije • Židovi/Hebreji (nastanak države, najvažniji vladari, kultura i vjerovanje) • Feničani (pomorski polisi, glavna zanimanja, glasovno pismo) • Iransko visočje – Medija i Perzija (organizacija države, perzijske satrapije, najvažniji vladari, razvitak gospodarstva, kultura i vjerovanja)
Život i kultura starih Grka i helenističko doba	• Doseljavanje Grka (grčka plemena) – Egejski svijet (kretska i mikenska kultura) • Gospodarstvo, političke prilike i razvitak grčkih polisa • Velike grčke kolonizacije (smjerovi kolonizacije i najvažnije grčke kolonije) • Sparta i Atena (najvažniji grčki polisi, ustroj vlasti i uređenje polisa, atenski zakonodavci) • Kultura, vjerovanje, mitologija i umjetnost starih Grka • Grčko-perzijski ratovi (uzroci, povod, tijek ratova i posljedice) • Periklovo doba – zlatno doba Atene (Periklove reforme i pobjeda demokracije) • Peloponeski rat (uzroci, povod, tijek rata i posljedice) • Grčka znanost i umjetnost u 4. st. pr. Kr. (razvoj povijesti, književnosti, govornišva, filozofije i umjetnosti) • Uspon Makedonije – Filip II. Makedonski i Aleksandar Veliki (izgradnja vlasti, uzdizanje države i osvajanja) • Raspad carstva Aleksandra Velikog (države dijadoha) • Helenizam i njegova kultura (glavne karakteristike, najznačajnija postignuća i predstavnici)

Život i kultura starih Rimljana	• Apeninski poluotok i njegovi stanovnici (Etruščani – najstarija civilizacija, ostali narodi i dolazak Latina) • Počeci i uspon Rima (legenda o osnutku Rima, doba kraljeva, prvi ratovi Rimljana) • Ustrojstvo Rimske Republike (konzulat, senat, narodna skupština, staleške borbe između patricija i plebejaca) • Punski ratovi (vrijeme odvijanja, uzroci i povodi, tijek ratovanja i glavne posljedice) • Uspon Rima u doba Republike (organizacija vlasti, rimska vojska, razvitak gradova, rimska kultura) • Društvene suprotnosti i sukobi u Rimu i pokušaji reformi (uzroci društvenih suprotnosti i sukoba, reforme braće Grakho, vojnička reforma, građanski rat i Sulina diktatura) • Doba građanskih ratova: I. trijumvirat (Spartakov ustanak, Cezar-Kras-Pompej, Drugi građanski rat) • Cezar - imperator i II. trijumvirat (Cezarova vladavina i pogibija, Marko Antonije – Oktavijan – Marko Lepid, konačan poraz Senata, život, kultura i umjetnost u doba propadanja Republike) • Augustovo doba i počeci kršćanstva (uvođenje principata, rođenje Isusa Krista, početni razvoj kršćanstva) • Uspon Rimskog Carstva u 1. i 2. stoljeću (carevi: Tiberije, Kaligula, Neron, Vespazijan, Trajan, Hadrijan, Marko Aurelije) • Društvene prilike u Rimskom Carstvu – Pax Romana (Rimski mir, život i kultura Rimljana) • Kasno doba Carstva (porast društvenih suprotnosti i propadanje gospodarstva, vojna anarhija i posljedice, carevi: Septimije Sever, Karakala, Aurelijan) • Progona i širenje kršćanstva (Isus Krist kao povijesna osoba, djelovanje i nauk, širenje kršćanstva, osnutak Crkve, crkveni oci i progona kršćana) • Dioklecijan i Konstantin (preuređenje Carstva, prestanak progona kršćana, Milanski edikt, nastanak Konstantinopola) • Širenje kršćanstva u Iliriku (prve vijesti i počeci kršćanstva u Iliriku, ustroj crkvene organizacije i biskupskih središta, pojava arijanstva) • Nazadovanje rimske države i kulture (uzroci propadanja gospodarstva, stanje u vojsci, porezni sustav, položaj kolona i robova, kultura, umjetnost i barbarizacija Carstva) • Stari Germani (Istočni, Zapadni i Sjeverni, život, zanimanja i vjerovanja Germana) • Huni i seoba naroda (stanje u Carstvu potkraj 4. stoljeća, najezda Huna i seoba Germana prema granicama Carstva, njegova podjela 395. godine, nastanak prvih germanskih država) • Pad Zapadnog Rimskog Carstva (nastavak provala Huna, pad Carstva 476. godine, kraj staroga i početak srednjeg vijeka, nove barbarske države na području zapadne Europe)
Antičko doba na području današnje BiH i Hrvatske	• Iliri, Kelti i Grci te Iliri na tlu zapadnog Balkana (prvi poznati narodi na tlu današnje R. Hrvatske i BiH u doba Rimske Republike, teritorijalni razmještaj i način života)

	• Ratovi Rimljana s Ilirima, organiziranje rimske vlasti i provincija na prostoru Hrvatske i BiH (način dolaska i obilježja rimske vlasti, uspostavljanje rimskih provincija na zapadnom Balkanu) • Antička baština na prostorima BiH i Hrvatske (osvrst na rimsku kulturu i civilizaciju, materijalni i nematerijalni ostatci rimske kulture i baštine na prostorima BiH i R. Hrvatske)
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – POVIJEST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 191: Ishodi učenja, II. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Povijesni izvori i proučavanje povijesti	1. Nabrojiti pet povijesnih značajki za period srednjeg i novog vijeka 2. Definirati što je historijska metoda 3. Primjenjivati historijsku metodu istražujući zadani povijesni fenomen putem historijskih izvora
Povijesno razumijevanje vremena i kronologija	1. Upotrebljavati dva različita načina prikazivanja historijske kronologije 2. Povezivati prostorno i vremenski ljude i događaje iz srednjeg i novog vijeka 3. Objašnjavati promjenu stajališta u vremenu i prostoru
Razumijevanje polariteta kontinuitet – promjena	1. Rekonstruirati/povezivati informacije o dva događaja/povijesna fenomena u srednjem i u novom vijeku 2. Analizirati preplitanje odabranih povijesnih ideja i događaja s novim povijesnim obrascima 3. Procjenjivati složenost povijesnih promjena (odabrani fenomen) i njihov utjecaj na tehnološki i politički razvoj
Razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa u povijesti	1. Razlikovati povod, uzrok i posljedicu povijesnih zbivanja u srednjem i novom vijeku 2. Usporedbom povezivati jedan povijesni događaj iz srednjeg i/ili novog vijeka sa suvremenim ekonomskim uvjetima razvoja 3. Objašnjavati složenost jednog povijesnog zbivanja preko njegovih uzročno-posljedičnih odnosa

Tablica 192: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Europski i mediteranski svijet u ranom srednjem vijeku	12
Hrvatska, Bosna i ostale južnoslavenske zemlje u ranom srednjem vijeku	7
Europa u razvijenom srednjem vijeku (12.-15. st.)	16
Hrvatska i Bosna u razvijenom srednjem vijeku (12.-15. st.)	15
Razdoblje velikih geografskih otkrića (15.-17. st.)	10
Hrvatska i Bosna i Hercegovina u novom vijeku (od početka 16. do početka 18. st.)	10
Broj sati godišnje:	70

Tablica 193: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Europski i mediteranski svijet u ranom srednjem vijeku	• Velika seoba naroda – Europa pod naletom barbara • Bizantsko Carstvo do sredine 11. st. • Islam i arapsko-islamska osvajanja (pojava, širenje, arapski svijet, dinastije) • Franačka u doba Karolinga • Zapadni i istočni Slaveni u ranom srednjem vijeku • Sveto Rimsko Carstvo njemačkoga naroda
Hrvatska, Bosna i ostale južnoslavenske zemlje u ranom srednjem vijeku	• Doseljavanje Hrvata i organizacija države (podrijetlo/etnogeneza, doseljavanje, hrvatske kneževine – zemlje) • Osamostaljenje Hrvatske u 9. st. (pokrštavanje Hrvata, neovisnost i priznanje) • Hrvatsko kraljevstvo u 10. st. • Hrvatsko kraljevstvo u 11. st. (procvat Hrvatske u doba Petra Krešimira IV. i Dmitra Zvonimira) • Razvoj kulture u doba narodnih vladara • Ostale južnoslavenske države u ranom srednjem vijeku • Bosna do 1180. god.
Europa u razvijenom srednjem vijeku (12.-15. st.)	• Razvijeni srednji vijek • Društveni i gospodarski razvoj Europe (12.-15. st.) • Križarski ratovi (uzroci, povod, tijek, posljedice) • Bizant i balkanske zemlje • Zemlje europskog Sredozemlja - Apeninski i Pirinejski poluotok • Zemlje europskog Zapada - Engleska i Francuska • Zapadnoslavenske i istočnoslavenske zemlje • Uspon Osmanskoga Carstva (nastanak, društveno i vojno ustrojstvo, širenje) • Religijsko-socijalni pokreti na kršćanskom Zapadu • Kulturna baština od 11. do 15. st.
Hrvatska i Bosna u razvijenom srednjem vijeku (12.-15. st.)	• Dinastijske promjene – dolazak Arpadovića na hrvatsko prijestolje • Hrvatska u vrijeme Arpadovića • Anžuvinci na hrvatskom prijestolju • Društveno-politička previranja u Hrvatskoj – protudvorski pokret • Turske (osmanske) provale u Hrvatsku i organiziranje otpora • Srednjovjekovna bosanska država (društveno, državno i kulturno uređenje srednjovjekovne Bosne) • Humska zemlja • Srednjovjekovna Crkva bosanska • Kriza bosanske feudalne države i nastanak Hercegovine • Društveno-gospodarski odnosi hrvatskog srednjovjekovlja • Kultura Hrvata od 12. do 15. st.
Europa i svijet u ranom novom vijeku: razdoblje velikih geografskih otkrića (15.-17. st.)	• Svijet u osvit novog doba (15.-16. st.) • Otkriće i osvajanje novih svjetova – velika geografska otkrića • Humanizam i renesansa • Protestantska reformacija i katolička obnova; odjeci u Hrvatskoj • Apsolutne monarhije država na europskom Zapadu (Habsburška monarhija, Španjolska i Nizozemska u ranom Novom vijeku) • Engleska i Francuska u 16. i 17. st.

	• Skandinavske i istočnoeuropske zemlje u novom vijeku; Tridesetogodišnji rat
Hrvatska i Bosna i Hercegovina u novom vijeku (od početka 16. do početka 18. st.)	• Hrvatska među zemljama habsburške krune • Obrambeni sustav na granici s Turcima i prestanak turskih osvajanja - borbe za „ostatke ostataka“ nekoć slavnoga Hrvatskoga kraljevstva • Zrinsko-frankopanski otpor bečkom centralizmu (1664.-1671.) • Hrvati pod mletačkom vlašću; Dubrovačka Republika • Hrvatska područja i stanovništvo za vrijeme mletačke i osmanlijske vlasti • Bosna i Hercegovina u vrijeme turskoga vladanja u 16. i 17. st. (Bosanski pašaluk u 16. i 17. st.) • Oslobođanje hrvatskih krajeva od turske vlasti u 17. st. • Kulturni razvoj Hrvata u 16. i 17. st.
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – POVIJEST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 194: Ishodi učenja, III. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Povijesni izvori i proučavanje povijesti	1. Nabrojiti pet značajki suvremenog industrijsko-tehničkog društva za period 18. i 19. st. 2. Objašnjavati povijesni značaj prosvjetiteljstva, novog društva i novog načina proizvodnje 3. Definirati što je historijska metoda 4. Primjenjivati historijsku metodu istražujući zadani povijesni fenomen putem historijskih izvora
Povijesno razumijevanje vremena i kronologija	1. Povezati prostorno i vremenski promjenu geopolitičkih odnosa u Europi 2. Objašnjavati u vremenu i prostoru promjenu stajališta s obzirom na povijesne prekretnice: Francusku revoluciju, rat za neovisnost sjevernoameričkih kolonija i „istočno pitanje“ (Osmansko Carstvo i Bosanski pašaluk) 3. Povezivati težnje centara političke moći u 18. i 19. st., buđenje nacionalne svijesti i razvoj hrvatskog građanskog društva
Razumijevanje polariteta, kontinuiteta i promjena	1. Rekonstruirati/povezivati informacije o dva događaja/povijesna fenomena u 18. i 19. st. 2. Identificirati povijesni kontinuitet i diskontinuitet odabranih fenomena 3. Analizirati preplitanje odabranih povijesnih ideja i događaja 18. i 19. st. s novim povijesnim obrascima 4. Procjenjivati složenost povijesnih promjena (odabrani fenomen) i njihov utjecaj na tehnološki i politički razvoj
Razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa u povijesti	1. Razlikovati povod, uzrok i posljedicu povijesnih zbivanja u 18. i 19. st. 2. Usporedbom povezivati jedan povijesni događaj iz 18. i/ili 19. st. sa suvremenim ekonomskim uvjetima razvoja 3. Objašnjavati složenost jednog povijesnog zbivanja preko njegovih uzročno-posljedičnih odnosa

Tablica 195: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Europa u 18. st.	11
Hrvatska i Bosanski pašaluk u 18. st.	10
Svijet i Europa u doba uspona građanskog društva do sredine 19. st.	11
Hrvatska i Bosanski pašaluk u prvoj polovici 19. st.	11
Svijet i Europa u drugoj polovici 19. st.	12
Hrvatska i BiH u drugoj polovici 19. st.	15
Broj sati godišnje:	70

Tablica 196: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Europa u 18. st.	• Doba dvorskog apsolutizma – prosvjetiteljstvo • Velika Britanija i Francuska • Njemačko Carstvo – uspon Pruske • Istočnoeuropske zemlje – Rusija i Poljska • Postanak SAD-a • Vrijeme krize u Osmanskom Carstvu
Hrvatska i Bosanski pašaluk u 18. st.	• Stanje u Hrvatskoj na početku 18. st. • Gospodarska obnova u Hrvatskoj • Utjecaji i reforme dvorskog apsolutizma u doba Marije Terezije – Unutarnje uređenje Hrvatskoga kraljevstva • Apsolutističke reforme i vladanje Josipa II. u Hrvatskoj • Hrvatski krajevi pod austrijsko-mletačkom i mletačkom vlašću; Dubrovačka Republika • Bosanski pašaluk u vrijeme krize Osmanskoga Carstva • Kultura i znanost u Hrvata
Svijet i Europa u doba uspona građanskog društva do sredine 19. st.	• Francuska revolucija (1789.-1795.) • Osvajački ratovi i slom Napoleona; Bečki kongres i uspostava novog europskog poretka • Liberalizam i nacionalni pokreti do 1848. god. • Revolucije u Europi 1848./1849. god. • Reformni pokret u Osmanskom Carstvu i istočno pitanje do 1853. god.
Hrvatska i Bosanski pašaluk u prvoj polovici 19. st.	• Hrvatska u vrijeme Napoleonovih ratova • Dalmacija i Istra • Dopreporodno doba (1815.-1835.) • Hrvatski narodni preporod (1835.-1847.) • Ban Jelačić – odlučan otpor ugarskom hegemonizmu • Bosanski pašaluk u vrijeme reformnog pokreta u Osmanskom Carstvu • Preporod Hrvata u BiH
Svijet i Europa u drugoj polovici 19. st.	• Doba tehničkih otkrića i novih izvora energije • Italija i Njemačka • Istočna i jugoistočna Europa • Zapadna Europa, V. Britanija i Francuska; otpor kolonija • Sjedinjene Američke Države – građanski rat (1861.-1865.)

	• Prvi vatikanski koncil i pontifikati Pija IX. i Leona XIII.; Crkva i radništvo • Austro-ugarska nagodba; Otpor dualizmu u austrijskom dijelu Monarhije • Istočno pitanje i balkanske države
Hrvatska i BiH u drugoj polovici 19. st.	• Hrvatska u osvit modernog doba • Hrvatska poslije obnove ustavnog stanja; Ban Josip Šokčević • Političke borbe i njihovi nositelji • Hrvatsko-ugarska nagodba • Hrvatska postaje moderna država; Ban Ivan Mažuranić • Ukidanje i povratak Vojne granice; Pojačana mađarizacija • Hrvatska u vrijeme Hedervarya • Bosanski pašaluk • Bosna i Hercegovina pod Austro-Ugarskom Monarhijom
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – POVIJEST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 197: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)	
TJEDNI BROJ SATI: 1	GODIŠNJI BROJ SATI: 35
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Povijesni izvori i proučavanje povijesti	1. Nabrojiti po tri povijesno važna dostignuća i znamenitosti civilizacija Starog istoka, antike, srednjeg vijeka u svijetu, Europi i BiH te tri bitne europske društvene promjene na pragu Novog stoljeća 2. Objašnjavati nastanak proto-historijskih etničkih zajednica 3. Uspoređivati pisma staroga svijeta, oblike upravljanja državama staroga vijeka, razlike među staležima u starom vijeku i srednjovjekovnom razdoblju 4. Definirati što je historiografija 5. Primjenjivati povijesnu metodu istražujući zadani povijesni fenomen putem povijesnih izvora
Povijesno razumijevanje vremena i kronologija	1. Kronološki pratiti procese stvaranja i širenja država u Staroj Grčkoj, Rimu te u srednjovjekovnom razdoblju na tlu Europe i BiH 2. Povezivati prostorno i vremenski ljude Istoka i Zapada i događaje iz staroga, srednjeg i s početka novoga vijeka 3. Objašnjavati promjenu stajališta u vremenu i prostoru
Razumijevanje polariteta kontinuitet – promjena	1. Rekonstruirati/povezivati informacije o društvenim strukturama i svakodnevnom životu u društvima staroga, srednjeg i novog vijeka, posebno u gradovima i selima srednjovjekovne Bosne 2. Analizirati preplitanje franačkog, bizantskog i osmanskog utjecaja na povijesne ideje i događaje u političkom životu Europe 3. Procjenjivati složenost povijesnih promjena (odabrani fenomen) i njihov utjecaj na tehnološki i politički razvoj
Razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa u povijesti	1. Identificirati biološke i kulturne procese koji dovode do stvaranja prvih ljudskih zajednica 2. Objašnjavati povijesnu povezanost razvoja pisma umjetnosti, vjerovanja (kult) i religije 3. Analizirati odnos državnog upravljanja u starom i srednjem vijeku i statusa pojedinca u različitim društvenim skupinama/staležima

	4. Povezivati ulogu vjere i religije iz prapovijesnog perioda, preko starog i srednjeg vijeka do novovjekovnih zapadnoeuropskih i srednjoeuropskih monarhija 5. Objašnjavati složenost jednog povijesnog zbivanja preko njegovih uzročno-posljedičnih odnosa

Tablica 198: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u povijest i prapovijest na našem tlu	4
Dostignuća i znamenitosti civilizacije Staroga istoka	4
Antika	6
Srednjovjekovno razdoblje u Europi i svijetu	8
Prostori Bosne i Hercegovine u srednjem vijeku	10
Europa u prvim stoljećima novoga vijeka	3
Broj sati godišnje:	35

Tablica 199: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u povijest i prapovijest na našem tlu	• Pojam povijesnog i kalendarskog vremena • Klasificiranje povijesnih vrela • Periodizacija kamenog doba i pojam društvenog napretka u različitim prostornim i klimatskim uvjetima • Ilirska, keltska i helenska prapovijesna preplitanja i povijest zapadnog Balkana u novom vijeku
Dostignuća i znamenitosti civilizacije Starog istoka	• Pismo i kalendar kao ostavština ljudi staroga vijeka ljudima suvremenog doba • Novac – izumi starih civilizacija i žarišna točka suvremene ekonomske moći • Pošta novog doba i njeni prapočeci u starom vijeku • Prometna mreža u starom i novom vijeku i pojam prostora i vremena
Antika	• Pojam polisa u starom vijeku i poimanje škole kao polisa • Patriotizam Leonida iz Sparte na platnu Jacquesa Louisa Davida (1814.) <i>Leonida kod Termopila</i> • Rimsko pravo i suvremeni pravilnik o ponašanju u školi • Svila, pamuk i porculan starog vijeka i ekološka svijest u suvremenoj proizvodnji odjeće i posuđa • Geometrija i astronomija starog vijeka kao put u velika otkrića novog doba • Stvarno i simboličko značenje pojma „sedam svjetskih čuda“
Srednjovjekovno razdoblje u Europi i svijetu	• Barbarizam i suvremeno poimanje prijestupništva i kriminala • Sličnosti i razlike među slavenskim plemenima Istoka i Zapada • Ostavština kralja Petra Krešimira IV. zemljama zapadnog Balkana • Križarski ratovi i priče o Robinu Hoodu (filmovi: <i>Robin Hood: Princ lopova</i> - 1991.), <i>Robin Hood</i> (2010.) i <i>Robin Hood: Origins</i> (2018.) • Katedrala Notre Dame i požar 21. st. • Bologna – grad, sveučilište iz 11. st. i studiranje u Europi • Hospiciji i leprozoriji u svjetlu ljudskih prava suvremenog doba

	• Dvopoljna zemljoradnja kao ideja o odmoru koju crpimo iz prirode
Prostori Bosne i Hercegovine u srednjem vijeku	• Velikaške obitelji u Humskoj zemlji • Stećak kao imenica (<i>baština, spomenik</i>), pridjev (<i>kulturni, stojeći, koji stoji</i>) i glagol (<i>stajati</i>) u suvremenoj slici stoicizma Bosne i Hercegovine • Sakralna arhitektura srednjovjekovne Bosne i suvremeni turistički interes za BiH • Kulturne navike koje narodi BiH baštine iz perioda Osmanskog Carstva • Obiteljska tradicija i suvremenost: roditelj i dijete u bosanskohercegovačkoj obitelji srednjeg vijeka i danas
Europa u prvim stoljećima novog vijeka	• Europocentrizam i poimanje Starog i Novog svijeta • Trideset godina rata u Europi u novom vijeku i hladni rat u 20. st. • Brak kao alat u ostvarivanju monarhističkih težnji
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – POVIJEST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 200: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	
GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Povijesni izvori i proučavanje povijesti	1. Nabrojati pet povijesnih značajki za period 20. st. 2. Definirati što je historijska metoda 3. Primjenjivati historijsku metodu istražujući zadani povijesni fenomen 20. st. putem historijskih izvora (povijesna vrela, karikature, proglosti, pozivi, intervju sa svjedocima vremena i zbivanja...)
Povijesno razumijevanje vremena i kronologija	1. Kronološki navoditi ključne povijesne događaje koji su obilježili 20. st. i locirati na geografskoj karti promjene državnih granica na europskom tlu 2. Povezivati prostorno i vremenski ljude i događaje iz 20. st. s njihovim povijesnim prethodnicima i sljedbenicima 3. Objašnjavati promjenu stajališta u vremenu i prostoru 4. Zalagati se argumentacijom za odabrano stajalište
Razumijevanje polariteta kontinuitet – promjena	1. Rekonstruirati/povezivati informacije o dva događaja/povijesna fenomena u 20. st. u praktičnom doticaju s artefaktima u povijesnim institucijama 2. Analizirati preplitanje odabranih povijesnih ideja i geopolitičkih prilika 20. st. s novim povijesnim obrascima 3. Procjenjivati složenost povijesnih promjena (odabrani fenomen) i njihov utjecaj na tehnološki i politički razvoj 4. Objasniti uzroke nastanka totalitarnih režima 5. Objašnjavati kontinuitet u stvaranju jugoslavenske države i promjene izazvane njenim raspadom
Razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa u povijesti	1. Razlikovati povod, uzrok i posljedicu u povijesnim zbivanjima 20. st. 2. Povezati promjene u životu ljudi uzrokovane svjetskim ratovima i velikom ekonomskom krizom 3. Usporedbom povezivati jedan povijesni događaj 20. st. sa suvremenim ekonomskim uvjetima razvoja 4. Objašnjavati složenost jednog povijesnog zbivanja preko njegovih uzročno-posljedičnih odnosa

	5. S povijesne distance prepoznavati i interpretirati dva svjetska rata s njihovim ključnim bitkama, tvorevinama novih država poput NDH, te pojam hladnog rata u 20. st.

Tablica 201: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Međunarodne krize i vojno-politički savezi uoči Prvog svjetskog rata	4
Razdoblje Prvog svjetskog rata (1914.-1918.)	12
Događanja u razdoblju između dva svjetska rata (1919.-1939.)	18
Svijet u vrijeme Drugog svjetskog rata (1939.-1945.)	15
Prilike u svijetu od 1945. do 1989.	7
Razdoblje najnovijih promjena u svijetu i na našim prostorima	4
Broj sati godišnje:	60

Tablica 202: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Međunarodne krize i vojno-politički savezi uoči Prvog svjetskog rata	• Imperijalizam kao ključna polazna točka za rat • Vojno politički savezi uoči Prvog svjetskog rata • Aneksijska kriza • Marokanske krize i Balkanski ratovi
Razdoblje Prvog svjetskog rata (1914.-1918.)	• Povod i početak Prvog svjetskog rata • Europska bojišta i ratovanja u 1914. god. • Bojišta u 1915. god. • Londonski ugovor • Prvi svjetski rat od 1916. do 1918. god. • Ulazak SAD-a u rat 1917. god. • BiH i Hrvatska u vrijeme Prvog svjetskog rata • Ideja južnoslavenske države u vrijeme rata • Nastanak Države Slovenaca, Hrvata i Srba • Stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca
Događanja u razdoblju između dva svjetska rata (1919.-1939.)	• Versailleski mirovni ugovor • Liga naroda i događanja u svijetu nakon 1918. god. • Reakcije na ujedinjenje Države SHS s Kraljevinom Srbijom • Rapalski ugovor • Djelovanje HSS-a kao najveće hrvatske političke stranke • Vidovdanski ustav • Djelovanje ostalih hrvatskih političkih stranaka do 1928. – atentat u Narodnoj skupštini • Proglašenje šestosiječanjske diktature i reakcija hrvatskih političkih stranaka • Zbivanja u Europi i svijetu do 1929. god. • Pojava i razvoj fašizma u Italiji • Nacionalni pokret u Turskoj • Europa i svijet u doba gospodarske krize 1929. god. • Prilike u SSSR-u • Nacizam u Njemačkoj • Kraljevina Jugoslavija u periodu od 1931. do 1934. god.

	• Međunarodne napetosti, suprotnosti i sukobi u svijetu od 1931. do 1939. god. • Građanski rat u Španjolskoj • Banovina Hrvatska (1939.)
Svijet u vrijeme Drugog svjetskog rata (1939.-1945.)	• Uzroci Drugog svjetskog rata • Napad na Poljsku 1. 9. 1939. god. • Osvajanje Danske, Norveške, zemalja Beneluksa, Francuske i bitka za Veliku Britaniju • Uspostava i karakter NDH • Ratna zbivanja u Europi i svijetu (1941.-1943.) • Atlantska povelja i nastanak antifašističke koalicije • Ulazak SAD-a u rat i japanska osvajanja • Stanje na našim prostorima i dvije koncepcije o obnovi Jugoslavije • Ratna zbivanja u Europi i svijetu od 1943. do 1945. god. • Antifašistički pokret na našim prostorima • Avnojska Jugoslavija (Demokratska Federativna Jugoslavija) • Okončanje i posljedice Drugog svjetskog rata • Konferencija na Jalti, slom nacističke Njemačke i kapitulacija Japana • Slom NDH • Križni put Hrvata
Prilike u svijetu od 1945. do 1989. god.	• Osnutak Ujedinjenih naroda • Stvaranje novih država nakon rata, blokovska podjela svijeta • Lokalni ratovi i krize poslije Drugog svjetskog rata • Hrvatska i Bosna i Hercegovina u sastavu FNRJ • Hrvatska i Bosna i Hercegovina u sastavu SFRJ • Pokret nesvrstanih • Hrvatsko proljeće (1967.-1971.)
Razdoblje najnovijih promjena u svijetu i na našim prostorima	• Hladni rat i politika detanta • Raspad socijalističkih sustava u Europi • Raspad SFRJ • Hrvatska i Bosna i Hercegovina na putu suverenosti
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – POVIJEST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 203: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 60
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Povijesni izvori i proučavanje povijesti	1. Izdvajati informacije relevantne za tumačenje revolucija, nacionalnih pokreta i ideologija u periodu 18., 19. i 20. st., te stradanja pojedinaca u globalnim sukobima 2. Uspoređivati događaje u svijetu i Europi s poviješću Bosne i Hercegovine i zavičaja 3. Preispitivati različite globalne i lokalne utjecaje na povijesni nastanak današnjih granica BiH 4. Objašnjavati odnos historije, historijske znanosti i historiografije 5. Povezivati historijsku s biografskom metodom (životopis Majke Tereze, pape Ivana Pavla II. i Nelsona Mandele)

Povijesno razumijevanje vremena i kronologija	1. Kronološki pratiti procese razvoja prosvjetiteljstva, nacionalne svijesti, revolucionarnih ideja i ideologija od 18. do 20. st. 2. Povezivati kronološki ljude i događaje na Istoku i Zapadu te nastanak velikih ideologija 20. st. 3. Objašnjavati masovne promjene svjetonazora ljudi zahvaćenih određenom ideologijom u vremenu i prostoru 4. Prosuđivati o povijesnim zbivanjima (sukobi, stradanja, krize i prosperitet) u kontekstu vremena i prostora 5. Argumentirati neopravdanost ratnih stradanja (materijalnoj, duhovnoj, vojnoj, civilnoj, rasnoj, spolnoj, dobnoj) na bilo kojoj od zaraćenih strana
Razumijevanje polariteta kontinuitet – promjena	1. Rekonstruirati/povezivati informacije o povijesnom razvoju međunarodnih odnosa i imperijalističkih interesa na relaciji Istok – Zapad i Sjever – Jug 2. Analizirati preplitanje dviju vladavina (Osmansko Carstvo i Austro-Ugarska Monarhija) u političkom životu Europe i BiH 3. Analizirati promjene u svakodnevnom životu ljudi izmjenom državnih okvira 4. Procjenjivati složenost povijesnih promjena (odabrani fenomen) i njihov utjecaj na tehnološki i politički razvoj
Razumijevanje uzročno-posljedičnih odnosa u povijesti	1. Prosuđivati značaj partizanskog načina borbe kao efikasnog otpora s malim snagama koji doprinosi globalnim ciljevima sukoba 2. Objašnjavati povijesnu povezanost dvaju svjetskih ratova s hladnim ratom koji ih je smijenio u 20. st. 3. Analizirati odnos političke elite, zagovaranja zločina u ime ideologije i statusa pojedinca u tim ideologijama 4. Prosuđivati osvetničko ponašanje pobjedničke ideologije u različitom vremenu i prostoru 5. Objašnjavati složenost jednog povijesnog zbivanja 20. st. kao rezultata uzročno-posljedičnih odnosa u/na jednom prostoru

Tablica 204: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Prosvjetiteljstvo i ideje Francuske revolucije u nacionalnim demokratskim pokretima	4
Bosna i Hercegovina u sastavu Osmanskog Carstva i Austro-Ugarske Monarhije	10
Ideja, ostvarenje i politička zbilje jugoslavenske države između dva rata	6
Velike ideologije 20. st.	6
Svijet u Prvom i Drugom svjetskom ratu	10
Drugi svjetski rat u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj	5
SFRJ	4
Hladni rat	7
Raspad socijalizma u Europi i svijetu	4
Raspad SFRJ i nastanak samostalne Hrvatske i BiH	4
Broj sati godišnje:	60

Tablica 205: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Prosvjetiteljstvo i ideje Francuske revolucije u nacionalnim demokratskim pokretima	• Prosvjetiteljska ideja obrazovanja u skladu s prirodom čovjeka i suvremeno školovanje • Revolucija kao ishodište evolucije ideja o društvenim promjenama • Proljeće naroda (europske revolucije 1848.-1849.) i proljeće jednog adolescenta u 21. st.
Bosna i Hercegovina u sastavu Osmanskog Carstva i Austro-Ugarske Monarhije	• Bosanski pašaluk, njegovi sandžaci i današnje državno uređenje Bosne i Hercegovine • Prvi bosanski paša i njegova zadužbina • Ali-paša Rizvanbegović i njegovo djelovanje u hercegovačkom pašaluku • BiH u vrijeme krize Osmanskog Carstva • BiH u vrijeme reformnog pokreta u Osmanskom Carstvu • BiH pod upravom Austro-Ugarske, formiranje kulturnih udruženja
Ideja, ostvarenje i politička zbilje jugoslavenske države između dva rata	• Jugoslavenski odbor (Svibanjska i Krfska deklaracija) • Kraljevina Jugoslavija 1. XII. 1918. i odnos Stjepana Radića prema ujedinjenju • Kraljevina Jugoslavija nakon uspostave Namjesništva • Decentralizacija Kraljevine Jugoslavije (1939.)
Velike ideologije 20. st.	• Totalitarizam u Europi • Boljševizam • Nacizam • Fašizam
Svijet u Prvom i Drugom svjetskom ratu	• Početak Prvog svjetskog rata, BiH u svjetlu rata (1914.) • Versailleska mirovna konferencija i posljedice rata • Liga naroda i doprinos američkog predsjednika Wilsona • Hrvatska između Londonskog i Rapalskog ugovora • Prilike u Osmanskom Carstvu u vrijeme Mustafe Kemala ("Otac Turaka") • Weimarska Njemačka • Osnivanje UN-a i poveznica s Ligom naroda
Drugi svjetski rat u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj	• Položaj BiH u sklopu NDH • Zasedanja AVNOJ-a u Bihaću i Jajcu, njihov značaj • Formiranje prvog partizanskog odreda u Sisku
SFRJ	• Formiranje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, druga Jugoslavija • BiH i Hrvatska u sklopu SFRJ • Odnos režima prema vjerskim zajednicama
Hladni rat	• Krize Hladnog rata - podjela Njemačke (1949.) • Nastanak Republike Izrael • Sukob Tito - Staljin (1948.) • Kubanska kriza (1962.) • Politika detanta
Raspad socijalizma u Europi i svijetu	• SSSR nakon Staljinove smrti • Slom socijalističkih sustava u Istočnoj Europi • Pokušaj demokratskih reformi u Kini (1989.)

Raspad SFRJ i nastanak samostalne Hrvatske i BiH	• Smrt Josipa Broza Tita i napadi na avnojsku Jugoslaviju • Raspad KPJ i uvođenje višestranačja • Početak Domovinskog rata u Hrvatskoj i BiH
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Svaki predmetni nastavnik zasebno utvrđuje omjer obrade novog sadržaja i utvrđivanja gradiva primjenjujući načelo odgovorne autonomije u nastavnom radu, načelo primjerenosti načina rada mogućnostima i potrebama učenika te načelo dinamičke komunikacije s analognim i digitalnim izvorima znanja. Na temelju odgovorne autonomije, imajući u vidu ciljeve obrazovanja Sustava i ishode učenja, nastavnici zasebno pristupaju kreativnom mikroplaniranju svakog nastavnog sata.

Iz programskih cjelina biraju se teme koje za određeni razredni odjel, u jednoj školskoj godini omogućuju dosezanje ishoda učenja. Važno je, na primjer, da programska cjelina bude realizirana u predviđenom broju sati, ali da se navedene teme realiziraju fleksibilno, ne nužno prema matrici „jedan nastavni sat – jedna tema“. Jedne će godine težište biti na jednoj ili dvije teme, a ostale teme bit će dane kao materijal za samostalno čitanje ili će nastavnik sažimati sadržaj prema osobnom kreativnom modelu. Druge godine težište može biti na drugoj temi. Ova fleksibilnost daje nastavniku više slobode u realizaciji, više usmjerenosti na učenikove potrebe i veće mogućnosti za istraživanje u nastavi. Nastavnik odabire teme *imajući na umu ishode učenja*, a ne količinu realiziranoga gradiva. Ovaj pristup znači suštinsku reviziju postojećih Nastavnih planova i programa, jer se temelji na promjeni obrazovne paradigme, gdje se znanje ne tretira kao pamćenje što većeg broja informacija, već kao ishod učenikova zapamćivanja, reprodukcije, primjene, analize, sinteze i evaluacije manjeg broja dubinski obrađenih sadržaja.

Prvi nastavni sat posvećen je davanju uvodnih informacija učenicima o načinu učenja, nastavnikovu stilu poučavanja, predmetu (njegovu opsegu i sadržaju za određeni razred) te ciljevima i ishodima učenja. Važno je objasniti učenicima da su ciljevi definirani na razini institucije (Ministarstvo, Sustav katoličkih škola za Europu, škola) i za njih je odgovoran nastavnik (svojim planiranjem, pripremanjem, realiziranjem nastave), dok su ishodi učenja odgovornost koju nastavnici i učenici dijele. Ishodi učenja se vrednuju kroz ispitne forme: testove znanja, esej-testove, samostalne radove učenika, usmena izlaganja, analizu povijesnih vrela, umjetničkih djela, predmeta kulturne baštine i sl. Za postignute ishode učenja učenik dobiva određeni broj bodova i/ili ocjenu od 1 do 5. Ispitni materijal pravi se na početku polugodišta, a učenici mogu već na prvom satu dobiti popis/bazu ispitnih pitanja vezanih za sadržaje o kojima će na nastavi biti riječi ili se uzastopno susresti s pitanjima za provjeru postignuća u ishodima učenja.

Aktivno učenje povijesti događa se u opuštenom, kreativnom i povjerenjem ispunjenom ozračju. Povjerenje omogućava neometani govor svakog sudionika u nastavnom procesu, a sloboda govora potiče razvoj kritičkog mišljenja. Posebno važno nastavničko umijeće u izgradnji povjerenja je umijeće vrednovanja izrečenog bez omalovažavanja govornika. Poticanje samostalnog učeničkog istraživanja povijesti, poučavanje načinima analiziranja i interpretacije povijesnih vrela te odgovorna uporaba digitalnih dokumenata u formu hiperteksta omogućava ostvarivanje rezultata poput: pisanja referata, razumljiva usmenog izražavanja.

Metode poput usmenog izlaganja, razgovora, diskusije, demonstracije kroz individualni ili grupni oblik rada, dramatizacije, audio-vizualne prezentacije i razne druge metode dostupne iskustvu nastavnika primjenjuju se u skladu s fenomenom proučavanja i poučavanja. Učenik je nositelj, a nastavnik voditelj aktivnosti. Nastavnici se ohrabruju da odgovornom uporabom tehnologije u nastavne svrhe osnaže neophodnu digitalizaciju nastavnog procesa. Time se doprinosi nastavnoj komunikaciji s hipertekstom, učenici se odgajaju za odgovornu primjenu medija, a nastavnici izlaze iz uloge centra čiji se narativ ne smije prekidati. Udžbenici i analogni pisani tekstovi, kao i didaktička sredstva poput povijesnih i geografskih mapa, atlasa i sl., i dalje ostaju u uporabi. Školska knjižnica postaje prostor susretanja u stjecanju znanja, a knjižničar voditelj kroz pretragu ključnih pojmova i tekstova koji pomažu samostalnom učeničkom radu pod nadzorom nastavnika.

Važan dio nastavnikova mikroplaniranja pripada mogućnosti učenja izvan škole. Stoga je potrebno predvidjeti vremensku i financijsku konstrukciju izleta do arheoloških nalazišta, muzeja, galerija ili posjeta kazališnim predstavama koje su povezane s tematizacijom pojedinih povijesnih oblasti koje se u određenom razredu poučavaju. Nastavnik pritom mora imati u vidu i vlastite snage, kada je ova organizacija u pitanju, socioekonomske mogućnosti sudjelovanja roditelja, a onda i ukupni tijek nastavnog rada koji se u jednom danu remeti ovakvim izvanškolskim aktivnostima (suradnja s razrednicima i drugim predmetnim nastavnicima).

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Povijest je i kao znanstvena disciplina i kao nastavni predmet povezana s predmetima koji se izučavaju u gimnaziji. Književnost, lingvistika, filozofija, matematika, povijest i prirodne znanosti povezane su s razvojem sedam antičkih disciplina: glazba, gramatika, retorika, astronomija, dijalektika, geometrija i aritmetika pa to daje prostor za različita povezivanja nastavnog gradiva. Vidjeti korelaciju s drugim predmetima prvi je korak u povezivanju znanja, a ishod takvog učenja je sinteza naučenog iz raznih predmeta u jednu cjelinu. Gradivo se fleksibilno povezuje, s obzirom na kontekst u kojem se obrazovanju odvija u jednoj školskoj godini. Tako bi se npr. razorni zemljotres u svijetu, situacija pandemije, migracijska kriza, dodjela Nobelove nagrade, politička izborna utrka, godina olimpijskih igara i sl. mogli staviti u jednu školsku godinu i povezati predmet Povijest s nekim od drugih predmeta. Korelirati predmete znači odabrati na kojoj se vezi želi posebno raditi u određenom periodu. Pritom je iznimno važno da nastavnici definiraju pojam međusobnog partnerstva i suradnje u ovom povezivanju i da imaju predodžbu istraživanja u nastavi koje se time uvodi u obrazovanje. Teme koje mogu pomoći u povezivanju Povijesti i drugih predmeta, ovdje se navode kao početne ideje. Popis je otvorena za dopunu kreativnim idejama svakog nastavnika ili učenika.

Geografija: vrijeme kao proces na zemlji i u svemiru - računanje vremena (povijesnog i sadašnjeg); nastanak prvih karata/mapa u starim civilizacijama; geološka razdoblja u povijesti Zemlje; seizmologija i Pompeji; klimatski uvjeti kao uzrok povijesnih migracija živoga svijeta; dinamika mora i velika geografska otkrića ranoga novog vijeka; povezanost sastava stanovništva i povijesnih društvenih konflikata; srednjovjekovni gradovi i suvremena urbanizacija; ribarstvo u starim istočnim civilizacijama; trgovina kao gospodarska djelatnost u *Povelji Kulina-bana*; ekološka svijest suvremenog čovjeka i povijesno naslijeđe prošlosti; nejednakost u gospodarskom razvoju dviju zemalja i povijesno tumačenje nejednakosti; turizam u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj u 19. i 20. st.; prirodni i kulturni spomenici zavičaja.

Sociologija: socijalizacija britanske djece u kraljevskoj obitelji u 19. i 20. st.; sociološko poimanje religije i njen povijesni razvoj; brak kao način u ostvarivanju monarhističkih interesa i sociološko

poimanje suvremenih alternativnih partnerskih zajednica; intervju kao metoda istraživanja i spoznaje povijesti.

Filozofija: induktivne i deduktivne metode spoznaje i povijesno mišljenje; logičke pogreške u povijesnom zaključivanju; povijesni značaj peripatetičke škole; spoznajni problem u filozofiji Immanuela Kanta i Kopernikovo učenje; biografija Schopenhauera, Fichtea, Hegela, Schellinga... kao osobna povijest iz koje se rađa filozofska ideja; logički kvadrat u povijesnom zaključivanju.

Hrvatski jezik i književnost: Zrinsko-Frankopanska urota i Ozaljski književni krug (djelo Eugena Kumičića: *Urota Zrinsko-Frankopanska*); Hrvatski narodni preporod kroz djela književnika Ljudevita Gaja i Ivana Mažuranića; Hrvatsko proljeće i Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog jezika kroz ulogu književnika Miroslava Krležu.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U nastavi Povijesti se, kao i u drugim predmetima, prikupljaju informacije o postignućima učenika kroz kontrolne zadatke, kviz-testove, testove objektivnog tipa, eseji, samostalne učeničke referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni doticaj u nastavi, kao i kroz dodatne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Napredak se bilježi u pedagoškoj dokumentaciji i u osobnim zabilješkama nastavnika.

Praćenje i vrednovanje od I. do IV. razreda organizira se tako da se manje kontaktira s roditeljima kako se povećava uzrast učenika, a povećava se uključivanje učenika u ovaj proces. Roditelji moraju imati mogućnost transparentnog uvida u postignuća i vrijeme u kojemu će ostvariti svoju potrebu za kontaktom s nastavnikom. Tako se kontrola nad postignućima premješta s roditeljske izvanjske na učeničku unutarnju (samo)kontrolu, a posluš se pretvara u odgovornost.

Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period preko elemenata vrjednovanja u nastavi Povijesti kao što su povijesno znanje, razumijevanje, uspoređivanje te analize povijesnih tema. Tijekom jednog evaluacijskog perioda/polugodišta obvezna bi bila jedna pismena provjera i najmanje dvije usmene provjere, uz dodatak aktivnosti kao što je pisanje eseja, analiza povijesnih vrela i sl. Zaključivanje ocjena obavlja se izračunom srednje ocjene ili moda, najčešće ocjene tijekom jednog perioda. Važno je da ocjenjivanje bude ujednačeno za sve učenike i da učenici i roditelji imaju jasnu predstavu o načinu ocjenjivanja i očekivanjima nastavnika. Zaključna ocjena određuje se na osnovu odgojno-obrazovnih ishoda uz uvažavanje pokazatelja o učenikovu učenju i napredovanju koje treba bilježiti kontinuirano i obrazložiti usmeno i brojčano.

Tablica 206: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
POVIJEST
ZVANJE
• Profesor/profesoricu povijesti   • Profesor/profesoricu povijesti i drugog nastavnog predmeta gdje je povijest glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. povjesničar/povjesničarka   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

GEOGRAFIJA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Sanda Bloudek, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Marjana Grlić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Ivica Ivanić, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Smiljana Kos, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Siniša Markanović, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Vinko Martinović, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Meri Radišić Dedić, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

12. GEOGRAFIJA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Geografija** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Društvenog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi predmeta Geografije ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- Osposobljavanje člana zajednice koji, svjestan svoje odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi te poštujući načela održivoga razvoja, može sudjelovati u oblikovanju funkcionalne prostorne organizacije na različitim prostornim razinama
- Spoznavanje važnosti identiteta u globaliziranom društvu te djelovanje na očuvanju i promicanju lokalnoga, regionalnog i nacionalnog identiteta, uz poštivanje različitosti
- Korištenje geografske pismenosti, logičkog mišljenja, jezično-komunikacijske i socijalne vještine za kritičko promišljanje o prostornim problemima radi pronalaženja kreativnih i inovativnih rješenja u svakodnevnom životu i za cjeloživotno učenje
- Samostalno i skupno planiranje i provođenje istraživanja, istraživačkog rada, uključujući i terensku nastavu, radi otkrivanja novih spoznaja o geografskom prostoru.

Sadržaj nastave predmeta Geografije obuhvaća geografsku teoriju, kartografsku pismenost, prirodne i društvene odlike, povijesni razvoj, usvajanje geografskog znanja i njegove primjene u svakodnevnom životu.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Geografiju) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Geografija, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o povijesnim događajima. U svakom razredu definirane su **tri vještine usmjerene na razvoj geografskih znanja, vještina, istraživanja i kartografske pismenosti**.

1. **Vještina geografskog znanja** – obuhvaća činjenično znanje kao temelj razumijevanja geografskih sadržaja i njihove primjene u rješavanju prostornih problema. Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda u ovom elementu provjerava se usmenim ispitivanjem, pisanim provjerama i vrednovanjem učeničke mape. Usmeno ispitivanje je kontinuirano. Pisane provjere sastavlja nastavnik uključujući zadatke otvorenoga i zatvorenog tipa. Pisane provjere provode se periodično, nakon svake veće ili više manjih nastavnih cjelina. Učenička mapa (portfolio) zbirka je sustavno prikupljenih učeničkih radova koji dokumentiraju učenička

ostvarenja i postignuća. Mapu je nužno kronološki organizirati. Učenička mapa omogućuje kritički osvrt učenika na vlastiti rad i samoprocjenu kao dio cjeloživotnog učenja i planiranja daljnjeg postupanja. Nastavnik na početku nastavne godine, u konzultaciji s učenicima, određuje okvirni sadržaj mape te elemente i indikatore koje će primjenjivati pri procjeni kvalitete radova.

2. **Vještina geografskog istraživanja** – razvija se postupno i ne mora biti isključivo vezana uz geografsko istraživanje koje učenici provode u određenom razredu. Određene vještine su: opažanja, postavljanja pitanja, planiranje sadržaja, prikupljanje podataka, bilježenja, vrednovanja, predstavljanja podataka; interpretiranja i analiziranja podataka i zaključivanja; komuniciranje rezultata i postupaka istraživanja te vještine reflektiranja o provedenom istraživanju. Osim navedenog, u ovom dijelu treba vrednovati grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine koje se razvijaju postupno. Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda u ovom elementu provjerava se usmenim ispitivanjem, pisanim provjerama, vrednovanjem učeničke mape, istraživačkih radova i terenske nastave.
3. **Vještina kartografske pismenosti** – vrednuje se poznavanje elemenata i sadržaja svih vrsta geografskih karata te interpretacija prostorne organizacije i procesa čitanjem sadržaja geografskih karata. Razvijenost kartografske pismenosti provjerava se ispitivanjem i pisanim provjerama, osobito slijepim kartama.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen svakoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a potom je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućava izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Geografije u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 207: Geografija – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET GEOGRAFIJA		IZBORNI PREDMET GEOGRAFIJA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70	-	-
II.	2	70	-	-
III.	2	70	1	35
IV.	2	60	2	60

I. RAZRED – GEOGRAFIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 208: Ishodi učenja, I. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Uvod u geografiju	1. Identificirati geografske discipline 2. Razlikovati kretanja Zemlje 3. Analizirati oblik i veličinu Zemlje i drugih nebeskih tijela 4. Usporediti orijentacije u prirodi i orijentacije na stupanjskoj mreži
Kartografija	1. Primjenjivati geografsku kartu u nastavnom procesu, nauči i svakodnevnom životu 2. Definirati i objasniti globus i kartu, razlikovati globus od karte kao i vrste karata 3. Izračunati udaljenosti, površine kao i mjerilo karte
Fizička geografija	1. Identificirati i znati postanak endogenih i egzogenih oblika reljefa 2. Definirati vrijeme i klimu 3. Objasniti vremenske i klimatske elemente te koristi s njima povezane mjerne jedinice, uređaje i način mjerenja, te analizirati podatke iz tablica i grafičkih prikaza 4. Razlikovati klimatske razrede i na klimatskoj karti analizirati njihov prostorni raspored

Tablica 209: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u geografiju	2
Kartografija	11
Zemlja u Sunčevu sustavu	12
Orijentacija i određivanje položaja na Zemlji	4
Geološke značajke i reljef Zemlje	25
Klima na Zemlji	16
Broj sati godišnje:	70

Tablica 210: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u geografiju	• Ime, definicija i podjela geografije
Kartografija	• Globus i karta - predočavanje Zemlje • Sadržaj geografske karte • Podjela i izrada karata • Kartografske projekcije • Uporaba karata
Zemlja u Sunčevu sustavu	• Svemir - postanak i struktura • Sunčev sustav • Oblik i veličina Zemlje • Rotacija • Revolucija • Vrijeme i računanje vremena

Orijentacija i određivanje položaja na Zemlji	• Orijentacija u prostoru • Orijentacija na stupanjskoj mreži
Geološke značajke i reljef Zemlje	• Reljef Zemlje • Unutrašnja građa Zemlje • Geološka prošlost Zemlje i fosili • Sastav Zemljine kore (minerali i stijene) • Globalna tektonika ploča • Endogene sile i procesi • Vulkanizam i potresi • Endogene sile i procesi • Fluvijalni procesi i oblici reljefa • Glacijalni i periglacijalni procesi i oblici reljefa • Eolski procesi i oblici reljefa • Krški procesi i oblici reljefa • Marinski procesi i oblici reljefa • Antropogeni procesi i oblici reljefa
Klima na Zemlji	• Atmosfera i struktura atmosfere • Klimatski elementi i modifikatori • Temperatura zraka • Tlak zraka • Cirkulacija zraka - vjetar • Vlaga u zraku i padaline • Zračne mase i fronte • Klimatska regionalizacija
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – GEOGRAFIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 211: Ishodi učenja, II. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Fizička geografija	1. Identificirati pojmove vezane za svjetsko more, za-svojstva i dinamiku morske vode te razlikovati vode na kopnu i njihova obilježja 2. Objasniti geografsku raspodjelu tala i utjecaju čovjeka na bioraznolikost na primjerima iz svijeta koristeći se geografskom kartom
Društvena geografija	1. Primjenjivati znanja o stanovništvu kroz prostorni razmještaj, brojčanu promjenjivost u vremenu te dinamiku, kako prirodnu tako i mehaničku 2. Analizirati šarolikost svijeta u pogledu spolne, gospodarske, rasne, etničke, religijske i kulturne strukture 3. Uočiti i identificirati vrste i tipove naselja na Zemlji od početka sedentarnosti do danas, analizirajući morfološku, funkcionalnu i socijalnu strukturu grada, kao i utjecaj grada na seoska naselja i njihovu povezanost

	4. Izučavati s geografskog i kartografskog aspekta sektore djelatnosti s njihovim karakteristikama i uvjetima razvoja kroz određene historijske periode 5. Izdvojiti i opisati privredne i izvanprivredne djelatnosti kao i njihovu međusobnu interakciju

Tablica 212: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Hidrosfera	8
Pedosfera i biosfera	3
Demografija	19
Naselja na Zemlji	17
Gospodarske djelatnosti	23
Broj sati godišnje:	70

Tablica 213: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Hidrosfera	• Voda kao izvor života • Nastanak morskih bazena • Tekućice • Jezera i ostale vode na kopnu • Osnovna svojstva i dinamika mora
Pedosfera i biosfera	• Podjela i značenje tala • Biljni i životinjski svijet
Demogeografija	• Broj i razmještaj stanovništva na Zemlji • Razvoj naseljenosti • Prirodno kretanje stanovništva • Demografska tranzicija • Prostorno kretanje stanovništva • Opće kretanje stanovništva • Biološki sastav stanovništva • Gospodarski sastav stanovništva • Rasni i etnički sastav stanovništva • Vjerski sastav stanovništva • Stanovništvo i razvijenost
Naselja na Zemlji	• Oblici i tipovi naseljenosti • Seoska naselja • Gradska naselja • Postanak i razvoj gradova do geografskih otkrića • Postanak i razvoj gradova poslije geografskih otkrića • Morfološka struktura grada • Funkcionalna i socijalna struktura grada • Utjecaj grada na okolicu i stvaranje gradskih regija • Središnja naselja • Urbanizacija i urbani sustavi
Gospodarske djelatnosti	• Gospodarstvo ili ekonomija • Čimbenici razvoja poljoprivrede

	• Struktura svjetske poljoprivredne proizvodnje • Stočarstvo • Ribarstvo • Šumarstvo • Svjetska energetika • Sirovine i razvoj rudarstva • Razvoj i podjela industrije • Struktura industrije i industrijski prostori svijeta • Turizam i turističke regije • Promet i prometni sustavi • Trgovina - tijekovi svjetske razmjene
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – GEOGRAFIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 214: Ishodi učenja, III. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 70
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Ekonomska geografija	1. Izdvojiti i objasniti pojave i procese vezane za globalizaciju i gospodarsko raslojavanje u svijetu 2. Definirati ulogu i značaj multinacionalnih kompanija u svijetu 3. Kritički se osvrnuti na kriterije za utvrđivanje gospodarske razvijenosti u svijetu
Regionalna geografija	1. Analizirati i razlikovati prirodno-geografske i društveno-gospodarske odlike visokorazvijenih zemalja Europe i svijeta, kao i slabije razvijenih zemalja 2. Uočavati razlike u gospodarskoj razvijenosti između zemalja svijeta na osnovu poznatih podataka 3. Razvijati interes za novim zemljama i njihovim kulturama

Tablica 215: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Povezivanje i promjene svjetskoga gospodarstva	6
Regionalni razvoj visokorazvijenih zemalja Europe	15
Regionalni razvoj visokorazvijenih zemalja u svijetu	15
Ostale zemlje svjetskog značenja	14
Regionalni razvoj slabije razvijenih zemalja	20
Broj sati godišnje:	70

Tablica 216: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Povezivanje i promjene svjetskog gospodarstva	• Procesi globalizacije • Posljedice gospodarskog razvoja • Svjetske integracije

Regionalni razvoj visokorazvijenih zemalja Europe	• Europa – prirodna i društvena složenost • Europska unija • Njemačka • Francuska • Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske • Italija
Regionalni razvoj visokorazvijenih zemalja u svijetu	• Sjedinjene Američke Države • Japan • Azijski tigrovi • Australija
Ostale zemlje svjetskog značaja	• Ostale europske i izvaneuropske zemlje • Rusija • Kina • Indija
Regionalni razvoj slabije razvijenih zemalja	• Latinska Amerika - kontinent kontrasta • Meksiko • Argentina • Brazil • Čile • Azija • Slabije razvijene zemlje jugoistočne i jugozapadne Azije • Afrika
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – GEOGRAFIJA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 217: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Metodologija izrade seminarskog rada	1. Upotrijebiti metodologiju za izradu seminarskog rada 2. Samostalno prezentirati i obraniti seminarski rad		
Razvoj geografije kroz prošlost	1. Usporediti razvoj geografije kroz prošlost 2. Povezati tijek velikih geografskih otkrića		
Turističke regije svijeta	1. Primjenjivati znanja iz svakodnevnog života o različitim turističkim dijelovima svijeta, turističkim znamenitostima... 2. Istraživati nove turističke mogućnosti određenih područja kroz analize, sinteze dobivenih rezultata iz pisanja samostalnih radova 3. Imenovati i opisati najkarakterističnije turističke destinacije pojedinih dijelova (kontinenata i država)		

Tablica 218: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Metodologija izrade seminarskog rada	3
Razvoj geografije kroz prošlost	5
Turizam Europe	10
Turizam Amerike	6
Turizam Azije	5
Turizam Afrike	4
Turizam Australije i Oceanije	2
Broj sati godišnje:	35

Tablica 219: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Metodologija izrade seminarskog rada	• Uvod u seminarski rad
Razvoj geografije kroz prošlost	• Antička geografija • Srednjovjekovna geografija • Velika geografska otkrića • Novovjekovna geografija
Turizam Europe	• Turizam južne Europe • Turizam zapadne Europe • Turizam srednje Europe • Turizam istočne Europe • Turizam sjeverne Europe
Turizam Amerike	• Turizam Sjeverne Amerike • Turizam Južne Amerike
Turizam Azije	• Turizam Azije
Turizam Afrike	• Turizam Afrike
Turizam Australije i Oceanije	• Turizam Australije i Oceanije
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – GEOGRAFIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 220: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Regionalna geografija Bosne i Hercegovine	1. Objasniti geografski smještaj i složenost geografskog položaja Bosne i Hercegovine 2. Opisati postanak i razvoj reljefa BiH, izdvojiti tipove i oblike reljefa te vrednovati njihove gospodarske mogućnosti 3. Poznavati riječnu mrežu i usporediti obilježja rijeka crnomorskoga i jadranskog slijeva BiH 4. Razlikovati i protumačiti strukture stanovništva BiH 5. Opisati stupanj i dinamiku gospodarskoga razvoja BiH		

	6. Objasniti čimbenike razvoja gospodarstva i značenje svih sektora djelatnosti 7. Analizirati čimbenike razvoja turizma te poznavati obilježja turističkih regija BiH 8. Identificirati i locirati pojedine reljefne cjeline, hidrološka i klimatološka područja na geografskoj karti
Regionalna geografija Hrvatske	1. Objasniti geografski smještaj i složenost geografskoga položaja R. Hrvatske 2. Opisati postanak i razvoj reljefa R. Hrvatske, izdvojiti tipove i oblike reljefa te vrednovati njihove gospodarske mogućnosti 3. Poznavati riječnu mrežu i usporediti obilježja rijeka crnomorskoga i jadranskoga slijeva R. Hrvatske 4. Razlikovati i protumačiti strukture stanovništva R. Hrvatske 5. Opisati stupanj i dinamiku gospodarskoga razvoja R. Hrvatske 6. Objasniti čimbenike razvoja gospodarstva i značenje svih sektora djelatnosti 7. Analizirati čimbenike razvoja turizma te poznavati obilježja turističkih regija R. Hrvatske 8. Identificirati, locirati pojedine reljefne cjeline, hidrološka i klimatološka područja na geografskoj karti

Tablica 221: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Prometno-geografski položaj, prostorni razvoj, veličina i granice BiH	6
Prirodno-geografske odlike BiH	15
Društveno-geografske odlike BiH	7
Gospodarske odlike BiH	10
Prometno-geografski položaj, prostorni razvoj, veličina i granice R. Hrvatske	3
Prirodno-geografske odlike R. Hrvatske	10
Društveno-geografske odlike R. Hrvatske	4
Gospodarske odlike R. Hrvatske	5
Broj sati godišnje:	60

Tablica 222: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Prometno geografski položaj, prostorni razvoj, veličina i granice BiH	• Geografski položaj, veličina, granice i oblik teritorija BiH • Povijesno-teritorijalni razvoj BiH
Prirodno-geografske odlike BiH	• Geološke i geomorfološke odlike reljefa BiH • Klimatski faktori i regionalizacija klime u BiH • Tlo BiH • Hidrografske odlike BiH • Bio-geografske odlike BiH
Društveno-geografske odlike BiH	• Stanovništvo BiH • Naselja BiH

Gospodarske odlike BiH	• Prirodni i društveno-geografski čimbenici razvoja gospodarstva BiH • Primarni sektor gospodarstva • Sekundarni sektor gospodarstva • Tercijarni sektor gospodarstva
Prometno-geografski položaj, prostorni razvoj, veličina i granice R. Hrvatske	• Geografski položaj, veličina, granice i oblik teritorija R. Hrvatske • Povijesno-teritorijalni razvoj R. Hrvatske
Prirodno-geografske odlike R. Hrvatske	• Geološke i geomorfološke odlike reljefa R. Hrvatske • Klimatski faktori i regionalizacija klime u R. Hrvatskoj • Hidrografske odlike R. Hrvatske • Pedološke i biogeografske odlike R. Hrvatske • Nacionalni parkovi R. Hrvatske
Društveno-geografske odlike R. Hrvatske	• Stanovništvo R. Hrvatske • Naselja R. Hrvatske
Gospodarske odlike R. Hrvatske	• Prirodni i društveno-geografski čimbenici razvoja gospodarstva R. Hrvatske • Sektori djelatnosti
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – GEOGRAFIJA KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 223: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 60
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Svjetska plemena	1. Istražiti nastanak plemena na određenim kontinentima 2. Navesti razlike u načinu života različitih plemena
Metropole svijeta	1. Istražiti svjetske metropole, uvidjeti njihovu važnost 2. Primjenjivati znanja iz svakodnevnog života u odabiru adekvatnih i potrebnih informacija pri izradi zadataka
Uži i širi zavičaj	1. Istražiti uži i širi zavičaj kroz analizu pojedinih dijelova naše domovine, kantona/županija... 2. Istraživati prirodne i društvene čimbenike za razvoj naše domovine 3. Objasniti potencijale koje naša domovina posjeduje
Sinteza gradiva gimnazije (rad na katalogu)	1. Samostalno odgovoriti na pitanja/zadatke iz gradiva koje se polaže na maturi 2. Primijeniti usvojena znanja potrebna za uspješan nastavak školovanja i početak profesionalne karijere

Tablica 224: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Svjetska plemena	10
Metropole svijeta	15
Uži i širi zavičaj	15
Sinteza gradiva gimnazije (rad na katalogu)	20
Broj sati godišnje:	60

Tablica 225: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Svjetska plemena	• Afrička plemena • Australijska plemena • Američka plemena • Azijska plemena
Metropole svijeta	• Metropole Azije • Metropole Amerike • Metropole Europe • Metropole Afrike • Metropole Australije
Uži i širi zavičaj	• Federacija BiH • Republika Srpska • Distrikt Brčko
Sinteza gradiva gimnazije	• Rad na katalogu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Učenje i poučavanje treba biti u znaku aktivnoga učenja koje omogućuje razvijanje geografskih, metodičkih, komunikacijskih i socijalnih kompetencija učenika. Učenicima su na raspolaganju različiti izvori znanja i tehnologija kako bi ih učili svrhovito odabrati i prikladno koristiti. Stare postulate *slušaj, pamti, ponovi* treba zamijeniti postulatima *istraži, promisli, stvori nešto novo*.

U učenju geografije koriste se udžbenici, atlas, globus, radna bilježnica te brojni analogni i digitalni materijali i izvori. Vizualizacijom geografskih sadržaja putem korištenja geografskih karata, atlasa, modela, uređaja, grafičkih i slikovnih materijala, sadržaja i alata u elektroničkom obliku nastoji se pasivno slušanje dopuniti istraživanjem, promišljanjem i stvaranjem nečega novog.

Okruženje poučavanja geografije treba biti sigurno, ugodno i poticajno, jer je objekt istraživanja prostor, bilo da se odvija u učionici ili na terenu. Učionica geografije treba biti funkcionalno opremljena nastavnim pomagalicama, sredstvima i računalima sa softverskim programima koji omogućuju implementaciju geografskog informativnog sistema (GIS-a) i koja su spojena na internet. Terenska nastava se odvija izvan škole ili u krugu škole ako postoji geografska promatračnica i meteorološka kućica.

Školska knjižnica je servis koji omogućuje kreativnu suradnju učenika, knjižničara i predmetnog nastavnika.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Geografija je znanost koja se sastoji od dva dijela - povezuje prirodna i društvena područja znanosti. Ona doprinosi razvoju generičkih kompetencija u odgojno-obrazovnim područjima, međupredmetnim temama i nastavnim predmetima, što je vidljivo u odgojno-obrazovnim ciljevima, ishodima i sadržajima učenja i poučavanja nastavnog predmeta Geografija. Korištenje IKT-a i suvremenih kartografskih alata doprinosi razvoju informacijske i digitalne pismenosti. Sadržajima fizičke i društvene geografije te njihovom povezanošću Geografija pridonosi razvoju kritičkoga

mišljenja te osobnom i socijalnom razvoju učenika. Geografija ostvaruje povezanost sa svim područjima revidiranih nastavnih programa, što je čini jedinstvenim nastavnim predmetom.

Povijest: vrijeme kao proces na Zemlji i u svemiru - računanje vremena, povijesno i danas; nastanak prvih karata/mapa u starim civilizacijama; geološka razdoblja u povijesti zemlje; seizmologija; migracije kroz povijest; velika geografska otkrića; povezanost sastava stanovništva i povijesnih društvenih konflikata; razvoj gradova kroz prošlost; trgovina kao gospodarska djelatnost u prošlosti; povijesni razvoj Bosne i Hercegovine; nejednakost u gospodarskom razvoju zemalja kroz povijest; turizam u prošlosti i danas; prirodni i kulturni spomenici zavičaja.

Sociologija: strukture stanovništva - etnička, religijska, rasna, biološka...; svjetske integracije; multinacionalne kompanije svijeta.

Biologija: teorija velikog praska; vrste tálā; hidrosfera; ekologija i geoekologija; biogeografske odlike; poljoprivreda - čimbenici razvoja; zaštićena područja svijeta; biljne i životinjske vrste - raspored i uvjeti potrebni za rast i raspored biljnih i životinjskih vrsta.

Filozofija: induktivne i deduktivne metode spoznaje i geografsko mišljenje; logičke pogreške u geografskom zaključivanju; veza između filozofa i geografa.

Kemija: minerali i stijene; krški oblici reljefa; kemijski sastav atmosfere; industrija, rudarstvo – metali i nemetali.

Hrvatski jezik i književnost: svjetski jezici; opisivanje velikih geografskih otkrića; opisivanje geografskih termina koji su spominju u lektirama.

Matematika i Fizika: kartografija; odnos veličina u prirodi i na geografskoj karti; izračunavanje srednjih dnevnih, tjednih, mjesečnih i godišnjih temperatura zraka; mjerenja klimatoloških i vremenskih elemenata.

Umjetnost: izrada grafičkih prikaza i tematskih karata.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U nastavi Geografije, kao i u drugim predmetima, prikupljaju se informacije o postignućima učenika kroz kontrolne zadatke, kviz-testove, testove objektivnog tipa, eseje, samostalne učeničke referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni kontakt u nastavi, ali i kroz dodatne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Pisane provjere provode se periodično, nakon svake veće ili više manjih nastavnih cjelina. Napredak se bilježi u pedagoškoj dokumentaciji i u osobnim zabilježkama nastavnika.

Praćenje i vrednovanje se od I. do IV. razreda organizira tako da se sve manje kontaktira s roditeljima kako se povećava uzrast učenika, a povećava se uključivanje učenika u ovaj proces. Roditelji moraju imati mogućnost transparentnog uvida u postignuća i vrijeme u kojem će ostvariti svoju potrebu za kontaktom s nastavnikom. Tako se kontrola nad postignućima premješta s roditeljske izvanjske na učeničku unutarnju (samo)kontrolu, a posluš pretvara u odgovornost. Elementi vrednovanja i ocjenjivanja u nastavnom predmetu Geografija u svim ciklusima su: geografska znanja, geografsko istraživanje i vještine te kartografska pismenost.

Zaključna ocjena se određuje na osnovu odgojno-obrazovnih ishoda, uz uvažavanje pokazatelja o učenikovu učenju i napredovanju koje treba kontinuirano bilježiti i obrazlagati, narativno i brojčano. Uz zaključnu ocjenu u predmetu nastavnik daje procjenu generičkih kompetencija u predmetu: odgovornost, samostalnost i samoinicijativnost te komunikacija i suradnja.

Tablica 226: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
GEOGRAFIJA
ZVANJE
• Profesor/profesora geografije   • Profesor/profesora geografije i drugog nastavnog predmeta gdje je geografija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent   • Dipl. inženjer/inženjerka geografije   • Dipl. geograf/geografkinja   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

SOCIOLOGIJA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Manuela Čulum, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Marina Heraković, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Zorana Krstičević Mravak, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Vlatko Malbašić, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Žaklina Vrbić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

11. SOCIOLOGIJA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Sociologija** izučava se u trećem razredu gimnazije kao obvezni predmet Društvenog područja.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi sociologije ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- doprinos razvoju kompletne ličnosti/osobnosti učenika (u obrazovnom i odgojnom smislu)
- upoznavanje osnovnih pojmovima sociologije te osnovnih sadržaja socioloških teorija i metoda-tehnika sociološkog istraživanja
- razumijevanje značaja obitelji, osnova nastanka i značaja razvoja čovjeka i društva te uočavanje odnosa prirode i čovjeka u tehnološkom društvu kao i razumijevanje suvremenih društvenih problema
- upoznavanje i povezivanje sa strukturama i organizacijom društva, stjecanje predstave o osnovama funkcioniranja društvenih sustava, shvaćanje uloge i osobina društvenih grupa i političkih zajednica, društveno raslojavanje i principi populacijske politike
- shvaćanje značaja kulture i civilizacije te upoznavanje vrsta kulturnih značenja i perspektiva razvoja suvremenog društva
- osposobljavanje učenika za samoinicijativno i samostalno istraživanje kroz razvoj kritičkog mišljenja
- razvoj društvene svijesti i njegovanje odgovornog odnosa prema osobnom društvenom angažmanu.

Sadržaj nastave sociologije obuhvaća osnovne sociološke pojmove te sociološke pristupe religiji, politici, ekonomiji i komunikaciji. Sadržaj je prilagođen gimnazijskom usmjerenju učenika, a realizira se tijekom trećeg razreda i kroz jedan sat tjedno. Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uza Sociologiju) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za treći razred definirani su ishodi učenja za predmet Sociologija, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o sociološkim propitivanjima. Definirane su **četiri vještine usmjerene na razvoj sociološkog mišljenja**:

1. **Socio-građanske kompetencije** – omogućuju učeniku da kroz upoznavanje sa sadržajima sociologije otkrije svoje mjesto u društvu te da istraži odnose među društvima i razvoj vještina bitnih za građansku demokraciju.

2. **Vještine razumijevanja razvoja društva** – potpomažu uočavanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa, odnosno uporabe ranije naučenog ili iskustva na kasnije učenje i ponašanje, analizu, zaključivanje i vrednovanje.
3. **Vještine analize i interpretacije socioloških struktura i procesa** – daju važnost razumijevanja razvoja društva i njegov utjecaj na sadašnje društvo, poučavanje važnosti ljudskih interesa i namjera, vrednovanje načina na koji su namjere bile ostvarivane.
4. **Vještine sociološkog istraživanja** – uvjet su za otkrivanje šireg konteksta od udžbeničkog, motiviraju učenika za rad, samostalno istraživanje kroz ankete, intervjue (moderni sociološki problemi, suvremena stremljenja sociologije, promjene društva uslijed tehnoloških promjena i sl.); istraživanje počinje formulacijom problema, stvaranjem projekta, postavljanjem hipoteza, opredjeljenjem za načine otkrivanja i interpretiranja podataka, razvija kritičko mišljenje i kreativnost te samopouzdanje.

Za III. razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Sociologije u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 227: Sociologija – broj sati za III. razred prema tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET SOCIOLOGIJA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
III.	1	35

III. RAZRED – SOCIOLOGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 228: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Uvod u sociologiju		1. Uočiti temeljne elemente definicije 2. Interpretirati povijesni razvoj sociologije (osnivači) 3. Pronalaziti vezu između teorijskih perspektiva, osnivača i pojmova	
Osnovni pojmovi u sociologiji		1. Navoditi značajke i razlikovati sociološke termine društvene grupe, identiteta i stratifikacije 2. Objašnjavati povezanost društvene grupe, identiteta i stratifikacije 3. Zauzimati se za svoje stajalište argumentacijom	
Sociološki pristup religiji i obitelji		1. Prepoznati sociološki pristup religiji i određenje religije, tipove obitelji i funkcije obitelji 2. Objašnjavati društvenu zajednicu, brak i obitelj u sociološkom kontekstu 3. Povezivati i vrednovati probleme s kojima se susreće suvremena obitelj	
Politika i ekonomija		1. Razlikovati pojmove moći i vlasti, naroda i nacije, tipove političkih poredaka, oblike državnih organa 2. Obrazlagati načine funkcioniranja političkih stranaka te značaj ideologije, kapitalizma, industrijalizacije i globalizma 3. Vrednovati povezanost sociologije, politike i ekonomije i uspoređivati ih sa suvremenim društvom	
Metode – istraživačke tehnike u sociologiji		1. Prepoznati istraživačke tehnike 2. Objasniti praktičnu primjenu istraživačkih tehnika na konkretnom primjeru 3. Tumačiti značajke ankete, intervjua, eksperimenta... 4. Kreirati jednu od metoda - istraživačkih tehnika	
Komunikacija		1. Identificirati značaj i oblike komunikacije i kolektivnog ponašanja 2. Primjenjivati oblike komunikacije 3. Vrednovati oblike i primjere kolektivnog ponašanja	

Tablica 229: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u sociologiju	4
Osnovni pojmovi u sociologiji	5
Sociološki pristup religiji	6
Politika i ekonomija	9
Metode - istraživačke tehnike u sociologiji	6
Komunikacija	5
Broj sati godišnje:	35

Tablica 230: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u sociologiju	• Pojam sociologije i povijesni razvoj sociologije kao znanosti • Osnivači sociologije: Saint Simon i Auguste Comte • Suvremene teorijske perspektive
Osnovni pojmovi u sociologiji	• Osnovni pojmovi u sociologiji: društvene grupe i društvena struktura • Oblikovanje socijalnog identiteta • Društvena stratifikacija • Socijalizacija, tipovi socijalizacije
Sociološki pristup religiji	• Sociološko određenje religije • Što je obitelj? • Oblici i funkcije obitelji • Suvremena obitelj - promjene i problemi • Brak i alternativni stilovi življenja
Politika i ekonomija	• Moć i vlast • Država i društvo • Država - organizacija vlasti (Max Weber) • Narod i nacija • Tipovi političkih poredaka • Političke stranke • Ideologija i funkcija ideologije • Kapitalizam i industrijalizam • Globalizacija
Metode - istraživačke tehnike u sociologiji	• Anketa • Intervju • Eksperiment • Sociometrija • Analiza sadržaja
Komunikacija	• Verbalna i neverbalna komunikacija • Kolektivno ponašanje: glasine, moda, pomama
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Svaki predmetni nastavnik zasebno utvrđuje omjer obrade novog sadržaja i utvrđivanja gradiva primjenjujući načelo odgovorne autonomije u nastavnom radu, načelo primjerenosti načina rada mogućnostima i potrebama učenika te načelo dinamičke komunikacije s analognim i digitalnim izvorima znanja. Na temelju odgovorne autonomije, imajući u vidu ciljeve obrazovanja Sustava i ishode učenja, nastavnici zasebno pristupaju kreativnom mikroplaniranju svakoga nastavnog sata. Iz programskih cjelina biraju se teme koje za određeni razredni odjel u jednoj školskoj godini omogućavaju dosezanje ishoda učenja. Važno je, na primjer, da programska cjelina bude realizirana u predviđenom broju sati, ali da se navedene teme realiziraju fleksibilno, ne nužno prema matrici „jedan nastavni sat - jedna tema“. Ova fleksibilnost daje nastavniku više slobode u realizaciji, više usmjerenosti na učenikove potrebe i veće mogućnosti za istraživanje u nastavi. Nastavnik odabire teme *imajući na umu ishode učenja*, a ne količinu realiziranog gradiva. Prvi nastavni sat posvećen je davanju uvodnih informacija učenicima o načinu učenja, nastavnikovu stilu poučavanja, predmetu (njegovu opsegu i sadržaju za određeni razred) te ciljevima i ishodima učenja. Važno je pojasniti

učenicima da su ciljevi definirani na razini institucije (Ministarstvo, Sustav katoličkih škola za Europu, škola) i za njih je odgovoran nastavnik (svojim planiranjem, pripremanjem, realiziranjem nastave), dok su ishodi učenja odgovornost koju nastavnici i učenici dijele. Aktivno učenje sociologije događa se u opuštenom i kreativnom ozračju ispunjenom povjerenjem. Povjerenje omogućava neometani govor svakog sudionika u nastavnom procesu, a sloboda govora potiče razvoj kritičkog mišljenja. Posebno važno nastavničko umijeće u izgradnji povjerenja je umijeće vrednovanja izrečenog bez omalovažavanja govornika. Poticanje samostalnog učeničkog istraživanja sociologije te odgovorna uporaba digitalnih dokumenata u formi hiperteksta omogućava ostvarivanje rezultata.

Metode poput usmenog izlaganja, razgovora, diskusije, demonstracije kroz individualni ili grupni oblik rada, audio-vizualne prezentacije i sve druge metode dostupne iskustvu nastavnika primjenjuju se u skladu s fenomenom proučavanja i poučavanja. Učenik je nositelj, a nastavnik voditelj aktivnosti. Omogućen pristup digitalnim sadržajima i suvremenim tehničkim pomagalicama (laptop, tablet, računalo, mobitel) treba biti potican u nastavne svrhe čime se doprinosi nastavnoj komunikaciji s hipertekstom, učenici se odgajaju za odgovornu primjenu medija, a nastavnici izlaze iz uloge centra čiji se narativ ne smije prekidati. Udžbenici i analogni pisani tekstovi i dalje ostaju u uporabi. Školska knjižnica postaje prostor susretanja u stjecanju znanja, a knjižničar voditelj kroz pretragu ključnih pojmova i tekstova koji pomažu samostalnom učeničkom radu pod nadzorom nastavnika.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Sociologija je, i kao znanstvena disciplina i kao nastavni predmet, povezana s predmetima koji se izučavaju u gimnaziji. Vidjeti korelaciju s drugim predmetima prvi je korak u povezivanju znanja, a ishod takvog učenja je sinteza naučenog iz raznih predmeta u jednu cjelinu. Gradivo se fleksibilno povezuje, s obzirom na kontekst u kojemu se obrazovanje odvija u jednoj školskoj godini. Korelirati predmete znači odabrati na kojoj se vezi želi posebno raditi. Pritom je iznimno važno da nastavnici definiraju pojam međusobnog partnerstva i suradnje u ovom povezivanju i da imaju predodžbu istraživanja u nastavi koje se time uvodi u obrazovanje. Teme koje mogu pomoći povezivanju Sociologije i drugih predmeta ovdje se navode kao početne ideje. Lista je otvorena za dopunu kreativnim idejama svakog nastavnika ili učenika.

Hrvatski jezik i književnost: književnost i društvo; socijalna lirika pjesma, socijalni roman; prikaz društva kroz djela nastala u epohama (društvene grupe i struktura, obitelj, politički poredci, industrijalizam, komunikacija); Homer: „Ilijada” – „Ahilejev štit” – prikaz društva antičke grčke; Sofoklo: „Antigona” i „Kralj Edip” - pitanja obitelji i političkog poretka; Boccaccio: „Dekameron” – Uvod – prikaz društva u Firenzi za vrijeme kuge; djela realizma – društvene grupe, identitet i stratifikacija (Balzac: „Otac Goriot”); antidrama – verbalna i neverbalna komunikacija; diskurzivni književni rod – esej; jezik i govor (komunikacija); povijest jezika; usmeno i pisano izražavanje.

Informatika: uporaba suvremenih tehničkih pomagala; spremanje i izvođenje prezentacija.

Povijest i Geografija: socijalizacija djece u kraljevskoj obitelji u 19. i 20. st.; sociološko poimanje religije i njen povijesni razvoj; brak kao alat u ostvarivanju monarhističkih interesa i sociološko poimanje suvremenih alternativnih partnerskih zajednica; stanovništvo na Zemlji; globalno gospodarstvo (globalizacija i ekologija); Europska unija; intervju kao metoda istraživanja i spoznavanja povijesti.

Filozofija i logika: osnivači sociologije; društvo, politički poredak; etičke teorije i pitanja, moć, pravednost, sloboda, odgovornost, mediji; pitanja znanstvene metode, pouzdanost znanstvenih istina.

Psihologija i pedagogija: socijalna psihologija; metode istraživanja; razvojna psihologija; stilovi odgoja.

Vjeronauk – Etika i moral – Povijest religija: pitanja o razumijevanju društva; brak i zajedništvo; mladi u traganju za identitetom; društvena pravednost; etički problemi, autonomna i heteronomna etika; antičke religije, židovstvo, kršćanstvo i islam.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U nastavi Sociologije prikupljaju se informacije o postignućima učenika kroz testove objektivnog tipa, esej-testove, samostalne učeničke referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni kontakt u nastavi. Vrednovanje naučenoga se temelji na učenikovo samostalnosti i odgovornosti te odnosu prema radu. U svrhu vrednovanja prate se aktivnosti tijekom individualnoga rada i rada u skupinama te druge vrste učeničkih aktivnosti koje neposredno pokazuju usvojenost ishoda. Ocjenjivanje može biti formativno i sumativno. Praćenje i vrednovanje se u III. razredu organizira tako da se povećava uključivanje učenika u ovaj proces. Roditelji moraju imati mogućnost transparentnog uvida u postignuća i vrijeme u kojemu će ostvariti svoju potrebu za kontaktom s nastavnikom. Tako se kontrola nad postignućima premješta s roditeljske izvanjske na učeničku unutarnju (samo)kontrolu, a posluš pretvara u odgovornost.

Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period (propisani broj testova objektivnog tipa ili eseja-testova, samostalnih učeničkih radova, izlaganja). Zaključivanje ocjena obavlja se izračunom srednje ocjene ili moda, odnosno najčešće ocjene tijekom jednog perioda. Važno je da ocjenjivanje bude ujednačeno za sve učenike i da učenici i roditelji imaju jasnu predstavu o načinu ocjenjivanja i očekivanjima nastavnika.

Tablica 231: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA

SOCIOLOGIJA

ZVANJE

- Profesor/profesorica sociologije
- Profesor/profesorica sociologije i drugog nastavnog predmeta gdje je sociologija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent
- Profesor/profesorica filozofije
- Profesor/profesorica filozofije i drugog nastavnog predmeta gdje je filozofija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent
- Dipl. sociolog/sociologinja
- Dipl. teolog/teologinja
- Magistar/magistra teologije
- Magistar/magistra struke

STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)

- VII./1 stupanj stručne spreme

CIKLUS (ZA BOLONJSKI)

- I. ciklus studija (240 ECTS bodova)
- II. ciklus studija (300 ECTS bodova)

NAPOMENA:

Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, **obvezna** je ove ispite položiti.

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

FILOZOFIJA I LOGIKA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Manuela Čulum, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Marina Heraković, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Žaklina Vrbić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

14. FILOZOFIJA I LOGIKA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Filozofija i logika** izučava se u četvrtom razredu gimnazije kao obvezni predmet Društvenog područja.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Filozofije i logike ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- osposobljavanje učenika za kritičko i pragmatičko promišljanje
- razvijanje svijesti o suvremenim intelektualnim, moralnim i društvenim vrijednostima u usporedbi s povijesnim razvojem filozofske misli
- izgrađivanje svijesti o kritičkom pristupu osobnim stavovima
- razvijanje vlastitoga identiteta bez potrebe narušavanja identiteta drugoga i drugačijega
- izgrađivanje racionalne kritičke svijesti učenika na osnovi tematiziranja i promišljanja izvornih tekstova
- osposobljavanje za argumentacijski vođenu raspravu
- izgrađivanje načela valjanog mišljenja o različitim teorijama te pravilnoga iskazivanja misli
- upoznavanje učenika s oblicima misli i oblicima mišljenja kao uvjeta upoznavanja osnovnih procesa spoznaje i njihove funkcije na područjima pojedinačnih znanosti.

Sadržaj nastave predmeta Filozofije i logike obuhvaća dva znanstvena područja - filozofiju i logiku. Sadržaj je prilagođen gimnazijskom usmjerenju učenika, a realizira se tijekom četvrtog razreda i to kroz dva sata tjedno. Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Filozofiju i logiku) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za četvrti razred definirani su ishodi učenja za predmet Filozofija i logika, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja, od oba područja, koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o filozofskim i logičkim propitivanjima. Definirane su **četiri vještine usmjerene na razvoj filozofskog i logičkog mišljenja**:

1. **Vještine kronološkog mišljenja** - omogućuju učeniku da otkrije vremensku strukturu ljudske misli i da istraži odnose među filozofskim sustavima i objasni povijesni okvir razvoja filozofskih mišljenja i kauzalnosti, tj. povezanost između filozofskih disciplina.
2. **Vještine razumijevanja filozofskih disciplina** - omogućuju uočavanja promjena u povijesnom slijedu razvoja misli u pojedinim disciplinama - gnoseološko određenje granica spoznaje, ontološka razmatranja bitka, etička učenja u usporedbi s normativima i vrijednostima današnjice.

3. **Vještine analize i interpretacije filozofskog teksta i logičkih iskaza** - naglašavaju važnost razumijevanja filozofskih tekstova te načina oblikovanja logičkih iskaza u cilju jasne i jednoznačne komunikacije.
4. **Vještine analize vrijednosnih filozofskih tema i razumijevanje logičkih struktura** - jesu vještine bitne za razvoj kritičke svijesti i argumentacijski vođenog razgovora.

Za IV. razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati, broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Filozofije i logike u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 232: Filozofija i logika – broj sati za IV. razred prema tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET FILOZOFIJA I LOGIKA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
IV.	2	60

IV. RAZRED – FILOZOFIJA I LOGIKA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 233: Ishodi učenja, IV. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Filozofija – antika	1. Prepoznati, razlikovati i upotrebljavati temeljnu filozofsku terminologiju i filozofske discipline 2. Objasniti učenja prema razdobljima i filozofima 3. Prepoznati filozofska učenja u tekstovima		
Filozofija srednjeg vijeka	1. Prepoznati odnos razuma i vjere, vjere i uma 2. Objasniti učenja kršćanske filozofije 3. Analizirati i usporediti religijske i nereligijske svjetonazore (ontologija, filozofija politike, gnoseologija)		
Filozofija u novome vijeku	1. Imenovati i usporediti probleme i autore racionalizma i empirizma te ideje prosvjetiteljstva 2. Prepoznati vezu među stavovima racionalizma i empirizma unutar filozofskih disciplina (gnoseologija, metafizika) 3. Analizirati i preispitati filozofska učenja koristeći filozofske tekstove		
Klasični njemački idealizam	1. Opisati, analizirati i povezati problematiku novovjekovne filozofije i filozofije klasičnog njemačkog idealizma 2. Objasniti učenja idealizma 3. Usporediti učenja filozofa klasičnog njemačkog idealizma		
Suvremene filozofije	1. Objasniti različita etička i egzistencijalna pitanja 2. Procijeniti pitanja suvremene filozofije povezanih s vremenom i kulturom 3. Procijeniti filozofska učenja koristeći filozofske tekstove		
Uvod u logiku	1. Razlučiti problematiku logike u odnosu na proces mišljenja 2. Objasniti vezu između logičkog mišljenja i mišljenja uopće		
Oblici misli	1. Identificirati ključne logičke pojmove i odnose 2. Klasificirati ključne logičke pojmove i odnose 3. Vrednovati ključne logičke primjere i argumentacije 4. Procijeniti osnovne logičke postupke i ispitivanje svojstava oblika misli		
Metode spoznaje	1. Obrazlagati metode spoznaje i pogreške 2. Primijeniti i procijeniti valjanost deduktivnog i induktivnog zaključka 3. Kreirati vlastite primjere pomoću induktivne i deduktivne metode		

Tablica 234: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Filozofija – antika	12
Filozofija srednjeg vijeka	4
Filozofija u novome vijeku	9
Klasični njemački idealizam	5
Suvremena filozofija	4
Uvod u logiku	3
Oblici misli	17
Metode spoznaje	6
Broj sati godišnje:	60

Tablica 235: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Filozofija – antika	- Pojam i izvor filozofije; filozofija nasuprot mitu - Pitanje o bitku bića (Tales, Anaksimenes, Anaksimander) - Pojam prirode i jedinstva svijeta, hilezoizam (Miletska, pitagorejska škola, Heraklit); panteističko gledište (Elejska škola), atomisti, pojam promjene (Heraklit i Parmenid) - Čovjek kao središte problema (antropološka problematika, antropološki zaokret); koncept spoznajnog i etičkog relativizma (sofisti); pojam znanja, vrline i vrijednosti (Sokrat, kirenska i kenička škola) - Platon – ideja idealne države (ideja države – ideja pravednosti, idealizam); Platonov spoznajni problem (početak dijalektike) - Aristotel – realistički pristup ontološkom problemu i kritici Platonova dualizama (Aristotel), pojam hilemorfizma (tvar i oblik), Aristotelov spoznajni problem (prva i druga supstancija), etika i politika (Aristotel) - Etičko razdoblje (stoicizam, epikurejska škola, skepticizam); neoplatonizam
Filozofija srednjeg vijeka	- Srednjovjekovno sagledavanje odnosa <i>fides et ratio</i> - Kršćanska filozofija (Aurelije Augustin – voluntarizam, De civitate Dei, Patristika) - Odnos vjere i uma (Ivan Skot Eriugena, Anselmov ontološko dokaz, Abelard) - Problem univerzalija - Islamska filozofija (središnji problem islamske filozofije, Kur'an kao izvor filozofskih koncepcija)
Filozofija u novome vijeku	- Racionalizam – Descartes, Spinoza, Leibniz (metodička sumnja, supstancija, urođene ideje; causa sui; Leibnizova monada; prestabilirana harmonija, vrste zla) - Empirizam – kritika urođenih ideja; primarna i sekundarna kakvoća; stupnjevi spoznaje; utemeljenje empirizma; Humeovo pitanje uzročnosti, skepticizam - Prosvjetiteljstvo – vjera i um; društveni ugovor; filozofija odgoja; pojam prirodne religije

Klasični njemački idealizam	• Immanuel Kant – spoznajni problem; problem subjekt – objekt; kopernikanski obrat; kategorički imperativ; pojam stvari o sebi • Značajke suvremene filozofije; voluntarizam (Schopenhauer); pojam čina i činjenice (Fichte) • Filozofija identiteta; estetički panteizam (Schelling) • Hegel – apsolutni idealizam; panlogizam i dijalektika; pojam apsolutnog duha
Suvremena filozofija	• Problem egzistencije – egzistencijalizam (Jaspers, Kierkegaard), egzistencijalizam i humanizam (Sartre) • Fenomenologija kao znanost o bitima (Husserl); autentična i neautentična egzistencija (Heidegger); filozofija života (Bergson)
Uvod u logiku	• Definicija logike, usporedba logičkog mišljenja i jezika...
Oblici misli	• Pojam i teorije o pojmu (sadržaj, opseg i doseg pojma) • Vrste pojmova • Odnosi među pojmovima • Metode stvaranja i ekspliciranje pojma (analiza, sinteza, apstrakcija, generalizacija, specijalizacija; definicija, elementi i podjela definicija; divizija (vrste divizija, podjela, osobitosti divizije) • Sud – teorije suda • Vrste sudova • Odnosi među sudovima • Logički kvadrat • Bit i podjela zaključaka • Tradicionalna i suvremena podjela zaključaka • Logičke i opće pogreške u zaključku • Vrste logičkih i općih pogrešaka
Metode spoznaje	• Induktivne metode spoznaje (pogreške u indukciji; značenje induktivnog postupak; Millove induktivne metode) • Deduktivne metode spoznaje (Općenito o deduktivnoj metodi; Pomoćne i posebne metode u dedukciji; Deduktivni zaključak)
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Svaki predmetni nastavnik zasebno utvrđuje omjer obrade novog sadržaja i utvrđivanja gradiva primjenjujući načelo odgovorne autonomije u nastavnom radu, načelo primjerenosti načina rada mogućnostima i potrebama učenika te načelo dinamičke komunikacije s analognim i digitalnim izvorima znanja. Na temelju odgovorne autonomije, imajući u vidu ciljeve obrazovanja Sustava i ishode učenja, nastavnici zasebno pristupaju kreativnom mikroplaniranju svakog nastavnog sata.

Iz programskih cjelina biraju se teme koje za određeni razredni odjel u jednoj školskoj godini omogućuju dosezanje ishoda učenja. Važno je, na primjer, da programska cjelina bude realizirana u predviđenom broju sati, ali da se navedene teme realiziraju fleksibilno, ne nužno prema matrici „jedan nastavni sat - jedna tema“. Ova fleksibilnost daje nastavniku više slobode u realizaciji, više usmjerenosti na učenikove potrebe i veće mogućnosti za istraživanje u nastavi. Nastavnik odabire teme *imajući na umu ishode učenja*, a ne količinu realiziranog gradiva.

Prvi nastavni sat posvećen je davanju uvodnih informacija učenicima o načinu učenja, nastavnikovu stilu poučavanja, predmetu (njegovom obimu i sadržaju za određeni razred) te ciljevima i ishodima učenja. Važno je pojasniti učenicima da su ciljevi definirani na razini institucije (Ministarstvo, Sustav katoličkih škola za Europu, škola) i za njih je odgovoran nastavnik (svojim planiranjem, pripremanjem, realiziranjem nastave), dok su ishodi učenja odgovornost koju nastavnici i učenici dijele.

Filozofija i logika kao nastavni predmet za svrhu ima razvijanje i poticanje misaonosti o sebi i svijetu oko sebe. Učenicima će se, kroza sustavan i logički utemeljen dijalog povijesnog pregleda svjetonazora i filozofskih mišljenja, pomoći u razumijevanju i oblikovanju njihovih svjetonazora. Nastava Filozofije i logike omogućuje učenicima znanje i kompetencije te usavršavanje sposobnosti oblikovanja misli, mišljenja i govora pomoću logičkih metoda koje pomažu ispravnom zaključivanju i spoznaji. Svaki nastavnik mora znati da se praktična uporaba znanja (primjena) ne može mjeriti testovima znanja ili kontrolnim radovima.

Aktivno učenje filozofije i logike događa se u opuštenom i kreativnom ozračju, ispunjenom povjerenjem. Povjerenje omogućava neometani govor svakog sudionika u nastavnom procesu, a sloboda govora potiče razvoj kritičkog mišljenja. Posebno važno nastavničko umijeće u izgradnji povjerenja je umijeće vrednovanja izrečenog bez omalovažavanja govornika. Poticanje samostalnog učeničkog istraživanja te odgovorna uporaba digitalnih dokumenata u formi hiperteksta omogućava ostvarivanje rezultata.

Metode poput usmenog izlaganja, razgovora, diskusije, demonstracije kroz individualni ili grupni oblik rada, audio-vizualne prezentacije i sve druge metode dostupne iskustvu nastavnika primjenjuju se u skladu s fenomenom proučavanja i poučavanja. Učenik je nositelj, a nastavnik voditelj aktivnosti. Omogućen pristup digitalnim sadržajima i suvremenim tehničkim pomagalicama (laptop, tablet, računalo, mobitel) treba biti potican u nastavne svrhe čime se pridonosi nastavnoj komunikaciji s hipertekstom, učenici se odgajaju za odgovornu primjenu medija, a nastavnici izlaze iz uloge centra čiji se narativ ne smije prekidati. Udžbenici i analogni pisani tekstovi i dalje ostaju u uporabi. Školska knjižnica postaje prostor susretanja u stjecanju znanja, a knjižničar voditelj kroz pretragu ključnih pojmova i tekstova koji pomažu samostalnom učeničkom radu pod nadzorom nastavnika.

Posebnu pažnju treba posvetiti izboru nastavnih metoda primjerenih nastavi Logike. Nastavu Logike valja koncipirati i provoditi tako da učenici logička pravila upoznaju i njima ovladaju. Primjeri u udžbenicima samo su temelj na kojem nastavnik gradi osnovnu strukturu nastavne predmetne građe.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Filozofija i logika je i kao humanistička i znanstvena disciplina i kao nastavni predmet povezana s predmetima koji se izučavaju u gimnaziji. Vidjeti korelaciju s drugim predmetima prvi je korak u povezivanju znanja, a ishod takvog učenja je sinteza naučenog iz raznih predmeta u jednu cjelinu. Gradivo se fleksibilno povezuje, s obzirom na kontekst u kojem se obrazovanje odvija u jednoj školskoj godini. Koreliranje s drugim predmetima upućuje na odabir područja na kojima se treba posebno raditi. Pritom je iznimno važno da nastavnici definiraju pojam međusobne suradnje kako bi imali predodžbu istraživanja u nastavi.

Teme koje mogu pomoći povezivanju Filozofije i logike i drugih predmeta ovdje se navode kao početne ideje. Popis je otvoren za dopunu kreativnim idejama svakog nastavnika ili učenika.

Hrvatski jezik i književnost: filozofska analiza književnog djela; misaona pjesma, filozofski roman; pitanja o čovjeku, identitetu, egzistenciji; humanizam i renesansa; prosvjetiteljstvo; romantizam – Schelling; egzistencijalizam (Camus, Sartre); antidrama - egzistencijalna pitanja (Brecht, Ionesco, Beckett); diskurzivni književni rod – esej; jezik i govor (komunikacija), odnos jezika i mišljenja; analiza logičke strukture tekstova različitih funkcionalnih stilova, svakodnevni jezik i jezik logike; usmeno i pisano izražavanje.

Informatika: uporaba suvremenih tehničkih pomagala; izrada prezentacija; utjecaj razvoja informatičkih znanosti i tehnologije; logički sklopovi (tablice istinitosti).

Povijest i Geografija: život i kultura starih Grka i Rimljana (mitologija, razvoj znanosti i umjetnosti); Zemlja u svemiru i Sunčevu sustavu; Europa u srednjem vijeku - povijesni događaji i utjecaj na svijest ljudi; razdoblje velikih geografskih otkrića - humanizam, renesansa, protestantizam; Prvi i Drugi svjetski rat - stanje svijesti.

Fizika – Kemija – Biologija: filozofska pitanja o nastanku kozmosa, uzrocima svega postojećeg; filozofsko razumijevanje koncepata vremena i prostora i usporedba s modernim znanstvenim razumijevanjem; kopernikanski obrat, Newtonova fizika i Einsteinova teorija relativiteta - utjecaj na razvoj filozofskog mišljenja; atom, elementi; etičke implikacije prirodosnanstvenih istraživanja.

Psihologija i pedagogija: povijest psihologije; pojam i priroda mišljenja; čimbenici odgoja; pitanja identiteta, ličnosti, roda; znanstvenoistraživačka oblast; povezanost s kognitivnom oblasti.

Matematika: indukcija, dedukcija, istinosne tablice.

Vjeronauk – Etika i moral – Povijest religija: pitanja o razumijevanju svijeta, njegovom nastanku i sl.; povijesni pregled etičkih učenja; ontološka rasprava o Bogu, Aristotelov koncept Boga nasuprot teološkom, teodiceja itd.; etički problemi, autonomna i heteronomna etika; nagon, osjećaji i um - nagonsko reagiranje - umno samosvladavanje; moralna dimenzija života; antičke religije, židovstvo, kršćanstvo i islam.

Sociologija: društvo, politički poredak; etičke teorije i pitanja, moć, pravednost, sloboda, odgovornost, mediji; osnivači sociologije.

Likovna umjetnosti i Glazbena umjetnosti: estetski problemi vrednovanja umjetničkog djela; pojam lijepog; formiranje estetskih sudova.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U nastavi Filozofije i logike, kao i u drugim predmetima, prikupljaju se informacije o postignućima učenika kroz testove objektivnog tipa, esej-testove, samostalne učeničke referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni kontakt u nastavi.

Vrednovanje naučenoga temelji se na učenikovoj samostalnosti i odgovornosti te odnosu prema radu. U svrhu vrednovanja prate se aktivnosti tijekom individualnoga rada i rada u skupinama te druge vrste učeničkih aktivnosti koje neposredno pokazuju usvojenost ishoda. Ocjenjivanje može biti formativno i sumativno. Praćenje i vrednovanje u učenju i poučavanju filozofije i logike temelji se na samoodgovornosti, samostalnosti, kritičnosti, suradnji i kvaliteti stečenoga znanja. Na razini kognitivnih ishoda učenik poznaje osnovne pojmove i odnose, razumije ih i u zadacima primjenjuje, analizira i sintetizira strukturu teksta te kritički vrednuje sadržaje. Afektivna razina omogućuje mu da prati i uoči važnost logike (zamjećivanje), sudjeluje u nastavi, zanima se za logiku (reagiranje),

prihvaća logička načela u svakodnevnome životu (kritičko vrednovanje), preuzima odgovornost jer uočava potrebu za sustavnim rješavanjem problema (organiziranje) te razvija samopoštovanje i toleranciju (karakterizacija osobnosti), a psihomotorna razina pak razvija spretnost u rješavanju zadataka, usmenom i pisanom izlaganju, raspravi.

Praćenje i vrednovanje organizira se u IV. razredu tako da se sve manje kontaktira s roditeljima kako se povećava uzrast učenika, a povećava se uključivanje učenika u ovaj proces. Roditelji moraju imati mogućnost transparentnog uvida u postignuća i vrijeme u kojemu će ostvariti svoju potrebu za kontaktom s nastavnikom. Tako se kontrola nad postignućima premješta s roditeljske izvanjske na učeničku unutarnju (samo)kontrolu, a posluš pretvara u odgovornost.

Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period (propisani broj testova objektivnog tipa ili eseja-testova, samostalnih učeničkih radova, izlaganja). Vrednovanje naučenoga temelji se na pismenoj i usmenoj provjeri znanja. Pismeni zadaci trebaju biti strukturirani od jednostavnih prema složenijima i zahtjevnijima. Usmena provjera treba biti drugačije strukturirana od pismenih zadataka, ali i pri usmenom ispitivanju treba pripaziti na razinu složenosti. Ocjenjivanje je kriterijsko jer počiva na postavljenim ishodima i zahtjevima, stoga se ne očekuje uobičajena distribucija ocjena u razredu. Osim tih elemenata vrednuju se učenikova samostalnost i odgovornost te odnos prema radu. U svrhu vrednovanja prate se aktivnosti tijekom individualnoga rada i rada u skupinama te druge vrste učeničkih aktivnosti koje neposredno pokazuju usvojenost ishoda. Važno je da ocjenjivanje bude ujednačeno za sve učenike i da učenici i roditelji imaju jasnu predstavu o načinu ocjenjivanja i očekivanjima nastavnika.

Tablica 236: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
FILOZOFIJA I LOGIKA	
ZVANJE	
• Profesor/profesorica filozofije • Profesor/profesorica filozofije i drugog nastavnog predmeta gdje je filozofija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Dipl. filozof/filozofkinja • Dipl. teolog/teologinja • Magistar/magistra teologije • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA:	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

PSIHOLOGIJA I PEDAGOGIJA

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Aleksandra Arsenijević Puhalo, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Marijana Baković-Mlačo, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Ivana Petrović, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Marina Pregernik, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Klaudija Ribić, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

Ivana Spajić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

15. PSIHOLOGIJA I PEDAGOGIJA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet Psihologija i pedagogija izučava se u trećem razredu gimnazije kao obvezni predmet Društvenog područja.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Psihologije i pedagogije ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- upoznavanje znanstveno utemeljene spoznaje o psihičkim procesima i ponašanjima u kontekstu bioloških, fizikalnih, socijalnih i kulturnih čimbenika
- poticanje i osnaživanje osobnog rasta i razvoja učenika koji će boljim uvidom u sebe i druge lakše usmjeravati svoje emocije, motivaciju, učenje i ponašanje
- pojašnjenje znanstveno utemeljenih spoznaja koje će pomoći učenicima u razvijanju kritičkog mišljenja i korištenju naučenog znanja u svakodnevnim situacijama
- primjenjivanje spoznaje iz psihologije i pedagogije u svakodnevnom životu kako bi poboljšali svoje funkcioniranje i odnose s drugim ljudima
- poticanje cjeloživotnog učenja kroz prizmu odgoja i obrazovanja budućih aktivnih članova društva koji će se zalagati za humanističke, etičke i moralne vrijednosti.

Sadržaj nastave Psihologije i pedagogije obuhvaća proučavanje psihičkih procesa i ponašanja, fizikalnih, bioloških i socijalnih učinaka koji djeluju na njih te istraživanje i analizu zakonitosti odgoja i obrazovanja. Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Psihologiju i pedagogiju) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za treći razred definirani su ishodi učenja za predmet Psihologija i pedagogija, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o psihičkim procesima i ponašanju, njihovim fizičkim, biološkim i socijalnim učincima te kroz istraživanje i analizu zakonitosti odgoja i obrazovanja. U trećem razredu definirane su **sljedeće vještine/kompetencije usmjerene na razvoj pojedinca u cjelini**:

1. **Razvoj kritičkog mišljenja** - omogućuje razumijevanje znanstvenih činjenica te razlikovanje objektivnih/znanstvenih činjenica od subjektivnih interpretacija. Omogućuje poticanje učenika na povezivanje nastavnih sadržaja s ljudskim vrijednostima i otkrivanje novih značenja naučenog gradiva.
2. **Razvoj stvaralačkog mišljenja** - omogućuje kreiranje novih i vlastitih ideja i rješenja problema koji učenicima mogu pomoći u različitim područjima svakodnevnog života.
3. **Razvoj vještina potrebnih za osobni rast i razvoj** - omogućuje spoznavanje bioloških, psiholoških, socioloških i fizioloških čimbenika koji utječu na rast i razvoj čovjeka te shvaćanje

jedinstvenosti, posebnosti i važnosti svakog ljudskog bića. Također omogućuje uvid u vlastito doživljavanje i ponašanje te stjecanje vještina/kompetencija i alata koje pružaju mogućnost rada na sebi.

4. **Razvoj socijalnih vještina** – pospješuje razvijanje socijalne percepcije kao polazne točke interakcije s drugima, upoznavanje socijalnih utjecaja i njihovih posljedica, preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje i shvaćanje posljedica toga ponašanja, poticanje prosocijalnih oblika ponašanja, volonterskog rada i duha zajedništva te promatranje društvenih pojava iz znanstveno-kritičkog ugla koji će smanjiti utjecaje i manipulaciju različitih subjekata.
5. **Razvoj kompetencija cjeloživotnog učenja** - potiče razvijanje svijesti o potrebama cjeloživotnog učenja i obrazovanja, omogućuje učeniku adekvatniju prilagodbu promjenjivim i neizvjesnim okolnostima te različitim potrebama i izazovima.

Za III. razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Psihologije i pedagogije u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 237: Psihologija i pedagogija – broj sati za III. razred prema tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET PSIHOLOGIJA I PEDAGOGIJA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
III.	2	70

III. RAZRED – PSIHOLOGIJA I PEDAGOGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 238: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Proučavanje znanstveno-istraživačkih činjenica i razvijanje kritičkog mišljenja	1. Analizirati osnovne korake znanstveno-istraživačkog procesa u području psihologije i pedagogije 2. Tumačiti psihologiju i pedagogiju kao empirijske znanstvene discipline 3. Procjenjivati pouzdanost i valjanost izvora znanstvenih informacija u skladu s kriterijima kritičkog mišljenja 4. Primijeniti principe znanstvenog mišljenja pri rješavanju problema iz svakodnevnog života i/ili školskog konteksta 5. Argumentirati vlastiti stav o društvenim ili obrazovnim temama na temelju znanstveno provjerenih činjenica		
Razvijanje samospoznaje	1. Prepoznati vlastite psihičke procese i ponašanja kao i procese odgoja i obrazovanja 2. Prepoznati vlastite jake i slabe strane 3. Demonstrirati samopouzdanje i razvoj osobnog identiteta kroz prizmu samoaktivnosti, poštivanja različitosti i uvažavanja		
Razvijanje svijesti o pojedincu u društvu	1. Opisati ulogu psihologije i pedagogije u razvoju društva i osobnom razvoju 2. Demonstrirati socijalne vještine kroz sudjelovanje u grupnim aktivnostima 3. Identificirati različite potrebe društva te aktivno djelovati u tim potrebama demonstrirajući pozitivan stav prema okolini		
Razumijevanje važnosti cjeloživotnog učenja i prilagodbe	1. Primijeniti znanje iz psihologije i pedagogije u cjeloživotnom učenju 2. Prepoznati potrebu za prilagodbom u različitim životnim situacijama 3. Demonstrirati otvorenost, radoznalost i želju za novim znanjima		

Tablica 239: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Psihologija: određenje i područja	4
Biološke osnove doživljavanja i ponašanja	4
Osjeti i percepcija	5
Pamćenje i učenje	5
Emocije i motivacija	5
Mišljenje, inteligencija i kreativnost	5
Razvojna psihologija	4
Ličnost i prilagodba	6
Socijalna psihologija	4
Psihologija rada	5
Pedagogija kao znanstvena disciplina	2
Čimbenici odgoja (područja realizacije)	5
Temeljna odgojna područja	4
Edukacijska pedagogija	3

Stilovi odgoja	2
Učenici kojima je potrebna dodatna podrška	7
Broj sati godišnje:	70

Tablica 240: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Psihologija: određenje i područja	- Definicija predmeta psihologije kao znanstvene discipline, uloga psihologa u društvu i životu - Povijest psihologije, grane i teorijski pravci - Metode i tehnike istraživanja u psihologiji - Razlika između znanstvenog i neznanstvenog pristupa ponašanju i doživljavanju - Glavna područja psihologije te dobrobit koju pojedinac i društvo ostvaruju djelovanjem i radom psihologa - Vježbe: eksperiment, anketa, studija slučaja i sl.
Biološke osnovne doživljavanja i ponašanja	- Živčani sustav: građa i podjela (neuron, sinapsa, neurotransmiteri, centralni i periferni sustav) - Funkcije pojedinih dijelova živčanog sustava i centri u mozgu - Periferni živčani sustav - Vegetativni živčani sustav - Povezanost endokrinog sustava i ljudskog ponašanja
Osjeti i percepcija	- Osjet, apsolutna i diferencijalna osjetljivost - Osjetni sustavi - Percepcija i njena uloga - Vježbe: iz područja umjetnosti, perceptivne varke i sl.
Pamćenje i učenje	- Pamćenje: definicija i vrste, ispitivanje pamćenja, zaboravljanje, smetnje pamćenja - Učenje: teorije učenja - Vježbe: čimbenici uspješnog učenja, organizacija i načini učenja, upitnici o navikama i stilovima učenja
Emocije i motivacija	- Emocije: definicija i vrste, ekspresija i doživljaj - Motivacija: vrste i hijerarhija motiva, sukobi motiva - Frustracija i stres - Učinkovite i neučinkovite strategije nošenja sa stresom i frustracijom; obrambeni mehanizmi ličnost - Obrambeni mehanizmi - Interakcija kognitivnih procesa, motivacije, emocija i ponašanja te primjena znanja u samoregulaciji emocija, motivacije i ponašanja - Vježbe: dnevnik emocija, upitnik emocionalnih vještina, osobna hijerarhija motiva
Mišljenje, inteligencija i kreativnost	- Pojam i priroda mišljenja - Rješavanje problema i kreativnost - Inteligencija - Emocionalna inteligencija - Pojam i faktori inteligencije, povezivanje pojedinih faktora s izborom zanimanja, akademskim i poslovnim uspjehom - Vježbe: testovi inteligencije, predrasude o inteligenciji, sociokulturni aspekti razvoja inteligencije

Razvojna psihologija	• Razvojna psihologija, predmet izučavanja i metode • Razvojni periodi/razvojne faze • Formiranje identiteta i važnost uspješnog rješavanja krize identiteta • Razvojni psiholozi (Piaget, Erikson, Freud) • Zrelost ličnosti/osobnosti • Vježbe: promatranje u prirodnim uvjetima djece različitih razvojnih perioda (specifičnosti i usporedba)
Ličnost i prilagodba	• Osobine i razvoj ličnosti/osobnosti • Teoretski pristupi u psihologiji ličnosti/osobnosti • Procjena ličnosti, psihički poremećaji, dijagnostika i liječenje • Samopoštovanje i samopouzdanje kao važan čimbenik prevencije rizičnog ponašanja • Mentalno zdravlje/higijena - čimbenici koji utječu na psihološku dobrobit i doprinose očuvanju mentalnog zdravlja • Psihologija u primarnom/preventivnom sektoru • Vježbe: projektivne tehnike i testovi, upitnici
Socijalna psihologija	• Skupina: obilježja, utjecaji, sukobi • Stavovi, predrasude i stereotipi • Izvori nesporazuma u komunikaciji, ostvarivanje dobre i uspješne komunikacije/nenasilna komunikacija • Agresivno i prosocijalno ponašanje • Vježbe: asertivne poruke, asertivno ponašanje, utjecaj okoline na moju osobnost
Psihologija rada	• Pojam i ciljevi psihologije rada • Uloga rada u razvoju ličnosti/osobnosti • Rad u timu i grupna dinamika • Poduzetnost i poduzetničke vještine • Psihologija marketinga • Vježbe: analiza radnih uloga, Hollandov test interesa, podsvjesne poruke, lažne vijesti
Pedagogija kao znanstvena disciplina	• Pedagogija kao znanstvena disciplina, pojam pedagogije • Grane pedagogije i uloga pedagoga u društvu i životu
Čimbenici odgoja (područja realizacije)	• Obiteljski odgoj • Predškolski i školski odgoj, odgoj adolescenata • Masmediji i odgoj • Andragogija i cjeloživotno učenje • Pedagogija slobodnog vremena • Vježba: analiza trenutnih društvenih utjecaja na odgoj i obrazovanje
Temeljna odgojna područja	• Područja odgoja: tjelesni odgoj, moralni odgoj, intelektualni odgoj, estetski odgoj i radni odgoj
Edukacijska pedagogija	• Važnost pedagoške komunikacije • Empatija i altruizam u odgojnom radu • Vježbe: analiza jednog sata (prema interesu učenika) kroz prizmu psiholoških i pedagoških smjernica
Stilovi odgoja	• Autoritarni, popustljivi, indiferentni, autoritativni stil odgoja • Vježbe: odgojni stilovi vlastite obitelji te jake i slabe strane, pitanje kako obitelj definira identitet

Učenici kojima je potrebna dodatna podrška	• Pojam inkluzije i razumijevanje • Važnost destigmatiziranja psihičkih bolesti • Disfunkcionalne obitelji • Vrste razvojnih poteškoća i poteškoća u učenju
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Psihologija i pedagogija kao jedan od predmeta gimnazije Sustava katoličkih škola za Europu upoznaje učenike s vrijednostima i načelima koje promiče Sustav katoličkih škola za Europu u Bosni i Hercegovini. Učenicima se detaljno predočava program rada kako bi mogli sudjelovati u kokreiranju programa, ciljeva i zadataka. Dinamika učeničke grupe i sam nastavni sadržaj odredit će omjer primjene raspoloživih oblika nastavnog rada: frontalnog, grupnog i individualnog rada. Osnovni udžbenik se obogaćuje uporabom didaktičkih pomagala i kreativno urađenih alata za podršku poučavanju i učenju u čemu sudjeluju i nastavnik i učenici. U interakciji s učenicima treba primjenjivati metode koje će poticati razvoj kritičkog mišljenja. Koristiti debate i diskusiju kao slobodnu razmjenu mišljenja učenika u učionici, te omogućiti vježbanje aktivnog slušanja, samoočitovanja i samozastupanja. Raznovrsnim planski osmišljenim vježbama treba angažirati učenike (uporaba upitnika, anketa, testova, analize sadržaja literature i izvora na internetu, igranje uloga, primjena tehnika relaksacije i sl.).

Nužno je angažirati prethodna znanja i spoznaje učenika u učenju novoga gradiva. Konstantno tražiti povratne informacije od učenika o prezentiranom i naučenom kroz evaluaciju nastavnog rada, osobnog učenja i vještine komuniciranja s drugima na zadanu temu, s ciljem razvoja sposobnosti kritičke analize i procjene stupnja i kvalitete naučenog. U izlaganju i komunikaciji s učenicima valja voditi računa o pojašnjavanju termina koji su novi, nepoznati i specifični za predmetno područje (npr. latinski termini).

Prema mogućnostima škole i zajednice u kojoj škola funkcionira potrebno je planirati posjete institucijama koje se bave društvenim radom i doprinose humanizaciji društva. Također treba obratiti pozornost na korelaciju s drugim predmetima poput Biologije, Povijesti, Umjetnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Sociologije, Filozofije, Vjeronauka što predavaču uvelike omogućava postavljanje problemskih situacija vezanih za sadržaj Psihologije i pedagogije, a koji će korelirati sa sadržajem drugih predmeta. Ne zaboraviti da je nastavnik u svakom trenu, u učionici i izvan nje, model uvažavanja, prihvatanja različitosti, temeljnih ljudskih i društvenih vrijednosti.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Psihologija i pedagogija su prema sadržaju predmeta prvenstveno povezane s predmetima društveno-humanističkog područja, iako spoznaje ovih dviju znanstvenih disciplina sežu u sve nastavne predmete jer potiču razvoj različitih vještina i ponašanja. Teme koje mogu pomoći u povezivanju Psihologije i pedagogije i drugih predmeta ovdje se navode kao početne ideje. Lista je otvorena za dopunu kreativnim idejama svakog nastavnika ili učenika.

Biologija: živčana stanica; središnji živčani sustav; vegetativni živčani sustav; endokrini sustav; osjetila i razvoj osjeta; uloga različitih bioloških procesa u kognitivnim i konativnim procesima te doživljaju stresa; razvojne karakteristike; mentalna higijena; psihički poremećaji

Fizika: percepcija; apsolutni i diferencijalni limen.

Likovna i glazbena umjetnost: percepcija (perceptivne iluzije, percepcija dubine, perceptivna organizacija); kreativnost; emocionalna inteligencija; mišljenje; motivacijski procesi; pedagogija slobodnog vremena; estetski odgoj.

Vjeronauk: moralni i obiteljski odgoj; razvoj ličnosti; empatija i altruizam.

Filozofija i logika: mišljenje; inteligencija; razvoj psihologije kao znanosti.

Sociologija: masmediji i odgoj; socijalne skupine; socijalni utjecaji; psihologija rada; poduzetništvo; marketing; stavovi, stereotipi i predrasude.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U nastavi Psihologije i pedagogije, kao i u drugim predmetima, prikupljaju se informacije o postignućima učenika kroz kontrolne zadaće, kviz-testove, testove objektivnog tipa, esej-testove, samostalne učeničke referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni kontakt u nastavi, kao i kroz dodatne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Napredak se bilježi u pedagoškoj dokumentaciji i u osobnim zabilješkama nastavnika.

Praćenje i vrednovanje organizira se tako da se povećava uključivanje učenika u ovaj proces. Roditelji moraju imati mogućnost transparentnog uvida u postignuća i vrijeme u kojemu će ostvariti svoju potrebu za kontaktom s nastavnikom, ali se kontrola nad postignućima premješta s roditeljske, izvanjske na učeničku, unutarnju samo/kontrolu, a posluš pretvara u odgovornost.

U predmetu Psihologija i pedagogija neophodno je koristiti metode i tehnike vrednovanja koje će potaknuti učeničku samoprocjenu i promovirati ideju cjeloživotnog učenja temeljenu na samouvidu. Analiza sposobnosti planiranja učenja, organiziranja napredovanja, a samoprocjena postignuća doprinosi jačanju intrinzične motivacije učenika. Slijedi popis preporučenih metoda i tehnika procjenjivanja i vrednovanja, od kojih se biraju najpogodnije, tragom osobne preferencije i/ili primjerenosti sadržaju nastavnog rada i ciljevima koji se žele postići:

- usmene i pismene provjere znanja (ovo je ujedno i vrednovanje rada nastavnika)
- promatranje u svrhu kolegijalnog vrednovanja (protokoli za peer-evaluaciju ili vršnjačko vrednovanje)
- vođenje dnevnika o osobnom postignuću (samoprocjena znanja i procesa učenja)
- ex-ante metoda (test znanja prije realiziranja sadržaja, re-test na kraju i samoocjenjivanje/usporedba jednog i drugog uratka)
- usporedba učeničkog i nastavničkog vrednovanja istog fenomena (vrednovanje doživljaja, poštivanje subjektiviteta i estetike osobne recepcije)
- uvid u učeničke zabilješke uz dozvolu učenika
- domaće zadaće (samostalni rad, primjena naučenog bez nastavničkog vođenja)
- grupni zadaci (vrednovanje procesa: kako je tekao dogovor o radu, razgovor o temi, rješavanje sukoba i sl.)
- samostalni zadaci (prezentiranje, referiranje, orijentacija u sadržaju i vremenu izlaganja);
- istraživački radovi učenika (miniprojekti, analize, kritički osvrti, seminari o novim znanstvenim pravcima u psihologiji i pedagogiji, demonstriranje naučenog u učionici i izvan škole).

Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period preko elemenata vrednovanja u nastavi Psihologije i pedagogije kao što su znanje o psihološko-pedagoškom sadržaju, razumijevanje, uspoređivanje te kontekstualna analiza sadržaja. Tijekom jednog evaluacijskog perioda/polugodišta obavezna je jedna pismena provjera te najmanje dvije usmene provjere. Zaključivanje ocjena obavlja se izračunom srednje ocjene ili moda, najčešće ocjene tijekom jednog perioda. Važno je da ocjenjivanje bude ujednačeno za sve učenike i da učenici i roditelji imaju jasnu predstavu o načinu ocjenjivanja i očekivanjima nastavnika. Zaključna ocjena određuje se na osnovu odgojno-obrazovnih ishoda uz uvažavanje pokazatelja o učenikovu učenju i napredovanju koje treba bilježiti kontinuirano i obrazložiti usmeno i brojčano.

Tablica 241: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
PSIHOLOGIJA I PEDAGOGIJA	
ZVANJE	
• Profesor/profesorica pedagogije • Profesor/profesorica pedagogije i drugog nastavnog predmeta gdje je pedagogija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Profesor/profesorica psihologije • Profesor/profesorica psihologije i drugog nastavnog predmeta gdje je psihologija glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj studijskoj grupi ili ekvivalent • Dipl. psiholog/psihologinja • Dipl. pedagog/pedagoginja • Dipl. pedagog - psiholog/pedagoginja - psihologinja • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

POVIJEST RELIGIJA

Djelatnici koji su sudjelovali u inoviranju nastavnih programa:

Ljubo Zelenika, Katolički školski centar „Sv. Josip“ Sarajevo

Ivan Perić, Katolički školski centar „Sv. Josip“ Sarajevo

16. POVIJEST RELIGIJA

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Povijest religija** izučava se u trećem razredu gimnazije kao obvezni predmet Društvenog područja.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz **opće ciljeve** unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Povijesti religija ova se **svrha** ostvaruju kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- pružanje osnovnog znanja učenicima o vlastitoj religiji i svjetskim religijama od najranijih oblika do danas
- upoznavanje religija kao potrebe čovjeka i važne sastavnice ljudskog života
- otkrivanje povezanosti religije i povijesti, umjetnosti, književnosti, sociologije, filozofije
- razvijanje svijesti o potrebi poznavanja i izučavanja religija kao povijesnog fenomena različitih naroda
- poticanje na međureligijski dijalog i življenje s većim razumijevanjem različitosti kako bi na našim prostorima bilo više sklada, povjerenja, tolerancije, solidarnosti, ljubavi i mira.

Sadržaj nastave Povijesti religija obuhvaća dvije varijable: vrijeme nastanka religija, od prethistorije do suvremenog doba, i razvoj religijskog mišljenja i nauka od politeizma do monoteizma kao i novih religioznosti suvremenog čovjeka. Svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima, a fokus nastavnikova i učenikova rada je na realiziranju **ishoda učenja**. Ishodi učenja za predmet Povijest religija okosnica su očekivanja učeničkog postignuća, dok **nastavnik i učenik suradnički biraju dogovoreni dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o razvoju religije i religijskog poimanja svijeta kroz povijest. U tom smislu definirano je **pet vještina usmjerenih na razvoj povijesnog mišljenja o razvoju religija**:

1. **Vještine kronološkog mišljenja** – omogućuju učeniku da otkrije vremensku strukturu događaja, istraži odnose među događajima i objasni povijesni kauzalitet u razvoju religijskog poimanja svijeta.
2. **Vještine razumijevanja narativa u religijskim izvorima, svetim knjigama i povijesnim izvorima** – odnosi se na razvijenu sposobnost razlikovanja mitskog predanja i povijesnih činjenica, postavljanja pitanja (kako i zašto, šta bi bilo da je...), uočavanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa u nastanku religije, vođenje razgovora uz identifikaciju povijesnog religijskog problema i uzimanje u obzir povijesnog konteksta u tumačenju religijskog mišljenja.
3. **Vještine analize i interpretacije povijesnih događaja i procesa vezanih za nastanak i razvoj religija** – nude važnost razumijevanja prošlosti i njezin utjecaj na sadašnjost, tu je i identifikacija i analiza višestrukih uzroka čovjekova odnosa s božanskim kao odnosa s

prirodom, te poučavanje važnosti ljudskih religijskih interesa i namjera, vrednovanje načina na koji su namjere bile ostvarivane.

4. **Vještine istraživanja religijske stvarnosti** – otkrivaju širi kontekst odnosa čovjeka i prirode, čovjeka i Boga, čovjeka i vjere kao svjetonazora, tako ove vještine potpomažu samostalno istraživanje povijesnih dokumenata, dnevnika, fotografija, zapisa, svetih knjiga i drugih religijskih izvora, kao i religijskih običaja i kultura na lokalnoj i globalnoj razini.
5. **Vještine analize vrijednosnih orijentacija u poimanju religije kao osobnog svjetonazora i kao institucionalne tvorevine** – bitne su za razvoj građanske demokracije i kritičkog mišljenja o stvarnosti u kojoj učenik živi.

Za III. razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Povijesti religija u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 242: Povijest religija – broj sati za III. razred prema tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET POVIJEST RELIGIJA	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
III.	1	35

III. RAZRED – POVIJEST RELIGIJA KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 243: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Uvod u pojam religije		1. Definirati pojmove vjera, religija, teizam, ateizam, deizam, panteizam, agnosticizam 2. Usporediti odabrane religijske svjetonazore po načinu postanka i temeljnim značajkama 3. Povezati odnos čovjeka i prirode s čovjekovom potrebom razumijevanja svijeta kroz religiju	
Drevne religije		1. Nabrojati karakteristike drevnih religija u pretpovijesnim civilizacijama 2. Usporediti religije starog Egipta, antičkog svijeta i starih Slavena 3. Naveći temeljne značajke indijske, kineske i japanske religije 4. Izraditi plakat sa značajkama odabranih politeističkih religija	
Monoteističke religije		1. Objasniti temeljni religijski nauk židovstva i značaj Saveza 2. Analizirati nastanak, razvoj i temeljni nauk kršćanstva uz usporedbu lika Isusa Krista kao povijesne osobe i osobe Biblije 3. Istražiti uzroke i povode razdvajanja kršćanske Crkve na Istočnu i Zapadnu (crkveni raskol) 4. Usporediti sličnosti i razlike katoličkog i pravoslavnog crkvenog i kršćanskog nauka te reforme i reformske struje proizišle iz tih razlika 5. Analizirati nastanak islama i ulogu Muhameda a. s. kao muslimanskog Božjeg poslanika 6. Staviti u relaciju monoteističke religije prema njihovim značajkama 7. Istražiti arhitekturu i specifičnosti bogomolja dviju monoteističkih religija s ciljem njihove usporedbe	
Nova religioznost		1. Nabrojati nove religijske pokrete u svijetu 2. Objasniti razloge pojave nove religioznosti 3. Karakterizirati sotonizam, spiritualizam i New age pokrete 4. Razlikovati pojmove religije, sekte i kulta 5. Vrednovati čovjekovu potrebu za novom religioznošću s obzirom na životne uvjete	
Putovi suradnje i pomirenja		1. Razlikovati pojam ekumenizma i međureligijskog dijaloga 2. Ilustrirati stereotipije u vjerskim i religijskim zajednicama 3. Argumentirati važnost kontakta religijskih različitosti u jednoj društvenoj zajednici 4. Založiti se za vlastiti stav uvažavanja, poštivanja i dijaloga s drugim 5. Izlagati, u usmenoj i pisanoj formi, argumente za poticaj međureligijskog dijaloga	

Tablica 244: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u Povijest religija	2
Temeljni pojmovi i vrste religija	2
Počeci religija	2
Politeističke religije	4
Indijske religije	2
Kineske religije	1
Japanska religija	1
Židovstvo	3
Kršćanstvo	7
Islam	2
Bogoslužni prostori	3
Novi religiozni pokreti	4
Ekumenizam i međureligijski dijalog	2
Broj sati godišnje:	35

Tablica 245: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u Povijest religija	- Definiranje predmeta, ishoda i sadržaja - Ja, povijest i povijest religija
Temeljni pojmovi i vrste religija	- Religija/vjera, teizam/ateizam, deizam, panteizam, agnosticizam - Prirodne, osnovane i objavljene religije; monoteizam i politeizam
Počeci religije	- Pretpovijesna religija - Religija prvih civilizacija: sumersko-babilonska religija
Politeističke religije	- Egipatska religija - Staroslavska religija - Religija starih Grka - Religija starih Rimljana
Indijske religije	- Hinduizam - Budizam
Kineske religije	- Konfucionizam - Taoizam
Japanska religija	Šintoizam
Židovstvo	- Nastanak i razvoj, Savez i temeljni nauk - Blagdani, svete knjige, moral i vjerski život
Kršćanstvo	- Povijesni pregled nastanka, Isus Krist - Biblija - Istočni crkveni raskol - Katoličanstvo - Pravoslavlje - Protestantizam - Anglikanizam
Islam	- Povijesni pregled nastanka, prorok Muhamed - Kur'an i temeljna vjerovanja

	• Šerijatski zakon i dužnosti • Blagdani i Mubarek dani
Bogoslužni prostori	• Razgovor o monoteističkim bogomoljama • Posjet vjerskim objektima (crkva, džamija, sinagoga)
Novi religiozni pokreti	• Sekte i kultovi • Sotonizam • Spiritizam • New age
Ekumenizam i međureligijski dijalog	• Ekumenizam • Međureligijski dijalog
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Svaki predmetni nastavnik zasebno utvrđuje omjer obrade novog sadržaja i utvrđivanja gradiva primjenjujući načelo odgovorne autonomije u nastavnom radu, načelo primjerenosti načina rada s mogućnostima i potrebama učenika te načelo dinamičke komunikacije s analognim i digitalnim izvorima znanja. Na temelju odgovorne autonomije, imajući u vidu ciljeve obrazovanja Sustava i ishode učenja, nastavnici zasebno pristupaju kreativnom mikroplaniranju svakog nastavnog sata.

Iz programskih cjelina biraju se teme koje za određeni razredni odjel, u jednoj školskoj godini, omogućuju dosezanje ishoda učenja. Važno je, na primjer, da programska cjelina bude realizirana u predviđenom broju sati, ali da se navedene teme realiziraju fleksibilno. Jedne će godine težište biti na jednoj ili dvije teme, a ostale teme bit će dane kao materijal za samostalno čitanje ili će nastavnik sažimati sadržaj prema osobnom kreativnom modelu. Druge godine težište može biti na drugoj temi. Ova fleksibilnost daje nastavniku više slobode u realizaciji, više usmjerenosti na učenikove potrebe i veće mogućnosti za istraživanje u nastavi. Nastavnik odabire teme *imajući na umu ishode učenja*, a ne količinu realiziranog gradiva. Ovaj pristup znači suštinsku reviziju postojećeg NPP-a, jer se temelji na promjeni obrazovne paradigme, gdje se znanje ne tretira kao pamćenje što većeg broja informacija, već kao ishod učenikova zapamćivanja, reprodukcije, primjene, analize, sinteze i evaluacije *manjeg broja dubinski obrađenih sadržaja*.

Prvi nastavni sat posvećen je davanju uvodnih informacija učenicima o načinu učenja, nastavnikovu stilu poučavanja, predmetu (njegovom obimu i sadržaju) te ciljevima i ishodima učenja. Važno je objasniti učenicima da su ciljevi definirani na razini institucije (Ministarstvo, Sustav katoličkih škola za Europu, škola) i za njih je odgovoran nastavnik (svojim planiranjem, pripremanjem, realiziranjem nastave), dok su ishodi učenja odgovornost koju nastavnici i učenici dijele. Ishodi učenja se vrednuju kroz ispitne forme: testove znanja, esej-testove, samostalne radove učenika, usmena izlaganja, analizu pisanih izvora, umjetničkih djela, predmeta kulturne baštine. Za postignute ishode učenja učenik dobiva određeni broj bodova ili ocjenu od 1 do 5. Ispitni materijal stvara se na početku polugodišta, a učenici mogu već na prvom satu dobiti bazu ispitnih pitanja vezanih za sadržaje o kojima će na nastavi biti riječi ili se sukcesivno susresti s pitanjima za provjeru postignuća u ishodima učenja. Svaki nastavnik mora znati da se praktična uporaba znanja (primjena) ne može mjeriti testovima znanja ili kontrolnim radovima.

Aktivno učenje o povijesti religija događa se u opuštenom i kreativnom ozračju ispunjenom povjerenjem. Povjerenje omogućava neometani govor svakog sudionika u nastavnom procesu, a sloboda govora potiče razvoj kritičkog mišljenja. Posebno važno nastavničko umijeće u izgradnji povjerenja je umijeće vrednovanja izrečenog bez omalovažavanja govornika. Poticanje samostalnog učeničkog istraživanja povijesti, poučavanje načinima analiziranja i interpretacije pisanih izvora te odgovorna uporaba digitalnih dokumenata u formi hiperteksta omogućuje ostvarivanje rezultata poput: pisanja referata, razumljivog usmenog izražavanja i znanstvene discipline u komunikaciji sa znanjem.

Metode kao što su: usmeno izlaganje, razgovor, diskusije, demonstracije kroz individualni ili grupni oblik rada, dramatizacije, audio-vizualne prezentacije i sve druge metode dostupne iskustvu nastavnika primjenjuju se u skladu s fenomenom proučavanja i poučavanja. Učenik je nositelj, a nastavnik voditelj aktivnosti. Omogućen pristup digitalnim sadržajima i suvremenim tehničkim pomagalicama (laptop, tablet, računalo, mobitel) treba biti potican u nastavne svrhe čime se pridonosi nastavnoj komunikaciji s hipertekstom, učenici se odgajaju za odgovornu primjenu medija, a nastavnici izlaze iz uloge centra čiji se narativ ne smije prekidati. Udžbenici i analogni pisani tekstovi, kao i tradicijska didaktička sredstva i dalje ostaju u uporabi. Školska knjižnica postaje prostor susretanja u stjecanju znanja, a knjižničar voditelj kroz pretragu ključnih pojmova i tekstova koji pomažu samostalnom učeničkom radu pod nadzorom nastavnika.

Važan dio nastavnikova mikroplaniranja pripada mogućnosti učenja izvan škole. Stoga je potrebno predvidjeti vremensku i financijsku konstrukciju izleta do bogoslužnih institucija, muzeja, galerija ili posjeta kazališnim predstavama koje su povezane s tematizacijom pojedinih tematskih oblasti koje se poučavaju kroz povijest religija. Pritom nastavnik mora imati u vidu i vlastite snage, kada je ova organizacija u pitanju, socioekonomske mogućnosti sudjelovanja roditelja, a onda i ukupni tijek nastavnog rada koji se u jednom danu remeti ovakvim izvanškolskim aktivnostima (suradnja s razrednicima i drugim predmetnim nastavnicima).

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Povijest religija kao nastavni predmet u korelaciji je s predmetima Povijest, Geografija, Hrvatski jezik i književnost, Sociologija, Filozofija, Vjeronauk, Etika i moral, Latinski i Grčki jezik.

Povijest - teme o počecima religije i drevnim religijama.

Geografija - teme vezane za geografsko područje u trenutku nastanka i širenja određene religije.

Hrvatski jezik i književnost - književna djela tematiziraju pitanja religije, vjere i odnosa prema Bogu, čovjeku, ljubavi, posvećenosti...

Sociologija - pitanja podjele društva, društvenih grupa i kasti prožimaju i određene religijske teme (npr. indijske, kineske religije).

Filozofija - sva razmatranja o postanku svijeta i pitanja ljudskih odnosa prema nadnaravnom usko dotiču pitanja religioznosti i uzorke i posljedice razvoja religija.

Vjeronauk - Povijest religija i Vjeronauk obrađuju iste nastavne cjeline (Kršćanstvo, Novi religiozni pokreti, Ekumenizam i Međureligijski dijalog) s nešto različitim fokusima na višeslojnost u interpretiranju istih tema.

Etika i moral - pitanja koncepta o čovjeku, svijesti o sebi, smislu života, dijaloga s drugim ljudima, toleranciji itd. povezana su s nastankom religija.

Klasični jezici (latinski, grčki) - Povijest religija poseže za riječima iz latinskog i grčkog jezika uzimajući u obzir drevne civilizacije u kojima se nalaze prapočeci ljudske religioznosti (etimologija pojmova, definicije, aforizmi).

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U nastavi Povijesti religija, kao i u drugim predmetima, prikupljaju se informacije o postignućima učenika kroz kontrolne zadaće, kviz-testove, testove objektivnog tipa, esej-testove, samostalne učeničke referate, individualna i grupna izlaganja učenika te usmenu komunikaciju i redovni kontakt u nastavi, kao i kroz dodatne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Napredak se bilježi u pedagoškoj dokumentaciji i u osobnim zabilješkama nastavnika.

Praćenje i vrednovanje organizira se tako da se s obzirom na stariji uzrast učenika povećava njihovo uključivanje u ovaj proces. Roditelji moraju i dalje imati mogućnost transparentnog uvida u postignuća i vrijeme u kojem će ostvariti svoju potrebu za kontaktom s nastavnikom. Kontrola nad postignućima se, međutim, premješta s roditeljske, izvanjske na učeničku, unutarnju (samo)kontrolu, a posluš se pretvara u odgovornost.

Ocjenjivanje se obavlja preko aktivnosti planiranih za jedan evaluacijski period preko elemenata vrjednovanja u nastavi Povijesti religija, kao što su povijesno znanje, razumijevanje, uspoređivanje te analize razvojno-religijskih tema. Tijekom jednog evaluacijskog perioda/polugodišta obavezna bi bila jedna pismena provjera te najmanje dvije usmene provjere uz dodatak aktivnosti kao što je pisanje eseja, analiza pisanih izvora i sl. Zaključivanje ocjena obavlja se izračunom srednje ocjene ili moda, najčešće ocjene tijekom jednog perioda. Važno je da ocjenjivanje bude ujednačeno za sve učenike i da učenici i roditelji imaju jasnu predstavu o načinu ocjenjivanja i očekivanjima nastavnika. Zaključna ocjena određuje se na osnovu odgojno-obrazovnih ishoda uz uvažavanje pokazatelja o učenikovu učenju i napredovanju koje treba bilježiti kontinuirano i obrazložiti usmeno i brojčano.

Tablica 246: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
POVIJEST RELIGIJA
ZVANJE
• Dipl. teolog/teologinja   • Dipl. vjeroučitelj/vjeroučiteljica (kateheta/katehistica)   • Dipl. religiolog/religiologinja   • Profesor/profesorica povijesti   • Profesor/profesorica povijesti religija   • Profesor/profesorica vjeronauka – dipl. kateheta/katehistica   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA: Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

IV. DRUŠTVENO PODRUČJE

ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Emanuela Buzuk, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Sanja Hajder, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Ivana Spajić, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

Zlatko Špoljarević, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Žana Topalović Tomić, Katolički školski centar „Petar Barbarić” Travnik

17. ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet Zajednica učenika i odgoj za demokraciju izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet područja društvenih znanosti.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima. U nastavi predmeta Zajednica učenika i odgoj za demokraciju ova se **svrha** ostvaruju kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- važnost uočavanja i izvršavanja pravila ponašanja i funkcioniranja u školskoj i društvenoj zajednici
- razvijanje vještina pozitivne komunikacije, suočavanja sa sukobom i poželjnim sudjelovanjem u timskom radu
- upoznavanje s pravilima prehrane i razvoja empatije za druge koji žive u nestašici
- važnost bavljenja tjelesnom aktivnošću, očuvanja mentalnog zdravlja i prevencije ovisničkog ponašanja
- prepoznavanje smisla spolnosti muškarca i žene i pripreme za odgovorno roditeljstvo
- osposobljavanje za sustavni pristup učenju planiranjem, vrednovanjem i samovrednovanjem
- razumijevanje medijske pismenosti i podizanja svijesti o sigurnosti i opasnostima korištenja elektroničkih sadržaja
- osposobljavanje učenika za adekvatan izbor zanimanja i opredijeljenost za cjeloživotno učenje
- usvajanje znanja o ljudskim pravima.

Sadržaj nastave Zajednice učenika i odgoja za demokraciju obuhvaća oblasti koje se odnose na osobni i socijalni razvoj učenika, brigu i odgovornost za vlastito zdravlje, načine učenja, uporabu tehnologije, odabir budućeg zanimanja te razumijevanje aktivnog građanstva. Sadržaj se realizira jednom tjedno uz slobodu odabira nastavnih tema zadanim programskim cjelinama. Izbor sadržaja uključuje različite teme koje odabiru razrednik i učenici u zajedničkom pregovaranju, a planirane su i realizirane u skladu s predviđenim brojem sati. Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Zajednicu učenika i odgoj za demokraciju) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Zajednica učenika i odgoj za demokraciju, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o svakodnevnom životnim situacijama. To podrazumijeva spremnost učenika za učenje koje je povezano s osjećajima, stavovima, vrijednostima i svrhom Sustava katoličkih škola za Europu, koja se odnosi na unaprjeđenje života učenika, roditelja i nastavnika. U svakom razredu definirano je **šest vještina usmjerenih na razvoj**, koje su međusobno ravnopravne na listi prioriteta:

1. **Tjelesno-zdravstvene kompetencije** – omogućuju prepoznavanje važnosti redovite tjelesne aktivnosti, brige o sebi i osobne higijene, organiziranje slobodnog vremena bez sredstava

ovisnosti, izbjegavanje rizičnih ponašanja, suočavanje s emocijama u stresnim situacijama, pokazivanje osjećaja odgovornosti prema vlastitom zdravlju.

2. **Kompetencije učenja i odlučivanja** – utječu na sposobnost organiziranja vlastitog ili grupnog učenja, pravilno upravljanje vremenom i informacijama, sposobnost primjene novih znanja i vještina u različitim kontekstima, otkrivanje sklonosti za buduća zanimanja i informiranje o potrebama tržišta rada
3. **Emocionalne kompetencije** – osposobljavaju za učinkovito upravljanje emocijama, razvijanje empatije, sposobnost razumijevanja i vladanje vlastitim emocijama i emocijama drugih, biranje i reproduciranje pozitivnih emocija, kontroliranje svojih reakcija, izbjegavanje donošenja odluka u afektivnom stanju.
4. **Kompetencije komuniciranja i socijalne kompetencije** – utječu na ostvarivanje konstruktivnog dijaloga, interaktivnih komunikacija, primjena i poštivanje pravila i normi ponašanja i kvalitetne komunikacije, uvažavanje mišljenja drugih i drugačijih
5. **Digitalne (informatičko-informacijske) kompetencije** – uključuju sigurno korištenje informatičkih tehnologija, kritičko promišljanje o ponašanju u digitalnom svijetu, prepoznavanje zaštite privatnih podataka u informacijskim tehnologijama, odgovornu uporabu informacija.
6. **Građanske kompetencije** – osposobljavaju za aktivno i demokratsko sudjelovanje u društvu, za usvajanje građanskih prava, razvijanje svijesti o sebi kao aktivnom građaninu, za primjenu pravila slobode i izražavanja.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Zajednice učenika i odgoja za demokraciju u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 247: Zajednica učenika i odgoj za demokraciju – broj sati po razredima i tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET	
	ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	1	35
II.	1	35
III.	1	35
IV.	1	30

I. RAZRED – ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 248: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Osobni i socijalni razvoj		1. Razlikovati pojam statusa i uloge pojedinca u grupi i grupnu dinamiku razrednog odjela 2. Aktivno sudjelovati u definiranju normi i pravila ponašanja i slijediti primjenu dogovorenog 3. Idejno inicirati posjet izvanškolskim društvenim institucijama 4. Usporediti kulturne i vjerske običaje učenika odjela 5. Objasniti funkciju sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima u školi 6. Naveći pet učinkovitih strategija suočavanja s problemima 7. Identificirati razloge zbog kojih se adolescenti svađaju 8. Povezati dogovorena pravila ponašanja i kvalitetu komunikacije 9. Izraditi plan obilježavanja dana borbe protiv vršnjačkog nasilja (ili druge aktualne teme) 10. Razlikovati suradničke i partnerske odnose u timskom radu 11. Povezati rizične načine ponašanja i odnos prema vlastitom tijelu	
Zdravlje		1. Definirati pravilan način prehrane 2. Birati zdrave namirnice za vlastiti jelovnik 3. Samostalno istraživati učinke dijete i poremećaja u prehrani 4. Prepoznati važnost redovite tjelesne aktivnosti sa svrhom očuvanja i unaprjeđenja zdravlja 5. Organizirati tjedni raspored dnevnih aktivnosti s jasnim omjerom vremena posvećenog umnim i tjelesnim aktivnostima 6. Nabrojiti tjelesne i psihološke promjene u pubertetu i adolescenciji 7. Objasniti utjecaj nargile i drugih psihoaktivnih supstanci na razvoj bolesti i ovisnosti 8. Istražiti povezanost socijalnog polja i mentalno zdravlja pojedinca	
Učiti kako učiti		1. Primijeniti strategije aktivnog učenja 2. Argumentirati svoj stav u raspravi 3. Skicirati plan za učenje (mjesečni/tjedni plan rada i dnevna realizacija) 4. Koristiti alate za samostalno praćenje napretka u učenju 5. Argumentirati prednosti/nedostatke učenja u skupinama 6. Ispitivati relaciju emocija i unutarnje/vanjske motivacije 7. Povezati važnost učenja s razumijevanjem i primjenu naučenog u radu	
Profesionalna orijentacija		1. Usporediti osobni profil profesionalne orijentacije iz osnovne škole sa sadašnjim doživljajem buduće profesije 2. Rangirati vlastite osobine, interese i sposobnosti 3. Rangirati vještine potrebne za budući posao i zanimanje 4. Ispitivati osobne potencijale i usklađenost sa željenom profesijom	
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)		1. Istraživati odnos učenja i uporabe IKT-a 2. Opisati tri pozitivna i tri negativna učinka uporabe IKT-a na zdravlje i životnu okolinu	

	3. Definirati sigurni i nesigurni način uporabe komunikacijske tehnologije 4. Povezati informacijske i komunikacijske tehnologije s vršnjačkim nasiljem (cyberbullying) 5. Definirati pojam autorskih prava 6. Primijeniti etiku preuzimanja sadržaja s interneta
Građanski odgoj i obrazovanje	1. Nabrojiti 10 od 50 osnovnih ljudska prava 2. Opisati tri načina zaštite ljudskih prava u tri primjera kršenja ljudskih prava 3. Definirati pojam vlasti 4. Opisati načela demokracije koja se koriste u svakodnevnom životu razrednog odjela

Tablica 249: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osobni i socijalni razvoj	10
Zdravlje	8
Učiti kako učiti	7
Profesionalna orijentacija	4
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	3
Građanski odgoj i obrazovanje	3
Broj sati godišnje:	35

Tablica 250: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osobni i socijalni razvoj	• Organizacija rada zajednice učenika i razrednog odjela • Izbor učenika u predstavnička tijela u odjelu i u školi • Analiza školskog uspjeha i vladanja • Pravila i norme u školskom okruženju • Pozitivan odnos prema kulturnoj baštini (posjet institucijama) • Osvrt na realizaciju izvan učioničke nastave • Običaji koji povezuju članove skupine i zajednice • Sudjelovanje i doprinos životu i radu škole • Opisivanje i prihvatanje sebe i svojih osobina (Tko sam?) • Prepoznavanje i izražavanje svojih osjećaja i ponašanja • Agresivnost prema sebi • Komunikacijske vještine • Dan borbe protiv vršnjačkog nasilja (Dan ružičastih majica) • Suradnički odnos i rad u timu
Zdravlje	• Važnost pravilne prehrane • Prehrambene potrebe i poremećaji u prehrani • Dobrobiti kretanja i uključivanje u različite sportske aktivnosti • Rizici sjedilačkog načina provođenja slobodnog vremena • Važnost sna i odmora • Komunikacija o spolnosti • Razvojne promjene kod adolescenata • Stručna služba u školi – uloga i funkcija

	• Što je mentalno zdravlje? • Uzroci lošeg mentalnog zdravlja • Opasnosti konzumiranja sredstava ovisnosti
Učiti kako učiti	• Strategija učenja i upravljanje informacijama • Važnost razvijanja kreativnog i kritičkog mišljenja • Planiranje i praćenje učenja • Samovrednovanje • Učenje u skupini • Motivacija i emocije u učenju • Učenje s razumijevanjem • Vrijednost učenja i rada • Strah kod učenika uzrokovan ispitivanjem
Profesionalna orijentacija	• Uvod u profesionalnu orijentaciju • Osnovna načela izbora zanimanja • Prepoznavanje i razvijanje osobnih potencijala • Upoznavanje s interesnim područjima • Ispunjenost i zadovoljstvo učenika nastavnim sadržajem
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	• Informacijska tehnologija kao podrška učenju i stvaranju • Siguran i odgovoran način služenja digitalnim sadržajima • Odgovorno ponašanje na društvenim mrežama • Pravilno preuzimanje sadržaja s interneta (plagijat)
Građanski odgoj i obrazovanje	• Poznavanje ljudskih prava • Aktivno zalaganje za zaštitu ljudskih prava • Upoznavanje s pojmom vlasti i zakonima • Pojam demokracije u učionici
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 251: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Osobni i socijalni razvoj		1. Razlikovati pojam statusa i uloge pojedinca u grupi i grupnu dinamiku razrednog odjela 2. Aktivno sudjelovati u definiranju normi i pravila ponašanja i slijediti primjenu dogovorenog 3. Idejno inicirati posjet izvanškolskim društvenim institucijama 4. Usporediti kulturne i vjerske običaje učenika odjela 5. Objasniti funkciju sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima u školi 6. Pokazati razumijevanje i brigu za osjećaje i potrebe drugih 7. Razlikovati vrste nasilja i strategije nenasilnog rješavanja sukoba 8. Izraditi plan obilježavanja Dana borbe protiv vršnjačkog nasilja (ili druge aktualne teme)	
Zdravlje		1. Definirati različite prehrambene stilove 2. Istražiti posljedice osnovnih nezdravih prehrambenih navika po zdrav razvoj pojedinca	

	3. Izraditi tjedni/mjesečni plan aktivnog provođenja slobodnog vremena 4. Staviti u odnos odgovorno spolno sazrijevanje i emociju ljubavi 5. Usporediti prirodu jedne stresne situacije i posljedica koje ima na zdravlje, socijalne odnose i načine suočavanja pojedinca 6. Raspravljati o utjecaju rizičnih ponašanja na obitelj i zajednicu
Učiti kako učiti	1. Uspoređivati osobnu uporabu različitih strategija učenja u osnovnoj i srednjoj školi 2. Kreirati nove ideje u načinu učenju kombinacijom poznatih ideja iz različitih područja 3. Upotrijebiti alate samoprocjene naučenog i detektirati što treba dodatno učiti 4. Obrazložiti osobne razloge interesa za pojedina područja učenja 5. Demonstrirati vještine suradničkog učenja na satu 6. Prepoznavati i opisivati tehnike učenja koje bude emocije ugone tijekom učenja
Profesionalna orijentacija	1. Prepoznati osobne obrazovne mogućnosti i potrebe tržišta rada 2. Rangirati osobne izbore buduće profesije i izbornog područja u nastavi 3. Analizirati motive odabira pojedinog izbornog područja 4. Procijeniti osobno zadovoljstvo odabirom gimnazijskog usmjerenja
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	1. Povezivati važnost poznavanja medijske pismenosti i istinitosti medijskih sadržaja 2. Definirati granice u samostalnoj komunikaciji s poznatim i nepoznatim osobama u digitalnom svijetu 3. Opisati osobni doživljaj ugone/neugode načinom na koji se koriste društvene mreže 4. Povezati pojam općeljudskih potreba i komunikacije u društvenim mrežama
Građanski odgoj i obrazovanje	1. Imenovati građanska prava i razine vlasti u BiH 2. Prepoznati načine kršenja ljudskih prava u svakodnevnom informiranju o dnevnim zbivanjima u zemlji i svijetu 3. Razlikovati pojam vlasti, moći, etike moći, zlouporabe moći i granica u primjeni moći 4. Razlikovati uzrok i posljedicu kršenja ljudskih prava u učionici (učeničkih i nastavničkih, roditeljskih, prava djelatnika na poslovima održavanja škole...)

Tablica 252: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osobni i socijalni razvoj	10
Zdravlje	8
Učiti kako učiti	7
Profesionalna orijentacija	3
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	4
Građanski odgoj i obrazovanje	3
Broj sati godišnje:	35

Tablica 253: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osobni i socijalni razvoj	• Organizacija rada zajednice učenika i razrednog odjela • Izbor učenika u predstavnička tijela u odjelu i u školi • Analiza školskog uspjeha i vladanja • Pravila i norme u školskom okruženju • Pozitivan odnos prema kulturnoj baštini (posjet institucijama) • Osvrt na realizaciju izvan učioničke nastave • Običaji koji povezuju članove skupine i zajednice • Sudjelovanje i doprinos životu i radu škole • Dan borbe protiv vršnjačkog nasilja (Dan ružičastih majica) • Prepoznavanje i uvažavanje osjećaja i potreba drugih • Pravila uvažavajuće komunikacije • Vrste i uzroci nasilja • Različiti načini rješavanja sukoba
Zdravlje	• Prednosti i rizici različitih prehrambenih stilova • Različiti načini aktivnog provođenja slobodnog vremena • Važnost brige o reproduktivnom zdravlju • Ljubav i spolno sazrijevanje • Poštovanje i povjerenje u mladenačkim vezama • Stručna služba u školi – uloga i funkcija • Reakcija na stres i tehnike opuštanja • Socijalno distanciranje i druženje • Utjecaj ovisničkog ponašanja na obitelj i zajednicu • Kladjenje i kockanje (igra ili ovisnost) • Rizična ponašanja (psihoaktivne supstance)
Učiti kako učiti	• Korištenje različitim strategijama učenja • Kreativno djelovanje u različitim područjima učenja • Proces učenja i rezultati • Interes učenika za različita područja • Suradničko učenje i vještina prezentacije • Učenje na školskom satu • Utjecaj ugodnih emocija i raspoloženja na učenje • Strah kod učenika uzrokovan ispitivanjem
Profesionalna orijentacija	• Profesionalno informiranje i savjetovanje • Upoznavanje obrazovnih mogućnosti • Zanimanje koje me najviše privlači • Predstavljane izbornih područja opće gimnazije • Ispunjenost i zadovoljstvo učenika nastavnim sadržajem
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	• Medijska i digitalna pismenost • Utjecaj dezinformacija na oblikovanje mišljenja • Kvaliteta medijskih sadržaja • Siguran internet - zaštita osobnih podataka • Potrebe koje zadovoljavamo koristeći društvene mreže
Građanski odgoj i obrazovanje	• Prava građana zaštićena Ustavom • Kršenje ljudskih prava • Upoznavanje s razinama vlasti u BiH

	• Uspostavljanje demokracije u učionici • Ograničena i neograničena vlast
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 254: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Osobni i socijalni razvoj	1. Razlikovati pojam statusa i uloge pojedinca u grupi i grupnu dinamiku razrednog odjela 2. Aktivno sudjelovati u definiranju normi i pravila ponašanja i slijediti primjenu dogovorenog 3. Idejno inicirati posjet izvanškolskim društvenim institucijama 4. Usporediti kulturne i vjerske običaje učenika odjela 5. Argumentirati značaj sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima u školi 6. Usporediti karakteristike otvorene/iskrene i nasilničke komunikacije 7. Analizirati osobne reakcije u odabranim situacijama iz prošlosti i vrednovati svoj izbor reagiranja 8. Analizirati ponašanje koje usuglašava misli, emocije i ponašanja (kongruencija u komunikaciji) 9. Podržati humanitarnu inicijativu i sudjelovati u humanitarnim akcijama		
Zdravlje	1. Izraditi plan prehrane koji poštuje umjerenost u hrani i piću ne stvarajući „višak“ za bacanje 2. Identificirati proizvode na tržištu koji su opasni po zdravlje a privlačni načinom ponude 3. Istražiti oblike (ne)zdrave zabave i (ne)kulturnog ponašanja u javnim prostorima (utakmice, stadioni i sl.) 4. Nabrojati tri karakteristike mladenačkih romantičnih veza i razloga prekida tih veza 5. Objasniti pojam spirale tugovanja nakon raskida romantične veze 6. Analizirati rizična ponašanja koja dovode u opasnost i adolescenta i okruženje 7. Nabrojiti tri vrste ovisnosti u svakodnevnom životu (igre na sreću, cyber ovisnosti, nekontrolirano kupovanje, opsjednutost sportom, ovisnost o spolnim odnosima, o uporabi IKT-a, prisustvu na društvenim mrežama, uporabi mobitela...) i opisati svoju poveznicu s tim ovisnostima 8. Povezati sliku o sebi i osobnom ponašanju s pojmom općeljudskih potreba		
Učiti kako učiti	1. Povezati postojeće i nove informacije u sklop novog znanja 2. Obrazložiti svrhu učenja pojedinih predmeta i vrijednost ulaganja napora u učenje 3. Procijeniti stilove učenja u skladu s vlastitim opredjeljenjem		

	4. Procijeniti količinu napora potrebnog za uspješno obavljanje nekog zadatka ili ostvarenja cilja učenja 5. Osmisliti tehnike učenja koje će osigurati emocije ugone tijekom učenja
Profesionalna orijentacija	1. Povezati osobne interese s vještinama i sposobnostima potrebnim za određenu profesiju 2. Ilustrirati osobni odnos prema važnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja 3. Projicirati osobno zanimanje i profesionalni razvoj u budućnosti 4. Istražiti predrasude i stereotipe u odnosu na diskriminaciju spolova u zanimanjima 5. Definirati volonterstvo i mogućnosti dobrovoljnog društveno korisnog rada
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	1. Otkriti i prezentirati jedan novi način učenja u digitalnom okruženju 2. Definirati pojam „multitaskinga“ te njegove prednosti/nedostatke 3. Analizirati svoje ponašanje i ponašanje drugih u digitalnome okruženju
Građanski odgoj i obrazovanje	1. Pojasniti dva uzroka korupcije u demokratskom društvu 2. Povezati svoje ponašanje u razrednom odjelu s ulogom aktivnog građanina 3. Primijeniti pravila slobode izražavanja 4. Razlikovati uzrok i posljedicu nedemokratskog ponašanja u učionici 5. Uspoređivati stereotipne uloge u modernom društvu

Tablica 255: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osobni i socijalni razvoj	9
Zdravlje	8
Učiti kako učiti	7
Profesionalna orijentacija	4
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	3
Građanski odgoj i obrazovanje	4
Broj sati godišnje:	35

Tablica 256: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osobni i socijalni razvoj	• Organizacija rada zajednice učenika i razrednog odjela • Izbor učenika u predstavnička tijela u odjelu i u školi • Analiza školskog uspjeha i vladanja • Pravila i norme u školskom okruženju • Pozitivan odnos prema kulturnoj baštini (posjet institucijama) • Osvrt na realizaciju izvanučioničke nastave • Običaji koji povezuju članove skupine i zajednice • Sudjelovanje i doprinos životu i radu škole • Dan borbe protiv vršnjačkog nasilja (Dan ružičastih majica) • Nasilničko ponašanje u obitelji i mladenačkim vezama • Važnost pomaganja drugima (solidarnost)

	• Povezanost misli, emocija i ponašanja • Asertivna komunikacija
Zdravlje	• Epidemija pretilosti • Problem gladi u svijetu • Genetske modifikacije (GMO) i potencijalne opasnosti po zdravlje • Zdravi oblici zabave u slobodnom vremenu • Slobodno vrijeme: kultura navijanja i nasilje na stadionu • Smisao i očekivanja u mladenačkim vezama • Raskid i tugovanje • Odgovorno spolno ponašanje • Rizici (pre)ranih spolnih odnosa • Stručna služba u školi – uloga i funkcija • Razvoj pozitivne slike o sebi u funkciji mentalnog zdravlja • Ovisnosti modernog doba
Učiti kako učiti	• Primjena različitih strategija u ostvarivanju ciljeva učenja • Transformiranje informacija u novo znanje • Napredak i očekivanja učenika • Svrha učenja i važnost ulaganja truda • Stilovi učenja • Preuzimanje odgovornosti za učenje • Strah kod učenika uzrokovan ispitivanjem • Kontroliranje negativnih emocija i raspoloženja tijekom učenja
Profesionalna orijentacija	• Prepoznavanje i razvijanje profesionalnih interesa • Upoznavanje vještina i sposobnosti • Cjeloživotno učenje • Moj život za 15 godina • Neravnopravnost spolova u zanimanjima • Volonterstvo/dobrovoljni radni angažman
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	• Vrste učenja u digitalnom okruženju • Prednosti i nedostaci „multitaskinga“ • Sigurnost učenika u digitalnom okruženju • Mediji i načini zabave
Građanski odgoj i obrazovanje	• Korupcija i ljudska prava • Odgajanje aktivnog građanina • Sloboda izražavanja • Uspostavljanje demokracije u učionici • Predrasude u modernom društvu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 257: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 1	GODIŠNJI BROJ SATI: 30
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Osobni i socijalni razvoj	1. Razlikovati pojam statusa i uloge pojedinca u grupi i grupnu dinamiku razrednog odjela 2. Aktivno sudjelovati u definiranju normi i pravila ponašanja i slijediti primjenu dogovorenog

	3. Idejno inicirati posjet izvanškolskim društvenim institucijama 4. Usporediti kulturne i vjerske običaje učenika odjela 5. Argumentirati značaj sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima u školi 6. Analizirati posljedice pogrešnog shvaćanja drugih i drugačijih 7. Identificirati vrste nasilja koje se odnose na trgovinu ljudima (prosjaćenje, seksualno iskorištavanje) 8. Opisati osobnu primjenu tehnike samokontrole u svakodnevnicu
Zdravlje	1. Opisati poremećaje u prehrani i povezati ih s redovitim praćenjem zdravstvenog stanja 2. Napraviti plan redovite brige za zdravlje i tjelesne aktivnosti 3. Usporediti poželjne stilove roditeljstva i izazove s kojima se susreću u modernom društvu 4. Razlučiti uzroke i posljedice koji dovode do razvrgavanja bračne/izvanbračne zajednice 5. Prepoznati opasnosti pornografije i neodgovornog spolnog ponašanja 6. Opisati rizična ponašanja koja dovode u opasnost adolescenta i druge ljude iz okruženja 7. Nabrojati vrste ovisnosti o psihoaktivnim supstancama i institucije koje pružaju odgovarajuću pomoć pojedinim slučajevima ovisnosti 8. Analizirati pravila i odgovorno ponašanje u prometu s obzirom na osobno ponašanje
Učiti kako učiti	1. Analizirati učinkovitost metoda i tehnika kojima se koristi pri rješavanju problema 2. Vrednovati plan učenja koji je podložan promjenama i planiranju 3. Demonstrirati želju za stjecanjem novih spoznaja o pojedinim predmetima 4. Opisati i primijeniti tehnike kontrole straha od ispitivanja/vrednovanja 5. Samostalno tragati za informacijama i birati aktivnosti koje pospješuju učenje na daljinu
Profesionalna orijentacija	1. Objasniti odnos neformalnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja 2. Kreirati osobnu biografiju u skladu s propisanim normama i standardima 3. Zastupati svoj stav o planovima i programima sveučilišta kao i načina rada i organizacije nastave 4. Sistematizirati predočene informacije koje su potrebne za traženje posla 5. Procjenjivati poznate načine volontiranja u BiH 6. Odabrati buduće zanimanje u skladu sa stečenim znanjem
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	1. Samostalno inicirati i provoditi složeno pretraživanje informacija u digitalnome svijetu 2. Kritički prosuđivati manire digitalnog okruženja 3. Argumentirati uzrok i posljedicu posjedovanja informatičke naobrazbe 4. Analizirati štetnost <i>sexstinga</i> kao komunikacijskog trenda na psihofizičko zdravlje učenika

Građanski odgoj i obrazovanje	1. Vrednovati odgovornost medija za zaštitu ili kršenje ljudskih prava 2. Objasniti smisao i svrhu građanskih demokratskih izbora 3. Analizirati pravila posjedovanja i uporabe oružja 4. Istraživati uzroke i posljedice zlouporabe oružja i neodgovornog posjedovanja oružja

Tablica 258: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osobni i socijalni razvoj	8
Zdravlje	7
Učiti kako učiti	4
Profesionalna orijentacija	6
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	3
Građanski odgoj i obrazovanje	2
Broj sati godišnje:	30

Tablica 259: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osobni i socijalni razvoj	• Organizacija rada zajednice učenika i razrednog odjela • Izbor učenika u predstavnička tijela u odjelu i u školi • Analiza školskog uspjeha i vladanja • Pravila i norme u školskom okruženju • Pozitivan odnos prema kulturnoj baštini (posjet institucijama) • Osvrt na realizaciju izvanučioničke nastave • Običaji koji povezuju članove skupine i zajednice • Sudjelovanje i doprinos životu i radu škole • Dan borbe protiv vršnjačkog nasilja (Dan ružičastih majica) • Posljedice stereotipa i predrasuda • Razni oblici međusobne diskriminacije • Nasilje: Trgovina ljudima • Tehnike samokontrole tijekom komuniciranja
Zdravlje	• Poremećaji u prehrani (anoreksija, bulimija i pretilost) • Važnost redovitih liječničkih pregleda • Utjecaj tjelesnog vježbanja na zdravlje • Odgovorno roditeljstvo • Disfunkcionalne obitelji • Odgovorno spolno ponašanje • Stručna služba u školi – uloga i funkcija • Zaštita psihofizičkog zdravlja učenika • Ovisnost o psihoaktivnim supstancama • Sudjelovanje u prometu pod utjecajem alkohola
Učiti kako učiti	• Primjena znanja u problemskim situacijama • Temeljiti i sustavni pristup učenju • Ustrajnost u učenju • Tehnike kontrole straha • Online učenje i kvalitetno upravljanje vremenom

Profesionalna orijentacija	• Prednosti neformalnog obrazovanja • Pisanje biografije - <i>Curriculum vitae</i> • Susreti s ekspertima određenih zanimanja • Potrebe na tržištu rada: deficitarna i suficitarna zanimanja • Predstavljanje sveučilišta i posjeti fakultetima • Vrijednosti volonterskog rada • Odluka o izboru budućeg zanimanja
Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT)	• Digitalne kompetencije - nužnost tržišta rada • Bonton u digitalnom okruženju • Cyber nasilje (<i>sexting</i>) • Informatička naobrazba kao pitanje kulture komunikacije i života
Građanski odgoj i obrazovanje	• Mediji i kršenje ljudskih prava • Demokratski izbori • Opasnost korištenja oružja
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Sate predmeta Zajednice učenika i odgoja za demokraciju svaki razrednik priprema na način koji najviše odgovara njegovu razrednom odjelu i svim sudionicima (učenicima i njemu kao voditelju odjela). Uz konzultacije s pedagogom i drugim stručnim suradnicima, pored već definiranih tema, mogu se dodati i nove teme koje su značajne za taj uzrast ili za tu školsku godinu. Pristup u izradi sati bit će koncipiran kroz uključivanje učenika da samostalno istražuju, prezentiraju, dogovaraju, surađuju s razrednicima, stručnim suradnicima i vršnjacima.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Kroz nastavne teme koje se realiziraju u predmetu Zajednica učenika i odgoj za demokraciju korelacija je prisutna sa svim predmetima koji se izučavaju u školi. Međutim, najvidljivija je kroz predmete: Vjeronauk, Etika i Moral, Pedagogija i psihologija, Demokracija, Tjelesni odgoj, Glazbeni odgoj i Likovna umjetnost. Razrednik se ohrabruje da ima dodatne kontakte s kolegama koji su nositelji navedenih predmeta kako bi godišnji plan realizacije nastave u razrednom odjelu prilagodio realiziranju tema iz drugih predmeta.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Sati razrednog odjela prije svega omogućavaju učeniku razumijevanje pripadanja zajednici, poštivanja sebe i drugoga i podizanje svijesti o kvalitetnijem životu pojedinca uz pravila i standarde ponašanja koji se definiraju kao minimum dogovora koji podržava zajednički život. Učenički angažman u razrednom odjelu ne ocjenjuje se ocjenom u svjedodžbi, ali ima utjecaj na ocjenu vladanja, izricanje mjera pohvale ili disciplinskih mjera pa je važno da učenik razumije uzrok i posljedicu u ovoj vrsti vrednovanja. U ovom praćenju nema testova objektivnog tipa kao alata u ocjenjivanju, ali se zato drugim alatima vrednuje učeničko napredovanje.

Vođenje bilješki o radu s učenicima (u Pedagoškom kartonu učenika i dnevniku nastavnika), evidencija učeničkih prezentacija, osmišljenih i kreativnih aktivnosti, bilješke o svakodnevnoj komunikaciji i ophođenju među učenicima, te analiza poštivanja školskih pravila i pravila društvene zajednice preporučeni su načini praćenja i vrednovanja rada u sklopu predmeta Zajednica učenika i

odgoj za demokraciju. Razrednik je slobodan ovim preporukama dodati i druge edukometrijske alate prema osobnoj potrebi.

Tablica 260: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
ZAJEDNICA UČENIKA I ODGOJ ZA DEMOKRACIJU	
ZVANJE	
• Profesor/profesoricu koji/a obavlja službu razrednika/razrednice	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

V. SPORTSKO PODRUČJE

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

Djelatnici koji su sudjelovali u inoviranju nastavnih programa:

Damir Jaroš, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

18. TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Tjelesni i zdravstveni odgoj** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni predmet Sportskog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- razvijanje zdravstvene kulture učenika s ciljem čuvanja vlastitoga zdravlja i zdravlja okoline
- zadovoljavanje potrebe učenika za kretanjem, odnosno vježbanjem
- stvaranje čvrste navike zdravoga načina življenja koristeći se sredstvima tjelesne i zdravstvene kulture, prirodnim i drugim čimbenicima
- pružanje mogućnosti stjecanja osnovnih znanja, vještina i navika potrebnih za prilagodbu novim motoričkim aktivnostima
- osposobljavanje učenika za racionalno provođenje slobodnog vremena
- osposobljavanje učenika za slobodno i stvaralačko izražavanje u različitim oblicima tjelesnog i zdravstvenog odgoja, a posebno u onima koje pridonose humanizaciji i socijalizaciji osobnosti
- osposobljavanje učenika za samokontrolu i samoocjenjivanje radi praćenja i vrjednovanja učinaka svoga rada i napretka.

Sadržaj nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja obuhvaća dvije oblasti: tjelesno vježbanje i zdrav način života. Sadržaj se realizira u različitom broju sati tjedno, u ovisnosti od uzrasta učenika i tipu predmeta (obvezni ili izborni).

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Tjelesni i zdravstveni odgoj) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Tjelesni i zdravstveni odgoj, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

U svakom razredu definirano je **pet vještina usmjerenih na zdravlje i normalan biološki, psihološki i socijalni rast i razvoj učenika**:

1. Čuvanje i unaprjeđivanje zdravlja
2. Navika svakodnevnog tjelesnog vježbanja i zdravog načina života
3. Stjecanje teorijskih i motoričkih znanja i dostignuća
4. Kreativni i stvaralački izražaj
5. Sposobnost samokontrole i samovrednovanja učinaka osobnog rada.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 261: Tjelesni i zdravstveni odgoj – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ		IZBORNI PREDMET TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	2	70	-	-
II.	2	70	-	-
III.	2	70	2	70
IV.	2	60	4	120

I. RAZRED – TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 262: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Antropološka obilježja	1. Analizirati svoja antropološka obilježja prema individualnim mogućnostima 2. Prezentirati antropološka obilježja upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija 3. Prepoznavati morfološka obilježja 4. Razlikovati vrste provjeravanja morfoloških obilježja 5. Povezivati vrijednost praćenja morfoloških obilježja 6. Izvoditi provjeravanje morfoloških obilježja 7. Prepoznati loše držanje tijela (kifoza, lordoza, skolioza) 8. Odrediti indeks tjelesne mase i procijeniti promjene u vrijednostima		
Teorijsko-motorička znanja i dostignuća	1. Povezati elemente tehnike i jednostavne taktičke zadatke iz odabrane sportske aktivnosti 2. Razlikovati zone opterećenja naspram srčane frekvencije tijekom tjelesne aktivnosti sukladno vlastitim mogućnostima 3. Testirati izdržljivost koristeći Cooperov test u svrhu procjene opće tjelesne spremnosti 4. Klasificirati nastavna sredstva i pomagala na osnovi utjecaja na motoričke i funkcionalne sposobnosti		
Aktivan život	1. Prepoznati posljedice pretreniranosti, primjerice povrede, previsoka frekvencija 2. Objasniti povezanost čovjekova sudjelovanja u aerobnim aktivnostima i biokemijskih reakcija u pojedinim organima u ljudskom tijelu 3. Kreirati popis dnevnih/tjednih/mjesečnih tjelesnih aktivnosti koristeći znanja o načinu realiziranja (motoričke aktivnosti), mjestu i vremenu realiziranja i opreme potrebne za tu aktivnost		
Prehrambeno-higijenske navike	1. Povezivati važnost planiranja sportskih aktivnosti na vanjskim terenima i brige za osobnu higijenu u situacijama epidemije zaraznih bolesti 2. Ilustrirati ovo planiranje upotrebom informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT), grafikona i PPT-a 3. Povezivati važnost unosa vode i zdravih namirnica (voće, povrće, namirnice bogate vlaknima, smanjen unos soli i prerađenih ugljikohidrata) s dnevnim tjelesnim aktivnostima 4. Nabrojati biološki važne segmente za održavanje homeostaze (ugljikohidrati, masti, bjelancevine, vitamini) 5. Argumentirati važnost redovitih zdravstvenih/ sistematskih pregleda		
Međuljudski odnosi i tolerancija	1. Naveći načela <i>fair play</i>a tijekom tjelesne aktivnosti i igre 2. Poštovati načela <i>fair play</i>a tijekom sportske aktivnosti 3. Pokazati samokontrolu i toleranciju na frustraciju zbog pogreške/poraza tijekom igre i tjelesne aktivnosti 4. Prepoznati važnost pozitivne verbalne komunikacije u prevenciji konfliktnih situacija tijekom igre		

Zaštita i sigurnost	1. Preuzimati mjere osobne zaštite i sigurnosti u specifičnim situacijama i opasnostima od zaraznih bolesti 2. Razlikovati sportske povrede mišića i povrede ligamenta 3. Izvesti praktične procedure i postupke pružanja prve pomoći kod sportskih povreda, epileptičkih napada i gubljenja svijesti drugog učenika tijekom tjelesne aktivnosti (bočni položaj uslijed nesvijestice)

Tablica 263: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	3
Trčanje	3
Skokovi	2
Bacanja	2
Penjanje, upori, potpori, visovi i kovrtljaji	8
Ravnotežni položaji	1
Preskoci	2
Borilačke vježbe	4
Plesne strukture	8
Sportske igre	32
Opće pripremne vježbe	2
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	3
Broj sati godišnje:	70

Tablica 264: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Trčanje	• Ciklična kretanja različitim tempom do 10 minuta (do 8 učenika) • Trčanje kratkih dionica "leteće" 20-40 m • Trčanje dužih dionica s visokim startom 60 do 100 m • Štafetno trčanje 4x60 m • Poligon prepreka
Skokovi	• Skok udalj koračnom tehnikom 1½ korak • Skok uvis opkoračnom tehnikom „stradle“
Bacanja	• Bacanje medicine od 1, 2, 3 kg jednom i objema rukama • Bacanje loptica udalj, različitih težina s gađanjem nepokretnih i pokretnih ciljeva • Bacanje kugle "O'Brien" tehnikom - individualna motorička postignuća
Penjanje, upori, potpori, visovi i kovrtljaji	• Penjanje rukama po različitim spravama • Sklopka s glave • Njih u potporu i uporu na ručama • Upor u prednjem do sjeda raznožnog • Premet naprijed • Više premeta sa strance povezano u jednu stranu • Kovrtljaj nazad do upora prednjeg • Njihom strance premah odnožno • Klimom premah zgrčeni • Pomicanje u visu

	• Iz visa ležećeg prednjeg uzmaha na višu pritku odzivom jedne noge • Kruženje trupa u visu
Ravnotežni položaji	• Naskok u upor čučeci, "gallop" naprijed, otvoreno-zatvoreni poskok, "mačji" skok, "leteći" skok, okreti u čučnju i usponu na obje noge za 180° (greda 80 cm)
Preskoci	• Odbočka u lijevu i desnu stranu • Prekopit oslonom ruku preko sprave u širinu • Skokovi uvito na elastičnom stolu („mini trampoline“) • Pružen skok s okretom za 180°
Borilačke vježbe	• Padovi: naprijed, nazad, u stranu • Bacanje: preko ramena, preko leđa, zahvatom preko nadlaktica, ručno • Svlačenje u parter • Zahvati držanja u parteru • Obrana od udarca rukama • Obrana od obuhvata • Obrana od hvatanja za kosu
Plesne strukture	• Kruženja rukama u čeonj, bočnoj i vodoravnoj ravnini (obručom, loptom, vijačom); u mjestu i kretanju • Zamasi impulsom • Zamasi i kruženja pruženom nogom u bočnoj ravnini na mjestu • Križni okret "valom" za 180° i 360° u obje strane • Spiralni okret u obje strane • Poskoci vijačom u kretanju pruženom nogom u prednoženju, zanoženju i odnoženju • Poskoci u mjestu prednoženjem, odnoženjem i zanoženjem uz bacanje i hvatanje lopte • Skok "kadet" • "Jelenji" skok • Izdržaji u prednoženju, u odnoženju, u zanoženju zgrčenom i pruženom nogom (obručem, loptom) • Izdržaji iz okreta (obruč, lopta) • Kretanje i improvizacije u raznim ritmičkim strukturama • Plesna struktura: koraci s loptom; narodni plesovi • Društveni ples: tango
Sportske igre	• Vođenje lopte startom naprijed, nazad i bočno s promjenom smjera kretanja (košarka) • Vođenje lopte naizmjenično lijevom i desnom rukom s promjenom smjera kretanja (košarka) • Hvatanje lopte s dvije ruke u skoku sa zaletom i odrazom s mjesta (košarka) • Dodavanje lopte iz različitih udaljenosti iz skoka (košarka) • Pivotiranje (košarka) • Slobodno bacanje (košarka) • Ubacivanje u koš jednom rukom preko glave u stranu (košarka) • Ubacivanje u koš iz kretanja nakon vođene ili dodane lopte (polaganje lopte jednom rukom i skok šut) (košarka) • Varanje prividnim pravcem kretanja i prividnim dodavanjem (košarka) • Obrana - osobna obrana preuzimanjem (košarka) • Protunapad s dva i tri igrača (košarka)

	• Igra na dva koša (košarka) • Objernočno vršno, srednje i visoko odbijanje iz osnovnog stava u skretanju pravca (odbojka) • Dodavanje u pravcu i preko glave (odbojka) • Dodavanje u skretanju pravca /ispred/ (odbojka) • Servis preko glave (odbojka) • Smečiranje s mjesta sunožnim odrazom (odbojka) • Smeč iz zaleta sunožnim odrazom (odbojka) • Obrana: pokrivanje terena prilikom očekivanja servisa i pri izvođenju vlastitog servisa (odbojka) • Taktika napada putem treće lopte (odbojka) • Igra preko mreže (odbojka) • Primanje lopte preuzimanjem (rukomet) • Oduzimanje lopte: skidanjem, izbijanjem i presijecanjem (rukomet) • Udarci na vrata u visini boka prekorakom (rukomet) • Tehnika vratara (rukomet) • Sustav obrane 3:2:1 (rukomet) • Sustav igre u napadu s dva kružna napadača (rukomet) • Vođenje lopte unutrašnjim i vanjskim dijelom hrpta stopala (nogomet) • Primanje lopte natkoljenicom (nogomet) • Oduzimanje lopte: prednje oduzimanje (nogomet) • Taktika, rješavanje dijelova igre: aut, korner, slobodan udarac, kazneni udarac - obrana i napad (nogomet) • Taktika igre u napadu i protunapadu
Opće pripremne vježbe	• Pripremne vježbe za povećanje mišićne mase primjenom dinamičkih vježbi u serijama (učenici) • Submaksimalni dinamički podražaji i eksplozivni dinamički podražaji (učenice)
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 265: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Antropološka obilježja		1. Analizirati svoja antropološka obilježja prema individualnim mogućnostima 2. Prikazati antropološka obilježja upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija 3. Kontekstualno komentirati vlastite rezultate antropometrijskih obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti 4. Uspoređivati rezultate antropometrijskih obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti s referentnim vrijednostima 5. Opisivati loše ili dobre navike koje imaju utjecaj na antropometrijska obilježja, motoričke i funkcionalne sposobnosti 6. Vrednovati osobne rezultate inicijalnih i finalnih mjerenja antropometrijskih obilježja u odnosu na referentne vrijednosti	
Teorijsko-motorička znanja i dostignuća		1. Raspravljati o utjecaju sportskih događaja na popularizaciju sporta 2. Uočavati teorijska i motorička znanja o individualnim i kolektivnim sportovima važna za vlastite tjelesne aktivnosti 3. Povezivati osobne mogućnosti za tjelesnu aktivnost sa zonama opterećenja usklađene sa srčanom frekvencijom 4. Klasificirati nastavna sredstva i pomagala na osnovi utjecaja na motoričke i funkcionalne sposobnosti	
Aktivan život		1. Povezati bavljenje sportom i tjelesnim aktivnostima s unaprjeđenjem mentalnoga zdravlja 2. Objašnjavati relaciju između biokemijskih reakcija u pojedinim ljudskim organima i aerobnih aktivnosti 3. Primijeniti stečena teorijska i motorička znanja iz individualnih i kolektivnih sportova na otvorenim i u zatvorenim sportskim prostorima	
Prehrambeno-higijenske navike		1. Objašnjavati utjecaj zaštite okoliša na zdravlje čovjeka 2. Procijeniti posljedice prehrambenih navika na metaboličke ili homeostatske promjene u organizmu 3. Povezati konzumiranje alkohola i cigareta kao čimbenike utjecaja na zdravlje i uspješnost u tjelesnoj aktivnosti	
Međuljudski odnosi i tolerancija		1. Poštovati načela <i>fair play</i> tijekom tjelesne aktivnosti i igre 2. Uspoređivati osobne odluke s odlukama drugih u vezi s ponašanjem i promjenom mišljenja 3. Promovirati podršku i empatiju prema vršnjacima tijekom sportskih natjecanja 4. Primjenjivati otvorenu verbalnu komunikaciju u rješavanju konfliktnih verbalnih situacija tijekom sportskih natjecanja	
Zaštita i sigurnost		1. Primjenjivati mjere osobne zaštite i sigurnosti u specifičnim situacijama 2. Predviđati eventualne rizične situacije za određene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti 3. Pripremati tematske aktivnosti za promociju prve pomoći	

	4. Zalagati se za ideje volonterskog rada i sudjelovati u edukaciji građana o ispravnoj primjeni kardiopulmonalne reanimacije

Tablica 266: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	3
Trčanje	4
Skokovi	2
Bacanja	2
Penjanje, upori, potpori, visovi i kovrtljaji	8
Ravnotežni položaji	2
Preskoci	2
Borilačke vježbe	3
Plesne strukture	8
Sportske igre	31
Opće pripremne vježbe	2
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	3
Broj sati godišnje:	
	70

Tablica 267: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Trčanje	• Ciklična kretanja različitim tempom do 10/12 minuta (Ž/M) • Trčanje kratkih dionica "leteće" 40-60 m • Trčanje dužih dionica s visokim startom od 100 do 150 m • Štafetno trčanje 4x80 m (4x60 učenice) • Poligoni prepreka
Skokovi	• Skok udalj - individualna motorička dostignuća • Skok uvis - individualna motorička dostignuća
Bacanja	• Bacanje udalj loptica različite težine (gađanje različitih nepokretnih i pokretnih ciljeva) i na različite udaljenosti • Bacanje medicinki do 5 kg suvanjem • Bacanje kugle "O'Brien" tehnikom
Penjanje, upori, potpori, visovi i kovrtljaji	• Penjanje na konop 5 m - individualna motorička dostignuća • Premet strance iz zaleta i poskoka • Kolut nazad kroz stoj na rukama • Stoj na rukama • Upor u zanjihu • Vis prednji klimom ili uzmah prednji zgibom • Premah raznožni klimom • Upor prednji na višoj pritki, spust naprijed u vis ležeći prednji
Ravnotežni položaji	• Vaga bočno otklonom i odnoženjem • Naskok premahom jedne noge odnožno do upora jašućeg; polkin korak, "tupfer", škare naprijed, "vaga" iz skoka, saskok "jelenji"
Preskoci	• Zanoška u lijevu ili desnu stranu • Raznoška uzduž sprave

	• Skokovi na elastičnom stolu („mini trampolin“) prednožno, raznožno, pruženo i s okretom za 360°
Borilačke vježbe	• Bacanje: bočno i nožno • Obrana od udaraca, obuhvata, gušenja i noža • Udarci rukama i nogama
Plesne strukture	• Zamasi i kruženja impulsom s dugom trakom u mjestu i kretanja • Zamasi i kruženje pruženom nogom u kretanju plesnim koracima (valcer, polka i galop) • Spiralni okret loptom u obje strane • Okret iz poskoka za 180° • Okret iz skoka za 360° • Otvoreni - zatvoreni poskok na mjestu i kretanju • Preskakivanje vijače naprijed i nazad križanjem ruku • „Leteći“ skok vijačom • Skok „škare“ povezano naprijed - nazad • „Vaga“ iz skoka „kadet“ • „Vaga“ iz „letećeg“ skoka • Sinusoida trčanjem, niskim „letećim“ skokovima uz vođenje lijeve i desne ruke • Realizacija ritmova slobodnim izborom sprave i glazbene pratnje (udaraljke, klasična i moderna glazba) • Plesna struktura: narodno kolo • Društveni plesovi: rock plesovi
Sportske igre	• Vođenje lopte s kombinacijom raznih promjena smjera i brzine kretanja (košarka) • Hvatanje lopte jednom rukom u skoku (košarka) • Dodavanje lopte objema rukama: od tla, s grudi, iznad ramena i glave te jednom rukom sa strane i od tla (košarka) • Dodavanje lopte jednom rukom sa strane (košarka) • Ubacivanje lopte u koš jednom rukom preko glave u stranu (košarka) • Ubacivanje lopte jednom rukom u kretanju iz okreta varanjem /finte/ (košarka) • Slobodno bacanje (košarka) • Fintiranje s promjenom smjera i brzine kretanja (košarka) • Oduzimanje lopte: osnovno pri ubacivanju u koš (košarka) • Osobna obrana preuzimanja igrača (košarka) • Zonska obrana 1 - 2 - 2; 2 - 1 - 2 (košarka) • Napad i protunapad (košarka) • Blokade, kombinacije napada i obrane s dva igrača, s tri igrača, s jednim centrom (košarka) • Igra na dva koša (košarka) • Objeručno i jednoručno odbijanje lopte iz odbojkaškog stava (odbojka) • Donja odbijanja „čekićem“ (odbojka) • Donje odbijanje jednom rukom (odbojka) • Dodavanje odbijanjem na različitim udaljenostima u oštrim i blagim parabolama (odbojka) • Dizanje lopte na smeč (odbojka)

	• Smečiranje iz zaleta sunožnim odrazom (odbojka) • Blok: pojedinačni i grupni (odbojka) • Spašavanje lopti iz mreže jednom i objema rukama (odbojka) • Individualni napad servisom i smečom (odbojka) • Obrana u stražnjoj liniji /sustav “centarhalf naprijed” / (odbojka) • Igra preko mreže (odbojka) • Udarci s otklonom u suprotnu stranu (rukomet) • Blokiranje jednom i objema rukama (rukomet) • Napad s 9 m (rukomet) • Sustav kombinirane obrane: 5 + 1, 4 + 2 (rukomet) • Napad na kombiniranu obranu (rukomet) • Igra u napadu i obrani u specifičnim uvjetima (rukomet) • Izvođenje poluvolej udarca i volej udarca (nogomet) • Prijenos lopte (nogomet) • Oduzimanje lopte izbijanjem (nogomet) • Dribling unutarinom i vanjskom stranom stopala (nogomet) • Taktika igre u napadu protiv defanzivne obrane (nogomet)
Opće pripremne vježbe	• Pripremnim vježbama utjecati na razvijanje mišićne mase i sprječavanje nerazmjernog formiranja masnog tkiva primjenom dinamičkih vježbi u serijama s dodatnim opterećenjem i bez dodatnog opterećenja (učenici) • Vježbe za jačanje i vježbe fleksibilnosti za održavanje ravnoteže između mase tijela i potkožnog masnog tkiva (učenice)
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 268: Ishodi učenja, III. Razred

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Antropološka obilježja	1. Odrediti vlastiti indeks tjelesne mase koristeći IKT (BMI kalkulator, BMI mobile) 2. Povezivati tjelesne aktivnosti s prehrambenim navikama u cilju poboljšanja antropometrijskih (morfoloških) obilježja 3. Procjenjivati rezultate antropoloških obilježja na temelju referentnih vrijednosti (tjelesna visina, tjelesna težina i ITM) 4. Predložiti tjelesne vježbe u cilju poboljšanja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti (prehrana, svakodnevne aktivnosti, mentalno zdravlje)		

Teorijsko-motorička znanja i dostignuća	1. Povezati složene tehničko-taktičke elemente sportskih igara/disciplina 2. Analizirati sportske događaje prema motoričkim i teorijskim znanjima 3. Identificirati teorijska i motorička znanja o individualnim i kolektivnim sportovima za vlastite tjelesne aktivnosti 4. Raspravljati o ulozi serija pokreta i ponavljanja na osnovi primjera razvoja snage 5. Ispitivati ciljane zone vježbi prema srčanom ritmu za pojedinačne potrebe 6. Istraživati načine povezivanja zona vježbi sa zdravljem, dobrobiti i kondicijskim vježbama 7. Procijeniti važnost uporabe nastavnih sredstava i pomagala u poboljšanju motoričkih i funkcionalnih sposobnosti
Aktivan život	1. Analizirati mogućnosti povećanja kretanja u svakodnevnome životu (način kretanja, hodanje, korištenje bicikla, prijevoza i sl.) 2. Voditi statistiku osobnog napretka i sudjelovanja u tjelesnim aktivnostima (uz primjenu IKT, primjerice putem odgovarajuće aplikacije) 3. Primjenjivati stečena teorijska i motorička znanja iz individualnih i kolektivnih sportova na otvorenim i u zatvorenim sportskim prostorima 4. Povezivati utjecaj teorijskih i motoričkih znanja sa svakodnevnim životnim aktivnostima (kako određena teorijska i motorička znanja utječu na lakše i učinkovitije načine života i rada)
Prehrambeno-higijenske navike	1. Primjenjivati aktivnosti vezane uz navike osobne higijene i ekološkog djelovanja 2. Predlagati zdrave dnevne i tjedne obroke na temelju tjelesnih aktivnosti i potreba (dnevni i tjedni jelovnik sukladno preporukama SZO/WHO) 3. Povezati zdravstveno poželjan način života (umjereno izlaganje suncu, vitamini, pravilna i redovita prehrana nasuprot bulimiji i anoreksiji) s ispravnom građom koštane strukture 4. Identificirati popis i uporabu dozvoljenih i nedozvoljenih sredstva prehrane u sportu
Međuljudski odnosi i tolerancija	1. Koristiti osobnu motivaciju i poticati druge ustrajnom kretanju, tjelesnoj aktivnosti različitoj izvedbi tih aktivnosti 2. Pokazivati samokontrolu tijekom igre i tjelesne aktivnosti u slučaju pogrešaka, poraza 3. Procjenjivati situacije za izbor odgovarajuće emocionalne reakcije u igri 4. Analizirati odabrano ponašanje u igri i dati prijedlog alternativnog ponašanja u skladu s dobrim ishodima
Zaštita i sigurnost	1. Poznavati mjere osobne zaštite i sigurnosti u specifičnim situacijama i opasnostima 2. Analizirati mjere zaštite i sigurnosti u relaciji s izvannastavnim i izvanškolskim organizacijskim oblicima rada (izleti, logorovanja, obuka za neplivače, skijanje, ekskurzije)

	3. Procijeniti odgovornost i djelotvornost službi prve pomoći i podrške koje su na raspolaganju mladima i adolescentima u lokalnoj zajednici

Tablica 269: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	3
Trčanje	6
Skokovi	3
Bacanja	2
Preskoci, upori, potpori, visovi i kovrtljaji	8
Ravnotežni položaji	2
Preskoci	2
Borilačke vježbe	5
Plesne strukture	6
Sportske igre	30
Opće pripremne vježbe	2
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	3
Broj sati godišnje:	
	70

Tablica 270: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Trčanje	• Kontinuirano kretanje različitim tempom do 12 minuta • Trčanja različitim tempom do 15 minuta u aerobnim uvjetima • Trčanje kratkih dionica 40, 60, 80 m • Brzo trčanje i ponavljajuće trčanje u anaerobnim uvjetima • Trčanje dužih dionica s visokim startom 150-200 m • Štafetna trčanja u aerobnim i anaerobnim uvjetima • Trčanje preko niskih prepona 50 m • Trčanje preko različitih prepreka
Skokovi	• Skokovi preko horizontalnih i vertikalnih prepreka • Skokovi uvis i udalj (individualna motorička dostignuća) • Skokovi na elastičnom stolu (mini trampoline): skok uvito s okretom u lijevu i desnu stranu
Bacanja	• Bacanje medicine s preskokom • Bacanje kugle sportskom tehnikom (individualna motorička dostignuća)
Preskoci, upori, potpori, visovi i kovrtljaji	• Stoj na rukama i prijelaz u kolut naprijed • Prekopit (salto) naprijed • Iz upora prednjeg na pritki, premahom odnožno naprijed u upor jašući i premahom odnožno natrag u upor prednji (učenice) • Saskok odnjihom iz upora prednjeg • Prednoška preko konja, visina 120 cm • Naupor jašući (preča) • Vis uznijeto, vis strmoglavu u njihu (krugovi) • Kovrtljaj naprijed iz upora prednjeg (preča) • Slobodna vježba (parter)

	• Kombinacija elemenata u visu (klim, njih, podmetni saskok)
Ravnotežni položaji	• Naskok u upor čučeci s odnoženjem • Valcer korak s okretom za 180° na jednoj nozi u lijevu i desnu stranu • Stoj na ramenima (ruče)
Borilačke vježbe	• Osnovi svlačenja u parter • Osnovi zahvata držanja u parteru • Osnovi ručnog bacanja • Osnovi bacanja preko ramena • Osnovi poluge u zglobu lakta • Zahvati gušenja • Obrana od zahvata gušenja
Plesne strukture	• Bacanje i hvatanje obruča povezano s plesnim koracima • Vodoravni krug vijačom jednom rukom iznad glave i povezano vodoravni krug s preskokom ("osmica") u mjestu i u kretanju • Preskakivanje vijače "škarama" • Preskakivanje vijače plesnim koracima (galop naprijed, polka) • Individualni sastav vijačom s obaveznim strukturama: valcer korak s kruženjem vijačom u jednoj ruci u osnovnim ravninama; preskakivanje vijače sunožno; međuposkocima s prednoženjem i zanoženjem; preskakivanje vijače "letaćim" skokom • Narodni ples • Društveni plesovi: cha-cha-cha, samba
Sportske igre	• Primjena skok šuta u igri (rukomet) • Primanja i dodavanja lopte u igri (rukomet) • Igra u obrani: zonska 3:2:1 i kombinirana 4:2 (rukomet) • Igra u napadu i obrani s igračem više i igračem manje (rukomet) • Primjena pravila kroz igru i suđenje (rukomet) • Dodavanje i odbijanje lopte u složenim situacijama (odbojka) • Padovi i bacanje kod hvatanja niskih lopti (odbojka) • Usavršavanje tehnike izvođenja i prijema servisa (odbojka) • Osnove taktike igre u napadu i obrani (odbojka) • Pomoćne taktičke vježbe i igre primjenom ranije svladanih struktura (odbojka) • Primjena pravila kroz igru i suđenje (odbojka) • Hvatanje i dodavanje lopte uz povećavanje brzine kretanja igrača i lopte (košarka) • Vođenje lopte promjenom ritma lopte (visoko - nisko) (košarka) • Situacijsko vođenje i dodavanje lopte kroz igru (košarka) • Skok šut s okretom (košarka) • Primjena dvokoraka pri ubacivanju u koš s lijeve i desne strane (košarka) • Oduzimanje lopte kod vođenja i ubacivanja (košarka) • Pivotiranje u uvjetima obrane (košarka) • Kombinirana obrana zona i čovjek na čovjeka (košarka) • Promjena sustava igre u napadu ovisno o promjeni sustava obrane (košarka) • Igra uz poštivanje pravila (košarka)

Opće pripremne vježbe	• Opće pripremne vježbe za utjecaj na što skladniji morfološki razvoj i sustavno povećavanje funkcionalnih sposobnosti (učenici) • Vježbe za povećanje aerobnih sposobnosti i mišićne izdržljivosti (učenice)
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 271: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 70	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Antropološka obilježja		1. Razlikovati vlastite „slabe“ motoričke i funkcionalne sposobnosti i dati preporuku tjelesne aktivnosti za njihovo poboljšanje 2. Povezati tjelesne aktivnosti s prehrambenim navikama u cilju poboljšanja antropometrijskih (morfoloških) obilježja 3. Prezentirati lične/osobne rezultate inicijalnih i finalnih mjerenja antropometrijskih karakteristika i motoričkih i funkcionalnih sposobnosti s referentnim vrijednostima 4. Izraditi listu prioriteta u cilju poboljšanja antropometrijskih karakteristika, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti (prehrana, svakodnevne aktivnosti, mentalno zdravlje)	
Teorijsko-motorička znanja i dostignuća		1. Analizirati sportske događaje prema motoričkim i teorijskim znanjima 2. Primjenjivati složene tehničko-taktičke elemente iz sportskih igara/disciplina u situacijskim uvjetima 3. Dozirati opterećenja sukladno njegovom trenutačnome stanju na osnovi frekvencije srca 4. Kreirati plan tjelesne aktivnosti u svrhu poboljšanja i razvoja tjelesne pripremljenosti 5. Procjenjivati važnost uporabe nastavnih sredstava i pomagala u poboljšanju motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	
Aktivan život		1. Određivati zone treninga na temelju srčane frekvencije 2. Planirati programe za razvoj motoričkih sposobnosti (brzina, snaga, izdržljivost, preciznost, koordinacija, ravnoteža i fleksibilnost) 3. Izračunati indeks tjelesne mase predlažući korektivne mjere za unaprjeđenje zdravlja 4. Povezivati sportske discipline i kretne aktivnosti s razvojem motoričkih sposobnosti (snaga, izdržljivost, ravnoteža, preciznost)	

Prehrambeno-higijenske navike	1. Primjenjivati aktivnosti osobne higijene i ekoloških navika u prirodi 2. Izračunavati kalorijske potrebe na temelju osobnih dnevnih tjelesnih aktivnosti i bazalnoga metabolizma 3. Prepoznavati i poštovati potrebe za nadoknadom izgubljenih tvari u tjelesnim aktivnostima (vrijeme za uzimanje vode minerala, ugljikohidrata i elektrolita) 4. Kreirati popis štetnih posljedica ovisnosti (konzumacija lijekova, cigarete, alkohol, narkotici, klađenje, kockanje, video igrice, neograničeno korištenje društvenih mreža, interneta) 5. Analizirati osobnu sklonost prema ovisničkom ponašanju
Međuljudski odnosi i tolerancija	1. Kreirati osobne ciljeve za unaprjeđenje svijesti o odgovornome ponašanju tijekom tjelesne aktivnosti sukladno načelima poštene igre (<i>fair play</i>), tolerancije i uvažavanja 2. Predlagati mjere motivacije preko praćenja i vrednovanja rada, osobnoga rasta i razvoja 3. Primjenjivati sportsku etiku i umijeće liderstva tijekom sportskoga natjecanja
Zaštita i sigurnost	1. Primjenjivati mjere zaštite i sigurnosti pri realizaciji nastavnih, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti 2. Povezivati način zbrinjavanja (prve pomoći) s obzirom na prirodu povrede skupine mišića gornjih i donjih ekstremiteta (istegnuća, uganuća, iščašenja, frakture, kontuzije, laceracije i rupture)

Tablica 272: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osnove sistematske kineziologije	2
Osnove sportske medicine	2
Osnove psihologije sporta	2
Osnove sportskoga treninga	2
Atletika	6
Gimnastika	6
Judo	4
Karate	4
Košarka	6
Nogomet	6
Odbojka	6
Rukomet	6
Plivanje	5
Hrvanje	4
Skijanje	5
Stolni tenis	4
Broj sati godišnje:	70

Tablica 273: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osnove sistematske kineziologije	• Pojam, definicija i struktura kineziologije • Utjecaj kinezioloških stimulansa na antropološki status (antropometrijske dimenzije, motoričke sposobnosti, funkcionalne sposobnosti, kognitivne sposobnosti i konativne osobine), procese evolucije i involucije te zdravstveni status čovjeka
Osnove sportske medicine	• Osnovna medicinska gledišta biološko-fizioloških osobitosti pojedinih dobi i spolova • Organizacija zdravstvene zaštite sportaša (potreba medicinske dijagnostike i kontrole zdravlja) • Osnovni čimbenici koji dovode do poremećaja zdravlja, povrede i oštećenja
Osnove psihologije sporta	• Predmet psihologije sporta • Metode psihologije sporta • Utjecaj dispozicije i vježbanja na stvaranje motoričkih sposobnosti • Odgovarajući utjecaj pojedinih motoričkih čimbenika za uspjeh u različitim sportskim disciplinama • Osnovne konativne osobine
Osnove sportskoga treninga	• Predmet i metodologija sportskoga treninga • Metode, sredstva i oblici sportskoga treninga u specifičnim radnim uvjetima
Atletika	Teorijski rad: • Osnove teorije atletike • Osnovne posebnosti sprinta • Osnovne posebnosti srednjih pruga • Osnovne posebnosti dugih pruga i maratona • Osnovne posebnosti preponskog trčanja Praktični rad: • Trčanje • Sprint • Start • Srednje pruge • Preponska trčanja • Tjelesna priprema u atletici
Gimnastika	Teorijski rad: • Osnove teorije sportske gimnastike • Sustav odabira u sportskoj gimnastici • Metodika rada u dječjoj školi sportske gimnastike • Modeli treninga u sportskoj gimnastici • Vrste priprema po kategorijama uzrasta Tehnička priprema (učenici): • Preča • Ruče • Krugovi • Konj s hvataljkama • Preskok • Tlo Tehnička priprema (učenice):

	• Dvovisinske ruče • Greda • Preskok • Tlo • Tjelesna priprema u gimnastici
Judo	Teorijski rad: • Osnove teorije juda • Trening u judu • Pružanje prve pomoći u judu Osnove tehnike juda: • Padovi • Zahvati držanja • Ručna bacanja • Nožna bacanja • Poluge • Gušenja • Tjelesna priprema u judu
Karate	Teorijski rad: • Osnove teorije karatea • Analiza tehnike karatea • Metodika treninga karatea Tehnička priprema: • Stavovi i kretanje • Udarci rukama • Udarci nogama • Blokade • Kondicijska priprema u karateu
Košarka	Teorijski rad: • Osnove teorije košarke • Pravila igre • Strukturalna analiza igre • Metodika treninga Tehničko-taktička priprema: • Kretanje igrača bez lopte • Držanje, hvatanje i dodavanje lopte • Oduzimanje lopte • Pivotiranje • Vođenje lopte • Šutiranje lopte u košarci • Napad, protunapad i obrana od protunapada • Obrana „čovjek - čovjeka“ • Presing i napad protiv presinga • Zonska obrana i napad protiv zonske obrane • Igra na dva koša • Tjelesna priprema u košarci
Nogomet	Teorijski rad: • Osnove teorije nogometa • Pravila igre • Strukturalna analiza igre

	• Metodika treninga Tehničko-taktička priprema: • Pojedinačne vježbe • Kretanja igrača • Vođenje lopte • Prijem lopte • Žongliranje loptom • Driblinzi • Oduzimanja lopte • Pojedinačne akcije i protuakcije • Vježbe suradnje više igrača • Dupli pas • Vladanje loptom u zraku • Udarci na gol • Tehnika vratara • Vježbe napada • Vježbe obrane • Igra na smanjenom prostoru • Igra na dva gola • Tjelesna priprema u nogometu
Odbojka	Teorijski rad: • Osnove i teorije odbojkaške igre • Pravila igre i suđenje • Analiza elemenata odbojke • Analiza taktike igre u napadu • Analiza taktike igre u obrani • Metodika treninga Tehničko-taktička priprema: • Kretanje igrača • Odbijanje lopte • Dodavanje lopte • Servis • Smećiranje • Blokiranje • Spašavanje lopte iz mreže • Bazične situacijske vježbe • Pomoćne situacijske igre • Situacijske vježbe dodavanja i dizanja lopte • Vježbe napada i obrane • Prijem servisa i kontranapad • Igra preko mreže • Tjelesna priprema u odbojci
Rukomet	Teorijski rad: • Osnove teorije rukometa • Pravila igre i suđenje • Analiza elemenata rukometa • Analiza taktike igre u napadu • Analiza taktike igre u obrani • Metodika treninga

	Tehničko-taktička priprema: • Osnovni stav • Kretanje • Start iz mjesta i kretanja • Zalet za udarac (ravni, križni korak, dokorak, zaskok) • Promjena smjera kretanja za 90° i 360° • Zaustavljanje • Skokovi • Okreti • Daskoci i prizemljenje • Kretanje u obrani • Držanje lopte • Primanje lopte • Bacanje lopte, • Dodavanje i ispucavanje lopte • Vođenje lopte • Igra vratara • Taktika igre u obrani • Taktika igre u napadu • Igra na dva gola • Tjelesna priprema rukometaša
Plivanje	Teorijski rad: • Osnove teorije plivanja • Objekti za plivanje i njihovo korištenje • Pravila i suđenja • Analiza tehnika plivanja • Metodika treninga plivanja • Pružanje pomoći unesrećenima u vodi Tehničko-taktička priprema plivača: • Didaktička načela obuke • Obuka kraul-tehnike plivanja • Obuka prsne tehnike plivanja • Obuka leđne kraul-tehnike plivanja • Obuka dupin-tehnike plivanja • Tjelesna priprema u plivanju
Hrvanje	Teorijski rad: • Osnove teorije hrvanja • Pravila i suđenje • Analiza hrvačkih tehnika • Metodika treninga u hrvanju Tehničko-taktička priprema hrvača: • Osnovni stavovi • Kretanje po strunjači • Načela izvođenja pojedinih zahvata • Elementi tehnike u „stojci“ • Elementi tehnike u parteru • Elementi tehnike u „mostu“ • Taktička priprema hrvača • Tjelesna priprema u hrvanju

Skijanje	Teorijski rad: • Osnove teorije alpskoga skijanja • Osnove teorije nordijskoga skijanja • Skijaška oprema i rekviziti • Osnove biomehanike skijanja • Biomehanička analiza elemenata skijanja • Metodika treninga skijanja • Pravila skijaških natjecanja • Mjere osiguranja i prve pomoći Tehničko-taktička priprema: • Svladavanje osnovne plužne i paralelne tehnike • Zavoj prema brijegu • Kosi spust • Pluženje i plužni zavoji • Osnovno vijuganje • Tjelesna priprema u skijanju
Stolni tenis	Teorijski rad: • Osnove teorije stolnoga tenisa • Pravila igre i suđenje • Rekviziti i oprema • Analiza tehnike stolnoga tenisa • Metodika treninga stolnoga tenisa Tehničko-praktična priprema: • Načela rada ruku i nogu u stolnome tenisu • Držanje reketa • Osnovni stav • Tehnika rada nogu • Praćenje leta lopte i teorija udaraca • Tehnika udaraca u napadu (forhend i bekend) • Tehnika udaraca u obrani • Servis • Blok-udarac • „Topspin“ udarac • Vraćanje „topspina“ • Načini izvođenja vježbi u stolnome tenisu • Tjelesna priprema u stolnome tenisu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 274: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 2	GODIŠNJI BROJ SATI: 60
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Antropološka obilježja	1. Nabrojati osnovne zakonitosti opterećenja u tjelesnoj aktivnosti, režimu rada i odmora 2. Izvoditi zaključke o vrijednostima motoričkih i funkcionalnih sposobnosti (razvoj, poboljšanje, održavanje nivoa i sl.) 3. Kreirati plan tjelesnih vježbi za unaprjeđenje antropometrijskih obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti
Teorijsko-motorička znanja i dostignuća	1. Povezivati bitne elemente motoričkih i teorijskih znanja u analizi sportskih događaja 2. Koordinirati različite aspekte takmičenja (organizacija, praćenje, evaluacija, izvještavanje) 3. Usklađivati osobne mogućnosti s tjelesnim aktivnostima i odgovarajućom zonom opterećenja/srčanom frekvencijom 4. Promovirati potrebu očuvanja nastavnih sredstava, opreme i prostora za vježbanje (identificirati primjere lošeg ponašanja, nemarnog odnosa prema sportskim rekvizitima i prostoru, slijediti primjere dobrih odnosa, dati smjernice za poželjno ponašanje, primjenjivati navedeno)
Aktivan život	1. Ispitivati učinke bavljenja redovitim tjelesnim aktivnostima (utjecaj na san, koncentraciju i sposobnosti) 2. Argumentirati potrebe suvremenoga čovjeka za kretnim aktivnostima u cilju očuvanja i poboljšanja zdravlja 3. Osmišljavati programe tjelesnih aktivnosti sukladno zadanoj temi
Prehrambeno- higijenske navike	1. Kreirati prijedloge za promoviranje korištenja okoliša u lokalnoj zajednici za tjelesne aktivnosti 2. Predlagati mjere za očuvanje zdravlja u bližoj i široj okolini 3. Voditi dnevnik prehrane u konceptu podrške tjelesnim aktivnostima 4. Analizirati rizične situacije koje su posljedica različitih vrsta ovisnosti
Međuljudski odnosi i tolerancija	1. Primjenjivati komunikacijske vještine ovladavanja izazovnim i nesigurnim situacijama (vještine odbijanja prijedloga, izbor komunikacije, izražavanje mišljenja i iniciranje planova u nepredvidivim situacijama) 2. Zauzimati se za osobni stav u situacijama odlučivanja, postojanja dilema, samoočitovanja i poštivanja osjećaja drugih u odnosima 3. Procjenjivati očekivanja u različitim odnosima i društvenim situacijama i ispitivati na koji način ova očekivanja mogu utjecati na odluke i aktivnosti
Zaštita i sigurnost	1. Primjenjivati mjere zaštite i sigurnosti pri realizaciji nastavnih, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti 2. Razlikovati primjenu načina zbrinjavanja (prve pomoći) u slučaju povrede skupine mišića gornjih i donjih ekstremiteta (istegnuća, uganuća i rupture)

Tablica 275: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	2
Trčanje	5
Skokovi	3
Bacanja	2
Kovrtljaji, koluti	4
Upori, visovi, iskreti i prekopiti	3
Ravnotežni položaji	3
Borilačke vježbe	4
Plesne strukture	6
Sportske igre	24
Opće pripremne vježbe	2
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	2
Broj sati godišnje:	60

Tablica 276: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Trčanje	• Kontinuirana kretanja različitim tempom 12 i više minuta (učenice) • Trčanje različitim tempom do 20 minuta u aerobnim i anaerobnim uvjetima (učenici) • Štafetna trčanja na dionicama od 60 do 400 metara • Trčanje kratkih dionica 60, 80, 100 m • Trčanje dužih dionica s visokim startom od 200 do 300 m • Trčanje preko prepona
Skokovi	• Skok uvis i udalj izabranom tehnikom (individualna motorička dostignuća) • Skokovi preko različitih fortifikacijskih prepreka • Skokovi na elastičnom stolu (mini trampoline): skok sunožno prednožni
Bacanja	• Osnovne vježbe za bacanje okretom (loptice, vrećice s pijeskom itd.) • Bacanje medicine s okretom za 180° preskokom • Bacanje kugle sportskom tehnikom (individualna motorička dostignuća)
Kovrtljaji, koluti	• Kolut nazad do stoja na rukama • Premet strance iz zaleta s okretom za 180° (rondada) • Kovrtljaj nazad iz upora jašućeg (preča) • Kovrtljaj naprijed iz upora jašućeg (preča) • Slobodna vježba na parteru prema individualnim sposobnostima učenika
Upori, visovi, iskreti i prekopiti	• Njihom ili klimom podmetni saskok • Predljudlajem okret za 180° • Iskret nazad iz njoha (krugovi) • Prekopit nazad raznožno (krugovi)
Ravnotežni položaji	• Korak - dokorak strance povezano s korakom i okretom za 180°

	• Skok s promjenom nogu • „Vaga“ iz hodanja, trčanja, poskoka i skokova • Sastav u parteru prema individualnim sposobnostima učenica • Sastav na gredi prema individualnim sposobnostima učenica
Borilačke vježbe	• Osnove bacanja preko glave • Osnove zahvata poluga u zglobu lakta, ramena i šake • Osnove obrane od napada nožem • Osnove karate udaraca • Obrane od karate udaraca
Plesne strukture	• Kotrljanje obruča povezano sa skokovima preko obruča i kraj obruča • Prebacivanje lopte gornjim i donjim čeonim lukom i donjim bočnim lukom • Izbacivanje lopte uvrtnjem • Izbacivanje lopte povezano s okretom • Kruženje lopte oko tijela povezano s udaranjem lopte o tlo • Kotrljanje lopte po rukama • Kotrljanje lopte po tlu u raznim pravcima • Sastav (lopta) prema individualnim sposobnostima učenica • Narodni plesovi • Društveni plesovi: engleski valcer, bečki valcer • Disko-plesovi (plesne improvizacije)
Sportske igre	• Fintiranje u vođenju i dodavanju (rukomet) • Rješavanje taktičkih zadataka igre nakon izvođenja auta i slobodnog udarca s 9 metara (rukomet) • Sustav individualne obrane (rukomet) • Igra u napadu - protunapad sa 6 igrača (rukomet) • Suđenje utakmice i vođenje zapisnika (rukomet) • Primanje i dodavanje lopte kroz igru (odbojka). • Dizanje lopte na smeč ispred i iza sebe - preko glave (odbojka) • Igre u napadu /različite varijante/ (odbojka) • Igra u obrani /blokiranje i zaštita bloka/ (odbojka) • Spašavanje lopti iz mreže (odbojka) • Obrana u prednjoj i stražnjoj liniji (odbojka) • Suđenje utakmica i vođenje zapisnika (odbojka) • Primjena svladane tehnike kroz igru (košarka) • Primjena različitih varijanti obrane kroz igru (košarka) • Primjena taktike u napadu protiv zonske obrane (košarka) • Igra uz primjenu raznih sustava napada i obrane (košarka) • Suđenje utakmice i vođenje zapisnika (košarka) • Sustavi igre 3-4-3, 4-3-3, 4-4-2 (nogomet)
Opće pripremne vježbe	• Opće pripremne vježbe za utjecaj na što skladniji morfološki razvoj i sustavno povećanje funkcionalnih sposobnosti srčano-žilnog i dišnog sustava te lokomotornog aparata (učenici) • Vježbe za povećanje anaerobnih sposobnosti učenica prema individualnim karakteristikama (učenice)

Inicijalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
Finalna dijagnostika antropometrijskog statusa, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti	• EUROFIT baterija testova
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 277: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 4		GODIŠNJI BROJ SATI: 120	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Antropološka obilježja		1. Povezivati odnos spola i uzrasta i antropoloških obilježja i raspravljati o ovom odnosu 2. Izračunavati intenzitet opterećenja tjelesnih vježbi na temelju određivanja ciljne srčane frekvencije 3. Prezentirati rezultate inicijalnih i finalnih mjerenja motoričkih sposobnosti 4. Analizirati napredak u osobnim antropometrijskim karakteristikama, motoričkim i funkcionalnim sposobnostima	
Teorijsko – motorička znanja i dostignuća		1. Koordinirati različite aspekte takmičenja (organizacija, praćenje, evaluacija, izvještavanje) 2. Rangirati sportske događaje u državi u odnosu na njihov utjecaj sa socio-ekonomskog aspekta 3. Predlagati načine organiziranja školskih natjecanja 4. Izraditi personalizirani plan odabiranih tjelesnih aktivnosti u relaciji s komponentama zdravlja i kondicijskim vježbama koje poboljšavaju ili održavaju zdravstveno stanje 5. Istraživati načine promoviranja potrebnog očuvanje nastavnih sredstava, opreme i prostora za vježbanje (identificirati primjere lošeg ponašanje i neadekvatnog odnos prema sportskim rekvizitima i prostoru, davati smjernice za slijed dobrih primjera ponašanja i odnosa)	
Aktivan život		1. Ispitivati učinke bavljenja redovitim tjelesnim aktivnostima (utjecaj na san, koncentraciju i sposobnosti) 2. Predlagati načine evidencije kretanja učenika uporabom IKT-a (kreirati platformu ili program za praćenje broja koraka ili aktivnosti u skupinama) 3. Izraditi plan organizacije sportskih i tjelesnih aktivnosti za sebe i druge 4. Istraživati odnos tjelesnih aktivnosti i kvalitete zdravlja služeći se različitim izvorima spoznaje 5. Izvještavati o realiziranim tjelesnim aktivnostima u cilju davanja preporuka za iduće aktivnosti	

Prehrambeno higijenske navike	1. Kreirati prijedloge za promoviranje korištenja okoliša u lokalnoj zajednici za tjelesne aktivnosti 2. Projektirati ideju za zaštitu i očuvanje okoliša (škole, mjesta stanovanja, mjesta odlaganja otpada za recikliranje) 3. Analizirati informacije o zdravom načinu prehrane iz različitih izvora informacija 4. Istraživati odnos zdrave prehrane i redovite tjelesne aktivnosti u zaštiti zdravlja 5. Argumentirati (zlo)uporabu dozvoljenih suplemenata u sportu
Međuljudski odnosi i tolerancija	1. Predložiti tri načina uključivanja obitelji, prijatelja i članova zajednice u aktivnosti zdravih stilova života promovirajući povezanost i pripadnost zajednici 2. Primjenjivati podršku i empatiju tijekom sportskih natjecanja 3. Analizirati odnos prema sebi i drugome kao posljedicu negiranja ili potiskivanja emocionalnih reakcija u kriznoj situaciji (negativno postignuće, uspjeh/neuspjeh, iznevjerena očekivanja)
Zaštita i sigurnost	1. Objasniti vrijednost pregovaranja u rizičnim situacijama kao važan segment samozaštite (različiti oblici uznemiravanja i zlostavljanja) 2. Promovirati sigurnosne i zaštitne mjere tijekom tjelesnih aktivnosti 3. Izraditi plan tematske aktivnosti za volontersku promociju prve pomoći u školama, lokalnoj zajednici i šire (edukacija građana o ispravnoj primjeni kardiopulmonalne reanimacije)

Tablica 278: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osnove sistematske kineziologije	3
Osnove sportske medicine	4
Osnove psihologije sporta	3
Osnove sportskoga treninga	4
Atletika	12
Gimnastika	12
Judo	8
Karate	8
Košarka	12
Nogomet	12
Odbojka	12
Rukomet	12
Plivanje	5
Hrvanje	4
Skijanje	5
Stolni tenis	4
Broj sati godišnje:	120

Tablica 279: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osnove sistematske kineziologije	• Primjena kineziologije u sustavu odgoja i obrazovanja • Primjena kineziologije u rekreaciji • Primjena kineziologije u području sporta • Primjena kineziologije u kineziterapiji • Utilitarne i opće kulturne vrijednosti kinezioloških aktivnosti • Osnovna načela programiranja kinezioloških aktivnosti
Osnove sportske medicine	• Sportske povrede i pružanje prve pomoći • Higijena treninga i natjecanja • Prehrana sportaša • Osnove sportske masaže
Osnove psihologije sporta	• Osnove motivacije i motivacijske strukture u sportu • Utjecaj emocionalnog stanja na sportske rezultate • Stavovi, sklonosti i zanimanja • Utjecaj stavova na sportske rezultate • Pojam treninga • Mikrosocijalni odnosi u sportskom kolektivu • Fiziološke, psihološke i sociološke dimenzije natjecanja
Osnove sportskoga treninga	• Metode, sredstva i oblici rada za stvaralaštvo motoričkim izrazom • Fiziološka, psihološka i biomehanička gledišta opterećenja u treningu i natjecanjima • Metodologija organizacije tjelesnoga vježbanja u različitim društvenim sredinama (škola, kuća, klub, priroda...)
Atletika	Teorijski rad: • Osnovna obilježja skokova • Osnovna obilježja bacačkih disciplina • Osnove metodike atletskega treninga • Organizacija rada u atletske klubu Praktični rad: • Skokovi • Troskok • Skok s motkom • Bacanje kugle • Bacanje koplja • Bacanje diska • Bacanje kladića • Kondicijska priprema u atletici
Gimnastika	Teorijski rad: • Periodizacija treninga u gimnastici • Kontrola sposobnosti i osobina vježbača • Pomaganje i čuvanje u gimnastici • Organizacija rada u gimnastičkom klubu Tehnička priprema (učenici): • Preča • Ruče • Krugovi • Konj s hvataljkama • Preskok

	• Tlo Tehnička priprema (učenice): • Dvovisinske ruče • Greda • Preskok • Tlo • Kondicijska priprema u gimnastici
Judo	Teorijski rad: • Kontrola treniranosti u judu i programiranje treninga • Strategija i taktika borbe • Organizacija rada u judo klubu Tehnička priprema: • Oslobađanje od zahvata držanja • Ručna bacanja • Nožna bacanja • Poluge • Gušenja • Kondicijska priprema u Judu
Karate	Teorijski rad: • Načini organizacije rada s mlađim uzrastima i organizacija rada u karate klubu • Strategija i taktika borbe • Priprema za natjecanja Tehnička priprema: • Kombinacije elemenata u napadu • Kombinacije elemenata u obrani • Tehnika samoobrane • Izvođenje obveznih programa (kata) • Kondicijska priprema u karateu
Košarka	Teorijski rad: • Sustavi odabira i treniranja različitih dobnih kategorija • Godišnji ciklus treninga različitih dobnih kategorija • Praćenje i analiza utakmice • Organizacija rada u košarkaškom klubu Tehničko-taktička priprema: • Zonski presing (2 – 1 – 2, 2 – 2 – 1), • Kombinirana obrana i napad protiv nje • Taktika posebnih situacija • Igra na dva koša s primjenom različitih taktičkih varijanti u obrani i napadu • Kondicijska priprema u košarci
Nogomet	Teorijski rad: • Sustavi odabira i treniranja različitih dobnih kategorija • Godišnji ciklus treninga različitih dobnih kategorija • Praćenje i analiza utakmice • Organizacija rada u nogometnom klubu Tehničko-taktička priprema: • Specifični udarci • Vježbe suradnje više igrača

	• Vježbe suradnje više igrača u obrani • Vježbe suradnje više igrača u napadu • Vježbe napada i obrane u različitom brojčanom odnosu snaga • Igra na smanjenom prostoru • Igra na jedna vrata • Igra na dvojna vrata • Kondicijska priprema u nogometu
Odbojka	Teorijski rad: • Sustavi odabira i treniranja različitih dobnih kategorija • Godišnji ciklus treninga različitih dobnih kategorija • Praćenje i analiza utakmice • Organizacija rada u odbojkaškom klubu Tehničko-taktička priprema: • Situacijske vježbe u obrani • Situacijske vježbe u napadu • Situacijske vježbe napada i obrane • Vježbe izmjene mjesta igrača i taktičke varijante u utakmici • Igra preko mreže • Kondicijska priprema u odbojci
Rukomet	Teorijski rad: • Sustavi odabira i treniranja različitih dobnih kategorija • Godišnji ciklus treninga različitih dobnih kategorija • Praćenje i analiza utakmice • Organizacija rada u rukometnom klubu Tehničko-taktička priprema: • Taktika igre u obrani prilikom prekida • Taktika igre u napadu prilikom prekida • Različite taktičke varijante igre u napadu • Različite taktičke varijante igre u obrani • Taktika igre napada i obrane u različitim brojčanim odnosima • Situacijska igra na jedna vrata • Igra na dvojna vrata • Kondicijska priprema rukometaša
Plivanje	Teorijski rad: • Sustavi odabira i treniranja različitih dobnih kategorija • Godišnji ciklus treninga različitih dobnih kategorija • Osnove pojedinačne taktike plivanja • Organizacija rada u plivačkom klubu Tehničko-taktička priprema plivača: • Usavršavanje kraul-tehnike plivanja • Usavršavanje prsne tehnike plivanja • Usavršavanje leđne kraul-tehnike plivanja • Usavršavanje dupin-tehnike plivanja • Taktička priprema • Kondicijska priprema u plivanju
Hrvanje	Teorijski rad: • Sustavi odabira i treniranja različitih dobnih kategorija • Godišnji ciklus treninga različitih dobnih kategorija • Prikaz i analiza borbe

	• Organizacija rada u hrvачkom klubu Tehničko-taktička priprema hrvača: • Elementi tehnike u „stojci“ • Elementi tehnike u parteru • Taktička priprema hrvača • Kondicijska priprema u hrvanju • Specijalna psihofizička priprema hrvača
Skijanje	Teorijski rad: • Korištenje audiovizualnih metoda u skijanju • Biomehanička analiza elemenata skijanja (napredne tehnike i natjecateljske tehnike) • Organizacija natjecanja u skijanju • Priprema i postavljanje staze • Sprave i uređaji za mjerenje vremena • Organizacija rada u skijaškom klubu Tehničko-taktička priprema: • Osnovni zavoj • Brzo vijuganje • Rubljenje • Terenski skokovi • Natjecateljska tehnika u spustu, veleslalomu i slalomu • Taktička priprema za natjecanje u različitim skijaškim disciplinama • Kondicijska priprema u skijanju
Stolni tenis	Teorijski rad: • Vizualne metode u stolnome tenisu • Sustav odabira i treniranje pojedinih dobnih kategorija • Sustavi igre • Psihološka priprema u stolnome tenisu • Organizacija rada u stolnoteniskom klubu Tehničko-praktična priprema: • Usavršavanje složenih tehničkih elemenata u napadu • Tehnika i taktički ciljevi mijenjanja jačine rezanja u obrani • Taktika igre u napadu • Taktika igre parova • Kondicijska priprema u stolnome tenisu
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Proces učenja i poučavanja u Tjelesnom i zdravstvenom odgoju oblikuje se tako da svi učenici ostvarivanjem ishoda razvijaju i svoje maksimalne potencijale. Obveza je ovog nastavnog predmeta biti jedan od temelja zdravlja cijele populacije te bitno doprinijeti cjelovitom biološkom, psihološkom i socijalnom razvoju učenika. Kako bi se to ostvarilo, učenje i poučavanje treba se temeljiti na suvremenim znanstvenim spoznajama kineziologije te kod učenika poticati razvoj motoričkih kompetencija za samostalno i cjeloživotno tjelesno vježbanje. Kompetencije obuhvaćaju motorička znanja i vještine koje pozitivno utječu na sposobnosti i osobine, formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima i stvaranju navika redovitog tjelesnog vježbanja.

Suvremenim pristupom poučavanju i učenju potiče se iskustveno učenje kroz opažanje, aktivno sudjelovanje, izvedbu i usavršavanje vještina koje se od učenika očekuju u određenom razvojnem razdoblju. Očekivani različiti odgojno-obrazovni ishodi potiču kod učenika kreativno i kritičko razmišljanje te prihvaćanje tjelesnog vježbanja kao načina života. Uvažava se jedinstvenost svakog učenika te činjenica da se učenici razvijaju i napreduju na različite načine i različitom brzinom.

U istom se razrednom odjelu učenici razlikuju po znanjima, sposobnostima, interesima, stavovima i drugim važnim osobinama. Zato im se pruža optimalna podrška u ostvarivanju ciljeva učenja te se u nastavnom procesu poštuje njihova individualnost. Poštujući ove komponente bitne za izvođenje nastave, preporuka je formiranja homogenih grupa učenika prema njihovim mogućnostima. Kako bi učenici ostvarili očekivane odgojno-obrazovne ishode i dosegili optimalnu razinu postignuća, od pedagoga se očekuje da bude kreator nastavnog procesa, suradnik i savjetnik, a od društva da osigura uvjete za povećanje satnice i primjerenu strukturiranost razrednih odjela.

U tjelesnom i zdravstvenom odgoju potrebno je osigurati mogućnost učenja i poučavanja u sigurnom i poticajnom okruženju u školi i izvan škole. Kako bi se nastavani proces iz ovog predmeta mogao provoditi, treba omogućiti da svaka škola ima odgovarajuću sportsku dvoranu i vanjska sportska igrališta. Samo dio nastave može se provoditi i izvan škole u sportsko-rekreacijskim centrima, na bazenima, moru, snijegu, trim-stazi i ostalim sportskim zatvorenim i otvorenim prostorima koji mogu osigurati kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa.

Svojim djelovanjem pedagog treba afirmirati učenike kao subjekte odgojno-obrazovnog procesa te ih na taj način učiniti aktivnim sudionicima toga procesa, u kojem će pri tjelesnom vježbanju razvijati pozitivne stavove, a samo vježbanje zadržati kao trajnu vrijednost. Nastavnik ima veću slobodu, a time i odgovornost pri odabiru sadržaja i optimalnih rješenja za njihovu realizaciju. Odabir se obavlja u suradnji s učenicima, primjereno njihovom uzrastu (uzrast učenika i koreiranje programa i aktivnosti su direktno proporcionalni). Planiranjem procesa učenja i poučavanja u kojem se povezuju teorija višestrukih inteligencija s različitim i specifičnim metodama, načinima i pristupima učenju i radu, nastavni se predmet približava stvarnim potrebama i motivaciji učenika.

Mogućnosti predmeta toliko su široke da svaki učenik može steći znanje i vještine te razviti odgovarajuće motoričke aktivnosti kojima će zadovoljiti vlastite interese. O tome govori obim sadržaja koji nastavnik i učenici biraju za realiziranje tijekom jednog nastavnog perioda.

Kako bi se u cijelosti zadovoljile osobne psihofizičke potrebe, učenik treba stećena znanja i vještine primjenjivati i u svoje slobodno vrijeme jer trenutačno propisana nastavna satnica nije dovoljna da se isključivo nastavnim procesom postigne optimalna razina postignuća. Stoga je učeničko vođenje osobnog dnevnika o načinu prehrane i redovitoj tjelesnoj aktivnosti važan dio praćenja i vrednovanja ishoda učenja.

Materijalni uvjeti učenja i poučavanja uključuju različita sredstva, rekvizite i pomagala za tjelesno vježbanje, stručnu literaturu, dnevni tisak, televiziju, internet i ostale dostupne komunikacijske resurse. Ono što su učenici usvojili tijekom nastave, trebaju prepoznati i primjenjivati u svakodnevnom životu na njima odgovarajući način. Nastavnik ima obvezu odgovorno, u kontaktu s učenicima, odabrati materijale i izvore koji su prilagođeni uzrastu i osobinama učenika, te davati upute o različitim načinima rada koji omogućuju prikupljanje informacija, kritičkog procjenjivanja,

preoblikovanja i stvaranja novih spoznaja. Treba posebno poticati tjelesno vježbanje te inzistirati na sigurnim načinima vježbanja s obzirom na materijalne uvjete rada u kojima se provodi nastavni proces. Ovaj nastavni predmet pruža mogućnost učenja i poučavanja u sigurnom i poticajnom okruženju koje može biti u školi, školskom okruženju te izvan škole, primjerice u sportskoj dvorani, prilagođenoj učionici, sportsko-rekreacijskom centru, bazenu, na moru, snijegu, trim-stazi i svim ostalim zatvorenim i otvorenim prostorima koji mogu osigurati kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa.

Uloga je nastavnika osigurati pozitivno okruženje za učenje tako da potiče dobre međuljudske odnose i međusobno poštovanje te pruža podršku dječjoj prirodnoj znatiželji i razvoju odgovornog ponašanja u skladu s normama zajednice i društva u cjelini. Izrazito je poticajno i motivirajuće mijenjati i upotrebljavati što više različitih okruženja za učenje i poučavanje tijekom nastavne godine. Važno je postavljati izazove koji će pozitivno utjecati na stvaranje stavova i navika prema tjelesnom vježbanju, a istodobno tražiti puni angažman, trud i ustrajnost kod učenika. Također je važno pomoći učeniku da identificira sadržaje pomoću kojih može na najprihvatljiviji način razvijati, usavršavati i održavati svoje motoričke i funkcionalne sposobnosti i usvajati motorička znanja u skladu s interesima te ih na taj način učiniti sastavnim dijelom svog cjeloživotnog tjelesnog vježbanja kao zdravog stila života.

Učenje i poučavanje svih domena jednako je važno i međusobno povezano te se nijedna ne smije zanemariti kako bi se mogli ostvariti očekivani ishodi učenja. S obzirom na razvojne osobine učenika u određenoj dobi, prilagođavaju se i načini učenja i poučavanja određene domene. Ovako prilagođen i fleksibilan odgojno-obrazovni pristup omogućuje zadovoljenje različitih potreba učenika te može afirmirati njihov identitet, sposobnosti i talent.

Učenje se odvija uz nastavnikovu podršku te u interakciji s drugim učenicima u socijalnom okruženju. Iskustva učenja koja se stječu u nastavnom predmetu Tjelesni i zdravstveni odgoj potiču i motiviraju učenike da uče od drugih i s drugima. Važno je poticati istraživački i stvaralački način rada te suradnju među učenicima. Da bi se poučavanje moglo prilagoditi individualnim potrebama pojedinog učenika, važno je da nastavnik prepozna potencijale i talent svakog pojedinca u razrednom odjelu te ih razvija na korist pojedinca i skupine. Sve navedeno doprinosi kvalitetnijim međuljudskim odnosima, poštovanju različitosti te slobodnom i kreativnom izražavanju.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Tjelesna i zdravstvena kultura povezana je sa svim odgojno-obrazovnim područjima i predmetima. Razvija sve temeljne kompetencije, a uključuje oblike mišljenja i rada, sposobnost korištenja sportskim alatom te osobni i socijalni razvoj. Izrazito je povezana s prirodoslovnim, društveno-humanističkim i umjetničkim područjem. U međupredmetnim temama nastava Tjelesnog i zdravstvenog odgoja omogućuje razvoj zdravstvene, ekološke, kulturne, etičke i građanske svijesti učenika, čime on postaje aktivan i odgovoran građanin. Praćenje antropometrijskih značajki, morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti omogućuje procjenu zdravlja učenika i temelj je ostvarivanja ishoda povezanih s rastom i razvojem, prehranom i kretanjem te higijenom učenika. Razvoj samopouzdanja, osjećaja odgovornosti, provođenje tjelesnog vježbanja u izvanškolskom vremenu, uočavanje problema iz neposredne okoline te predlaganje rješenja poveznice su s temama *Osobni i socijalni razvoj*, *Poduzetništvo* i *Građanski odgoj*. Učiti kako učiti je

tema koja je povezana s gotovo svim ishodima nastavnog predmeta Tjelesni i zdravstveni odgoj. Ishodi su Tjelesnog i zdravstvenog odgoja široki i nude brojne mogućnosti povezivanja s ostalim nastavnim predmetima. O tome govore primjeri povezanosti s drugim nastavnim predmetima:

Informatika: prikupljanje informacija različitim informatičkim tehnologijama, aplikacijama, mrežama; analiziranje informacija različitim informatičkim programima i aplikacijama; programiranje vježbanja, ishrane i oporavka pomoću različitih informatičkih tehnologija; prezentiranje podataka, planova, spoznaja putem različitih informatičkih tehnologija; audiovizualna pomagala; odgovoran odnos prema vremenu izdvojenom za IKT rad i odmor uz aktivnu tjelovježbu.

Hrvatski jezik i književnost: pisanje i prezentiranje na temu, uz primjenu različitih oblika pisanja - izvještaj, projektni zadatak; delegiranje tema relevantnih za sport i zdravlje kao tema za polugodišnje pismene radove na satima hrvatskog; etimologija sportske terminologije (zadaca analize posebnosti jezika sporta).

Strani jezik: sportski termini vezani za pravila, tehniku, taktiku igre, pojmove i sl., njihova primjena tijekom sata; etimologija sportske terminologije (važnost preuzimanja „tuđica“ za globalizaciju sportske komunikacije).

Biologija: pojašnjavanje povezanosti funkcije organskih sustava i sportskih aktivnosti: rada srca, lokomotornog aparata pod opterećenjem, frekvencije srca, zone opterećenja, nutritivne vrijednosti prehrambenih namjernica, rast i razvoj; uporaba logike funkcioniranja ljudskog organizma kao sklopa organa i logike tinskog rada u sportu.

Kemija: difuzija kod disanja; anaerobni i aerobni izvori energije; hormonska regulacija pod opterećenjem i u oporavku; pojam valencije atoma/elementa u kemijskom spoju kao metafora snage i sposobnosti pojedinca/sportaša da se poveže s drugim članovima sportskog tima.

Glazbena umjetnost: plesni sastavi i koreografije uz određena glazbena djela; orkestarska izvedba kao igra sportskog tima, solo-izvedba kao umijeće individualnih sportskih aktivnosti.

Zajednica učenika i odgoj za demokraciju: realizacija sadržaja povezanih tema kroz takmičenje, simulaciju sportskih događaja, konfliktnih situacija i njihovog rješavanja; prezentiranje, diskusija, ilustracija i pružanje prve pomoći; pravila osobne higijene i ekološko prihvatljiva ponašanja; pješački pohodi razredne zajednice na izlete u prirodu.

Matematika: statističke obrade informacija (usvajanje pojmova aritmetička sredina, mod, medijan...); faktorska analiza.

Fizika: biomehaničke analize (leta sprave, odraza, amortizacije...); ravnoteža; pliometrija.

Povijest: povijest sportova i sportskih disciplina; povijest Olimpijskih igara i olimpijskog pokreta.

Geografija: makroklimatska i mikroklimatska obilježja pogodna za određene sportsko rekreativne aktivnosti; alpinističke, skijaške, planinarske, jedriličarske makrolokacije i mikrolokacije.

Psihologija: psihologija učenja i pamćenja; kognitivne sposobnosti; konativne osobine.

Sociologija: kohezija grupe.

Ovakvom znatnom povezanošću izravno se doprinosi povećanju ukupne završne razine kompetencije, no istodobno se ostavlja mnogo prostora za poticanje kreativnosti nastavnika, koji mora razvijati i oslobađati kreativni potencijal učenika te biti usmjeren na razvoj učenika kao cjelovite osobe.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u Tjelesnom i zdravstvenom odgoju proizlazi i nadovezuje se na poučavanje te se istodobno planira. Vrednovanje je temeljni preduvjet za dobivanje informacija o ostvarivanju ciljeva procesa tjelesnog vježbanja i stupnju ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda. Proces vrednovanja u Tjelesnom i zdravstvenom odgoju obuhvaća sljedeće elemente vrednovanja koji se po oblastima mogu razlikovati u odnosu na njezine specifičnosti.

- *Motorička znanja*: Elementi tehnike kinezioloških aktivnosti, taktički zadaci i teorijska znanja potrebna za njihovo poznavanje na određenom uzrastu učenika.
- *Motorička postignuća*: Kvaliteta primjene naučenih motoričkih znanja u situacijskim uvjetima određene kineziološke aktivnosti ili zadatka usklađena s uzrastom učenika
- *Odgojne vrijednosti*: Pozitivni stavovi prema tjelesnom vježbanju, usvojene tjelesne i zdravstvene navike, otvorenost za timski rad, poštovanje pravila, suigrača i protivnika, slobodno i kreativno izražavanje kroz motoričke aktivnosti, odgovornost, samostalnost i samoinicijativnost te druge pozitivne odgojne vrijednosti koje se stječu kineziološkim aktivnostima.

Vrednovanje se temelji na razinama ostvarenosti ishoda i mora polaziti od osobnosti učenika kako bi se osigurao nužan individualizirani pristup u odgojno-obrazovnom procesu. Povratne informacije o učenikovim postignućima dobivene vrednovanjem omogućuju nastavniku da s učenikom planira daljnji rad. Pri vrednovanju pred učenike se postavljaju zahtjevi koji su ostvarivi i u kojima mogu pokazati svoje sposobnosti, usvojena znanja i stečene vještine. Sadržaj predmeta je samo alat za usvajanje sposobnosti, znanja i vještina. Provođi se redovito tijekom cijele školske godine kako bi omogućilo učenicima da u različitim situacijama i okruženjima pokažu napredak. Primjerice, usvojeni element tehnike iz određene motoričke aktivnosti vrednuje se kao samostalni prikaz, ali i u situacijskim uvjetima tijekom trajanja aktivnosti ili natjecanja.

Učenicima se prezentiraju jasni kriteriji vrednovanja koji će im pomoći u razumijevanju aspekata učenja koji će biti vrednovani. Učenicima treba biti jasno što čini uspješnu izvedbu i potrebno je usmjeriti učenje na ono što je važno znati i što mogu učiniti. Sve to olakšava uspostavu objektivnijeg, valjanijeg, pouzdanijeg i poticajnijeg vrednovanja i izvještavanja o učeničkim postignućima. Potrebno je voditi računa o tome da su neki učenici spretniji u praktičnom izvođenju aktivnosti, dok su drugi bolji u istraživačkim djelatnostima, zalaganju za vrijednosti zdravog života i volontarizmu. Stoga elementi vrednovanja (shema vrednovanja) moraju biti povezani s ovim specifičnostima. Nastavnik ima obvezu redovito izvještavati učenike, roditelje, školu i ostalu zainteresiranu javnost o kvaliteti postignuća učenika u određenom odgojno-obrazovnom razdoblju.

U svim ciklusima pri određivanju zaključne ocjene svi su segmenti vrednovanja jednakovrijedni i predstavljaju ukupnu procjenu usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u određenoj godini učenja i poučavanja nastavnog predmeta. Nastavnik u kvalitativnom osvrtu treba moći obrazložiti donošenje zaključne ocjene i opisati što učenik zna i može izvesti, u kojim je segmentima bio posebno uspješan, a u kojima treba unaprijediti učenje i rezultate. Najbolji je pokazatelj sretnog i zadovoljnog učenika osobnim potrebama prilagođena razina njegove tjelesne aktivnosti i adekvatan stupanj razvoja antropoloških obilježja. Dokaz postignuća učenika najviša je moguća individualna razina psihofizičkog stanja, samostalno i kontinuirano tjelesno vježbanje u slobodno vrijeme u skladu s osobnim potrebama i mogućnostima te zalaganje za aktivan i zdrav život zajednice.

Tablica 280: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ
ZVANJE
• Profesor/profesorica tjelesnog i zdravstvenog odgoja   • Profesor/profesorica kineziologije   • Profesor/ profesorica sporta i tjelesnog odgoja   • Profesor/ profesorica tjelesne i zdravstvene kulture   • Profesor/ profesorica za fizičku kulturu   • Profesor fizičkoga odgoja   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA   Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

VI. UMJETNIČKO PODRUČJE

GLAZBENA UMJETNOST

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Ana Andrić-Imamović, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Davorin Bošnjaković, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

Suzana Kusovac-Sladoje, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Siniša Marković, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

19. GLAZBENA UMJETNOST

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Glazbena umjetnost** izučava se kroz prva dva razreda gimnazije kao obvezni predmet Umjetničkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablicu 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugima, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi predmeta Glazbena umjetnost ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- usvajanje znanja o glazbenoj povijesti i skladateljima
- ukazivanje na doprinos glazbene povijesti u povijesti čovječanstva
- razvijanje sposobnosti za izražavanje doživljaja, osjećaja, misli i stavova posredstvom glazbe
- usavršavanje lijepog i pravilnog izražavanja, bogaćenje učeničkog rječnika, uvođenje učenika u proces estetskog i društvenog ponašanja
- poticanje učenika da poveže nastavne sadržaje s ljudskim vrijednostima
- formiranje odnosa prema radu, stjecanje radnih navika i osjetljivosti za grupni rad
- usvajanje osnovnih elementa glazbenog jezika i glazbene pismenosti
- razvijanje učenikovih glazbenih sposobnosti i interesa
- unaprjeđivanje učenikova estetskog razvoja.

Sadržaj nastave Glazbene umjetnosti obuhvaća glazbenu teoriju i pismenost, glazbene oblike i žanrove, povijest glazbe, slušanje i analizu glazbe, glazbeno stvaralaštvo i izvođenje.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Glazbenu umjetnost) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Glazbena umjetnost, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o glazbenoj umjetnosti. U svakom razredu definirano je **šest vještina usmjerenih na razvoj glazbene estetike i sposobnosti učenika**:

1. **Slušanje glazbe** - uključuje sposobnost slušanja glazbe na različite načine i prepoznavanje njezinih elemenata poput ritma, melodije, harmonije, dinamike te razumijevanje njihova zajedničkog djelovanja u tvorbi glazbenog komada.
2. **Glazbena kreativnost** - odnosi se na razvoj kreativnog glazbenog potencijala te na sposobnost izvedbe praktičnog dijela nastave.
3. **Praktična glazbena izvedba** - uključuje vještine analiza i vrednovanja.

4. **Razumijevanje glazbene povijesti i kulture** - uključuje sposobnost razumijevanja utjecaja povijesti, kulture i društva na razvoj glazbe; prepoznavanje različitih žanrova i stilova te odgajanje pozitivnog stava i razvijanje interesa i ljubavi prema umjetnosti.
5. **Vještina sudjelovanja u timskom radu** - podrazumijeva suradnju s drugima, aktivnu recepciju glazbe te razumijevanje doprinosa skladatelja glazbenoj povijesti.
6. **Vještina estetskog prosuđivanja i razvijanje interesa i ljubavi prema umjetnosti** - uključuje poticanje učenika za istraživanje, usmjeravanje njegova kritičkog i kreativnog mišljenja, pozitivan odnos prema glazbenoj umjetnosti i radnim navikama, proširivanje kulturoloških vidika te emocionalno zadovoljstvo i izgradnju samopouzdanja.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Glazbene umjetnosti u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 281: Glazbena umjetnost – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET GLAZBENA UMJETNOST		IZBORNI PREDMET GLAZBENA UMJETNOST	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	1	35	-	-
II.	1	35	-	-
III.	-	-	1	35
IV.	-	-	2	60

I. RAZRED – GLAZBENA UMJETNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 282: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Osnove glazbene pismenosti	1. Definirati osnovne sastavnice glazbenog djela (npr. značajke tona: visina - melodija, jačina - dinamika, trajanje - oblik, metrika, tempo i boja tona, slog) 2. Slušno analizirati (prepoznavati, razlikovati, opisivati, uspoređivati) i svrstavati glazbeno-izražajne sastavnice (izvođački sastav, metar, ritam, tempo/puls, dinamika, melodija, tonska građa, harmonija, glazbeni slog, oblik glazbenog djela) u istaknutim skladbama klasične glazbe 3. Istraživati i analizirati različite sastavnice glazbenog djela po vlastitom izboru		
Izražavanje glazbom i uz glazbu	1. Samostalno i s razumijevanjem izvesti Himnu KŠC-a 2. Objasniti osnovne sastavnice glazbene pismenosti u Himni 3. Izražavati osobne dojmove o doživljaju pjesme		
Razumijevanje glazbeno-stilskih razdoblja, pravaca, glazbenih žanrova i skladatelja	1. Razlikovati specifičnosti glazbene umjetnosti najznačajnijih kultura (od postanka glazbe u prethistoriji i starom vijeku do klasicizma) 2. Povezivati povijesne stilske pravce sa estetskim i razvojem umjetnosti suvremenog doba 3. Nabrojati 10 do 30 skladbi (cjelovite skladbe, stavci ili ulomci) različitih vrsta glazbe (od postanka glazbe do klasicizma) 4. Analizirati glavne povijesne karakteristike u razvoju glazbe (od postanka glazbe do klasicizma); poznavati od 10 do 30 skladbi, povezujući ih s poznatim i novim povijesnim oblastima 5. Primjenjivati odgovarajuću glazbenu terminologiju/glazbeni jezik u analizi i interpretaciji vlastitog i tuđeg stvaralaštva na primjeru poznatih i novih umjetničkih djela 6. Procjenjivati važnost kulturne baštine BiH na temelju analize povijesnih vrela o glazbi u BiH 7. Uspoređivati ulogu i značenje glazbene umjetnosti/skladatelja u pojedinim društvima i kulturama u odabranom povijesnom glazbenom pravcu (glazba prvobitne zajednice, starog vijeka, sakralna glazba, glazbena djela od renesanse do klasicizma) 8. Povezivati usvojeno znanje o povijesno prisutnim glazbenim medijima, tehnikama i alatima s vlastitim iskustvom		
Glazba u kontekstu	1. Napisati kritički osvrt ili usmeno diskutirati o važnosti glazbe u društvu od prapočetaka ljudske zajednice do danas 2. Usporediti glazbene dionice plemenske glazbe s jednim suvremenim glazbenim trendom		

Tablica 283: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Glazba kao dio društvenog i kulturnog života čovjeka	1
Osnovne sastavnice glazbenog djela	9
Samostalno izvođenje glazbe, kritički osvrt na odslušanu glazbenu izvedbu	3
Početak razvoja glazbene povijesti	2
Stari vijek	2
Srednji vijek	4
Renesansa	4
Barok i rokoko	5
Klasicizam	5
Broj sati godišnje:	35

Tablica 284: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Glazba kao dio društvenog i kulturnog života čovjeka	• Glazba kao nerazdvojni dio kulturnoga naslijeđa i kulturnog identiteta jednoga naroda • Pristup glazbenomu djelu (estetska i umjetnička vrijednost djela); zvučne ilustracije po slobodnom izboru
Osnovne sastavnice glazbenog djela	• Glazbena sredstva izraza: zvuk, ton, glazba • Karakteristični glazbeni primjeri koji prikazuju izvođački sastav, metar, ritam, melodiju, harmoniju, dinamiku i tempo • Upoznavanje glazbenih pravaca i stilova s posebnim osvrtom na osnovne elemente glazbenoga djela
Samostalno izvođenje glazbe, kritički osvrt na odslušanu glazbenu izvedbu	• Upoznavanje s himnom KŠC-a • Pisanje kritičkog osvrta na odslušani koncert, interni sat ili prezentaciju
Početak razvoja glazbene povijesti	• Glazba prvobitne zajednice: postanak i uloga glazbe u magijskim obredima, napjevi i glazbeni instrumenti • Primjeri: napjevi plemena s otoka Šri Lanke, plesne pjesme Indijanaca iz Kolumbije i dr.
Stari vijek	• Glazba starih istočnih civilizacija (Indija, Kina, Izrael, Indonezija) • Glazba antičke Grčke (etički i odgojni utjecaj glazbe, ditiramb - osnova razvoja starogrčke tragedije, glazbeni instrumenti, ljestvice) • Glazba Rimskoga Carstva i ranoga kršćanstva
Srednji vijek	• Srednjovjekovni pogled na svijet, opće karakteristike glazbe i društvo • Srednjovjekovna duhovna glazba (koralni napjevi, psalmi, himne) • Srednjovjekovna svjetovna glazba (trubaduri, truveri, minezingeri, majsterzingeri) • Pojava višeglasja (9. - 12. st.)
Renesansa	• Društvene prilike i glazba 14., 15. i 16. st. • <i>Ars nova</i> u Italiji i Francuskoj; nizozemska polifonija • Instrumentalna glazba renesanse; duhovna glazba u BiH i Hrvatskoj • Narodna glazbena tradicija (pučka, seoska glazba)

Barok i rokoko	• Osobine barokne glazbe (monodija, motoričnost ritma, monotematičnost, pojava dur i mol tonaliteta) • Postanak i razvoj opere: Firentinska camerata - Claudio Monteverdi • Glazbeni oblici: suita, sonata, koncerto grosso, fuga, oratorij, kantata i dr. • Veliki majstori baroka: Händel, Bach i dr.
Klasicizam	• Osobine klasične glazbe • Klasični oblici: sonatni oblik, tema s varijacijama i klasični rondo • Komorna i orkestralna glazba (gudački kvartet, simfonija, koncert, opera) • Bečki klasičari: Haydn i Mozart
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – GLAZBENA UMJETNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 285: Ishodi učenja, II. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 1	GODIŠNJI BROJ SATI: 35
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Slušanje i upoznavanje glazbe	1. Prepoznavati i analizirati glazbeno-izražajne sastavnice i oblikovne strukture u istaknutim skladbama klasične, tradicijske i popularne glazbe 2. Analizirati (prepoznavati, razlikovati, opisivati, uspoređivati) i svrstavati glazbeno-izražajne sastavnice (izvođački sastav, metar, ritam, tempo/puls, dinamika, melodija, tonska građa, harmonija, glazbeni slog, oblik glazbenog djela) u istaknutim skladbama klasične, tradicijske i popularne glazbe 3. Razlikovati glazbeno-izražajne sastavnice i oblikovne strukture u skladbama od romantizma do 20. st.
Izražavanje glazbom i uz glazbu	1. Izvoditi napjeve hrvatske, bosanskohercegovačke i svjetske glazbene baštine uvažavajući sve umjetničke elemente 2. Izvoditi plesnu koreografiju različitih djela klasične, tradicijske i popularne glazbe u skupini ili u paru 3. Usklađivati vlastito izvođenje s izvođenjem drugih učenika u skupini, opažati, razumijevati i prihvaćati različite uloge i razine odgovornosti u skupini i pritom vrednovati vlastitu izvedbu i izvedbe drugih 4. Nastupati u razredu, školi ili izvan nje
Vrste glazbe, glazbeno-stilska razdoblja, pravci, glazbeni žanrovi i skladatelji	1. Razumijevati glazbeno-stilska razdoblja, pravce i glazbene žanrove, galantni i osjećajni stil, specifičnosti unutar jednog glazbeno-stilskog razdoblja (npr. rani i kasni romantizam); razumijevati ostale neostilove, pravce i pokrete glazbe 20. i 21. st.; razlikovati tradicijsku i popularnu glazbu (pravce, žanrove, podžanrove i druge stilove) 2. Nabrojati 10 do 30 skladbi povezujući ih s poznatim i novim povijesnim stilovima

Glazba u kontekstu	1. Upoznavati glazbu u autentičnom, prilagođenom i virtualnom okružju 2. Posjećivati, prepoznavati i imenovati znamenite kulturne ustanove u BiH, Hrvatskoj i svijetu 3. Informirati, opisivati i procjenjivati kulturno-glazbenu ponudu u svojoj sredini 4. Opisivati kulturno-glazbena događanja

Tablica 286: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Romantizam	13
Impresionizam	6
20. stoljeće	16
Broj sati godišnje:	35

Tablica 287: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Romantizam	• Opće karakteristike romantizma (melodija, zvučni efekti, harmonijske slobode, ritam) • Osobine glazbenog jezika u romantizmu • Oblici: solo pjesme, klavirske minijature, simfonijska poema, simfonija, sonata, programska glazba • Programska glazba, romantička opera, balet, opereta • Skladatelji u romantizmu • Glazbena umjetnost južnoslavenskih naroda (Hrvatska, Srbija, Slovenija) - referati • Glazbeno stvaralaštvo u Bosni i Hercegovini
Impresionizam	• Opće karakteristike (kompozicijska, tehnička i glazbena izražajna sredstva) • Impresionizam: glavni predstavnici - Maurice Ravel i Claude Debussy
20. stoljeće	• Osnovne karakteristike glazbe 20. st. (primjena disonanci, politonalnost, gubljenje tonaliteta) • Neoklasicizam i neoromantizam, suvremeni stvaralački pravci; skladatelji instrumentalisti i pjevači, utjecaj jazza na umjetničku glazbu (G. Gershwin) • Postanak i razvoj mjuzikla (predstavnici, instrumentalisti i pjevači) • Opereta i zabavna glazba 60-ih i 90-ih godina (Ivo Tijardović); postanak i razvoj jazz glazbe (oblici koji su mu prethodili, stilovi) • Osnovne karakteristike glazbe 20. st. (primjena disonanci, politonalnost, gubljenje tonaliteta) • Rock'n'roll • Legende u popularnoj glazbi (Beatlesi, E. Presley i drugi) • Zabavna glazba u BiH i Hrvatskoj, Hrvatska i Bosna i Hercegovina u 20. st. – referati
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – GLAZBENA UMJETNOST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 288: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Slušanje i upoznavanje glazbe	1. Prepoznavati izražajna sredstva glazbene umjetnosti 2. Naveći izražajna sredstva glazbene umjetnosti 3. Prepoznati glazbeno djelo i vrijeme njegova nastanka		
Izražavanje glazbom i uz glazbu	1. Sudjelovati u reprodukciji obrađenih glazbenih primjera 2. Reproducirati glazbenu dionicu		
Razumijevanje glazbene povijesti i kulture i tradicionalne glazbe	1. Opisati osnovne karakteristike povijesnog razvoja glazbe i njen utjecaj na razvoj kod drugih naroda 2. Prepoznati tradicionalnu glazbu 3. Imenovati i opisati tradicijski instrument 4. Prepoznati instrumente umjetničke glazbe tijekom slušanja, imenovati ih i opisati 5. Objasniti osnovne zadatke melografije 6. Primijeniti naučeno kroz praktičnu izvedbu glazbe 7. Demonstrirati melografski rad na osnovu povezivanja dijelova u novu funkcionalnu strukturu 8. Prepoznati odslušane primjere i skladatelje tih djela		

Tablica 289: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osnovni teorijski pojmovi	3
Povijesni pregled razvoja glazbe	4
Glazbene discipline – izvanučionička nastava	4
Osnovne vokalne tehnike – izvanučionička nastava	3
Osnove dirigiranja – izvanučionička nastava	5
Tradicionalni glazbeni instrumenti – izvanučionička nastava	4
Glazbeni instrumenti umjetničke glazbe – izvanučionička nastava	4
Glazbena tradicija u BiH i Hrvatskoj – melografski rad	3
Posjet koncertima, operi, baletu, javnim ustanovama	5
Broj sati godišnje:	35

Tablica 290: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osnovni teorijski pojmovi	Ljestvice dur i mol do dva predznaka, metar, takt, ritam, melodija, akordi
Povijesni pregled razvoja glazbe	Pravci, stilovi, oblici, skladatelji, interpretatori i djela
Glazbene discipline – izvanučionička nastava	- Solfeđo (njegova primjena u stručnoj nastavi, posjet muzičkoj školi) - Harmonija - Kontrapunkt
Osnovne vokalne tehnike - izvanučionička nastava	- Podjela glasova, anatomija i fiziologija glasovnog aparata - Impostacija glasa i interpretacija jednostavnih vokalizama i kompozicija

Osnove dirigiranja – izvanučionička nastava	• Uloga i značaj dirigenta u ansamblu • Osnovni dirigentski pojmovi • Kombiniranje slušanja, prepoznavanja, gledanja i primjena opaženog u komunikaciji
Tradicionalni glazbeni instrumenti – izvanučionička nastava	• Podjela glazbenih instrumenata (idiofoni, membranofoni, kordofoni, aerofoni) • Glazbenici kao majstori instrumenta (nositelji, predstavnici glazbene izvedbe za određeni instrument) • Posjet muzeju, koncertu ili akademiji glazbene umjetnosti (odsjek etnomuzikologije)
Glazbena tradicija u BiH i Hrvatskoj (melografski rad) – izvanučionička nastava	• Podjela, skupine, solistička i orkestralna primjena • Audio i video ilustracije (posjet muzeju ili akademiji glazbene umjetnosti – odsjek etnomuzikologije) • Vrste napjeva • Vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna glazba (melografski rad – rad na terenu)
Posjet koncertima, operi, baletu, javnim ustanovama	• Izvanučionička nastava usmjerena na razvoj glazbene umjetnosti
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – GLAZBENA UMJETNOST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 291: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Izražavanje glazbom i u glazbi	1. Izvoditi napjeve hrvatske i svjetske glazbene baštine uvažavajući sve umjetničke elemente 2. Izvoditi plesnu koreografiju različitih djela klasične, tradicijske i popularne glazbe u skupini ili u paru 3. Stvarati glazbu različite tonske građe, metro-ritamske organizacije i oblika 4. Uskladiti vlastito izvođenje (dirigiranje, pjevanje...) s izvođenjem drugih učenika u skupini 5. Pronalaziti nova rješenja u interpretaciji glazbe 6. Nastupati u razredu, školi ili izvan nje		
Slušanje i upoznavanje glazbe kroz rad na računalu	1. Sudjelovati u reprodukciji obrađenih glazbeno-tonskih elemenata koristeći različite računalne programe za stvaranje zvuka 2. Opisivati posao urednika radijskih i TV-programa 3. Sudjelovati u reprodukciji obrađenih muzičko-tonskih elemenata, primijeniti opisane radne aktivnosti		
Slušanje, upoznavanje i istraživanje glazbe	1. Prepoznavati slušane primjere i navesti njihove predstavnike 2. Uspoređivati stečeno znanje primjenom pojašnjenje tehnike 3. Povezivati stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i vlastitog života 4. Procjenjivati važnost kulturne baštine u BiH i Hrvatskoj na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednog iskustva		
Glazba u kontekstu	1. Prepoznavati napjeve i znati ih interpretirati 2. Primjenjivati, uočavati, zaključivati glazbu na osnovu „živog“ zvuka		

Seminarski rad	1. Utvrđivati važnost i ulogu glazbene umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim razdobljima 2. Davati kritički osvrt na međusobni utjecaj glazbene umjetnosti i društva 3. Utvrđivati važnost kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju osobnoga identiteta 4. Istraživati glazbena djela i različite vrste glazbenih umjetnosti 5. Primjenjivati znanje o teoriji umjetnosti u istraživanju - pisanje osobnog seminarskog rada

Tablica 292: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osnove sviranja na glasoviru	16
Audio i video tehnika Radio i TV studio	9
Osnove aranžiranja, zapisivanja i skladanja te slušanje i analiziranje glazbe	9
Seminarski radovi	9
Glazbena tradicija u BiH i Hrvatskoj	9
Posjet koncertima, operi, baletu, javnim ustanovama usmjerenim na razvoj glazbene umjetnost	8
Broj sati godišnje:	60

Tablica 293: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osnove sviranja na glasoviru	• Osnove sviranja na instrumentima s dirkama • Melodijsko-harmonijska instrumentalna pratnja (akordi)
Audio i video tehnika - izvanučionička nastava Radio i tv studio – izvanučionička nastava	• Audio i video tehnika; način snimanja i reprodukcija zvuka • Posjet radioteleviziji/studiju za snimanje • Zvuk i slika • Elektronička učionica i glazbeni programi
Osnove aranžiranja, zapisivanja i skladanja – izvanučionička nastava; Slušanje glazbe i analiziranje – izvanučionička nastava	• Zapisivanje i aranžiranje – postupak i izrada • Slušanje kompozicija i analiziranje • Posjet koncertu
Seminarski rad	• Samostalno istraživanje - pisanje seminarskog rada i priprema za maturu
Glazbena tradicija u BiH i Hrvatskoj	• Vrste napjeva – posjet odsjeku etnomuzikologije
Posjet koncertima	• Posjet koncertima, operi, baletu, javnim ustanovama usmjerenim na razvoj glazbene umjetnosti
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Prvi nastavni sat u predmetu Glazbena umjetnost posvećen je davanju uvodnih informacija učenicima o načinu učenja, nastavnikovu stilu poučavanja, predmetu (njegovom obimu i sadržaju za određeni razred) te ciljevima i ishodima učenja. Važno je pojasniti učenicima da su ciljevi definirani na razini institucije (Ministarstvo, Sustav katoličkih škola za Europu, škola) i za njih je odgovoran nastavnik (svojim planiranjem, pripremanjem, realiziranjem nastave), dok su ishodi učenja odgovornost koju nastavnici i učenici dijele.

Za realizaciju nastavnog programa iz predmeta Glazbena umjetnost u gimnaziji bitna je spoznaja da je u realizaciji svih glazbenih aktivnosti proces važniji od rezultata. Potrebno je pažljivo odabrati tehnologije za učenje i poučavanje u najširem smislu te riječi, odabirati kvalitetnu glazbenu literaturu koja zadovoljava standardne glazbene, pedagoške i estetske kriterije, pri čemu posebnu pozornost treba posvetiti i učeničkim afinitetima. Potrebno je uspostaviti kreativno i opušteno ozračje koje će sve učenike potaknuti na sudjelovanje u glazbenim aktivnostima, zainteresirati ih za glazbu te pobuditi u njima osjećaj zadovoljstva.

Slušanje glazbe je aktivnost koja pruža najviše mogućnosti za estetski odgoj učenika i predstavlja temeljno ishodište spoznaje samoga glazbenog djela i sastavnica glazbe. Prije svega treba omogućiti visoku tehničku razinu samog procesa slušanja korištenjem kvalitetnih audio uređaja i kvalitetnih audio i video snimaka. Od posebne važnosti je i izravan susret s glazbom u autentičnom okruženju - svaka izvedba glazbe uživo i na osnovnoj razini bitno utječe na emocionalni doživljaj, stvara vrlo precizan sud o izvedenoj glazbi i prirodi glazbe općenito. Kad god je to moguće treba omogućiti učenicima koji znaju svirati neki instrument da svoje znanje prezentiraju u razredu. Činjenica je da ovakav način kreiranja nastave u mnogome ovisi o sposobnostima, iskustvima, interesima i samoj sredini u kojoj se odvija nastavni proces.

Slušanje glazbe treba prilagoditi nastavnim jedinicama u smislu pronalaženja najboljih slušnih primjera, bez obzira na vrstu i stil, odnosno stilsko razdoblje, ali vodeći računa da su ti primjeri uvijek na visokoj razini izvođačke kvalitete i interpretacije. Potrebno je paziti na trajanje, karakter skladbi. Slušni testovi moraju uvijek biti jasno definirani s određenim ciljevima (npr. ako je u pitanju melodija, potrebno je posvetiti pozornost na temeljna obilježja melodije: strukturu, kretanje, opseg te ih povezati s nekim temeljnim obilježjem u smislu ugođaja, tempa, dinamike). Učenici kroz svoje domaće uratke mogu samostalno odabrati i analizirati određene pojmove iz svake nastavne cjeline. Odabiranje i analiziranje primjera svoje omiljene glazbe doprinosi kvaliteti cjelokupnog nastavnog procesa.

Praćenjem glazbenog života sredine u kojoj žive, a i šire, učenici mogu kroz kratke pisane osvrtne i eseje pobliže upoznati glazbeni život lokalne zajednice i na taj način pridonijeti spoznaji kvalitete i estetske vrijednosti glazbe, odnosno samog bavljenja glazbom. Probuđeni interes za glazbu u životnom okruženju i lokalnoj zajednici zasigurno će s vremenom potaknuti učenike na aktivno bavljenje glazbom (pjevački zborovi, ansambli, vlastiti bendovi, sudjelovanje u radio programu i televiziji i sl.).

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

U nastavnom procesu predmeta Glazbena umjetnost u prvom razredu gimnazije moguće je ostvariti korelaciju s nastavnim predmetima kao što je Hrvatski jezik i književnost, Matematika, Biologija, Fizika, Povijest, Likovna umjetnost, Geografija, Vjeronauk te Tjelesni i zdravstveni odgoj. U nastavku slijede primjeri međupredmetne korelacije u obradi sastavnica glazbenog djela, koje je moguće dopunjavati.

Fizika: oblast akustike – zvuk, šum, ton, mjerne jedinice dB, Hz.

Matematika: pojmovi: ritmika i matematika vremena, frekvencija i zvuk, glazbene skale i brojevi, simetrija i obrasci itd.

Biologija: funkcija i građa tjelesnog pjevačkoga aparata - pojmovi: pjevački glasovi, opseg, boja tonova.

Povijest: uloga glazbe u životu čovjeka, temeljna obilježja stilskih razdoblja.

Likovna umjetnost: pojmovi: pokret, kontrast, princip ponavljanja, kompozicija u oblikovnom smislu, temeljne značajke pojedinih stilskih razdoblja o kojima postoje pisani podatci u vidu slika, freski, crteža.

Hrvatski jezik i književnost: kronološki razvoj stilskih razdoblja, etička vrijednost glazbe, temeljne značajke pojedinih stilskih razdoblja - antička Grčka, srednjevjekovna glazba, renesansna glazba.

Geografija: klimatski uvjeti, način života i glazba određenog geografskog područja, počeci glazbe, glazba starih civilizacija, razvoj glazbe s obzirom na prirodni kontekst i okruženje.

Vjeronauk: srednjevjekovna i renesansna duhovna glazba - gregorijanski koral, misa, motet.

Tjelesni i zdravstveni odgoj: pokret i ples u glazbi kroz stilska razdoblja.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda realizira se kontinuirano i na različite načine. Ocjenjivanje se izvodi brojčano, pri čemu je naglasak na aktivnosti, sudjelovanju na satu, izradi domaćih zadaća te vrednovanju sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima: pjevanje u školskom zboru, sviranje u školskom orkestru, sudjelovanje u tehničkoj realizaciji školskih glazbenih projekata (priprema i odabir glazbenih podloga, matrica i sl. za školske priredbe i predstave).

Slijede primjeri alata za praćenje napretka učenika koji mogu biti dopunjeni prema potrebi nastavnika/nastave:

- evidencijski list za praćenje sudjelovanja u školskim i izvanškolskim glazbenim aktivnostima
- usmena i pismena analiza sastavnica glazbe (usmeno ispitivanje, kontrolni radovi, zadaće)
- fono testovi s ciljem prepoznavanja pojedinih sastavnica glazbe te odabranih glazbenih djela
- testovi objektivnog tipa za sumativno ocjenjivanja na kraju polugodišta, kombinirani sa slušnom analizom glazbenih sastavnica (prepoznavanja izvođačkog aparata, usporedba temeljnih obilježja stilova...)
- domaće zadaće istraživačkog karaktera, kratke prezentacije i izlaganja.

Tablica 294: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
GLAZBENA UMJETNOST
ZVANJE
• Profesor/profesorica teoretsko-glazbenih predmeta   • Profesor/profesorica muzikologije   • Dipl. muzikolog/muzikologinja   • Dipl. muzički umjetnik/umjetnica   • Profesor/profesorica glazbene kulture   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.

VI. UMJETNIČKO PODRUČJE

LIKOVNA UMJETNOST

Djelatnici koji su sudjelovali u inoviranju nastavnih programa:

Ivana Mijić Čavlović, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

Davor Paponja, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

Miroslav Šetka, Katolički školski centar „Sv. Pavao” Zenica

20. LIKOVNA UMJETNOST

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet Likovna umjetnost izučava se kroz prva dva razreda gimnazije kao obvezni predmet Umjetničkog područja i kao izborni predmet u III. i IV. razredu.

Svrha predmeta definirana je općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima.

U nastavi Likovne umjetnosti ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadaćama**:

- izgrađivanje sposobnosti likovnog opažanja
- definiranje i primjenjivanje različitih likovnih tehnika i sredstava
- primjenjivanje samostalnih, suradničkih, praktičnih i stvaralačkih radova
- kreiranje vizualnog, kritičkog i stvaralačkog mišljenja
- izgrađivanje sposobnosti vizualne komunikacije
- uspostavljanje korelacijske veze nastave likovne umjetnosti sa sadržajima drugih nastavnih predmeta
- prepoznavanje i opisivanje likovnih pojmova i sadržaja nastavnih tema
- prepoznavanje kulturne baštine (svjetske i nacionalne umjetnosti)
- povezivanje povijesnih stilskih pravaca sa suvremenim i budućim estetskim razvojem umjetnosti.

Sadržaj nastave Likovne umjetnosti obuhvaća tri varijable: upoznavanje s osnovnim likovnim elementima, povijesno razdoblje od pretpovijesti do suvremenog doba te praktičan rad kroz izbornu nastavu trećeg i četvrtog razreda.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz povijest umjetnosti i praktičan rad) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Likovna umjetnost, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o likovnoj umjetnosti. U svakom razredu postiže se razvoj **do osam vještina usmjerenih na razvoj likovnog mišljenja** (broj varira u odnosu na uzrast učenika i prirodu predmeta -obvezni / izborni):

1. **Vještine likovnog mišljenja** – omogućuju učeniku da istraži odnose likovnih elemenata kroz različita stilska obilježja te objasni povezanost između prethodnih i sljedećih stilova.
2. **Vještine razumijevanja osnovnih elemenata likovnog izražavanja** – podrazumijevaju prepoznavanje smjerova izražavanja kroz crtež, skulpturu, arhitekturu, dizajn, fotografiju i film.

3. **Vještine analize i vrednovanja** – naglašavaju važnost razumijevanja stilskih razdoblja kroz usporedbu likovnih pravaca i sposobnost prepoznavanja likovnih oblasti; vrednovanje načina ostvarenja analize.
4. **Sposobnost izvedbe praktičnog rada** – u službi je razvijanja kognitivnih sposobnosti kroz izvedbu praktične vježbe.
5. **Vještine povijesnog istraživanja i refleksija u umjetnost suvremenog doba** – imaju zadaću otkrivanja širega konteksta od udžbeničkog, što je motivacija za likovno izražavanje, samostalno istraživanje (likovnih umjetnina u različitim oblastima, fotografija, zapisa, video projekcija, posjeta galeriji s likovnim djelima, opisivanje artefakata i sl.), izradu istraživačkog projekta, razvoj kritičkog mišljenja, kreativnost i samopouzdanje.
6. **Vještine kritičkog i kreativnog mišljenja** – pomažu izražavanju osobnog mišljenja i donošenju stava o određenim stilskim obilježjima te poticanju kreativnosti i emocionalnoga zadovoljstva.
7. **Odgajanje pozitivnog stava i razvijanje interesa i ljubavi prema umjetnosti** – potiče učenika na istraživanje, usmjeravanje, pozitivan odnos prema likovnoj umjetnosti i radnim navikama te na proširivanje kulturoloških vidika, emocionalno zadovoljstvo i izgradnju samopouzdanja.
8. **Vještine estetskog opažanja, doživljaja, vrednovanja i izražavanja** – podrazumijevaju sposobnost estetskog prosuđivanja i opažanja kao rezultata usvojenog znanja iz umjetnosti koje osposobljava učenika na samostalno izražavanje i vrednovanje određenog problema.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Likovne umjetnosti u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 295: Likovna umjetnost – broj sati po razredima i tipu predmeta				
RAZRED	OBVEZNI PREDMET LIKOVNA UMJETNOST		IZBORNI PREDMET LIKOVNA UMJETNOST	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	1	35	-	-
II.	1	35	-	-
III.	-	-	1	35
IV.	-	-	2	60

I. RAZRED – LIKOVNA UMJETNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 296: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Osnovni pojmovi likovne umjetnosti		1. Definirati osnovne elemente likovne forme i načela komponiranja likovnog djela 2. Dati kritički osvrt na izražajna sredstva i načela likovne forme u poznatim i novim umjetničkim djelima 3. Primijeniti funkcionalno i estetski usvojeno znanje o likovnim načelima 4. Istražiti i analizira odabrani likovni medij, tehnike i alate u vlastitom vizualnom izražavanju	
Povijest likovne umjetnosti		1. Razlikovati i navesti značajke i specifičnosti likovne umjetnosti najznačajnijih društava/kultura staroga vijeka (od drevnih civilizacija do 10. st.) 2. Definirati povijesne stilske pravce i povezati ih sa suvremenim i budućim estetskim razvojem umjetnosti 3. Argumentirati važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije 4. Analizirati glavne stilske karakteristike na odabranim poznatim i novim umjetničkim djelima 5. Primjenjivati likovnu terminologiju/likovni jezik u analizi i interpretaciji vlastitog i tuđeg stvaralaštva i na primjeru odabranih poznatih i novih umjetničkih djela 6. Kritički procjenjivati važnost kulturne baštine BiH temeljem analize odabranih primjera iz neposrednoga iskustva 7. Istraživati ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika u društvima i kulturama kroz povijest 8. Povezati osobno iskustvo i usvojeno znanje o likovnim medijima, tehnikama i alatima	

Tablica 297: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Osnovni likovni elementi	18
Pretpovijest i drevne civilizacije	5
Antika	7
Predromanika (8. – 10. st.)	5
Broj sati godišnje:	35

Tablica 298: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Osnovni likovni elementi	• Dizajn-predmet (građa i oblik, namjena i oblik, umjetnost i industrija, ljepota stvari, beznačajni i pomodni oblici) • U svijetu znakovlja (prometni i zaštitni znakovi, likovni atributi, grbovi, razvoj pisma - od slike do pisma)

	• Fotografija (kompozicija, pojam i raščlamba: svjetlost - sjena, oblikovanje, jasno - nejasno, prostor u plohi, gledišta, planovi, odabrani i zaustavljeni trenutak) • Film i likovna umjetnost (pokretna slika, pokret u slici, kadar u filmu, montaža - kompozicija u vremenu nasuprot prostornoj kompoziciji slike) • Filmska umjetnost i slikarstvo (simultana vizija predmeta iz više vizura i u više trenutaka u kubista, prikaz pokreta u futurista (Picasso: <i>Guernica</i>, filmska raščlamba) • Analiza fotografije • Crtež – crta i ploha (pojam crteža, vrste crteža, crtačke tehnike, grafičke tehnike) • Slikarstvo – slikarstvo i stil (promjene kompozicija kroz epohe i stilove) • Boje u prirodi i umjetnosti (tople, hladne i komplementarne boje, ton, intenzitet /valer/, kontrasti, osjećaji i boje, prostornost i znakovitost boja, slikarske tehnike) • Prostor u plohi (perspektive: vertikalna, obrnuta, geometrijska, atmosferska, koloristička) • Ikonologija i ikonografija (tema, sadržaj i smisao slike, sažet i rasprisan prikaz, simbolički prikaz i metoda simulacije, riječ i slika, crkvena građevina) • Skulptura (elementi oblika, kip i reljef, masa i površina, odnos materijala i oblika, kip i prolaznik, odnos skulpture i arhitekture) • Arhitektura (građevni plašt i prostorno tijelo, elementi oblika, namjene, materijali i konstrukcije, tipovi građevina: uzdužni, središnji i slobodni tlocrti, proporcijski sustav, stanovanje) • Urbanizam (elementi i načela ustroja arhitektonskih skupova, grad: funkcije, postanak gradova, tipovi gradova)
Pretpovijest i drevne civilizacije	• Starije kameno doba – paleolit (umjetnost lovca, naturalizam – ovisnost o prirodi, kompozicija slike i organizacija društva, od slike do znaka), mezolit (stilizacija, skupine i kompozicija) • Neolit i metalno doba (prvo oblikovanje prostora – pojava arhitekture, arhitektura i početci urbanizma, mitovi i plastično oblikovanje ljudskoga lika, lončarstvo, stilizacija i apstrakcija - ornament, bakreno, brončano i željezno doba, pojava spirale, posuđe od kovine) • Kameno doba na tlu današnje BiH i Hrvatske (razvoj umjetnosti) • Metalno doba u svijetu i kod nas – problem prijelaznog razdoblja (najvažnija nalazišta i kulture u svijetu, R. Hrvatskoj i BiH) • Mezopotamija (klinasto pismo, grad, zigurat, Babilonska kula, odnos mase i prostora u arhitekturi i skulpturi, odnos prema plohi – glazirana keramika na zidovima, asirski reljefi) • Egipat („Dar Nila“, kult Sunca, trajanje egipatske umjetnosti i mijene /Amenofis IV./, nekropole, hramovi, mastabe, stepenaste piramide, piramide kraj Gizeha, hijeroglifi, portretne statue, odnos prema plohi; slikarstvo, plošnost) • Kreta (Palača u Knososu, zidno slikarstvo, slikarstvo na vazama)

	• Mikena (Kraljevska palača, Kiklopske zidine, Lavlja vrata – rasteretni luk u arhitekturi, Atrejeva riznica, predmeti od zlata)
Antika	• Grčka: grad i arhitektura (načela grčke kulture, sklad, polis-grad-država, agora, akropola, arhitektura: teatar, stadion, hram, građevina kao skulptura, tipovi hramova, timpanon – sklad okvira i kompozicije, stambena arhitektura) • Grčka: skulptura i slikarstvo (arhajska sirovost, klasična ravnoteža, helenistički nemir, trajne vrijednosti grčkoga kiparstva, pojmovi: statično, dinamično, odnos prema materijalu, realizam, stilizacija, idealizacija i deformacija; slikarstvo vaza: geometrijski stil, stil crnih i stil crvenih figura, freske Atlantide) • Antički Rim (rimska urbanizacija Europe, arhitektura, značajke rimskoga urbanizma, grad: kompozicija, funkcioniranje grada, ager, ceste, nekropole, nova koncepcija prostora u arhitekturi, suprotnosti između grčke i rimske arhitekture, klasična i kasna rimska umjetnost) • Antički Rim (slikarstvo i skulptura: nove dimenzije prikazivanja u punoj plastici i reljefu – suprotnosti klasičnoga i kasnog rimskog doba u skulpturi, pompejanski stilovi u rimskome slikarstvu – primjer različitoga odnosa prema plohi i prostoru, naturalizam, iluzionizam) • Kasnoantička, ranokršćanska i ranobizantska umjetnost (preobrazba grada, katakombe, metamorfoza antičke umjetnosti, simboli, bazilika, krstionica, freske i mozaici, ranokršćanski sarkofazi, ranobizantska umjetnost, Justinijanovo zlatno doba, Eufrazijeva bazilika, Ravenna) • Antička baština na prostorima BiH i Hrvatske (osvrt na rimsku kulturu i civilizaciju, materijalni i nematerijalni ostaci rimske kulture i baštine na prostorima BiH i R. Hrvatske)
Predromanika (8. – 10. st.)	• Predromanika u zapadnoj Europi (merovinška i karolinška umjetnost, nova središta života/uloga samostana i utvrđenoga boravišta/, kontinuitet pretpovijesti i antike/bjelokost, emajl, minijatura, uloga i smisao ornamenta/) • Srednjobizantsko doba (nova prostorna rješenja: tip središnje crkve s kupolom - <i>nea moni</i> / „nova crkva“/, dominacija plohe, reljefi vezani za arhitekturu, zidne slike, mozaici, ikone, komnenska i paleološka umjetnost) • Islamska umjetnost (okviri života, odnos prostora, volumena i površine u arhitekturi, džamije, palače, mauzoleji, medrese, hamami; utjecaj islamske arhitekture na zapadnoeuropsku umjetnost) • Starohrvatska umjetnost (arhitektura, antička Salona i starohrvatski Solin, tipologija crkava, skulptura: raspored i smisao reljefnoga ukrasa, oltarne pregrade, zabati s natpisima, benediktinska i latinična pismenost i minijature)
NAPOMENA: Sadržaje (uključujući i eksperimente za laboratorijski rad), oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – LIKOVNA UMJETNOST KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 299: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Povijest likovne umjetnosti		1. Usporediti specifičnosti i značajke likovne umjetnosti Staroga vijeka (od drevnih civilizacija do X. st.) 2. Definirati odabrani stilski pravac i povezati ga sa suvremenim i najnovijim estetskim razvojem umjetnosti 3. Argumentirati važnost likovne umjetnosti kao oblika komunikacije 4. Analizirati stilske karakteristike na poznatim i novim umjetničkim djelima 5. Primjenjivati odgovarajuću likovnu terminologiju/likovni jezik u analizi i interpretaciji vlastitoga i tuđega stvaralaštva te na primjeru odabranih i novih umjetničkih djela 6. Kritički procjenjivati važnost kulturne baštine BiH na temelju analize pojedinih primjera iz neposrednoga iskustva 7. Istraživati ulogu i značenje likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima i kulturama 8. Povezivati usvojeno znanje o likovnim medijima, tehnikama i alatima s vlastitim iskustvom 9. Opisati osnovne elemente likovne forme i načela komponiranja likovnog djela 10. Napisati kritički osvrt o izražajnim sredstvima i načelima likovne forme u biranim poznatim i novim umjetničkim djelima 11. Primijeniti funkcionalno i estetski usvojeno znanje o likovnim načelima 12. Analizirati likovne medije, tehnike i alate u vlastitom vizualnom izražavanju 13. Inovirati, varirati i eksperimentirati oblikovanje nastavnih cjelina, polazeći od razumijevanja jedinstva likovnih elemenata 14. Izražavati vlastita uvjerenja kroz uporabu različitih likovnih rješenja i inovacija u umjetničkoj praksi 15. Reinterpretirati ideju umjetničkih djela kroz vlastite kreacije i dekompozicije/rekompozicije u samostalno odabranom likovnom mediju	

Tablica 300: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Romanika i gotika	5
Renesansa i manirizam	6
Barok, rokoko i klasicizam	5
Umjetnost 19. st.	7
Umjetnost 20. st.	12
Broj sati godišnje:	35

Tablica 301: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Romanika i gotika	• Arhitektura romanike (zakon zbrajanja ili adicije te zakon podređenosti; regionalizam) • Kiparstvo i slikarstvo romanike (plošnost, zakon kadra, linearnost) • Arhitektura gotike (načelo jedinstva gotičke katedrale, kosturna konstrukcija i popuna) • Kiparstvo i slikarstvo gotike (naturalizam, idealizam, <i>s-linija</i>, pripovjedni način, vitraj i tapiserija)
Renesansa i manirizam	• Humanizam i duhovni preporod, renesansni realizam, geometrijska perspektiva, krug i kvadrat, osobni izraz • Arhitektura (sakralna, svjetovna - palače i vile, idealni grad) • Kiparstvo i slikarstvo (perspektiva, portret, akt, krajolik) • Manirizam (nova osjetljivost, dezintegracija renesansnoga svijeta)
Barok, rokoko i klasicizam	• Suprotnost renesansi, bogaćenje i kolonijalizam • Arhitektura baroka (sakralna i svjetovna, dvorac odražava prirodu, perivoj, elipsa, kontrast svjetlosti i sjene, dinamičnost volumena i prostora, urbanizam) • Kiparstvo i slikarstvo baroka (kontrast, voluminoznost, pokrenutost, <i>genre</i>) • Rokoko i klasicizam (beskonačnost prostora, umanjivanje značaja granica, koncentracija na dubinu)
Umjetnost 19. stoljeća	• Industrijska revolucija, čelične konstrukcije i staklo, planski urbanizam, historizam • Romantizam, fotografija i realizam • Impresionizam, pointilizam, simbolizam, divizionizam • Secesija
Umjetnost 20. stoljeća	• Umjetnost i umjetnici na prijelazu iz 19. u 20. st. • Bujanje stilova: fovizam, ekspresionizam • Futurizam, kubizam, apstraktna umjetnost, orfizam • Rejonizam, suprematizam, metafizičko slikarstvo • Dadaizam, neoplasticizam i De Stijl • Arhitektura do Prvoga svjetskog rata (geometrijska apstrakcija, internacionalni funkcionalizam, uloga armiranog betona, industrijska gradnja, organska arhitektura) • Kiparstvo prve polovice 20. st. • Nadrealizam, umjetnost i državna ideologija • Bauhaus škola • Trajanje apstrakcija, apstraktni ekspresionizam, op-art, enformel, neodadaizam, pop-art • Kinetička umjetnost, hiperrealizam, tažizam • Konceptualna umjetnost, novi vizionari u urbanizmu • Land art, umjetnost performansa • Kompjutorska umjetnost, video umjetnost, postmoderna umjetnost
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

III. RAZRED – LIKOVNA UMJETNOST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 302: Ishodi učenja, III. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Uvod u likovno mišljenje	1. Analizirati osnovna izražajna sredstva i načela u vlastitom i tuđem stvaralaštvu te umjetničkim djelima 2. Oblikovati likovne cjeline polazeći od likovnih načela 3. Predstaviti slobodne kompozicije, vizualne metafore, kontraste, jedinstva i granice u prostoru kao rezultat likovnog opažanja 4. Analizirati i vrednovati likovnu kompoziciju, zakone svijetlog-tamnog, granice, uzajamnosti, omjer i razmjer, proporcije i perspektivu 5. Povezati stečeno likovno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i vlastitim životom		
Crtež	1. Ispitivati različite crtače tehnike i alate u vlastitome vizualnom izražavanju 2. Istraživati crtače tehnike i alate u umjetničkim djelima 3. Primjenjivati vlastitu vizualnu pismenost u svakodnevnome životu 4. Analizirati likovnu kompoziciju, kroki crtež i studiju oblika u kompoziciji		
Slikanje	1. Predlagati idejna rješenja i inovacije u likovnosti 2. Primijeniti znanje o fazama likovnog stvaralačkog i istraživačkog radnog procesa 3. Procjenjivati postojeći likovni rad, rekonponirati i stvarati likovne kreacije 4. Istraživati različite vizualne i likovne sadržaje temeljem promatranja i estetike recepcije 5. Analizirati likovnu kompoziciju, primjenu slikarskih tehnika, crno-bijele odnose i plošno slikanje		
Grafika	1. Predlagati idejna rješenja i inovacije u likovnosti 2. Primijeniti znanje o fazama likovnog stvaralačkog i istraživačkog radnog procesa 3. Dekomponirati, rekonponirati i stvarati likovne kreacije 4. Istraživati različite vizualne i likovne sadržaje temeljem promatranja i estetike recepcije 5. Analizirati likovnu kompoziciju, primjenu slikarskih tehnika, crno-bijele odnose i plošno slikanje		
Terenska/izvanučionička nastava	1. Izraditi plan istraživanja vizualnih i likovnih sadržaja 2. Primijeniti aktivnu recepciju odabranih vizualnih i likovnih sadržaja 3. Analizirati osnovna izražajna sredstva i načela u likovnom stvaralaštvu, umjetničkim djelima i vlastitim likovnim radovima 4. Povezati stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i u vlastitome životu		

Tablica 303: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u likovno mišljenje	7
Crtež	7
Slikanje	7
Grafika	7
Analiza na učeničkim radovima	5
Terenska/izvanučionička nastava	2
Broj sati godišnje:	35

Tablica 304: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u likovno mišljenje	• Upoznavanje s NPP-om • Svjetlost i tama u likovnoj kompoziciji • Granice u likovnoj kompoziciji • Omjer i razmjer • Proporcije i perspektiva • Kompozicija • Ritam na plohi • Simetrija i asimetrija
Crtež	• Uvod u crtaće stvari (upoznavanje) • Kroki crtež • Tekstura • Crtež - studija (oblici u prostoru)
Slikanje	• Slikarske tehnike (upoznavanje) • Slikanje - crnobijeli (sivi) odnosi • Plošno slikanje
Grafika	• Grafičke tehnike (upoznavanje) • Grafičke tehnike (vježba)
Terenska/ izvanučionička nastava	• Posjet odabranim aktualnim izložbama • Kontakt s akademijama likovnih umjetnosti • Posjet srednjoj školi primijenjenih umjetnosti • Odlazak u kazalište (drama, balet, koncert, opera) • Izvanučionička nastava u kulturnim institucijama grada
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

IV. RAZRED – LIKOVNA UMJETNOST KAO IZBORNI PREDMET

Tablica 305: Ishodi učenja, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

TJEDNI BROJ SATI: 2		GODIŠNJI BROJ SATI: 60	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Uvod u likovno mišljenje	1. Definirati nastavne oblasti u likovnoj kulturi 2. Istražiti crtaće, slikarske i kiparske tehnike		
Crtež	1. Ispitivati crtaće tehnike i alate u vlastitom vizualnom izražavanju 2. Istraživati crtaće tehnike i alate u umjetničkim djelima		

	3. Analizirati liniju i oblike u likovnoj kompoziciji proučavanjem anatomije ljudskog tijela i glave (portret) 4. Dekomponirati postojeći likovni sadržaj, rekonponirati i stvarati nove likovne kreacije 5. Predlagati idejna rješenja i inovacije u likovnosti 6. Primijeniti znanje o fazama likovnog stvaralačkog i istraživačkog radnog procesa
Slikarstvo	1. Predlagati idejna rješenja i inovacije u likovnosti 2. Primijeniti znanje o fazama likovnog stvaralačkog i istraživačkog radnog procesa 3. Dekomponirati postojeći likovni rad, rekonponirati i stvoriti novu likovnu kreaciju 4. Istraživati odabrane vizualne i likovne sadržaje temeljem aktivne estetske recepcije 5. Analizirati likovnu kompoziciju, primjenu slikarskih tehnika, monokromno slikanje, tonsko slikanje, atmosfersku perspektivu i apstrahiranje 6. Kreirati samostalnu slikarsku kompoziciju primjenjujući obrađene tematske sadržaje
Skulptura	1. Predlagati idejna rješenja i inovacije u likovnosti 2. Primijeniti znanje o fazama likovnog stvaralačkog i istraživačkog radnog procesa 3. Dekomponirati postojeći likovni rad, rekonponirati i stvoriti novu likovnu kreaciju 4. Istraživati odabrane vizualne i likovne sadržaje temeljem aktivne estetske recepcije 5. Analizirati reljef i trodimenzionalnu skulpturalnu formu 6. Kreirati skulpturu samostalno primjenjujući kombinaciju materijala u prostoru
Dizajn	1. Istraživati važnost kvalitetnoga oblikovanja i estetike uporabnih predmeta primjenjujući znanje o primijenjenim umjetnostima i dizajnu 2. Analizirati vizualne znakove primjenjujući znanje o vizualnoj komunikaciji 3. Procjenjivati ulogu vizualne komunikacije u medijima 4. Analizirati odnos kreativnih procesa, elemenata umjetničkoga djela i načela dizajna s komuniciranjem poruke umjetničkoga djela 5. Primijeniti znanje o likovnim medijima, vizualnim znakovima i vizualnoj komunikaciji u samostalnom stvaralaštvu i istraživanju likovnosti
Projekti - seminarski rad	1. Istraživati važnost i ulogu likovne umjetnosti i umjetnika u pojedinim društvima, kulturama, civilizacijama i vremenskim razdobljima 2. Dati kritički osvrt na odnos likovne umjetnosti i društva 3. Ispitati važnost kulturno-umjetničke baštine u oblikovanju osobnog identiteta 4. Istraživati vrste likovnih i vizualnih umjetnosti u odabranim umjetničkim djelima 5. Primijeniti znanje o teoriji umjetnosti u samostalnom seminarskom, istraživačkom radu

Terenska / izvanučionička nastava	1. Izraditi plan istraživanja vizualnih i likovnih sadržaja 2. Primijeniti aktivnu recepciju odabranih vizualnih i likovnih sadržaja 3. Analizirati osnovna izražajna sredstva i načela u likovnom stvaralaštvu, umjetničkim djelima i vlastitim likovnim radovima 4. Povezati stečeno iskustvo i vještine sa znanjem iz drugih oblasti i u vlastitome životu

Tablica 306: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Uvod u likovno mišljenje	1
Crtež	9
Slikarstvo	10
Skulptura	12
Dizajn	9
Projekti – seminarski radovi	5
Analiza učeničkih radova	8
Terenska/izvanučionička nastava	6
Broj sati godišnje:	
	60

Tablica 307: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred (IZBORNI PREDMET)

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Uvod u likovno mišljenje	• Kokreiranje aktivnosti predviđenih NPP-om
Crtež	• Crtež - studija oblika u prostoru • Studija glave - portret • Crtež - studija ljudske figure • Deformacija
Slikarstvo	• Slikarske tehnike • Monokromno slikanje • Tonsko slikanje (tonska gradacija boje od svijetlog ka tamnom) • Atmosferska perspektiva • Apstrahiranje, stilizacija • Deformacija
Skulptura	• Skulptura - reljef • Skulptura - trodimenzionalna forma
Dizajn	• Produkt dizajn - skica, nacrt i 3D forma • Oblik i funkcija • Vizualna komunikacija • Grafički dizajn • Reklama, plakat, pozivnice • Reklamna fotografija
Projekti - seminarski rad	• Izrada projekata (samostalnih radova) na zadanu temu • Upoznavanje s pravilnim pisanjem seminarskog rada, izučavanje i realizacija odabrane teme • Priprema za polaganje maturalnog ispita

Terenska / izvanučionička nastava	• Posjet izložbama • Odlazak na akademiju likovnih umjetnosti • Posjet srednjoj školi primijenjenih umjetnosti • Odlazak u kazalište • Izvanučionička nastava
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Nastavni sadržaji u izornoj nastavi (treći i četvrti razred) organiziraju se tako da oko 80% pripada praktičnoj realizaciji rada, 12% analizi učenjskih radova, dok 8% pripada terenskoj ili izvanučioničkoj nastavi.

Prvi nastavni sat posvećen je davanju uvodnih informacija učenicima o načinu učenja, nastavnikovu stilu poučavanja, predmetu (njegovu obimu i sadržaju za određeni razred) te ciljevima i ishodima učenja. Važno je pojasniti učenicima da su ciljevi definirani na razini institucije (Ministarstvo, Sustav katoličkih škola za Europu, škola) i za njih je odgovoran nastavnik (svojim planiranjem, pripremanjem, realiziranjem nastave), dok su ishodi učenja odgovornost koju dijele nastavnici i učenici. Ishodi učenja se vrednuju kroz ispitne forme: testove znanja, eseje, samostalne radove učenika, usmena izlaganja, analizu likovnih i umjetničkih djela, predmeta kulturne baštine. Za postignute ishode učenja učenik dobiva određeni broj bodova ili ocjenu od 1 do 5. Ispitni materijal pravi se na početku prvoga i drugoga polugodišta, a učenici mogu već na prvom satu dobiti popis ispitnih pitanja vezanih za sadržaje o kojima će na nastavi biti riječi ili će se sukcesivno susretati s pitanjima za provjeru postignuća u ishodima učenja. Važna napomena za svakog nastavnika, pa tako i nastavnika likovne umjetnosti, je da se praktična uporaba znanja (primjena) ne može mjeriti testovima znanja ili kontrolnim radovima.

Aktivno učenje likovne umjetnosti događa se u opuštenom i kreativnom ozračju, ispunjenom povjerenjem. Povjerenje omogućava neometani govor svakog sudionika u nastavnom procesu, a sloboda govora potiče razvoj kritičkog mišljenja. Posebno važno nastavničko umijeće u izgradnji povjerenja je umijeće vrednovanja izrečenog bez omalovažavanja govornika. Poticanje samostalnog učenjskog istraživanja povijesti umjetnosti, poučavanje načinima analiziranja i interpretacije djela likovne umjetnosti te odgovorna uporaba digitalnih dokumenata u formi hiperteksta, omogućava ostvarivanje rezultata poput pisanja samostalnih istraživačkih radova i realiziranja samostalnih praktičnih radova.

Metode usmenog izlaganja, razgovora, diskusije, demonstracije kroz individualni ili grupni oblik rada, audio-vizualne prezentacije i sve druge metode primjerene umjetničkom području i dostupne iskustvu nastavnika, primjenjuju se u skladu s fenomenom proučavanja i poučavanja. Učenik je nositelj, a nastavnik voditelj aktivnosti. Nastavnici se ohrabruju da odgovornom uporabom tehnologije u nastavne svrhe osnaže neophodnu digitalizaciju nastavnog procesa. Time se doprinosi nastavnoj komunikaciji s hipertekstom, učenici se odgajaju za odgovornu primjenu medija, a nastavnici izlaze iz uloge centra čiji se narativ ne smije prekidati. Udžbenici i analogni pisani tekstovi, kao i didaktička sredstva, poput likovnih i umjetničkih mapa, atlasa i sl., i dalje ostaju u uporabi. Školska knjižnica postaje prostor susretanja u stjecanju znanja, a knjižničar voditelj kroz pretragu ključnih pojmova i tekstova koji pomažu samostalnom učenjskom radu.

Važan dio nastavnikovog mikroplaniranja pripada mogućnosti učenja izvan škole. Stoga je potrebno predvidjeti vremensku i financijsku potporu izleta do kulturnih institucija grada koje su povezane s tematizacijom pojedinih likovnih oblasti koje se u određenom razredu poučavaju. Nastavnik pritom mora imati u vidu i vlastite snage, kada je ova organizacija u pitanju, socioekonomske mogućnosti sudjelovanja roditelja, a onda i ukupni tijek nastavnog rada koji se u jednom danu remeti ovakvim izvanškolskim aktivnostima (suradnja s razrednicima i drugim predmetnim nastavnicima).

Proces poučavanja nastavnog predmeta Likovna umjetnost podrazumijeva primjenu usmenog izlaganja, razgovora, individualnog rada, grupnog rada i demonstraciju. Nastavne jedinice trebaju biti potkrijepljene obveznim vizualnim materijalom. Tijek sata treba bazirati na interaktivnom odnosu učenik - nastavnik. Istraživanje i komparativnost su bitne komponente nastavnog sata. Provoditi se mogu kroz obradu nastavnih tema, a posebno kroz domaće zadaće putem kojih je moguće istražiti i likovni materijal vlastitog okruženja.

Nastava predmeta Likovna umjetnost zasniva se na poticaju i mogućnostima dostizanja postavljenih ciljeva i ishoda učenja i podučavanja. Ostvarivanje se prvenstveno provodi razvijanjem likovnih/vizualnih izražajnih sposobnosti i teorijskog znanja. Učenje i poučavanje temelji se na svrhovitosti i dosljednosti sistema koji polazi od logičko-sadržajnih, pedagoških i psiholoških zakonitosti i načela učenja i poučavanja. Načela koja su zastupljena i usmjerena na učenika su: princip konstrukcije, samoregulacije, kontekstualizacije, fleksibilnosti te socijalne interakcije i inkluzivnosti.

Nastava Likovne umjetnosti doprinosi cjelovitom razvoju učenika/učenica, pa stoga njeguje i potiče razvoj tri osnovna područja ljudske osobnosti i aktivnosti: psihomotoričkog (djelatnog), afektivnog (osjećajnog) i kognitivnog (spoznajnog). Temeljna svrha učenja i podučavanja Likovne umjetnosti je da kroz odgoj opažaja potiče učenika na praktičan rad u kojem će istraživati, eksperimentirati, oblikovati i artikulirati idejna rješenja likovnog problema. Nastava Likovne umjetnosti omogućuje učenicima da iskažu, razviju i njeguju svoju kreativnost, izraze vlastitu maštu, doživljaj sebe i svijeta koji ih okružuje te kod njih oblikuje sustav vrijednosti, divergentno mišljenje i kritički stav prema vizualnim, zvučnim, verbalnim, kinestetičkim osjetima i taktilnim podražajima iz okoline. Kroz nastavu Likovne umjetnosti učenici usvajaju likovnu i vizualnu pismenost, ohrabruju se da pored uporabe tradicionalnih likovnih materijala i postupaka koriste i suvremene likovne/vizualne medije i koncepte u skladu s osobnim karakteristikama i potrebama.

Poznavanje različitih umjetničkih formi, tehnika i medija, kod učenika će razvijati kognitivne sposobnosti i psihomotoričke vještine, dok će teorijsko znanje vezano za nacionalnu, europsku i svjetsku kulturnu i likovnu baštinu, doprinijeti razumijevanju i uvažavanju različitih društvenih i kulturalnih konteksta.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Likovna umjetnost je i kao znanstveno umijeće i kao nastavni predmet povezana s predmetima koji se izučavaju u gimnaziji. Uvidjeti korelaciju s drugim predmetima prvi je korak u povezivanju znanja, a ishod takvog učenja je sinteza naučenog iz raznih predmeta u jednu cjelinu. Gradivo se fleksibilno povezuje, s obzirom na kontekst u kojemu se obrazovanje odvija u jednoj školskoj godini. Korelirati predmete s Likovnom umjetnosti znači odabrati na kojoj se vezi želi posebno raditi u određenom

periodu. Pritom je iznimno važno da nastavnici definiraju pojam međusobnog partnerstva i suradnje u ovom povezivanju i da imaju predodžbu istraživanja u nastavi koje se time uvodi u obrazovanje. Teme koje mogu pomoći povezivanju Likovne umjetnosti i drugih predmeta ovdje se navode kao početne ideje. Popis je otvoren za dopunu kreativnim idejama svakog nastavnika ili učenika. Međupredmetna korelacija ostvaruje se kroza sljedeće sadržaje:

Povijest: ovisnost likovnih/umjetničkih epoha o povijesnim faktorima i društvenim kontekstima.

Glazbena umjetnost: razvoj umjetnosti, ilustracija glazbenog djela, vizualiziranje nevizualnog motiva.

Hrvatski jezik i književnost: razvoj umjetnosti, ilustracija pročitane knjige, uporaba nevizualnog poticaja.

Informatika: uporaba kompjuterskih programa u svrhu likovnog/vizualnog oblikovanja i prezentacije istraživačkog rada.

Matematika: istraživanje geometrijskih i proporcijskih odnosa u umjetničkim djelima i samostalnim radovima te razvijanje osjećaja za prostorne relacije i arhitekturu.

Sociologija: vizualiziranje predmeta koji nas okružuju ili zamišljenih pojava (komunikacija, grupna dinamika i sličnih grupa sociološki relevantnih pojmova).

Kemija: miješanje boja u slikarstvu, uporaba različitih materijala u kiparstvu i arhitekturi.

Geografija: povijesna i geografska odredišta razvoja likovne umjetnosti, percipiranje prirodnih i kulturnih spomenika zavičaja, ekološka svijest suvremenog čovjeka i povijesno naslijeđe.

Vjeronauk i Povijest religija: ikonografija i ikonologija.

Biologija: plastična anatomija čovjeka, ekologija.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Vrednovanje u okviru predmeta Likovna umjetnost osigurava stalno praćenje ostvarivanja postavljenih ciljeva učenja, podučavanja i odgojno-obrazovnih ishoda. Vrednovanje ne obuhvaća samo konačno ocjenjivanje učeničkog postignuća, već se prilikom vrednovanja učenja i podučavanja pristupa praćenju, prikupljanju i analiziranju podataka o učenju i aktivnostima učenika tijekom cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa. Ova vrsta podataka, odnosno povratne informacije služe učeniku da izvrši uvid u sadržaj s kojim je imao poteškoće i popravi način vlastitog rada, te nastavniku omogućiti da korigira i unaprijedi način podučavanja u svrhu njegove efikasnosti. Cjelokupan proces učenja i podučavanja temelji se na jasnim povratnim informacijama i obrazloženjima te kontinuiranim kraćim provjerama znanja kako bi se učeniku pomoglo da što bolje napreduje. U svrhu osiguravanja navedenog nužno je s učenicima kontinuirano graditi atmosferu povjerenja i suradnje, u kojoj će učenici slobodno raspravljati o vlastitim postignućima te posljedično biti intrinzično motivirani za daljnje učenje.

Nastavnik prilikom osmišljavanja načina vrednovanja, odnosno tehnika i alata vrednovanja, orijentira se odgojno-obrazovnim ishodima i indikatorima usvojenosti koje u određenom trenutku ispituju. Preporuča se upotreba različitih pristupa i načina vrednovanja, gdje je važno voditi računa o njihovoj primjerenosti u odnosu na određene ishode. Moguće je vrednovati pojedine ishode, grupu ishoda unutar iste oblasti ili kombinaciju ishoda iz više oblasti. Sumativna procjena može se temeljiti na primjeni jedne metode vrednovanja i na kombinaciji više metoda vrednovanja. Prikladni načini

vrednovanja u svjetlu postavljenih ciljeva i ishoda učenja i podučavanja mogu biti: opažanje procesa istraživačkog rada i njegova ostvarenja u nekom mediju (istraživački projekti), analiza rezultata istraživačkog rada, procjena argumentiranja u raspravama u kojima učenik sudjeluje, analiza različitih likovnih/vizualnih uradaka, eksperimenti, dizajniranje web-stranica, izrada scenografije, izrada animiranog filma, projektni zadaci, grafički prikaz gradiva i dr. Također se u svrhu vrednovanja mogu koristiti podesni informacijsko-komunikacijski alati kao što su: kvizovi, križaljke, alati za stvaranje učeničkih digitalnih mapa (e-portfolio), digitalni radni listići, obrasci u obliku anketa, jednostavni testovi i upitnici, programi za objedinjavanje etapa istraživačkog rada u digitalnom okruženju i dr.

Polazište i poveznica za vrednovanje svih odgojno-obrazovnih ishoda su oblasti:

- **Stvaralaštvo/stvaralački proces:** artikulacija i razvijanje ideje, stvaranje originalnih idejnih rješenja, izbjegavanje šablonskih i stereotipnih prikaza, sposobnost improvizacije, poznavanje i primjena etapa kreativnog procesa.
- **Produkcija:** manipulacija likovnim izražajnim sredstvima, tehnikama, medijima sa svrhom realizacije/otjelovljenja ideje u formu - likovni i vizualni izraz (način i upotreba likovnog jezika, likovnih sredstava, tehnika i/ili medija, sposobnost improvizacije, estetska osjetljivost, interpretacija teme, način prikaza motiva, uloženi trud, dosljednost u dovršavanju radova).
- **Promišljanje i refleksija/Estetika, konstrukcija, funkcija:** sposobnosti primjene kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosnih sustava kroz multikulturalni i interkulturalni pristup likovnim/vizualnim sadržajima, usvojenosti znanja i razumijevanja vezanog za kontekst likovnog djela i ulogu likovnog stvaralaštva u društvu te odgovoran odnos prema umjetničkoj baštini naroda Bosne i Hercegovine i suvremenoj kulturnoj okolini (refleksija i samorefleksija znače da učenik analizira i vrednuje stvaralački proces, analizira i vrednuje umjetnička djela i vlastiti likovni/vizualni rad i rad vršnjaka, stvara različite poveznice između interpretirane teme i likovnih/vizualnih izraza u odnosu na kulturnu okolinu, razumijeva nastanak umjetničkih djela i utjecaj konteksta na finalnu formu umjetničkog djela, pokazuje estetsku osjetljivost na umjetnička djela, estetiku učeničkih radova i suvremenu kulturnu okolinu).
- **Primjena stečenog znanja i iznošenje argumentiranih stavova/mišljenja o poznatim umjetničkim djelima i manje poznatim, novim umjetničkim pojavama:** sposobnost prepoznavanja relevantnosti primjera za vrednovanje postignuća određenog ishoda ili grupe ishoda, prilikom uvođenja nepoznatog i novog umjetničkog djela ili manje poznatog umjetničkog perioda.

Preporuke za praćenje:

- likovni ili vizualni rad, likovne zabilješke
- skice
- razrada izvedbenog procesa
- motivacija, odgovoran pristup radu, samostalnost i samoinicijativnost u likovnom izražavanju
- aktivno sudjelovanje u svim etapama učenja i podučavanja
- skladna komunikacija i spremnost za suradničko učenje, uvažavanje i vrednovanje tuđega mišljenja, aktivnost u radu grupe i/ili para, doprinos radu grupe, razgovor i diskusija.

Sumativno procjenjivanje je donošenje nastavnikove konačne odluke o rezultatima procesa učenja, odnosno izvođenje konačne ocjene učeničkog postignuća na kraju završetka jedinice ili na kraju jedne godine učenja i poučavanja. Zaključna ocjena postignuća proizlazi iz jasno određenih odgojno-

obrazovnih ishoda i indikatora. U ovoj zadaći ocjenjivanja kao smjernice mogu poslužiti definirani indikatori (pokazatelji) ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda na kraju jedne godine učenja i poučavanja. Davanje primata pojedinoj oblasti u donošenju konačne ocjene treba biti usuglašeno sa zastupljenošću te oblasti u nastavi predmeta. U Likovnoj umjetnosti postignuća se izražavaju brojčanom ocjenom. Kod zaključivanja ocjene, nastavnik treba voditi računa o višestrukim aspektima vrednovanja. Zaključna ocjena, dakle, nije samo zbir prethodnih ocjena učenika već odraz ukupnog napredovanja.

Tablica 308: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
LIKOVNA UMJETNOST	
ZVANJE	
• Profesor/profesorica likovne umjetnosti • Profesor/profesorica povijesti umjetnosti • Profesor/profesorica likovne kulture • Povjesničar/povjesničarka likovne umjetnosti • Dipl. povjesničar/povjesničarka umjetnosti • Profesor/profesorica likovnog odgoja i umjetnosti • Akademski/e umjetnici/e svih odsjeka • Dipl. likovni umjetnici svih odsjeka • Magistar/magistra struke	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

VII. OBVEZNO IZBORNO PODRUČJE

KATOLIČKI VJERONAUK

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

Blaženka Ivekić, Katolički školski centar „Bl. Ivan Merz” Banja Luka

s. Lidija Kalfić, Katolički školski centar „Sv. Josip” Sarajevo

s. Mirjam Ramljak, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

21. KATOLIČKI VJERONAUUK

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet Katolički vjeronauk izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni izborni predmet¹⁰ koji po naravi i zadaći teži cjelovitu odgoju i promaknuću osobe kao pojedinca te u okviru odgojno-obrazovnih ciljeva iz društveno-humanističkog područja promiče njegovo religiozno i socijalno sazrijevanje.

Svrha predmeta je definirana općom svrhom odgojno-obrazovnog rada u Sustavu katoličkih škola za Europu i ostvaruje se kroz opće ciljeve unaprjeđenja života učenika, roditelja i nastavnika (vidi tablice 1 i 2) kao što su poštivanje života, razvoj odgovornosti prema sebi i drugome, prema prirodi i društvu, te njegovanje ljubavi, empatije, prijateljstva i suradnje u međuljudskim odnosima. Svrha predmeta Katolički vjeronauk u srednjoj školi jest sustavno i skladno teološko-ekleziološko i antropološko-pedagoško povezivanje Božje objave i tradicije Crkve sa životnim iskustvom učenika kako bi se ostvarilo sustavno i cjelovito, ekumenski i dijaloški otvoreno, upoznavanje katoličke vjere na informativno-spoznajnoj, doživljajnoj i djelatnoj razini radi zrelosti u kršćanskoj vjeri i postignuća cjelovita opće ljudskoga i vjerskog odgoja učenika koji žive u svojem religioznom i crkvenom, kulturnom i društvenom prostoru.

U nastavi Katoličkoga vjeronauka ova se **svrha** ostvaruje kroz različite programske sadržaje čija je osnovna namjena sadržana u sljedećim **zadacima**:

- razvijanje sposobnosti postavljanja pitanja o Bogu, čovjeku, svijetu, smislu i vrijednostima života, etičkim i moralnim normama ljudskoga djelovanja te sposobnosti smislenoga predstavljanja i objašnjavanja odgovora koji na ta pitanja dolaze iz razuma, Objave i vjere Katoličke Crkve
- upoznavanje i razumijevanje kršćanske religije i katoličke vjere kao i temeljne istine vjere u svjetlu cjelovitoga nauka Katoličke Crkve
- upoznavanje sadržaja i osnovne strukture Biblije i temeljnih obilježja kršćanske Objave i povijesti spasenja, razumijevanje značenja Božje riječi u Bibliji i crkvenom naviještanju te argumentirano raspravljanje i vrednovanje njezina utjecaja na povijest čovječanstva, ljudsku kulturu i konkretan život
- pronalaženje vlastitog puta izgradnje života i odgovornoga moralnog djelovanja prema kršćanskoj poruci i katoličkoj vjeri te postajanje sposobnim/om artikulirati, graditi i vrednovati život iz te vjerske i katoličke perspektive
- upoznavanje i vrednovanje sakramenata, liturgijskih i crkvenih slavlja te molitve kao duhovne snage i duhovno-vjerničkog načina pripadništva i života, zajedništva i slavlja u Katoličkoj Crkvi
- poznavanje temeljnih događaja povijesti i tradicije Katoličke Crkve i shvaćanje njezine sakramentalne stvarnosti, razumijevanje da je ona zajednica Kristovih vjernika, nositeljica Objave Božje i navjestiteljica Radosne vijesti spasenja za sve ljude
- shvaćanje da je pripadnost Katoličkoj Crkvi, u okviru konkretne Crkvene zajednice, poziv na svjesno i odgovorno kršćansko djelovanje i vladanje u Crkvi i u društvu
- poznavanje temeljnih obilježja različitih religija, konfesija i svjetonazora te promicanje razumijevanja i poštovanja drukčijih razmišljanja, stavova, tradicija i životnih odluka

---

¹⁰ Alternativa ovom izboru je izbor predmeta Etika i moral, a također i izbor nastave Vjeronauka koji je vezan uz učenikovu obiteljsku i/ili osobnu vjersku orijentaciju unutar monoteističkih religija.

- poznavanje i vrednovanje uloge i doprinosa kršćanstva, osobito Katoličke Crkve, u kulturnome, obrazovnom, znanstvenom i gospodarskom razvoju i napretku hrvatskoga društva i zapadne civilizacije, vjerske pismenosti i komunikacijske kompetencije da bi se osnažili u suočavanju s različitim životnim situacijama kako bi kritički i kreativno mogli promišljati te argumentirano obrazlagati važnost osobnoga odgovornog djelovanja u Crkvi i društvu, u prošlosti i sadašnjosti, izgrađujući pritom vlastiti stav odgovornosti, poduzetnosti, sudioništva i solidarne humanosti u nastojanju oko izgradnje “civilizacije ljubavi”
- razvijanje religijske i vjerske pismenosti i komunikacijske kompetencije da bi se osnažili u suočavanju s različitim životnim situacijama kako bi kritički i kreativno mogli promišljati te argumentirano obrazlagati važnost osobnoga odgovornog djelovanja u Crkvi i društvu.

Sadržaj, iskustva i ishodi nastavnoga predmeta Katolički vjeronauk daju učenicima mogućnost za kritičko promišljanje i produbljivanje te donošenje osobnih, smislenih odluka i izbora u pitanjima vjere i života.

Temeljni sadržaji i ishodi nastavnoga predmeta Katolički vjeronauk strukturirani su u četiri domene/oblasti koje omogućuju vjeroučiteljima kvalitetno planiranje procesa poučavanja i učenja:

- čovjek i svijet u Božjemu naumu
- Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana
- kršćanska ljubav i moral na djelu
- Crkva u svijetu.

Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Katolički vjeronauk) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima, te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju **ishoda učenja**. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Katoličkog vjeronauka, a **nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti**.

Ishodi učenja povezani su s **vještinama/kompetencijama** koje učenici trebaju razviti kroz učenje o teološko-antropološkim i društveno-moralnim i eklesiološkim događajima. U svakom razredu definirano je **šest vještina usmjerenih na razvoj** vjerskog odgoja učenika koji žive u svojem religioznom i crkvenom, kulturnom i društvenom prostoru.

1. **Kritičko razmišljanje** – uključuje i razvijanje sposobnosti postavljanja pitanja o Bogu, čovjeku, svijetu, smislu i vrijednostima života, etičkom i moralnom djelovanju; analizira i sagledava različite aspekte religije, različite stavove i tumačenja te sposobnost konstruktivnih rasprava i razgovora o različitim vjerskim aspektima.
2. **Suradničko učenje** – podrazumijeva razumijevanja drugoga i drugačijega (emocionalna inteligencija), zatim razumijevanje i izgradnju empatije prema drugima, uz uvažavanje različitih kultura, vjera i predrasuda.
3. **Sposobnost kreativnog mišljenja i izražavanja** – podrazumijeva razvoj kreativnosti kroz medijsku pismenost, umjetničke projekte, molitve ili čitanje svetih tekstova.
4. **Usmeno i pismeno izražavanje** – uključuje prakticiranje verbalne i pisane komunikacije kroz prezentiranje i pisanje eseja ili izvještaja o vjerskim temama.
5. **Povezivanje teorije i praktičnog života** – označava povezivanje naučenog gradiva s drugim predmetima i konkretnim životnim prilikama.

- 6. Osobna i društvena odgovornost** – uključuje prakticiranje osobnog religijskog uvjerenja, angažiranje u društvenoj zajednici, svijet o vlastitom dostojanstvu i uvažanje ravnopravnog dostojanstva u zajednici ljudi.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Katoličkog vjeronauka u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 309: Katolički vjeronauk – broj sati po razredima i tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET KATOLIČKI VJERONAUK	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	1	35
II.	1	35
III.	1	35
IV.	1	30

I. RAZRED – VJERONAUKE KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 310: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI		ISHODI UČENJA	
Čovjek i svijet u Božjem naumu		1. Objasniti važnost temeljnih životnih pitanja i pronalaženja odgovora na njih 2. Analizirati čovjekov odnos prema Bogu u spisima, nauku, moralu i kultu velikih svjetskih religija 3. Usporediti analizirane podatke iz različitih religija 4. Vrednovati svoj stav prema temeljnim životnim pitanjima 5. Objasniti što znači da je svaki čovjek filozof 6. Preispitivati svoje poimanje životnih ciljeva i smisla života 7. Usporediti različita gledanja na pojmove život i čovjek 8. Razlikovati važnost fokusa na Isusovu pouku, a ne na lik Isusa u Evanđeljima 9. Prepoznavati biblijske knjige, citirati ih i staviti u kontekst vlastitog života 10. Nabrojiti temeljne pojmove vezane uz razvoj religije i znati ih objasniti 11. Otkrivati religiozno obilježje ljudske naravi 12. Razlikovati različite vrste religija 13. Navesti glavna obilježja velikih religija Istoka 14. Uspoređivati kritičkim promišljanjem moralna i etička načela drugih religija i svjetonazora 15. Analizirati Bibliju kao: • pisanu i nadahnutu Božju riječ • knjigu temeljnih životnih iskustava susreta čovjeka s Bogom • povijesno-kulturni dokument • vjerodostojan interpretacijski ključ ljudske egzistencije 16. Uspoređivati analizu biblijskog i znanstvenog govora o nastanku svijeta i čovjeka 17. Argumentirano obrazlagati odnos znanosti i vjere	
Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana		1. Analizirati Objavu kao Božje djelo i događaj spasenja: 2. Objasniti Objavu i Spasenje 3. Analizirati odabrane događaje biblijske Objave 4. Vrednovati Isusov odnos prema čovjeku 5. Kritički promišljati vrednovanja čovjeka u društvu i kulturi 6. Analizirati razloge odsustva religioznosti i ateizam kao svjetonazor 7. Opisati događaj i otajstvo Božjega utjelovljenja u Osobi Isusa Krista (od povijesnoga Isusa do uskrsnuloga Krista) 8. Objasniti po izboru osnovne istine u vjeri crkvenoga nauka o Kristu i njegovu poslanju 9. Objasniti razlike u oblicima, važnostima i načinima kršćaninova susreta i života s Bogom, osobito u liturgijskim i sakramentalnim postupanjima, molitvi i pobožnostima	

Kršćanska ljubav i vjera na djelu	1. Objasniti Isusov odnos prema čovjeku 2. Usporediti Isusov odnos prema čovjeku i suvremena, prevladavajuća shvaćanja i vrednovanja čovjeka u društvu i kulturi 3. Vrednovati razlike u ovim odnosima 4. Vrednovati različite ponude smisla i vrednota u ljudskom društvu 5. Objasniti Kristovu poruku o Kraljevstvu Božjemu 6. Kritički propitivati i uspoređivati zagovarani moral i etička načela drugih religija i svjetonazora u svjetlu Kristove poruke i kršćanskih moralnih načela 7. Usporediti posebna obilježja judaizma u odnosu na obilježja kršćanstva
Crkva u svijetu	1. Objasniti posebnosti kršćanstva temeljem usporedbe s drugim religijama 2. Analizirati stav Katoličke Crkve prema drugim religijama i svjetonazorima, prepoznajući potrebu međureligijskoga/ svjetonazorskog dijaloga, poštovanja i suživota 3. Razlikovati oblike, važnost i načine kršćaninova susreta i života s Bogom, osobito u liturgijskim i sakramentalnim postupcima, molitvi i pobožnostima jedne liturgijske godine 4. Izražavati stav poštovanja prema pripadnicima velikih svjetskih religija 5. Usporediti obilježja i posebnosti velikih svjetskih religija s obilježjima i posebnostima kršćanstva 6. Predstaviti doprinose Katoličke Crkve, kršćanstva i drugih svjetskih religija društvenom i kulturnom životu pojedinih naroda u prošlosti i sadašnjosti 7. Vrednovati doprinose kršćanstva i svjetskih religija razvoju svijeta i života

Tablica 311: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Čovjek tražitelj smisla	7
Traženje odgovora s one strane	6
Židovstvo i islam	3
Božja Objava	3
Biblija Knjiga nad knjigama	8
Isus je živ	4
Božje Kraljevstvo	4
Broj sati godišnje:	35

Tablica 312: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Čovjek tražitelj smisla	• Uvod u vjeronauk • Zašto smo zajedno? (otajstvo zajedništva) • Tko sam ja? • Čovjek napredna životinja ili jedinstveno i jedincato biće? • Čovjek je osoba

	• Temeljna životna pitanja • Ima li život smisla • Izazovi zla i patnje • Smisao želja, potreba i talenata
Traženje odgovora s one strane	• Pjesnik i mislilac • Čovjek je religiozno biće • Što je religija? • Velike religije Istoka • Religija, magija ili ateizam
Židovstvo i Islam	• Religijska „revolucija“ • Židovstvo • Islam • Jesu li židovska i islamska objava istinite?
Božja Objava	• Nepoznata knjiga • Božja ili ljudska riječ • Čovjek i Bog
Biblija Knjiga nad knjigama	• Biblijske knjige • O čemu govori Biblija • Posebnost Biblije • Je li Isus povijesna osoba? • Lik Isusa u evanđeljima • Tko je Isus? • Što je novo donio?
Isus je živ	• Bog nam dolazi u susret • Isus - vidljivi znak • Snaga vjere • Molitva • Molitva s Biblijom • Zajednica slavi i moli
Božje Kraljevstvo	• Suvremene ponude smisla i vrijednosti • Kraljevstvo riječi i djela • Stvarnost ili utopija?
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

II. RAZRED – VJERONAUKE KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 313: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Čovjek i svijet u Božjem naumu	1. Analizirati pojam slobode na temelju biblijskih tekstova i vlastitog iskustva 2. Povezati utjecaj vrednota i ostvarenje ljudske i kršćanske punine života 3. Analizirati obilježja prijateljstva i ljubavi na temelju biblijskih primjera 4. Usporediti biblijske primjere prijateljstva i ljubavi s vlastitim iskustvom 5. Objasniti novost i aktualnost Isusove Radosne vijesti		

	6. Kritički propitati mogućnosti oblikovanja vlastitoga života u skladu s evanđeoskom porukom
Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana	1. Objasniti povezanost povijesnog i sakramentalnog obilježja Kristove Crkve 2. Opisati Marijinu ulogu u Kristovu životu i u životu Crkve 3. Analizirati slike Crkve i njezina bitna obilježja, njezino ekumensko poslanje, te važnost sakramenta svetoga reda, službi i karizmi u životu Crkve 4. Objasniti značenje i važnost sakramenata inicijacije i sakramenta pomirenja u duhovnom i moralnom životu kršćana
Kršćanska ljubav i vjera na djelu	1. Objasniti evanđeoske vrednote 2. Usporediti pet evanđeoskih vrednota s vrednotama suvremenog društva i javnih medija 3. Kritički vrednovati kršćansku slobodu, odgovornost i služenje 4. Argumentirati vlastite odluke i izvore tih odluka 5. Opisati vrednote istine, služenja, slobode i odgovornosti prisutne među ljudima različitih svjetonazora i velikih svjetskih religija
Crkva u svijetu	1. Analizirati i kritički vrednovati najvažnije događaje iz povijesti Crkve u srednjem vijeku 2. Analizirati i kritički vrednovati najvažnije događaje iz povijesti opće Crkve od 16. do 19. st. 3. Opisati doprinos kršćanstva i hrvatske, europske i svjetske kulture, znanosti i tradicije razvoju svijeta i života 4. Usporediti njihov doprinos općem razvoju svijeta 5. Analizirati doprinos Crkve u izgradnji hrvatske znanosti i školstva, kulture, graditeljstva, književnosti i umjetnosti

Tablica 314: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Za slobodu oslobođeni	4
Zrela i odgovorna sloboda	4
Najslobodniji čovjek	3
Crkva sveta i grješna	4
P/ostati kršćaninom	4
Različiti darovi – jedna Crkva	4
Povijest Crkve	8
Evangelizacija - ne/moguća misija	4
Broj sati godišnje:	35

Tablica 315: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Za slobodu oslobođeni	• Mladi u hodu prema zrelosti • Jesmo li slobodni? • Zarobljen, a slobodan • Sloboda ravnodušnosti • Slobodom u neslobodu

	• Potraga za vrijednosti i strah od otuđenja • Izabrati dobro • Na slobodu pozvani
Zrela i odgovorna sloboda	• Ususret drugome - prijateljstvo • Živi i pusti druge da žive • Tko je pravi prijatelj? • Reći „da“ drugima • Od zaljubljenosti do ljubavi • Sudjelovanje u životu zajednice • Kako postati junakom • Sloboda za ljubav
Najslobodniji čovjek	• Neposlušni Isus? • Odnos prema nepravdi • Sloboda kao neovisnost • Sloboda i snošljivost • Sloboda za ljubav bez kraja • Istina oslobađa • Je li Isus nedostižni ideal?
Crkva sveta i grješna	• Otajstvo Crkve • Čovjek nije otok • Proturječnosti Crkve • Nebo dotiče zemlju • Marija naša Majka i uzor vjere • Marija u književnosti i umjetnosti
P/ostati kršćaninom	• Sakramenti – znakovi susreta Boga i čovjeka • Krštenje – vrata u vjeru • Potvrda – sakrament zrelosti • Euharistija – hrana za život vječni • Sakrament ljubavi • Obred Euharistije
Različiti darovi – jedna Crkva	• Laici u Crkvi • Službe i karizme u Crkvi • Zaređeni službenici Crkve • Redovite službe u Crkvi • Redovnici i redovnice u Crkvi • Novi Crkveni pokreti
Povijest Crkve	• Susret s antičkim svijetom • Polaganje kršćanskih temelja • Hrvati prvi pokršteni Slaveni • Pojava redovništva (benediktinci) • Svjetla i sjene srednjeg vijeka • Križarski ratovi • Inkvizicija • Istočni raskol • Dominikanci i franjevci • Crkva u vrijeme humanizma • Zapadni raskol i katolička obnova • Tridentski koncil • Djelovanje Crkve od 16. do 19. st.

Evangelizacija – ne/moguća misija	• Misijska narav i poslanje Crkve • Ekumenizam – svjedočenje vjere u zajedništvu • Nova evangelizacija • Misionari na mreži
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – VJERONAUKE KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 316: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Čovjek i svijet u Božjem naumu	1. Objasniti kršćansko poimanje čovjeka kao slike Božje; Analizirati mladenačku moralnost 2. Vrednovati prisutnost religioznih i etičko-moralnih sadržaja u medijima, kulturi i znanosti 3. Analizirati značenje pojmova zlo, grijeh i praštanje kroz iskustva biblijskih osoba i svetaca Katoličke Crkve		
Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana	1. Kritički propitivati mogućnosti traženja i spoznaje Boga 2. Opisati obilježja otajstva Trojstvenoga Boga kroz biblijske tekstove 3. Analizirati Kristovu pomirbenu žrtvu 4. Povezati Kristovu žrtvu kao čin Božje ljubavi i čovjekova očitovana spasenja u sakramentu bolesničkog pomazanja s iskustvima zla i grijeha, patnje, bolesti i smrti u ljudskom životu 5. Analizirati nauk Katoličke Crkve o spolnosti, braku, obitelji i sakramentu ženidbe/udadbe/udaje		
Kršćanska ljubav i vjera na djelu	1. Analizirati temelje kršćanske moralnosti 2. Objašnjavati biblijske temelje 3. Argumentirati crkveni nauk o svetosti i nepovredivosti ljudskoga života 4. Objasniti pojmove savjest, zakon, dobro i zlo, grijeh, obraćenje, opraštanje, milosrđe i pomirenje u svjetlu kršćanskoga morala		
Crkva u svijetu	1. Sistematizirati temeljna obilježja obitelji kao „kućne Crkve“ 2. Vrednovati mjesto, ulogu i zadaću obitelji u Crkvi i društvu 3. Interpretirati ulogu i važnost roditelja u cjelovitom kršćanskom odgoju njihove djece temeljem poveznica sa župom i školom 4. Analizirati odnose između roditelja i djece 5. Obrazlagati kršćanske i društvene vrijednosti koje, uz dijalog i suradnju društvenih i religijskih zajednica, doprinose općem dobru pojedinca i cijeloga društva		

Tablica 317: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Na izvorima ljudskog bića	5
Čovjek – moralno biće	6
Ljubav prema Bogu i bližnjemu – temelj kršćanske moralnosti	5
„Muško i žensko stvori ih“	8
U službi života	8
Živjeti u istini	3
Broj sati godišnje:	35

Tablica 318: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Na izvorima ljudskog bića	• Kršćansko poimanje čovjeka • Tko je čovjek? • Složenost ljudskog bića • Čovjek kao stvorenje i slika Božja • Isusov put je put kršćana • Isus punina čovještva
Čovjek – moralno biće	• Čovjek moralno biće • Svjetlo iz nutrine • Moralni subjekt i moralni objekt • Vjera i moral • Svjetionik slobode (savjest) • Moral i postmoderna kultura • Suvremeni mediji i moralnost • Sredstva društvenog priopćavanja u službi istine • Kristocentričnost morala
Ljubav prema Bogu i bližnjemu - temelj kršćanske moralnosti	• Objavljeni moralni zakon - put prema svetosti • Znakovi ljubavi prema Bogu • Tko ti otkri da si gol? • Evanđeoski zakon ljubavi
„Muško i žensko stvori ih“	• Čovjek: žena i muškarac • Vrednovanje čovjeka kao muškarca i žene • Brak i obitelj u Božjem naumu • Ženidba/udadba - sakrament bračne ljubavi i zajedništva • Roditelji i obitelj • Odgovorno roditeljstvo
U službi života	• Svetost i dostojanstvo ljudskog života • Početak života kao pitanje svih pitanja • Crkva i bioetika • Od trenutka začeća - čovjek • Dijete - dar Božji • Povrede ljudskog života • Pred izazovom napretka • Uzvišeniji od djela ruku svojih • Kloniranje • Presađivanje i darivanje organa

	• U tvojoj blizini • Eutanazija • Osnaženi Božjom utjehom
Živjeti u istini	• Hoditi u istini • „Istina će vas osloboditi“ • Istina je oslonac u hodu života • Povreda istine
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

IV. RAZRED – VJERONAUKE KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 319: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 1	GODIŠNJI BROJ SATI: 30
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Čovjek i svijet u Božjem naumu	1. Analizirati različita tumačenja čovjeka u odabranim filozofskim pravcima, medijima i gospodarstvu 2. Usporediti pet tumačenja o čovjeku iz odabranih filozofskih i drugih izvora s kršćanskom slikom čovjeka te vlastitim konceptom 3. Prepoznati različite oblike traganja za Bogom u suvremenom društvu 4. Kritički promišljati iskustava „svetoga“ u suvremenoj kulturi 5. Uspoređivati pet odabranih aktualnih poimanja „o Bogu“ i „svetome“ s biblijskom slikom Boga 6. Argumentirati važnost religioznosti u životu pojedinca i društva 7. Vrednovati ulogu religioznosti i religija u razvoju poznatih civilizacija
Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana	1. Analizirati Credo Crkve kao cjelovit sadržaj vjere koja daje temeljni smisao čovjekovu životu i vodi ga, u Isusu Kristu, do punog zajedništva i života s Bogom 2. Objasniti pojam suvremenog kršćanskog života u poveznici s iskustvima iz životopisa svetaca 3. Kritički prosuditi mogućnosti i dobrobiti kršćanskoga života, u skladu s vjerom u Isusa Krista, i djelovanja u aktualnom svijetu 4. Usporediti osobni molitveni i sakramentalni život s učenjima i životopisom odabranih svetaca 5. Analizirati osnovne pojmove kršćanske eshatologije u svjetlu Kristova obećanja i uskrsnuća
Kršćanska ljubav i vjera na djelu	1. Kritički promišljati čovjekov poziv, zvanje, zanimanje i poslanje u svjetlu Božjeg plana 2. Analizirati prisutnost pravde, mira i solidarnosti u vlastitome životu, životu Crkve i društva 3. Vrednovati osobno djelovanje u skladu s kršćanskim shvaćanjem ljudskoga rada i temeljnim odrednicama socijalnog nauka Crkve 4. Objasniti etiku moći i etiku odgovornosti u područjima gospodarstva, ekologije, tehnologije, informatizacije i globalizacije društva 5. Analizirati suvremene sustave vrijednosti i povezati ih s kršćanskim vrednotama i stožernim krepostima

Crkva u svijetu	1. Analizirati stradanja, zadaće i doprinos Crkve suvremenome svijetu 2. Navesti pet primjera aktivnoga i odgovornoga uključivanja u život Crkve i društva 3. Usporediti temeljem kršćanskih vrednota doprinose drugih religijskih zajednica unutar jednog državnog sustava, u kojemu egzistiraju hrvatske i druge etničke skupine, izgradnji „društva solidarnosti“ i „civilizacije ljubavi“ 4. Sintetizirati kršćansku zauzetost i djelovanje Crkve u području znanosti, ljudskog rada i stvaralaštva 5. Vrednovati doprinos kršćanskog i crkvenog zauzimanja za razvoj i napredak obrazovanja i školstva, kulture i umjetnosti u Bosni i Hercegovini i Regiji

Tablica 320: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Suvremeni čovjek pred pitanjem Boga	6
Biblijska slika Boga i iskustvo Boga	9
Ljudski rad i stvaralaštvo	6
Izazovi znanstveno-tehničkog napretka	6
Kršćanska nada u budućnost	3
Broj sati godišnje:	30

Tablica 321: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Suvremeni čovjek pred pitanjem Boga	• Pojava i oblici ateizma • Agnosticizam - učenje o nemogućnosti spoznaje Boga • Ateizam, agnosticizam, religioznost, vjera i Crkva • Suvremena religioznost i novi religiozni pokreti • Predodžbe o Bogu i put prema kršćanskom duhovnom iskustvu
Biblijska slika Boga i iskustvo Boga	• Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta • Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta • Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrovitosti • Sakramentalno iskustvo milosrdnoga Boga • Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere
Ljudski rad i stvaralaštvo	• Čovjek kao sustvaratelj • Kršćansko vrednovanje rada • Socijalni nauk Crkve • Zahtjevi pravde i solidarnosti • Etika poslovanja
Izazovi znanstveno-tehničkog napretka	• Budućnost i moć znanja • Globalizacija i informatizacija • Od znanja do mudrosti • Znanost i poboljšanje ljudskog života • Briga za okoliš • Zajedništvom do napretka

Kršćanska nada u budućnost	• Očekivanje budućnosti i odnos prema vremenu • Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji • Čovjek pred pitanjem svršetka
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

DIDAKTIČKE UPUTE

U procesima učenja i poučavanja Katolički vjeronauk na poseban način osposobljava učenike svih uzrasta opažati svijet i život oko sebe, diviti mu se, propitivati ga i tumačiti u svjetlu vjere. Ista se zadaća, samo s drukčijim i dubljim pristupom, obavlja putem ovog predmeta i u kasnijim životnim dobima učenika. Procesi učenja koji se pritom razvijaju omogućuju učenicima kvalitetnije upoznavanje i shvaćanje, življenje i svjedočenje kršćanske i katoličke vjere koja se u bitnome artikulira znakovima i simbolima, točnije simboličkim govorom. Dok kod za učenika mlađe školske dobi veliko značenje ima uporaba neposrednih iskustava, znakova i simbola preuzetih iz dječjeg svijeta, za učenike starije osnovnoškolske i srednjoškolske dobi od velike je važnosti dublje intelektualno poznavanje i tumačenje njihova svijeta, često skrivenoga u konceptima mnogih znanstvenih disciplina kojima vjeronauk kao predmet mora ići ususret. Međutim, koliko god su učenicima važni znakovi i simboli svakodnevice, toliko su im za procese učenja u vjeronaučnoj nastavi važni i "sveti znakovi" liturgijskoga života Crkve i njezine tradicije. Oni učenicima pomažu sagledavati svijet iz jedne druge perspektive po kojoj zadobivaju pristup "onoj stvarnosti", transcendenciji, koja ih približava otajstvima Božjega života i čovjekova spasenja.

Riječ i pripovijedanje u poučavanju predmeta Katoličkog vjeronauka nisu samo sadržaj, nego i mjesto učenja i poučavanja. Stoga ovaj školski predmet zahtijeva suvremeno komunikološko i didaktičko djelovanje, strategije, pristupe i metodički instrumentarij u procesima kritičkoga, stvaralačkoga i suradničkog učenja i poučavanja. U didaktičko-metodičkom pogledu nastava katoličkog vjeronauka zahtijeva i omogućuje sposobnost razvijanja i primjene mnogostrukih didaktičkih procesa i metoda aktivnoga učenja, problemske, heurističke, stvaralačke i suradničke nastave, promicanja kritičkog i kreativnog prosuđivanja i zauzimanja stajališta, usvajanja stavova, propitivanja i usvajanja vrednota i uvjerenja na kognitivnoj, doživljajnoj (afektivnoj) i djelatnoj razini.

Učenici se u procesima religioznog učenja i poučavanja shvaćaju kao osobe upućene na drugoga i koje žive u zajednici s drugima. Zbog toga vjeronauk u školi reflektira učenička temeljna iskustva, njihovu biografiju, konkretnu životnu stvarnost te artikuliranje njihovih interesa koji se promatraju u individualnoj stvarnosti osobe/učenika koji živi i ostvaruje se u ljudskoj zajednici.

Istraživačka i projektna nastava u vjeronaučnim procesima učenja i poučavanja postaju također mjesto i prostor osobne kreativnosti učenika, kao i njihova učenja o realnoj i zdravoj kompetitivnosti, koja postaje korisna individualnom razvoju, samopouzdanju i samopoštovanju učenika kao i razvoju sudioništva i zajedništva.

Personalna i interpersonalna komunikacija ima posebno mjesto u Katoličkom vjeronauku, jer se njegovo vlastito obilježje ne pokazuje samo u vjeronaučnim sadržajima, nego je određeno osobama koje sudjeluju u poučavanju, onima koji uče i onima koje se poučava. Stoga se vjeronauk i promatra kao dinamičan komunikacijski, suradnički i stvaralački susret osoba, ali i susret učenika i vjeroučitelja s otajstvom Božje riječi i Božje milosti. U susretu s vjeroučiteljem kao „svjedokom vjere“ događa se

mogućnost izgradnje sposobnosti učenika za kritičko i kreativno mišljenje, vjersku prosudbu, osobni rast i izgradnju. Personalna komunikacija pridonosi također tome da se suočavanje katoličke vjere i njezinih sadržaja s vjerom drugih konfesija i religija ne događa u perspektivi distanciranoga promatrača, nego u perspektivi aktivnoga sudionika. Takva interakcija omogućuje učeniku oblikovanje vlastitih stavova, kritičko promišljanje i sudioništvo u dijalogu.

U vjeronaučnoj nastavi koriste se, kao i u drugim predmetima, različite metode rada: usmeno izlaganje, usmeno i pisano izražavanje učenika, razgovor, rad u krugu, čitanje i rad na tekstu, rješavanje problemski postavljenih zadataka individualno i u skupini, a koristi se i scensko, likovno i glazbeno izražavanje. No, neovisno o tome kakvim se nastavnim metodama organizira nastava, procesi su učenja intenzivni i oni pridonose ostvarenju vjerničkoga identiteta učenika i njihove svijesti o odgovornosti za izgradnju osobne vjere, odnosno osobne odgovornosti za vjeru i život Crkve. Tako shvaćenju sveobuhvatnoj didaktičkoj obradi nastavnih sadržaja u procesima učenja i poučavanja pomaže raznolik i bogat didaktički instrumentarij s mnogim biblijskim, doktrinarnim, literarnim, povijesnim, dokumentarnim, slikovnim i drugim tekstovima, materijalima i poticajima.

Dok nastavnici u pripremi i izvođenju vjeronaučne nastave mogu koristiti razne biblijske, crkvene, povijesno-kulturne ili druge prikladne izvore i dokumente, drugom prilikom posegnuti za poticajnim priložima iz dnevnog, tjednog ili mjesečnog tiska, kao i za onima koji su plod pojedinačnog ili grupnog istraživanja unutar samog predmeta vjeronauka ili su nastali u multidisciplinarnom, odnosno interdisciplinarnom procesu povezivanja sadržaja i perspektiva različitih nastavnih predmeta. U tako koncipiranom i skladnom nadopunjavanju različitih predmeta i sadržaja, želi se uz kršćansku i katoličku dimenziju, promicati cjelovit odgoj i obrazovanje učenika u suvremenoj školi.

Za izvođenje nastave vjeronauka preporuča se specijalizirana učionica opremljena internetskom vezom i projektorom. Važno je povremeno samostalno izlaganje učeničkih radova uz pomoć suvremene tehnologije. Za pojedine nastavne teme potrebno je izložiti ili projicirati povijesne karte.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Katolički vjeronauk je moguće izravno povezati s društveno-humanističkim, umjetničkim, jezičnim i prirodoslovnim područjem, matematičkim i sportskim područjem, s drugim izbornim i obveznim izbornim predmetima te s međupredmetnim temama. U nastavku dokumenta navedeni su primjeri ovih poveznica, koje vjeroučitelji uz savjetovanje s nadležnim autoritetima za područje predmeta Katoličkog vjeronauka mogu odabrati s obzirom na aktualnost situacije u kojoj se odvija nastava tijekom jedne školske godine.

DRUŠTVENO-HUMANISTIČKO PODRUČJE

Povijest. Povezanost s revidiranim NPP-ovima nastavnog predmeta Povijest ostvaruje se u svim godištimama u kojima se govori o povijesti Crkve kroz dvadeset stoljeća te o onim povijesnim događajima u kojima se govori o povijesnim osobama ili institucijama važnim za hrvatsku povijest i našu mjesnu Crkvu.

Filozofija. Blizina mnogih tematskih područja nastavnoga predmeta Filozofije s onima Katoličkoga vjeronauka otvara i pruža mnoge mogućnosti međupredmetne suradnje. Budući da je kršćanska zapadna filozofija ispunjena religijskom i vjerskom terminologijom i tradicijom, filozofija i katolički vjeronauk kao školski predmeti raspolažu mnogim mogućnostima međusobne korelacije. Tako se

temama patnje (Augustin, Kant, biblijska Knjiga o Jobu), slikama Boga (Sartre, Camus, sv. Pavao), stvaranju i evoluciji (B. Russell, Ch. Darwin, biblijska teologija stvaranja, Th. de Charden), pitanjima čovjeka općenito, slobode i mnogim drugima, moguće približiti iz različitih perspektiva. Na poseban način, kada je riječ o pitanjima čovjeka, predviđa se korelacija u četvrtom razredu gimnazije, točnije u govoru o različitim tumačenjima čovjeka u odabranim filozofskim pravcima te u govoru o krepostima.

Sociologija. Tematska područja Sociologije nužno se vežu za tematska područja Katoličkog vjeronauka nudeći višestruku korelaciju tema koje se odnose na život Crkve i crkvena promišljanja u kontekstu crkvenog socijalnog nauka. Tako će solidarnost i *Caritas*, svijet rada i poziva, prava i obveze, moć i nemoć društvenih institucija, muškarac i žena, stare i nemoćne osobe, siromašni, kao i mnoge druge teme, pridonijeti kvalitetnijoj nastavi, ali još i više kvalitetnijem razvoju učenika, koji će biti osposobljeni prihvatiti i preuzimati odgovorne uloge na dobrobit društva, ali i Crkve. „Ekonomija ljubavi prema bližnjemu“, koja se posebno ostvaruje u *Caritasu* i *službi dijakonije* koju Crkva zagovara od samih svojih početaka, daje Crkvi društveni karakter institucije koja se pokazuje i jest solidarna. O radu i pozivu nije dostatno govoriti samo kao o društvenim, kolektivnim ili individualnim sociološkim i ekonomskim fenomenima, nego i kao o pozivu čovjeku da sudjeluje u nastavku stvaranja Božjeg. Čežnja čovjeka za moći, koja je često dovođila do boli, poniženja i ratova u čovječanstvu, ne smije ostati samo govor društveno-političkoga konteksta, nego mora biti povezano s pojmovima: zapovijed, služenje, sluganstvo, nasilje i sloboda, odgovornost, kao i biblijski odnos prvoga i posljednjega. Odnos muškarca i žene uvijek je, uza sociološko tumačenje, u povijesnom i sadašnjem smislu, pozvano interpretirati i tumačiti i na teološki način. Sve te, ali i druge teme, koje se na poseban način nalaze u trećem i četvrtom razredu Gimnazije, kao što su: čovjek i njegova odgovornost u društvu, uloga, obveze i prava roditelja, obitelj u društvu, te važnost pojedinca i njegova društvena uloga, samo su dio moguće korelacije. Politika i gospodarstvo su jedno od socioloških, ali i međupredmetnih područja, pa o tome više u odjeljku o vezi s međupredmetnim temama.

Psihologija. Povezanost s psihologijom ostvaruje se na poseban način u drugom i trećem razredu Gimnazije i to u govoru o vrijednosnim sustavima, ponašanjima mladih te o društvenim utjecajima na ponašanja kod mladih. Unatoč tim navedenim, a konkretnim napomenama, mnoge se teme mogu svrstati u „katalog“ zajedničke korelacije Psihologije i Vjeronauka. Taj spektar tema polazi od značenja priča koje ne ostaje samo na razvojno-psihološkoj razini, nego otvara prostor za evanđeoske prispodobе i biblijske pripovijesti, preko teme odnosa duše i tijela, straha i suvremenih oblika nasilja, koji opet mogu biti povezani s emocijama, ponašanjem, naravi, a što je opet sve - tematski gledano - izazov za korelaciju. Tako i govor o karakteru s psihološkoga stanovišta otvara prostor razmišljanja i suradnje s vjeronaukom; mogućnost kognitivnoga prihvaćanja pojedinih vjerskih sadržaja (Trojstvo, milost, duša, nebo, vječnost...) uvjetovano je i psihološkim razvojem učenika.

OBVEZNO IZBORNO PODRUČJE

Suradnjom između Katoličkog vjeronauka i drugih vjeronauka ostvaruje se ekumenska i dijaloška dimenzija Katoličkoga vjeronauka, a Etika i Katolički vjeronauk mogu ostvariti i dodatnu suradnju na brojnim područjima, zajedničkim temama, projektima, posjetima u kojima se ostvaruju ishodi učenja kako na kognitivnom, tako i na afektivnom području.

Pravoslavni vjeronauk. Kad je riječ o predmetnoj korelaciji, Katolički vjeronauk se najviše povezuje s Pravoslavnim vjeronaukom jer dijele istu kršćansku tradiciju, temelje vjere i nauka. Korelacija između Katoličkog i Pravoslavnog vjeronauka ostvaruje se kroz sve razrede.

Islamski vjeronauk. Korelacija s predmetom Islamski vjeronauk ostvaruje se u domeni u kojoj učenici upoznaju temeljna moralna načela (pravila ponašanja) monoteističkih religija kako bi pronašli zajedničke poveznice (zapovijedi, čovjekovo dostojanstvo i savjest, shvaćanje patnje i zla). Korelacija se ostvaruje i kroz prepoznavanje i upoznavanje različitih religijskih znakova, blagdana i običaja u neposrednoj okolini, kasnije temeljnim simbolima, građevinama i uočavanju drugih obilježja i utjecaja u suvremenome društvu (u umjetnosti, književnosti, glazbi, filmovima...). Polazi se od neposrednog iskustva i prisutnosti drugih religija u okolini pa prema suvremenom društvu općenito. Korelacija Islamskog s Katoličkim vjeronaukom neophodna je radi razumijevanja i poštovanja drugih ljudi i njihovih životnih vrijednosti.

Etika. Katolički vjeronauk ostvaruje povezanost s predmetom Etika na puno razina - važnost temeljnih životnih pitanja i pronalaženja odgovora na njih, pitanja o čovjeku kao religioznom biću posebno u spisima, nauku, moralu i kultu velikih svjetskih religija, važnost moralnog i etičkog promišljanja i djelovanja za svoju i dobrobit drugih ljudi te zajednice, te doprinos etičnom rješavanju društvenih problema. Pojam slobode u Katoličkom vjeronauku i utjecaja vrednota na ostvarenje ljudske i kršćanske punine života povezuje se s pojmovima vezanim uz moralne i etičke probleme u antropologiji. Pojmovi prijateljstva i ljubavi koji se obrađuju na Katoličkom vjeronauku povezuju se osobito s temom „Međuljudski odnosi“. Povezanost se očituje u pojmovima ljudskih prava, moralnih i etičkih problema u području biomedicine, te moralnih i etičkih problema čovjeka suvremenoga doba.

UMJETNIČKO PODRUČJE

Likovna umjetnost. U Gimnaziji se korelacija ostvaruje s Likovnom umjetnošću u trećem i četvrtom godištu u govoru o doprinosima Katoličke Crkve i drugih religija kulturi čovječanstva, pa tako i slikarskoj i kiparskoj umjetnosti.

Glazbena umjetnost. Posebno se povezanost Glazbene umjetnosti i Katoličkog vjeronauka ostvaruje u pjesmi kao načinu kojim učenik izražava svoju ljubav prema Bogu. Učenici će pjevati hrvatske adventske i božićne pjesme, ali i brojne duhovne pjesme kroz sva godišta vjeronaučne nastave te se na taj način ostvaruje povezanost s ishodima u predmetu Glazbena umjetnost. Povezanost se ostvaruje i kroz otkrivanje kršćanskih motiva i utjecaj kršćanstva na hrvatsko društvo i hrvatsku kulturu na području glazbene umjetnosti i tradicije u Bosni i Hercegovini i regiji.

JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKO PODRUČJE

Hrvatski jezik i književnost. Jezik nije samo „kuća bitka“, nego sredstvo susreta među ljudima, kao i susreta čovjeka s Bogom. U nastavi će učenik iskusiti uporabu jezika kao sredstvo komunikacije i interakcije. On uči, kao slušatelj, ali i kao govornik, odgovorno upotrebljavati jezik i govor (kako na individualnoj tako i na sociološkoj razini). Odgoj za govor jedan je od antropoloških nastavnih principa i vjeronauka u školi čiji se religiozni motivi ne protežu samo do naviještanja vjere po riječi, nego i po susretu Boga i čovjeka, koji se događa u samoj riječi. Katolički vjeronauk korelira s predmetom Hrvatski jezik na više razina. Korelacija je vidljiva u svim godištim školovanja s predmetnim područjem Hrvatski jezik u onim dijelovima koji se temelje na ovladavanju uporabnih mogućnosti hrvatskoga jezika u jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i međudjelovanja koji omogućuju stjecanje komunikacijske jezične kompetencije na standardnome hrvatskom jeziku, sposobnosti analize i interpretacije teksta te razumijevanja konteksta i značenjskih slojeva, sposobnosti po mnoga čitanja književnih tekstova, kao i u vještinama komunikacije i suradnje s

drugima te u prepričavanju i pripovijedanju tekstova, objašnjavanju poruke teksta i primjeni poruke na vlastite životne situacije.

Strani jezici. U svim stranim jezicima povezanost s Katoličkim vjeronaukom ostvaruje se na području kulture, blagdana i običaja svakodnevne, te drugim tradicionalnim i suvremenim odrednicama zemalja tog govornog područja u kojima se može prepoznati utjecaj kršćanstva. Usporedbom blagdanskih običaja ili kroz komparativnu lingvistiku otvara se dodatna mogućnost naglašavanja kršćanstva i katoličke vjere kao vezivnog tkiva među fizički/geografski udaljenim skupinama ljudi.

PRIRODOSLOVNO PODRUČJE

Biologija, Fizika i Kemija. Povezanost između nastavnog predmeta Biologija i Katoličkog vjeronauka ostvaruje se kroz nekoliko tema: posebnost čovjeka, pubertet i mladenaštvo, odgovoran odnos prema spolnosti, shvaćanje odnosa znanosti i vjere, o stvaranju svijeta i drugim graničnim pitanjima odnosa vjere i znanosti. U srednjoj školi korelacija s Biologijom se ostvaruje u znanstvenom govoru o postanku čovjeka (evolucija i hominizacija) te u znanstvenom govoru o napretku reproduktivne medicine i biogenetike (bioetika).

Povezanost između predmeta Fizika, Kemija i Katolički vjeronauk ostvarivat će se na različitim područjima. Ovdje je iznimno važna pedagoška odgovornost vjeroučitelja i nastavnika prirodoslovnih predmeta koji u odgojnom suglasju trebaju učenicima objasniti da ne postoji samo jedna dimenzija razumijevanja svijeta nego da se od zagovornika svih koncepata očekuje komplementarnost kao nastavni princip. Koliko je zapravo znanje i vjera, tehnološki napredak i potencijal čovjeka u sustvaranju Božjem velik, pokazat će učenicima primjeri velikih hrvatskih i svjetskih znanstvenika, istodobno često i istaknutih crkvenih ljudi na području fizike kao što su Ruđer Bošković, Faust Vrančić i drugi. Korelacija se može ostvarivati i na posebnim pitanjima kao što su: stvaranje svijeta i svemira (teorija o velikom prasku), tumačenje neba, narav čovjeka i drugo. Osim što se kao primjeri mogu uzeti znanstvenici koji su bili crkvene osobe, bilo bi dobro proučiti filozofska, ali i religijska promišljanja Einsteina, Heisenberga i drugih znamenitih znanstvenika o pojedinim dimenzijama stvarnosti. U posljednje vrijeme je na poseban način očita poveznica koja postoji među mnogim aktualnim pitanjima ekonomije, ekologije i kemije u koja se smije i treba uključiti vjeronauk (posebno iz perspektive kršćanske etike i morala), a što je poseban primjer međupredmetnog dijaloga.

Geografija. Teme, koje nam se nameću kao nezaobilazne za korelaciju su: Sveta Zemlja, kao zemlja obećanja, čija je geografija važna i za razumijevanje biblijske poruke, molitvenoga izražaja (posebno u psalmima), vjere i identiteta židovskoga naroda općenito. U geografiji će također brda, planine, doline, pustinje, hodočasnička mjesta i drugo biti predstavljena iz perspektive zemljopisnih vlastitosti, dok je za vjeronauk sve navedeno mjesto „simboličkoga“, ali i stvarnoga govora o prijateljstvu Boga i čovjeka. Svaka, dakle, zemlja, mjesto, grad, daje posebno lice kršćanskoj poruci i mogućnost razmišljanja i nastave u dijaloškom smislu. Uz sve rečeno, povezanost s predmetom Geografija ostvaruje se i u upoznavanju geografskih odrednica nastanka Biblije i pojedinih biblijskih knjiga.

SPORTSKO PODRUČJE

Tjelesni i zdravstveni odgoj. Katolički vjeronauk zastupa otvorenost prema novim spoznajama i izgrađivanju stavova prema ljudskom tijelu i tjelesnim aktivnostima, sportskim postignućima i pitanjima pobjedničke moći te različitim slikama čovjeka koji u borbi opstaje (biologizam kao borba svih protiv svih nasuprot humanizmu kao olimpijskom idealu). Sport je, među ostalim, kulturno

područje u kojemu može prevladavati egoizam nasuprot kršćanskom razumijevanju čovjeka. Osim toga, etika sporta omogućuje rast stvarateljske radosti i izmirenoga zajedništva, obzir prema slabijima, priznanje i prihvaćanje pravila, samoodricanje. S druge strane se nude mogućnosti govora i promišljanja o upotrebi dopinga, idolopoklonstva tijelu kao i govora o drugim odstupanjima od standarda u odnosu prema tijelu, kao što su mržnja prema tijelu, prijezir vezan uz tjelesno funkcioniranje i slično. Konačno, smatramo da metafizika, odnosno teologija tijela i sporta ima svoj vrhunac u spoznaji da je tijelo i tjelesnost jedna od mogućnosti ostvarenja onoga što će Pavao reći: „Proslavite dakle Boga u tijelu svojem“ (1 Kor 6,20).

MATEMATIČKO I INFORMATIČKO-INFORMACIJSKO PODRUČJE

Matematika. Današnja se matematika na europskom, ali i na našem području, pokušava preobraziti iz čisto formalnoga i temeljnoga predmeta u predmet usmjeren na primjenjivost i praksu. Često se u tom smislu može dogoditi da pojmovi, koje će koristiti matematika, a identični su pojmovima koje koristimo i u vjeronauku, imaju i pridobivaju sasvim druga značenja od onih kako se koriste u vjeronauku. Već se u ovome otvara jedno područje međusobne suradnje matematike i vjeronauka kroz kompariranje ovih razlika u značenju istovjetnih pojmova. Tako će pojmovi poput beskonačno, konačno, istinito, suprotno, dokaz itd. u matematici imati jedno značenje, a u vjeronauku drugo. Ovakve komparacije posebno doprinose gipkosti u mišljenju učenika. Na isti se način može posvetiti vrijeme promišljanju o značenju brojeva u hebrejskom, biblijskom jeziku, te brojeva u matematici: značenje broja jedan, tri, sedam, deset i mnogih drugih, koji svoje korijene imaju i u hebrejskoj abecedi. Nadalje, uvijek valja imati na pameti da je današnje matematičko promišljanje i sagledavanje svijeta uvjetovano razmišljanjima i postavkama Descartesa (*cogito ergo sum*), koji je kao filozof i matematičar svemu što postoji dao „matematičke“, zatvorene okvire. Korelacija u tom smislu s matematikom, u dodatnoj korelaciji s filozofijom, ponudit će učenicima različite pristupe shvaćanja svijeta, pri čemu će se kršćanska vizija svijeta očitovati posebno u vjeronaučnim sadržajima, kojima je želja očuvati transcendentalnost ljudske stvarnosti i svijeta.

Informatika i uporaba informatičko-komunikacijske tehnologije. Informatika je kao školski predmet povezana s Katoličkim vjeronaukom i u ostvarivanju ishoda učenja i samom potrebom da korištenje različitih digitalnih alata primijeni kao pomoć u ostvarivanju ishoda Katoličkoga vjeronauka. U Katoličkom vjeronauku, u sponi s Etikom, analiziraju se pozitivni i negativni utjecaji digitalne tehnologije i društvenih mreža, ali naglasak se stavlja na svrhovito korištenje IKT-a za kreativno stvaralaštvo i olakšano, osuvremenjeno promicanje kršćanskih vrijednosti u društvu.

MEĐUPREDMETNE TEME

Politika i gospodarstvo. Obrazovanje za političko djelovanje jest jedno od onih, koje se ne smije shvatiti samo kao sadržaj jednoga predmeta (sociologije, primarno) već ga je prije moguće razumjeti kao općenito prožimajući nastavni sadržaj. Upravo u tom smislu, poput svih drugih predmeta, i vjeronauk u školi zadobiva prostor korelacije s nastavnim sadržajem vezanim za politiku i gospodarstvo. Jedan od ciljeva vjeronauka jest naviještanje Kraljevstva Božjeg, koji, neovisno o političkim i društvenim okolnostima, želi biti konkretiziran u konkretnom životu čovjeka i društva. Neutralnost vjere prema dnevnom političkom „diskursu“ ne bi se smjela razumjeti kao neutralnost Crkve prema političkim problemima svijeta. U tom će svjetlu vjeronauk svojim sadržajima o Drugom svjetskom ratu, etničkom čišćenju, povijesnim nedaćama čovječanstva i suvremenim društvenim „razvojnim politikama“, kao i svojim promišljanjem o utjecaju gospodarstva na život svakoga čovjeka,

dati svoj doprinos razumijevanju politike kao javnoga, općeg dobra. Primjerima poput prisposobe o milosrdnom Samaritancu bit će moguće diskutirati o odnosu politike i gospodarstva prema suvremenom čovjeku. Stvaranje ozračja dijaloga u temama kao što su rođenje čovjeka, abortus, smrt, eutanazija, dat će učenicima uvidjeti odnos zakonodavstva prema naravi čovjeka i kršćanskim pravilima života. U svakom slučaju, vjeroučitelj je pozvan dati svoj doprinos korelaciji s međupredmetnom temom Politika i gospodarstvo nikako se ne upuštajući u raspravu o pojedinačnim ideološkim razmišljanjima o politici, te promatrajući politiku prije svega kao „instituciju“ stvorenu na dobro čovjeka.

Osobni i socijalni razvoj. U promicanju duhovne, moralne, religiozne i društvene dimenzije uočava se snažna povezanost s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj koja ima za cilj poticanje cjelovitoga razvoja djece i mladih osoba, tj. poticanje razvoja svih dimenzija važnih za cjelovit i skladan razvoj djeteta i mlade osobe. Ostvaruju se očekivanja osobito u sljedećim ishodima: važnost zajedništva, različitost među ljudima, važnost prihvaćanja različitosti, pojmovi dijaloga i diskriminacije, različiti oblici ropstva i slobode, kršćanska slika o dostojanstvu čovjeka, današnje predrasude, značenje i vrijednost rada za ljudski život u kontekstu dostojanstva ljudske osobe, vlastiti darovi u izboru životnog poziva i oblici kvalitetnog provođenja slobodnog vremena.

Građanski odgoj i obrazovanje. Povezanost Katoličkog vjeronauka s temom građanskog odgoja i obrazovanja ogleda se u promišljanju o važnosti izgradnje odgovornosti i solidarnosti za zajednički život, o značenju, važnosti i utjecaju moralnih načela i moralnih normi te ostalih vrsta pravila na kvalitetu života pojedinca i zajednice. Obrazovna ishodišna očekivanja unutar građanskog odgoja i obrazovanja osobito se ostvaruju u korelaciji s ishodima Katoličkog vjeronauka vezanim uz teme: različiti oblici unutrašnjeg ropstva i slobode, dostojanstvo, vrijednost i uloga učenika, uloga vjere u rješavanju napetosti i sukoba među ljudima, postupci prema onima koji su u različitim potrebama, stvaranje kvalitetnih međuljudskih odnosa u svom okruženju, pravila ponašanja u razredu i školi, posljedice kršenja pravila za pojedinca i cijelu zajednicu, odgovornost za vlastito ponašanje, odnos Dekaloga i temeljnih ljudskih prava, kršćanska slika o dostojanstvu čovjeka, značenje i vrijednost rada za ljudski život i suodgovornost za pravedan i miran suživot u društvu. Učenik se uključuje u aktivnosti kojima može doprinijeti ostvarivanju navedenih vrednota ili surađuje s drugim učenicima u provedbi aktivnosti/projekta.

Održivi razvoj. Otkrivajući Boga Stvoritelja koji čovjeka uzima za sustvaratelja u odgovornom promišljanju i stjecanju spoznaja o uzrocima i posljedicama ljudskoga utjecaja na prirodu uočava se velika povezanost s međupredmetnom temom Održivi razvoj. Obrazovna ishodišna očekivanja od tematizacije održivog razvoja osobito se ostvaruju kroz ishode Katoličkog vjeronauka u kojima se naglasak stavlja na odgovorno ponašanje prema stvorenom svijetu (ekologija) i zagovaranje konkretnih postupaka čuvanja okoliša, razvijanje solidarnosti, te zahvalnost i poštivanje tradicije blagdana i slavlja.

Zdravlje. Obrazovna ishodišna očekivanja od tematizacije zdravlja povezana su s ishodišnim točkama u Katoličkom vjeronauku u tematizaciji puberteta, važnosti brige za zdravlje u govoru o Božjim zapovijedima, smisla spolnosti čovjeka i važnosti odgovornog odnosa prema spolnosti. Korelacija je posebno naglašena u temama vezanim za mentalno i socijalno zdravlje, razlikovanje primjerenog od neprimjerenog ponašanja, razvoj empatije, uvažavanje različitosti, izbjegavanje sukoba i usvajanje načina njihova nenasilnog rješavanja, te aktivnostima koje doprinose osobnom razvoju, a traže prosudbu vlastitih stavova i ponašanja.

Učiti kako učiti. Međupredmetne teme o različitim pristupima poučavanju te aktivnim metodama učenja javljaju se i unutar Katoličkoga vjeronauka, jer omogućuju učenicima postizanje proaktivnoga odnosa prema učenju te pridonose njihovoj intrinzičnoj (unutarnjoj) motivaciji i razvijanju različitih strategija učenja. Kroz nastavni predmet Katolički vjeronauk tema o tome kako učiti prožima sve sadržaje, posebno kroz egzemplarnu metodu.

Poduzetništvo. Neki od ciljeva međupredmetne teme Poduzetništvo uključuju otvorenost za nove ideje, mogućnosti, stvaranje inovativnih i kreativnih rješenja, razvoj upornosti i stjecanja radnih navika, pozitivan odnos prema radu, kao i upravljanje projektima i izradom projektnih prijedloga. Navedeno je sveprisutno u nastavi Katoličkog vjeronauka, posebno u konkretnim projektima kroz koje se ostvaruje odgojna dimenzija predmeta, konkretizacijom kršćanskih vrijednosti u proaktivnom davanju inicijative za konkretno djelovanje. Posebno je važno njegovati ovu međupredmetnu povezanost poduzetništva i vjeronaučnih tema od najranijih godišta učenja Katoličkog vjeronauka, tako da se srednjoškolska korelacija samo prirodno nastavi na prethodno uspostavljene poveznice.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

U praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju u nastavnome predmetu Katolički vjeronauk polazi se od naravi i specifičnosti sadržaja samoga predmeta. U procesu vrednovanja vodi se računa o temeljnim načelima revidiranog NPP-a, vrijednostima, ciljevima, osobito odgojno-obrazovnim ishodima učenja. Temeljni elementi u učenju i poučavanju vjeronauka usko su povezani s domenama, tematskim sadržajima i ishodima učenja.

Ocjena iz **znanja** proizlazi iz usmenog ili pisanog načina provjere usvojenosti sadržaja. Pisane provjere su u obliku testa ili pisanja rada na zadanu temu (esej). Ocjena iz **zalaganja** rezultat je praćenja zalaganja učenika tijekom nekog vremenskog razdoblja u skladu s izloženim kriterijima. Također se ocjenjuju školske i domaće zadaće te samostalni rad učenika kao što je priprema kratkog izlaganja, pronalaženje dodatnih materijala za nastavu i slično. Osobito se vrednuje izvannastavno angažiranje kroz volonterski ili neki drugi oblik dragovoljnog rada za opće dobro. Ocjena iz **kulture komuniciranja** rezultat je praćenja učenika tijekom radog mjeseca u skladu s izloženim kriterijima. Opisnim praćenjem vrednuje se svako usmeno, pismeno, likovno, glazbeno, scensko, audiovizualno, molitveno i drugo stvaralačko izražavanje vezano uz predmet Katolički vjeronauk.

Posebni elementi vrednovanja koje vjeroučitelj treba uvrstiti u spektar ocjenjivanja jesu:

Znanje – usvajanje, interpretiranje, razumijevanje i argumentiranje temeljnih činjenica, pojmova, događaja i tekstova na razini zadanih domena i definiranih odgojno-obrazovnih ishoda učenja koji odražavaju njihovu složenost na spoznajnom, doživljajnom i djelatnom planu.

Stvaralačko izražavanje - naglasak je na učenikovu stvaralaštvu koje zahtijeva zalaganje i sposobnost da usvojene spoznaje, znanja, stavove i vrijednosti poveže s vlastitim iskustvom - učeniku se omogućuje usmeno, pismeno, likovno, glazbeno, digitalno, scensko i drugo izražavanje koje tematizira sadržaj katoličkog vjeronauka - istraživački rad koji omogućuje učeniku da istražuje i upoznaje Katoličku Crkvu kao „zajednicu spomena“ koja ima svoju povijest i identitet, da istražuje i kritički reflektira njezino historijsko postojanje i osobito razvoj Kristove Crkve u različitom vremenskom i prostornom kontekstu - narativ, terenska nastava, rad na izvornim dokumentima i stvaranje dokumentarnih priča.

Kultura međusobnoga komuniciranja – Katolički vjeronauk ovom obliku vrednovanja pridaje posebno mjesto i važnost jer njime, trajno povezujući odgojne i obrazovne ciljeve i ishode učenja, osnažuje odgojnu dimenziju učenja i izražavanja učenika – ocjenjuje se primjena naučenog u domeni vrijednosti izgrađivanja međuljudskih odnosa – vrednuju se elementi interpersonalne komunikacije, socijalna reverzibilnost u komunikaciji, prisustvo empatije.

Vrednovanje učenja, vrednovanje kao učenje i vrednovanje za učenje. Vrednovanje učenja obavlja nastavnik nakon određene tematske cjeline ili obrazovnoga razdoblja radi procjene razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda kod učenika nakon procesa poučavanja i učenja; cilj vrednovanja je, međutim, i vrednovanje koje teži većoj učeničkoj aktivnosti, motiviranosti, samostalnosti i kreativnosti; učeniku se treba omogućiti da sudjeluje u procesu ocjenjivanja samoga sebe i drugih učenika kako bi sam proces vrednovanja bio proces učenja (vrednovanje kao učenje); vrednovanje treba omogućiti učeniku da popravlja i dopunjava urađeno da bi iz vrednovanja učio kako biti bolji (vrednovanje za učenje).

Vrednovanje se ostvaruje tijekom cijeloga nastavnog procesa, a ne samo na kraju jednog kvalifikacijskog perioda. Pri tome se sugerira uporaba različitih metoda (izravna pitanja, dnevnik učenja, učeničke mape, kratke pisane provjere, eseji). Vrednovanje u nastavnome predmetu Katolički vjeronauk nema za cilj samo postignuće brojčanih ocjena, nego je ono ponajprije usmjeravanje i motiviranje učenika za procese razumijevanja, reflektiranja, kritičkoga i kreativnog promišljanja te samovrednovanja. Kriteriji vrednovanja moraju biti transparentni jer se na taj način postiže zadovoljstvo različitih dionika odgojno-obrazovnoga sustava (učenik, roditelj, nastavnik). Važno je da kriteriji ocjenjivanja Vjeronauka budu usuglašeni među vjeroučiteljima, a razlike moraju biti pojašnjene i dozvoljene u skladu s općom relativizacijom brojčanih ocjena o kojoj govori edukometrija. Kriterijima vrednovanja naznačuju se razine na kojima učenik mora usvojiti odgojno-obrazovne ishode kako bi dobio određenu ocjenu iz predmeta i usuglašavaju se svake godine na razini aktiva vjeroučitelja.

Tablica 322: Profil i stručna sprema nastavnika	
NASTAVNI PREDMET/STRUKA	
KATOLIČKI VJERONAUK	
ZVANJE	
• Profesor/ica vjeronauka – dipl. kateheta/ katehistica • Dipl. teolog/teologinja • Dipl. vjeroučitelj/ica (kateheta/katehistica) • Magistar/magistra religijske pedagogije i katehetike • Magistar/magistra struke • Dipl. religiolog/religiologinja	
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)	
• VII./1 stupanj stručne spreme	
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)	
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova) • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)	
NAPOMENA:	
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.	

VII. OBVEZNO IZBORNO PODRUČJE

ISLAMSKA VJERONAUKA

RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

Uprava za obrazovanje i nauku

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM
ISLAMSKJE VJERONAUKE
ZA SVE SMJEROVE GIMNAZIJA**

Ovaj nastavni plan i program usvojen je zaključkom broj: 05-08-2-3705-2/19, na sjednici Rijasetu islamske zajednice u Bosni i Hercegovini održanoj u Sarajevu 22. zu-l-kadea 1440.h.g., odnosno 25. jula 2019. godine. Isti je dobio i saglasnost Vijeća muftija broj. 03-1-122/19, na dan 14. zu-l-hidže 1440.h.g, odnosno 15. augusta 2019. godine.

Priredio:
Prof. dr. Nezir Halilović

Sarajevo, 2020.

RAZRED: **PRVI**
 SEDMIČNI BROJ ČASOVA: **1**
 GODIŠNJI BROJ ČASOVA: **36**

OPŠTI I POSEBNI CILJEVI PROGRAMA

- Uvođenje učenika u tematska područja islama s ciljem njihovog daljeg razvijanja u vjeri, moralnosti, međusobnoj saradnji i otvorenosti za suočavanje sa izazovima stvarnosti.
- Razvijati sposobnosti sagledavanja života iz ugla religiozne, religijske i vjerske stvarnosti
- Jačati vlastitu vjeru i sposobnost njenog izražavanja na ličnoj i zajedničkoj razini
- Osposobiti učenika za razumijevanje smisla vjere u svakodnevici, uz razvijanje svijesti o kontinuitetu božijih poruka i očuvanju izvornog učenja
- Upoznati pojam objave kao jedinstvene komunikacije Boga sa stvorenjima
- Prihvatiti islam kao Pravi put u vlastitom razumijevanju svijeta i odgovora na pitanja smisla, svrhe, usmjerenja i oblikovanja života
- Upoznati sa suštinom i smislom imanskih šarta kao osnovnih temelja islamskog vjerovanja
- Razvijati temeljne spoznaje o božijem stvaranju svijeta i čovjeka, te ulozi čovjeka kao halife – njegovog namjesnika na zemlji
- Upoznati sa suštinom i smislom islamskih šarta kao osnovnih temelja islamskog djelovanja
- Razviti ekološku svijest na temeljima učenja islama o prirodi kao Božijem djelu i odgovoran odnos prema njoj
- Razviti osnove morala i etičnosti kod učenika po uzoru na Muhammeda, a.s.
- Usvojiti principe islama u odijevanju i ishrani
- Upoznati učenika sa demokratskim načelima uspostave hilafeta i periodom pravednih halifa
- Razviti ličnost učenika kao duhovno, duševno i djelatno biće
- Upoznati vjerski govor i razviti sposobnost kritičkog prosuđivanja različitih oblika religioznog i vjerskog mišljenja i ponašanja
- Razvijati toleranciju, dijalog i saradnju s drugima i drugačijima
- Razvijati svijest o povezanosti tradicionalnog i modernog, duhovnog i materijalnog, etničkog i multikulturalnog u Bosni i Hercegovini i evropskom ambijentu.
- Unapređivati svijest o značaju temeljnih postulata interkulturalnog odgoja i ljudskog dostojanstva i slobode

SADRŽAJI PROGRAMA

Nastavna tema	Okvirni broj časova
1. Od „poučavanja imenima“ do naredbe „uči“	4
2. Očuvanje izvornog učenja	4
3. Temelji imana	3
4. Allah je Stvoritelj	5
5. Temelji islama	3
6. Islam i ekologija	4
7. Put do čovjeka	4
8. Vjera u svakodnevici	3
9. Demokratski počecima povijesti islama	2
10. Islam i kultura dijaloga	

Ishodi učenja	Sadržaji programa/ Pojmovi	Korelacija sa drugim nastavnim predmetima
Tema: 1. Od „poučavanja imenima“ do naredbe „uči“ (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Opisuje razvoj vjere zajedno sa razvojem čovjeka na Zemlji i zajedničku misiju svih Božijih poslanika, od Adema, a.s., do Muhammeda, a.s. - Analizira smisao predanosti Uzvišenom Allahu, i prihvata islam kao nužnu potrebu duše - Definira i objašnjava pojmove	- islam - teslim - monoteizam - politeizam - ateizam - Pravi put i stranputice - darovi Božiji	- Jezik - Historija - Geografija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 2. Očuvanje izvornog učenja (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Navodi izvore islama i opisuje načine dostavljanja Objave - Analizira ulogu Kur'ana i sunneta u argumentovanju učenja islama i djeluje u skladu s njima	- objava-vahj - Kur'an - tefsir - mufesir - sunset - hadis (sahih, hasen, daif, mevdu') - mu'džiza	- Jezik - Historija - Geografija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 3. Temelji vjerovanja (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Opisuje smisao vjerovanja i prepoznaje vjeru kao životnu energiju koja čovjeku daje snagu u susretu sa izazovima života - Povezuje temelje vjerovanja sa životom i određuje svoje prioritete prema njima	- slobodna volja - vječnost - vjerovanje - melek - Božije objave - poslanik - Sudnji dan - kadaa i kadra (Sudbina)	- Jezik - Historija - Geografija - Fizika - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 4. Allah je Stvoritelj (okvirni broj časova 3)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Objašnjava nastanak svijeta i čovjeka iz ugla vjere i nauke, - upoređuje učenje vjere i nauke o stvaranju, porijeklu svijeta i čovjeka, - te određuje vlastito porijeklo	- vjera - nauka - stvaranje - kreacionizam - porijeklo čovjeka - postojanje	- Jezik - Historija - Fizika - Geografija - Biologija - Hemija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 5. Temelji islama (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Podržava ulogu islamskih dužnosti u svom životu - Iskazuje vjeru u emocionalnom, intelektualnom, porodičnom i društvenom životu - Povezuje vjeru i život - određuje vlastiti put i procjenjuje svoj odnos prema islamskim dužnostima	- kelime-i-šehadet - namaz - post - zekat - hadž	- Jezik - Historija - Biologija - Geografija - Hemija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 6. Islam i ekologija (okvirni broj časova 3)		

<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Opisuje ekološki princip sklada, mjere i održavanja ravnoteže prema učenju islama • Identificira i razmatra ekološke probleme, tumači stavove islama prema prirodnim bogatstvima i ulogu čovjeka u prirodi • Kreira i predlaže mjere za obnavljanje i očuvanje prirodnih bogatstava, • Praktikuje ekološku kulturu muslimana • Reaguje na narušavanje harmonije	• ekologija • prirodna bogatstva • ekološka kultura muslimana • harmonija • duhovna ekologija • ekološki problemi • prirodna bogatstva kao Božiji dar	• Jezik • Historija • Biologija • Geografija • Hemija • Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 7. Put do čovjeka (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Objašnjava stavove islama o moralu, dobru i zlu, • Analizira njihovu ulogu u svom životu • Prepoznaje ovovremene izazove za mlade osobe, • Analizira načine odgovora na izazove	• moral • etika • izazovi • dobro • zlo • pokajanje • blud	• Jezik • Historija • Biologija • Geografija • Hemija • Likovna kultura • Muzička kultura • Etika
Tema: 8. Vjera u svakodnevicu (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Analizira vjersku dimenziju kulture odijevanja u kontekstu trendovskih tokova i estetike • Opisuje ulogu hrane u različitim kulturama • Prepoznaje da islamska kultura promovira zdravu hranu	• kultura odijevanja • porodica • odgovornost • čednost • porok • estetika • zdrava hrana • halal certifikat	• Jezik • Historija • Biologija • Geografija • Hemija • Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 9. Demokratski počeci povijesti islama (okvirni broj časova 3)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Objašnjava demokratski način formiranja državnog uređenja prvih generacija muslimana, • istražuje njeno mjesto i ulogu u historiji čovječanstva, • te ukazuje na osobine pravednih vladara s ciljem pružanja pomoći mladima u izboru svog vođe	• država • dravna uređenja • muslimani i država • halife • vođa • pravednost • pravda • nepravda	• Jezik • Historija • Geografija • Likovna kultura • Muzička kultura • Etika
Tema: 10. Islam i kultura dijaloga (okvirni broj časova 2)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Analizira određene ajete i hadise i povezuje ih sa životom, • Identificira dijalog kao obilježje islama, prepoznaje upute Kur'ana i Sunneta za oblikovanje muslimanske kulture dijaloga • Objašnjava kako muslimani treba da se odnose prema drugim i drugačijim, • Uspoređuje i određuje nivo kulture dijaloga kod nas i drugih radi vlastitog usavršavanja	• dijalog • dijaloška kultura • dijaloško mišljenje • međureligijski dijalog • muslimanska kulture dijaloga	• Jezik • Historija • Geografija • Likovna kultura • Muzička kultura • Etika

RAZRED: **DRUGI**

SEDMIČNI BROJ ČASOVA: **1**

GODIŠNJI BROJ ČASOVA: **36**

OPŠTI I POSEBNI CILJEVI PROGRAMA

- Produbljivanje spoznaja o definisanim tematskim područjima islama koja se odnose na pitanja vjerovanja i ibadeta, čovjekovih potreba, slobode i života, duhovne i materijalne realnosti, funkcije zajednice, kao i upoznavanja sa tradicijom islama, s ciljem njihovog daljeg razvijanja u vjeri, moralnosti, međusobnoj saradnji i otvorenosti za suočavanje sa izazovima stvarnosti.
- Upoznati učenika sa smislom života i pomoći mu u razumijevanju i određivanju misije i ciljeva u životu
- Jačati vlastitu vjeru i sposobnost njenog izražavanja na ličnom i zajedničkom nivou
- Upoznati ulogu islama u životu pojedinca, porodice, društva
- Prihvatiti islam kao Pravi put u vlastitom razumijevanju svijeta i odgovora na pitanja smisla, svrhe, usmjeravanja i oblikovanja života
- Razumjeti ulogu slobodne volje u životu čovjeka i odgovornost za vlastite postupke
- Razviti kritičko promišljanje i argumentovano obrazlaganje prilikom suočavanja s različitim ideološkim pritiscima
- Pravilno razumjeti duhovnu i materijalnu dimenziju čovjeka
- Spoznati utjecaj grijeha na dušu, tijelo i ugled čovjeka i unapređivati svijest o važnosti pokajanja
- Shvatiti smisao ibadeta i istrajnosti u njegovom izvršavanju
- Razviti svijest o Muhammedu, a.s., kao milosti svjetovima i ukazati na njegov svez vremenski značaj
- Osposobiti mlade za život u zajednici zasnovan na principima islama
- Upoznati povijest islama radi gradnje identiteta na vlastitoj kulturi i tradiciji
- Razvijati ponosne i dostojanstvene ličnosti otvorene prema vjeri, nauci i radu, sposobne za susret sa drugim i drugačijim
- Podsticati na razumijevanje, prijateljstvo, toleranciju, dijalog i saradnju s drugima i drugačijima
- Razvijati svijest o povezanosti tradicionalnog i modernog, duhovnog i materijalnog, etničkog i multikulturalnog u Bosni i Hercegovini i evropskom ambijentu.
- Unapređivati svijest o značaju temeljnih postulata interkulturalnog odgoja i ljudskog dostojanstva i slobode

SADRŽAJI PROGRAMA

Nastavna tema	Okvirni broj časova
1. Život i vjera	4
2. Čovjek i vjera	5
3. Islam i sloboda	4
4. Čovjekova duhovna i materijalna realnost	5
5. Smisao ibadeta	4
6. Muhammed, a.s., milost svjetovima	5
7. Muslimanska zajednica	4
8. Povijest islama	5

Ishodi učenja	Sadržaji programa/ Pojmovi	Korelacija sa drugim nastavnim predmetima
Tema: 1. Život i vjera (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Objašnjava ulogu čovjeka na Zemlji, - Objašnjava svoju viziju, misiju i svrhu življenja - Samostalno analizira određene ajete i hadise i povezuje ih sa životom	- čovjek-Božiji namjesnik na Zemlji - vizija - misija - svrha života	- Jezik - Historija - Geografija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 2. Čovjek i vjera (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Izdvađa vlastite potrebe nužne za sretan i uspješan život iz ugla islama i argumentovano ih brani - Razlikuje potrebe tijela i duše, te obrazlaže posljedice davanja prioriteta potrebama tijela u odnosu na potrebe duše - Prepoznaje i prihvata svoja tjelesna, društvena, psihološka, religiozna i kulturna obilježja radi daljeg razvijanja identiteta i uspješne integracije u društvo	- potrebe tijela - potrebe duše - prioriteti - individualizam - identitet - integracija - socijalizacija - proaktivizam	- Jezik - Historija - Biologija - Psihologija - Geografija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 3. Islam i sloboda (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Upoređuje slobodu u demokratskom društvu i islamu, argumentira vlastiti izbor, - izdvađa posljedice koje taj izbor uzrokuje nezavisno od vršnjaka, medija i sl.	- sloboda - slobodna volja - demokratsko društvo - kauzalnost odluka i posljedica - vječnost - vjerovanje	- Jezik - Historija - Geografija - Psihologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 4. Čovjekova duhovna i materijalna realnost (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Obrazlaže stav islama prema grijesima, kao i tjelesnu i duhovnu štetu koja proizlazi iz grijeha - Analizira smisao tevbe, njenu tjelesnu i duhovnu dimenziju i vrijednosti, te koristi tevbu nakon griješenja a kajanje i izvinjenje u griješenju prema čovjeku	- grijeih - greška - posljedice grijeha - tevba – pokajanje - kajanje - izvinjenje – traženje halala - odgovornost	- Jezik - Historija - Geografija - Psihologija - Biologija - Hemija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 5. Smisao ibadeta (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Otkriva značaj ibadeta u životu čovjeka, - Objašnjava kako sva dobra djela (učenje, rad, pomaganje, govor, jelo i sl.) postaju ibadet, ukoliko se čine u ime Allaha, dž.š., i donose nagradu na oba svijeta	- ibadet - dobro djelo - nagrada na ovom svijetu - nagrada na onom svijetu - ihsan-dobročinstvo	- Jezik - Historija - Psihologija - Geografija - Hemija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 6. Muhammed, a.s., milost svjetovima (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> Objašnjava univerzalne vrijednosti porodičnog i društvenog života Muhammeda, a.s.,	vrijednosti (univerzalne, porodične, lične)	- Jezik - Historija - Geografija - Psihologija

• Podržava stav da ljubav prema Muhammedu, a.s, predstavlja temelj ljubavi prema svim ljudima i svim bićima, • Navodi i analizira mišljenja i stavove drugih o Muhammedu, a.s.	• „Rahmetun lil alemin – Milost svim svjetovima“ • ljubav prema Muhammedu, a.s. • stavovi o Muhammedu, a.s.	• Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 7. Muslimanska zajednica (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Obrazlaže učenje islama o zajednici, ulogu čovjeka u gradnji zajednice i ulogu džemata u zajednici • Inicira pozitivne međuljudske odnose unutar zajednice • Poštuje ravnopravnost među spolovima	• zajednica • džemat • društvo • ravnopravnost među spolovima	• Jezik • Historija • Geografija • Psihologija • Hemija • Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 8. Povijest islama (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Analizira odnos islama prema drugim kulturama, • Argumentuje činjenicu da islam nije uništavao druge kulture, nego ih oplemenjivao • Prepoznaje nastanak islamske umjetnost, na temelju Objave u susretu s drugim kulturama, te nastanak prvih naučnih centara i njihov doprinos razvoju umjetnosti, znanosti i kulturi • Prepoznaje razliku između Pravedenih halifa i dinastija Emevija i Abbasija • Opisuje širenje hilafeta i dolazak islama u Evropu, te prepoznaje doprinose islama čovječanstvu i svoje naslijeđe • Identificira dijalog kao obilježje islama, prepoznaje upute Kur'ana i Sunneta za oblikovanje muslimanske kulture dijaloga • Objašnjava kako se muslimani trebaju odnositi prema drugim i drugačijim, te uspoređuje i određuje nivo kulture dijaloga kod nas i drugih radi vlastitog usavršavanja	• kultura • islamska umjetnost • naučni centri • kulturni centri • hulefi-i-rašidini pravedene halife • Emevije • Abasije • Endelus – Španija • Sicilija	• Jezik • Historija • Psihologija • Geografija • Hemija • Likovna kultura • Muzička kultura

RAZRED: **TREĆI**
 SEDMIČNI BROJ ČASOVA: **1**
 GODIŠNJI BROJ ČASOVA: **36**

OPŠTI I POSEBNI CILJEVI PROGRAMA

- Produbljivanje spoznaja o definisanim tematskim područjima islama koja se odnose na pitanja života u vjeri, individualnosti, posljednje Božije objave, odgovornosti, praktične dimenzije morala, perspektive žene u islamu, porodice i islamske civilizacije, s ciljem njihovog daljeg razvijanja, otkrivanja ljudskih iskustava i povezivanja sa veličinom Božije poruke u kontekstu svakodnevnog života.
- Otvoriti učeniku prostor da traga za vjerom i smislom života, te uobličava značenje svog vjerovanja
- Upoznati sa jedinstvenim porijeklom vjerovanja u Jednog Boga i mnoštvom različitih manifestacija religija
- Usmjeravati u oblikovanju identiteta i vlastite individualnosti
- Potaknuti učenika na bliskost, primjenjivost, žeđ za kur'anskom riječju na svom maternjem jeziku
- Istražiti različite dimenzije nadnaravnosti Kur'ana radi razvijanja svijesti o njegovom savršenstvu
- Podsticati na razmišljanje o ulozi slobode u životu i posljedicama izbora koja prave
- Razvijati moral i etičnost, te pomoći učeniku da uredi svakodnevnicu islamskim moralom
- Usmjeravati na primjenu islamske etike rada u različitim profesijama
- Razumijevati položaj i ulogu žene u islamu, te razumjeti puninu odnosa između muškarca i žene
- Osvijestiti načine upoznavanja suprotnog spola radi formiranja bračne zajednice
- Jačati ulogu i značaj porodice, te osvijestiti uloge članova porodice s ciljem odupiranja izazovima svog vremena
- Upoznavati kontinuitet razvoja islamske vladavine, kulture i civilizacije
- Podsticati na razumijevanje, prijateljstvo, toleranciju, dijalog i saradnju s drugima i drugačijima
- Razvijati svijest o povezanosti tradicionalnog i modernog, duhovnog i materijalnog, etničkog i multikulturalnog u Bosni i Hercegovini i evropskom ambijentu.
- Unapređivati svijest o značaju temeljnih postulata interkulturalnog odgoja i ljudskog dostojanstva i slobode
- Odgajati u duhu patriotizma i potrebe za zajedničkim životom na historijskim, kulturnim i vjerskim odrednicama

SADRŽAJI PROGRAMA

Nastavna tema	Okvirni broj časova
1. Živjeti vjeru	5
2. Biti drugačiji od ostalih	3
3. Kur'an - posljednja Božija objava	6
4. Sloboda i odgovornost	4
5. Islamski moral u svakodnevnom životu	5
6. Žena u islamu	4
7. Brak i porodica u islamu	4
8. Vrijeme civilizacije islama	5

Ishodi učenja	Sadržaji programa/ Pojmovi	Korelacija sa drugim nastavnim predmetima
Tema: 1. Živjeti vjeru (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Analizira razloge vjerovanja, objašnjava različita vjerovanja, te upoređuje monoteističke religije - Obrazlaže islam kao život sa svrhom - Prihvata da je Božija jednost (tevhid) suština vjere prema kojoj postavlja svoje ciljeve	- vjerovanje - intima - komparacija monoteističkih religija - tevhid-Božija jednost	- Jezik - Historija - Geografija - Psihologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 2. Biti drugačiji od ostalih (okvirni broj časova 3)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Prihvata svoja jedinstvena obilježja kao Božiji dar - Prepoznaje u svakodnevici različite situacije, postupke i osjećanja u kojima mu vjerovanje služi kao faktor zadobijanja vlastite osobnosti	- individualizam - Božiji dar - svakodnevica - faktori osobnosti	- Jezik - Historija - Geografija - Psihologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 3. Kur'an - posljednja Božija objava (okvirni broj časova 6)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Analizira društveni kontekst objave Kur'ana - Obrazlaže naučne dokaze koji potvrđuju savršenstvo Kur'ana	- Društveni kontekst - Objava - Povodi objave - Nadnaravnost Kur'ana	- Jezik - Historija - Fizika - Hemija - Biologija - Matematika - Geografija - Psihologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 4. Sloboda i odgovornost (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Argumentuje islamsko poimanje slobode u kojem čovjek robuje samo Bogu, te razumijeva prava i u dužnosti koje iz toga proizilaze - Objašnjava odnos slobodne volje i sudbine, te prepoznaje životne situacije u kojima je svojevrijedno nešto odlučio	- sloboda - ibadet – obožavanje Allaha - prava i dužnosti - slobodna volja - sudbina - kauzalnost	- Jezik - Historija - Geografija - Biologija - Hemija - Psihologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 5. Islamski moral u svakodnevnom životu (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Objašnjava da moralom ostvarujemo puninu svoje ljudskosti i identifikuje moralne uzore - Analizira i prihvata islamsku etiku rada	- insanijet – ljudskost - moralni uzori - islamska etika rada	- Jezik - Historija - Geografija - Psihologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 6. Žena u islamu (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> Analizira različite pokušaje iskrivljenog i neargumentovanog predstavljanja položaja i prava žene u islamu i	- Tendencioznost - Objektivnost - Pozicioniranje - Ravnopravnost	- Jezik - Historija - Biologija - Geografija

pozicioniranja uloge muškarca u zajednici • Objašnjava islamsko razumijevanje spolnosti i razlike između muškarca i žene • Objašnjava nezamjenljivu ulogu žene u odgoju, kulturi i društvu, te prepoznaje časne uzore kroz historiju islama (Asja, Merjema, Hatižda, Fatima, Aiša, r.a., Sayyida Nafisa i dr.)	• Svojepravnost • Punopravnost • Uloga žene u društvu i porodici	• Hemija • Psihologija • Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 7. Brak i porodica u islamu (okvirni broj časova 4)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Interpretira načine biranja partnera za bračnu zajednicu • Argumentuje islamski pogled na brak, kao ravnopravni ugovor muškarca i žene -susretanje ljubavi, međusobnog uvažavanja i poštivanja • Upoređuje tradicionalnu i savremenu porodicu	• zabavljanje • ašikovanje • brak • bračni ugovor • ljubav • uvažavanje i poštovanje • razumijevanje • tradicionalnost • modernost	• Jezik • Historija • Biologija • Geografija • Hemija • Psihologija • Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 8. Vrijeme civilizacije islama (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Obrazlaže vrijeme, historijski, naučni i kulturni kontekst u kojem se kultura učila od muslimana, te analizira principe širenja islama • Argumentuje svjedočanstva iz oblasti islamskih nauka, filozofije, duhovnosti i umjetnosti • Analizira položaj, ulogu i značaj muslimana danas	• civilizacija • kontekst • kultura • principi širenja islama • dostignuća • doprinosi muslimana čovječanstvu	• Jezik • Historija • Biologija • Geografija • Hemija • Psihologija • Matematika • Likovna kultura • Muzička kultura

RAZRED: **ČETVRTI**
SEDMIČNI BROJ ČASOVA: **1**
GODIŠNJI BROJ ČASOVA: **32**

OPŠTI I POSEBNI CILJEVI PROGRAMA

- Upotpunjenje prosuđivanja u duhu islama, s ciljem dosezanja smisla vlastitog života i života u zajednici, osposobljavanja za aktivno djelovanje u svim segmentima života, te povezivanja sa veličinom Božije poruke.
- Osvijetliti tok postojanja islama na našem prostoru, uz razumijevanje njegovog utjecaja na kulturu Bošnjaka
- Razviti pozitivan odnos prema Islamskoj zajednici Bosne i Hercegovine, te afirmirati aktivno djelovanje u okviru iste
- Afirmirati kompatibilnost vjere i nauke uz razvijanje svijesti o konstantnosti učenja vjere i promjenjivosti naučnih dostignuća
- Osvijestiti doprinos muslimana razvoju nauke
- Afirmirati potrebu cjeloživotnog učenja u kontekstu Prve objave
- Osvijestiti na postojanje rizika od traganja za novim religioznim pokretima, te ponuditi islamske odgovore na pojavu istih
- Ponuditi islamske odgovore na izazove savremenosti i razviti razumijevanje potrebe za savremenim promišljanjem vjere
- Osvijestiti ulogu i značaj mira kao temeljne odrednice islama
- Približiti prostor ihsanskog ostvarenja čovjeka kao prostor u kojem svaka duša može živjeti i razvijati svoje vjerovanje
- Razumjeti islamsku duhovnost i usmjeriti na puteve koji je povećavaju
- Osmisliti život na temeljima islama
- Razviti ključne kompetencije na temelju učenja islama
- Izgraditi svijest o povezanosti tradicionalnog i modernog, duhovnog i materijalnog, etničkog i multikulturalnog u Bosni i Hercegovini i evropskom ambijentu.
- Unaprijediti svijest o značaju temeljnih postulata interkulturalnog odgoja i ljudskog dostojanstva i slobode
- Odgojiti u duhu patriotizma i potrebe za zajedničkim životom na historijskim, kulturnim i vjerskim odrednicama

SADRŽAJI PROGRAMA

Nastavna tema	Okvirni broj časova
1. Islam u Bosni i Hercegovini	6
2. Vjera i nauka	5
3. Vjerski trendovi	5
4. Islamski odgovori na izazove savremenosti	5
5. Islamska duhovnost	5
6. Islamski osmišljena mladost	6

Ishodi učenja	Sadržaji programa/ Pojmovi	Korelacija sa drugim nastavnim predmetima
Tema: 1. Islam u Bosni i Hercegovini (okvirni broj časova 6)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Analizira historijski kontekst islama u Bosni i Hercegovini - Analizira doprinos islama procvatu materijalne i duhovne kulture u Bosni i Hercegovini, te oblikovanju identiteta Bošnjaka - Navodi i opisuje različite vakufe u Bosni i Hercegovini i izdvaja njegov značaj za pojedinca i zajednicu - Objašnjava strukturu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i navodi njene odgojno-obrazovne institucije, te doprinosi njenom radu	- dolazak islama u Bosnu i Hercegovinu - materijalna kultura islama - duhovna kultura islama - identitet Bošnjaka - vakuf – zadužbina - struktura Islamske zajednice - mektebi - medrese - islamski fakulteti - džemat - medžlis - muftijstvo - Rijaset - Sabor	- Jezik - Historija - Geografija - Sociologija - Filozofija - Kultura religija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 2. Vjera i nauka (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Objašnjava stav islama prema učenju, znanju, nauci i učenjacima - Poredi konstantnost učenja vjere i promjenjivost naučnih dostignuća - Analizira određene ajete, hadise i doprinos muslimana razvoju nauke - Podržava cjeloživotno učenje u kontekstu Prve objave	- učenje - znanje - nauka - učenjaci - naučne zablude - metodologija - argumentacija - dogma - cjeloživotno učenje - prva objava	- Jezik - Historija - Geografija - Sociologija - Filozofija - Kultura religija - Fizika - Matematika - Hemija - Biologija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 3. Vjerski trendovi (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Navodi nove religiozne pokrete, - Analizira rizike potpadanja pod utjecaj istih	- novi religiozni pokreti - dogma - kult	- Jezik - Historija - Geografija - Sociologija - Filozofija - Kultura religija - Likovna kultura - Muzička kultura
Tema: 4. Islamski odgovori na izazove savremenosti (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> - Objašnjava stav islama o kloniranju, eutanaziji, umjetnoj oplodnji, transplataciji organa, abortusu, estetskoj hirurgiji... - Obrazlaže preventivnu ulogu islama u borbi protiv ovisnosti, spolnih bolesti i poroka	- kloniranje - eutanazija - umjetna oplodnja - transplatacija - abortus - estetska hirurgija - bolesti ovisnosti - spolne bolesti	- Jezik - Historija - Geografija - Biologija - Hemija - Sociologija - Filozofija - Kultura religija

• Objašnjava mir kao temeljnu odrednicu islama, i interpretira <i>nasilje, nepravdu, rat i terorizam</i> kao devijacije	• poroci • nasilje • nepravda • rat • teroriza	• Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 5. Islamska duhovnost (okvirni broj časova 5)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Definiše i objašnjava pojmove: zikr, inaba, takvaluk, mehabbe i ma'rife • Klasificira tesavuf kao islamsku duhovnost i opisuje stupnjeve duhovnog usavršavanja • Analizira potrebu stalnog sjećanja na Boga radi Njegove milosti i zadovoljstva • Odabire blagodati života u skladu sa učenjem islama, • Objašnjava negativne trendove potrošačkog društva	• zikr • inaba • takvaluk • mehabbe • ma'rife • tesavuf • duhovnost • božije blagodati • potrošačko društvo	• Jezik • Historija • Geografija • Sociologija • Filozofija • Kultura religija • Likovna kultura • Muzička kultura
Tema: 6. Islamski osmišljena mladost (okvirni broj časova 6)		
<i>Učenik će biti sposoban da:</i> • Daje kritički osvrt o utjecaju društva i kulture na razvoj identiteta pojedinca • Opisuje svoje razumijevanje života u kontekstu materijalne, društvene, kulturne i duhovne sfere • Obrazlaže važnosti harmonije između znanja, vjerovanja i djelovanja • Afirmiše islamske vrijednosti u kontekstu ključnih kompetencija • Prepoznaje vrijednosti koje vode ka uspjehu i sreći	• kritičko mišljenje • utjecaji • identitet • propaganda • materijalna sfera • društvena sfera • kulturna sfera • duhovna sfera • harmonija • vrijednosti • kompetencije	• Jezik • Historija • Geografija • Sociologija • Filozofija • Kultura religija • Likovna kultura • Muzička kultura

Didaktička uputstva i preporuke

Nastava islamske vjeronauke omogućava kombinaciju tradicionalnih i savremenih načina poučavanja, sa akcentom na aktivno učešće učenika u procesu učenja. U središtu odgojno-obrazovnog procesa je učenik, a uloga nastavnika je da kreira i organizuje načine rada koji stvaraju optimalne uslove za učenje i poučavanje.

Nastavnik ima autonomiju u planiranju nastave, određivanju broja i tipova sati, izboru nastavnih metoda, oblika rada, sredstava i aktivnosti za svaki odgojno-obrazovni ishod. Strategije nastave i učenja će temeljiti na višestrukoj ulozi nastavnika. Da bi se postigao kvalitet i trajnost stečenih znanja, neophodno je ostvariti povezanost sa drugim predmetima i međupredmetnim temama, kao i staviti akcenat na učenje smislenih, međusobno povezanih sadržaja, korisnih za dalje obrazovanje i svakodnevni život. Prilikom planiranja nastavnik treba da vodi računa šta treba postići, vodeći računa o ciljevima, zadacima i ishodima učenja, koji je najbolji način za to i kojim nastavnim sredstvima raspolaže.

Izborom i sinhronizovanom primjenom odgovarajućih oblika rada (individualni, frontalni, grupni i rad u paru), metoda i tehnika (verbalnih, audio-vizuelnih, praktičnih radova, rad na tekstu, simulacija, insert, grozdovi...), nastavnih sredstava (udžbenik, filmovi, pomoćna literatura, ICT, karte...) te obilazaka, posjeta i izleta, učenik dolazi u centar pedagoškog interesovanja. Kombinacijom navedenih oblika i metoda rada, te upotrebom različitih nastavnih sredstava obezbjeđuje se kvalitetna nastava.

Nastavnik bira **čime i kako** će potaknuti učenika da uči, kako pobuditi interes za rad, njegovu znatiželju, pronicljivost, maštu, emocije, htijenja i sklonosti, te kreira razrednu klimu koja treba da bude svrsishodna, radna, opuštena i empatična. Treba da potiče učenika na učenje, te održava motiviranost za nastavu. Njeguje interaktivan odnos u nastavi i bazira ga na načelnom stavu poslanika Muhammeda, a.s.: «Olakšavajte, a ne otežavajte, unosite radost, a ne rastjerujte!»

Nastavnik aktivira učenika mobilisanjem prethodnih znanja i iskustava, upućivanjem na samostalno pronalaženje relevantnih informacija, na slobodno i kreativno razmišljanje, na argumentovano diskutovanje i iznošenje stavova. Uloga nastavnika je i da podstiče učenike na povezivanje novostečenih znanja sa svakodnevnim životom.

Predlaže se da realizacija programskih sadržaja bude zasnovana na samostalnom radu učenika u što većem obimu, te da se svakom učeniku omogući da dođe do izražaja shodno njegovim sposobnostima. Nastavnik treba da upućuje i podstiče učenike da sistematski prikupljaju informacije iz literature, koriste internet i druge medije, kako bi što kvalitetnije radili domaće zadatke, samostalne radove, panoje na zadate teme i sl. Prilikom obrade novih sadržaja, potrebno je opće povezivati sa lokalnim i ličnim, polaziti od konkretnih činjenica, učiniti ih razumljivim i ne udaljavati se od njih. Za uvježbavanje (memorisanje) teksta planirati nekoliko sati.

Kombinovanjem tradicionalnih metoda i savremenih metoda aktivnog učenja i interaktivne nastave, oblika rada i tehnika rada (igre, kvizovi, pitanja i odgovori, dramatizacije, razgovore, učenički radovi, ilustracije...) te poštivanjem didaktičkih principa postiže definisane ishode učenja.

Nastavnik u svom radu vodi računa o uređenosti učionice, primjeni raznovrsnih nastavnih sredstava i savremenih tehnologija. Prednost će dati savremenim pristupima kao što su: problemska nastava, heuristička nastava, mentorska nastava, vanučionička nastava i dr., trudeći se da svoj rad što više približi aktuelnom društvenom kontekstu, a nastavne sadržaje islamske vjeronauke približi svakodnevnom životu učenika.

Nastavnik će u svom radu koristiti projektne zadatke, izrade panoa, animirati pismeno izražavanje na zadane teme, organizirati okrugle stolove i debate o odabranim temama, zadavati samoevaluacijske zadatke, inicirati razne socijalne akcije i posjete raznim objektima, te voditi računa o mjerljivosti učeničkih znanja primjenom adekvatnih pismenih i usmenih provjera znanja

VII. OBVEZNO IZBORNO PODRUČJE

PRAVOSLAVNA VJERONAUKA

КАТИХЕТСКИ ОДБОР
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
ВЛАДИКЕ ПЛАТОНА 5
БАЊА ЛУКА

ПРАВОСЛАВНА ВЈЕРОНАУКА

НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ГИМНАЗИЈУ И
СРЕДЊЕ СТРУЧНЕ ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ

РАЗРЕД: I
СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 1
ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 36

БАЊА ЛУКА 2018.

Ред. број наст. теме	Назив наставне теме	Ред. број наст. јединице	Назив наставне јединице	Број часова	Исходи знања	Смјернице за вјероучитеља
1.	Свето откривење	1.	Господ нам се јави	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - објасни смисао и могућности богопознања, - појасни значај Господњег оваплоћења - доласка и мисије Спаситеља, - дефинише значај Светог предања и процијени улогу и значај Светога писма у животу Цркве, - објасни како се Бог открива у Старом, а како у Новом завјету, - процијени важност учешћа у светим тајнама, кроз које заједничаримо са Богом.	Наставне јединице се могу реализовати кроз коришћење различитих, па и савремених (иновативних) метода, како би се ученици више активирали у раду, те кроз самосталан рад или рад у групи стицали знање. Подстицати ученике да слободно исказују своја мишљења о наставним садржајима који се реализује.
		2.	Свето предање и Свето писмо	1		
		3.	Бог у откривењу Старог и Новог завјета	1		
		4.	Заједница са Богом у светим тајнама	1		
2.	Тајна Цркве	1.	Дух Свети у Цркви Старог и Новог завјета	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - дефинише улогу Духа Светог у Цркви Старог и Новог Завјета, - објасни значај Цркве као заједнице љубави Бога и човјека, - спозна Господа Исуса Христа као Главу и оснивача Цркве,	
		2.	Остварење Божанске љубави у Цркви као заједници	1		
		3.	Исус Христос - Глава Цркве	1		
		4.	Својства Цркве	1		
		5.	Рана хришћанска Црква	1		

		6.	Црква Христова кроз вијекове	1	- разумије настанак Цркве силаском Св. Духа и објасни улогу свештенства и мирјана у Цркви, - дефинише како је Црква једна и света, саборна и апостолска, - упозна живот ране Цркве и проблеме са којима су се први хришћани сусретали, - анализира развој Цркве кроз вијекове и да дефинише Њену улогу у садашњем времену.	У раду је потребно користити различита наставна средства како би се ученицима на интересантнији начин презентовали нови наставни садржаји.
3.	Свете тајне и Света Литургија	1.	Светим крштењем постајемо чланови Цркве	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - препозна важност крштења као момента ступања у црквену заједницу, - разумије крштење као израз наше вјере и исповиједања, - објасни настанак и развој св. тајне крштења, - разумије како се припремамо за св. тајну крштења и објасни улога кума као свједока на крштењу, - анализира важност св. тајне миропомазања и дарова Светог Духа за живот хришћана, - дефинише и разумије потребу и важност св. тајне покајања, - разумије смисао и значај молитве у животу хришћана и објасни шта су заједничке, а шта личне молитве,	Наставне јединице у вези са храмом, богослужењима и светим тајнама могу се реализовати и у храму. Читати и коментарисати са ученицима дијелове из вјерских књига или чланака о Цркви, богослужењима, светим тајнама и посту.
		2.	Настанак св. тајне крштења	1		
		3.	Припрема за св. тајну крштења и улога кума	1		
		4.	Св. тајна миропомазањ	1		
		5.	Ћв. тајна покајања	1		
		6.	Молитве Цркве - личне и заједничке молитве	1		
		7.	Св. тајна свештенства	1		
		8.	Храм као примарно богослужбено мјесто	1		
		9.	Света Литургија - заједничко дјело Бога и човјека	1		
		10.	Садржај Свете Литургије	2		
		11.	Символ вјере и Оче наш у Св. Литургији	1		

		12.	Св. Литургија као мјера (испуњење) свих светих тајни	1	- разумије улогу свештенства и свештенослужитеља у Цркви, - дефинише важност и улогу храма као примарног богослужбеног мјеста, - препозна важност и суштину Св. Литургије као централног богослужења, - појасни Св. Литургију као заједничко дјело Бога и човјека, - објасни дијелове Св. Литургије и њихове садржаје, - процијени важност исповједања вјере на Св. Литургији и читање молитве Оче наш, - разумије смисао и важност св. тајне брака и св. тајне јелеосвећења и других молитвословља.
		13.	Св. тајна брака	1	
		14.	Св. тајна јелеосвећења и друга молитвословља	1	
4.	О посту и празницима	1.	Пост (као хришћанска врлина)	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - процијени улогу и важност хришћанског поста, - дефинише врсте постова и разумије начин на који се пости, - упоређи и анализира разлике између хришћанског поста и разних облика савремених дијета, - анализира разлику и наброји Господње и Богородичине празнике и успомене светих, - објасни годишњи круг празника, - дефинише смисао успомена светих, са посебним освртом на своју Крсну славу.
		2.	Господњи празници	1	
		3.	Богородичин и празници	1	
		4.	Дани успомена светих	1	

Редни број наставне теме	НАЗИВ НАСТАВНЕ ТЕМЕ	Број наставних јединица	Број часова за реализацију наставних јединица	Број часова за утврђивање, понављање и систематизацију реализованог градива	Укупно часова
1.	СВЕТО ОТРКИВЕЊЕ	4	4	1	5
2.	ТАЈНА ЦРКВЕ	6	6	1	7
3.	СВЕТЕ ТАЈНЕ И СВЕТА ЛИТУРГИЈА	14	15	3	18
4.	О ПОСТУ И ПРАЗНИЦИМА	4	4	2	6
УКУПНО ЧАСОВА:		28	29	7	36

КАТИХЕТСКИ ОДБОР
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
ВЛАДИКЕ ПЛАТОНА 5
БАЊА ЛУКА

ПРАВОСЛАВНА ВЈЕРОНАУКА

НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ГИМНАЗИЈУ И
СРЕДЊЕ СТРУЧНЕ ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ

РАЗРЕД: II
СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 1
ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 36

БАЊА ЛУКА 2018.

Ред. број наст. теме	Назив наставне теме	Ред. број наст. јединице	Назив наставне јединице	Број часова	Исходи знања	Смјернице за вјероучитеља
1.	Бог - Пресвета Тројица	1	Бог, Биће заједнице - Пресвета Тројица	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - дефинише основне истине учења Цркве о Богу као Пресветој Тројици, - објасни учење Цркве о Богу Оцу, - разумије учење Цркве о Богу Сину, Другом Лицу Пресвете Тројице, - разумије учење Цркве о Светом Духу, Трећем Лицу Пресвете Тројице, - објасни погрешна учења о Преветој Тројици, - анализира савремена људска трагања за Божијим постојањем.	Наставне јединице се могу реализовати кроз коришћење различитих, па и савремених (иновативних) метода, како би се ученици више подстицали на самосталан рад или рад у групи. Подстицати ученике да слободно исказују своја мишљења о наставној јединици која се реализује.
		2.	Бог Отац	1		
		3.	Бог Син	1		
		4.	Бог Дух Свети	1		
		5.	Погрешна учења о Преветој Тројици	1		
		6.	Трагање за Богом савременог свијета и човјека	1		
2.	Космологија (библијска)	1.	Стварање свијета је дјело Превете Тројице	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - разумије и објасни стварање свијета као дјело Превете Тројице, - дефинише чин стварања свијета ни из чега, - објасни узрок постанка свијета, - дефинише учење Цркве	У раду је потребно користити различита наставна средства како би се ученицима на занимљивији начин презентовали нови наставни
		2.	Узрок стварања свијета	1		
		3.	Духовни и материјални свијет	1		
		4.	Теорије еволуције	1		

					о духовном и материјалном свијету, - схвати и разумије важност творевине у икономији спасења, - разумије теорије еволуције о стварњу.	садржаји.
3.	Антропологија (библијска)	1.	Стварање човјека	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - разумије и објасни разлоге Божијег стварања човјека, - процијени циљ постојања човјека и дефинише његову улогу у свијету, - анализира човјеков однос према творевини, - објасни живот првих људи у рају као бића заједнице.	Приликом реализације наставних јединица у вези са стварањем свијета, човјека и догађајима и личностима из Старог завјета, уколико је могуће, ученицима се могу приказати и документарни филмови са наведеном тематиком. Читати и са ученицима коментарисати дијелове из Старог завјета који су у вези са наставним садржајима који се реализују.
		2.	Човјек - управитељ творевине	1		
		3.	Живот првог човјека у рају	1		
4.	Гријех прародитеља Адама и Еве и његове посљедице	1.	Злоупотреба слободе	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - дефинише појам слободе и разумије слободу као дар од Бога, - објасни злоупотребу слободе која доводи до промашаја циља човјековог постојања, - анализира разлоге пропадљивости творевине као посљедице губитка заједнице са Богом, - објасни разлоге	
		2.	Губитак заједнице са Богом - пропадљивост створене природе	1		
		3.	Изгнање из раја и обећање Месије који ће доћи	1		
		4.	Смрт - посљедица злоупотребе слободе	1		

					изгнанства из раја, - дефинише и будућу бригу и љубав Божију према човјеку и творевини, - процијени посљедице злоупотребе слободе и човјековог избора.	У току реализације наставних јединица настојити да се доведу у везу наставни садржаји из других предмета са наставним садржајима из Православне вјеронауке (корелација са наставним садржајима српског језика, историје, географије, философије, биологије итд.).
5.	Педагогија Старог завјета или чему нас учи Стари завјет?	1.	Стари завјет је припрема за долазак Сина Божијег	1	Ученик ће бити способан да: - објасни улогу Старог завјета у припреми народа за долазак Месије, - анализира улогу пророка Мојсија и значај Декалога у Старом завјету; - процијени службу судија у јеврејској заједници, - дефиниши мудрост и улогу царева Давида и Соломона у историји јеврејског и других народа, - процијени васпитни, молитвени и богослужбени карактер Псалама, - анализира педагошки примјер праведног Јова, - процијени значај Књиге проповједникове као поучне књиге Старог завјета.	
		2.	Пророк Мојсије и Декалог	1		
		3.	Судије - служба судија у Старом завјету	1		
		4.	Мудрост царева - Давида и Соломона	1		
		5.	Васпитни карактер Псалма	1		
		6.	Педагошки примјер праведног Јова	1		
		7.	Књига проповједникова	1		

6.	Старозавјетни пророци и вјесници Месије	1.	Пророци - пророчка служба у Старом завјету	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - дефинише пророчку службу у Старом завјету и објасни улогу пророка у најави доласка Месије, - објасни животе великих старозавјетних пророка и пророка Јоне, - дефинише њихову пророчку службу у свјетлу Новог завјета, - анализира личност Светог Јована Крститеља као посљедњег пророка Старог завјета.	
		2.	Велики пророци	1		
		3.	Пророк Јона	1		
		4.	Свети Јован Крститељ	1		

Редни број наставне теме	НАЗИВ НАСТАВНЕ ТЕМЕ	Број наставних јединица	Број часова за реализацију наставних јединица	Број часова за утврђивање, понављање и систематизацију реализованог градива	Укупно часова
1.	БОГ – ПРЕСВЕТА ТРОЈИЦА	6	6	1	7
2.	КОСМОЛОГИЈА (БИБЛИЈСКА)	4	4	1	5
3.	АНТРОПОЛОГИЈА (БИБЛИЈСКА)	3	3	1	4
4.	ГРИЈЕХ ПРАРОДИТЕЉА АДАМА И ЕВЕ И ЊЕГОВЕ ПОСЉЕДИЦЕ	4	4	1	5
5.	ПЕДАГОГИЈА СТАРОГ ЗАВЈЕТА ИЛИ ЧЕМУ НАС УЧИ СТАРИ ЗАВЈЕТ	7	7	2	9
6.	СТАРОЗАВЈЕТНИ ПРОРОЦИ И ВЈЕНИЦИ МЕСИЈЕ	4	4	2	6
	УКУПНО ЧАСОВА:	28	28	8	36

КАТИХЕТСКИ ОДБОР
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
ВЛАДИКЕ ПЛАТОНА 5
БАЊА ЛУКА

ПРАВОСЛАВНА ВЈЕРОНАУКА

НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ГИМНАЗИЈУ И
СРЕДЊЕ СТРУЧНЕ ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ

РАЗРЕД: III
СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 1
ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 36

БАЊА ЛУКА 2018.

Ред. број наст. теме	Назив наставне теме	Редни број наст. јединице	Назив наставне јединице	Број часова	Исходи знања	Смјернице за вјероучитеље
1.	Пресвета Богородица	1.	Рођење Пресвете Богородице	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - се упозна са рођењем и животом Пресвете Богородице, - дефинише улогу Пресвете Богородице у животу и страдању свога Сина, - препозна љубав и трпљење мајке у страдању, - анализира догађај Успења Пресвете Богородице и препозна како је Господ Исус Христос прославио своју мајку, - разумије значај слављења и иконописања Пресвете Богородице.	Наставне јединице се могу реализовати кроз коришћење различитих, па и савремених (иновативних) метода, како би се ученици више активирали у раду и самосталније стицали знање.
		2.	Богородица мајка Христова	1		
		3.	Успење Пресвете Богородице	1		
		4.	Како се слави и слика Пресвета Богородица (иконе)	1		
2.	Упознајмо Господа Исуса Христа	1.	Божих - празник рођења Христовог	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - разумије догађај оваплоћења као смисао и циљ стварања и као пројаву љубави Божије према човјеку, - процијени важност Божића као празника којим је Бог постао један од нас, - се упозна са основним богослужбеним пјесмама празника, - процијени значај васпитног карактера Божића кроз Божији благослов творевини, - разумије да је Христос истинити и Бог и човјек,	Подстицати ученике да слободно исказују своја мишљења о наставној јединици која се реализује.
		2.	Тајна Христова - јединство Бога и човјека	1		
		3.	Богојављење	1		
		4.	Преображење	1		

					- анализира обожење човјека кроз тајну Христове личности, - анализира значај установљења св. тајне крштења и пројаву Бога људима у Три Лица, - разумије догађај Преображења Христовог као будући преображај творевине у Христу.	У раду је потребно користити различита наставна средства (нпр. географске карте, слике манастира итд.) како би се ученицима интересантније презентовали наставни садржаји.
3.	Христова проповијед и чуда	1.	Исцјељење у Бањи Витезди - „немам човјека“	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - разумије и појасни поруку јеванђељских прича, - процијени значај јеванђељских чуда у спаситељском дјела Господа Исуса Христа, - анализира поуке Спаситељевих прича, - процијени значај усвајања моралних и осталих поука Спаситељевих прича за живот хришћана.	
		2.	Прича о талантима	1		Приликом реализације наставних јединица у вези са догађајима из Новог завета, ако је могуће, ученицима се могу приказати и документарни филмови са наведеном тематиком.
		3.	Прича о царинику и фарисеју	1		
		4.	Прича о богаташу и Лазару	1		
		5.	„О жено, велика је вјера твоја“	1		
4.	Педагогија Новог завета	1.	„Ја сам пут, истина и живот“	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - процијени значај Христовог живота на Земљи као примјера за живот сваког човјека, - разумије значај и улогу Новозавјетних заповијести, - се упозна са животом и мисијом ап. Павла, - процијени улога ап. Павла као мисионара у дјелу спасења, - се упозна са значајем и улогом Посланица св. ап. Павла.	
		2.	Новозавјетне заповијести	1		
		3.	Апостол Павле - Посланице	1		
		1.	Лазарева субота (Лазарево васкрсење)	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - процијени значај васкрсења	

5.	Христова жртва и васкрсење	2.	Цвијети - Од „осана, осана“, до „распни га, распни“	1	Лазаревог као најаву Христовог и свеопштег васкрсења, - објасни догађаје везане за празник Цвијети, - анализира догађаје у вези са ријечима „осана, осана и распни га, распни“, - разумије значај и смисао васкрсења као централног догађаја у помирењу између Бога и човјека, - схвати смисао добровољног страдања и страдања за другог, тј. за ближњег свога, - препозна и разумије значај искупитељског дјела Христовог у циљу уништења гријеха и смрти, - разумије и усвоји да је остваривање заједнице са Богом једини начин превазилажења гријеха и смрти, - усвоји да је темељ хришћанске вјере победа Христова над смрћу, - дефинише и анализира смисао сусрета путника са Христом (на пути у Емаус), - објасни догађај Вазнесења, - процијени важност Вазнесења Господњег у икономији спасења, - разумије смисао Царства Небеског као циља хришћанског живота.	Потребно је са ученицима читати и кроз дијалог коментарисати дијелове из Новог завјета који су повезани са наставним садржајима који се реализују.
		3.	Добровољно страдање - страдање за другог	1		
		4.	Превазилажење смрти, плод заједнице Бога и човјека у Христу	1		
		5.	Васкрсење као темељ наше вјере	1		
		6.	Пут у Емаус	1		
		7.	Вазнесење Господње - „Његовом царству неће бити краја	1 1		
		1.	Вјера - пут ка познању Бога	1	Ученик ће бити способан да: - истакне значај вјере у богопознању,	Потребно је на часу читати и коментарисати интересантне дијелове из вјерских књиг или новина које говоре о хришћанским врлинама
		2.	Нада, као основ	1		

6.	Хришћанске врлине		хришћанског живота		- процијени однос вјере и знања, - разумије улогу „наде“ у хришћанском животу, - спозна „љубав“ као основ и императив хришћанског живота, - процијени важност молитве у односу Бога и човјека, - препозна улогу молитве у животу сваког човјека, - разумије значај праштања као знак помирења и са Богом и са човјеком, - схвати и усвоји покајање као измирење, праштање и почетак другачијег живота.	
		3.	Љубав, као императив живот	1		
		4.	Молитва - разговор са Богом	1		
		5.	Праштање и покајање - промјена начина живота	1		

Редни број наставне теме	НАЗИВ НАСТАВНЕ ТЕМЕ	Број наставних јединица	Број часова за реализацију наставних јединица	Број часова за утврђивање, понављање или систематизацију реализованог градива	Укупно часова
1.	ПРЕСВЕТА БОГОРИДИЦА	4	4	1	5
2.	УПОЗНАЈМО ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА	4	4	1	5
3.	ХРИСТОВА ПРОПОВИЈЕД И ЧУДА	5	5	1	6
4.	ПЕДАГОГИЈА НОВОГ ЗАВЈЕТА	3	3	1	4
5.	ХРИСТОВА ЖРТВА И ВАСКРСЕЊЕ	7	7	2	9
6.	ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ	5	5	2	7
УКУПНО ЧАСОВА:		28	28	8	36

КАТИХЕТСКИ ОДБОР
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
ВЛАДИКЕ ПЛАТОНА 5
БАЊА ЛУКА

ПРАВОСЛАВНА ВЈЕРОНАУКА

НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ГИМНАЗИЈУ И
СРЕДЊЕ СТРУЧНЕ ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ

РАЗРЕД: IV
СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 1
ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 32

БАЊА ЛУКА 2018.

Ред. број наст. теме	Назив наставне теме	Ред. број наст. јединице	Назив наставне јединице	Број часова	Исходи знања	Смјернице за вјероучитеља
1.	Црква кроз вијекове	1.	Оснивање и ширење Цркве Христове	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - дефинише појам Цркве, - објасни како је настала Хришћанска Црква и како се ширила након њеног оснивања, - појасни ко је и због чега гонио хришћане у прва три вијека, - дефинише значај и улогу Миланског едикта за слободу хришћана, - процијени улогу и важност сазивања Васељенских сабора, - појасни ширење Христове Цркве међу Словенима и другим народима, - процијени улогу и значај Светог Ћирила и Методија у ширењу Православља међу Словенима, - анализира узроке и посљедице Великог црквеног раскола.	Наставне јединице се могу реализовати кроз коришћење различитих, па и савремених (иновативних) метода, како би се ученици више активирали у раду и самосталније стицали знање. Подстицати ученике да слободно исказују своја мишљења о наставној јединици која се реализује. У раду је потребно користити различита наставна средства како би се ученицима интересантније презентовали наставни садржаји.
		2.	Гоњење Цркве Христове	1		
		3.	Милански едикт 313. године	1		
		4.	Васељенски сабори	1		
		5.	Црква Христова међу Словенима и другим народима	1		
		6.	Свети Ћирило и Методије	1		
		7.	Велики црквени раскол	1		
		1.	Свети Сава први архиепископ српски	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - објасни значај и улогу Светог Саве у организовању самосталне	
		2.	Оснивање Српске архиепископије и Жички сабор	1		

2.	Српска православна Црква (једна од помјесних Православних Цркава)				Српске архиепископије, - дефинише општи значај архипастирског, политичког и књижевног рада Светог Саве,	Приликом реализације наставних јединица у вези са догађајима из Историје хришћанске и Српске православне Цркве, ако постоји могућност, ученицима се могу приказати и документарни филмови са наведеном тематиком.
		3.	Светородна лоза Немањића	1		
		4.	Српски средњовјековни манастири и црквена умјетност	1	- анализира улогу и значај светородне лозе Немањића за српски народ у црквеном, културолошком, политичком и умјетничком погледу,	
		5.	Стање и страдање СПЦ под Турцима	1	- се упозна са најважнијим средњовјековним српским манастирима и дјелима српске средњовјековне црквене умјетности,	
		6.	Страдање СПЦ и српског народа у НДХ-а	1	- анализира и процијени стање и страдање СПЦ под Турцима и у НДХ-а,	
		7.	Данашња организација СПЦ	1	- разумије и појасни данашњу организацију СПЦ.	
3.	Православна Црква у додиру са другим хришћанским црквама и религијама	1.	Римокатоличка Црква и друге хришћанске деноминације	1	Ученик ће бити способан да:	
		2.	Јудаизам	1	- препозна и упореди разлике и сличности између Православне и Римокатоличке Цркве и других хришћанских деноминација,	
		3.	Ислам	1	- објасни које су то највеће свјетске религије и дефинише основна њихова учење,	
		4.	Будизам	1	- препозна и појасни однос према припадницима	
		5.	Однос према припадницима других религија	1		

					других религија.	
4.	Православље и савремени човјек	1.	О хришћанском животу уопште	1	<i>Ученик ће бити способан да:</i> - дефинише суштину и смисао хришћанског живота, - разумије православни однос према Божијој творевини и дефинише став Православне Цркве према екологији, - препозна светост брака и рађања, као и улогу мајке у хришћанској породици, - разумије и усвоји став Цркве према самоубиству, болестима овисности и евтаназији, - препозна у Христовој личности начин и циљ хришћанског живота и спасења, - разумије и објасни улогу подвига и светости у хришћанском животу.	
		2.	Однос човјека према човјеку	1		
		3.	Однос човјека према творевини (хришћанство и екологија)	1		
		4.	Светост брака и рађања	1		
		5.	Негативни односи према животу: а) самоубиство, б) болести овисности, в) евтаназија.	1		
		6.	Христос - Свјетлост која свијетли у тами свијета	1		
		7.	Подвиг у хришћанском животу			
		8.	Светост и обожење као циљ хришћанског живота	1		

Редни број наставне теме	НАЗИВ НАСТАВНЕ ТЕМЕ	Број наставних јединица	Број часова за реализацију наставних јединица	Број часова за утврђивање, понављање и систематизацију реализованог градива	Укупно часова
1.	ЦРКВА КРОЗ ВИЈЕКОВЕ	7	7	1	8
2.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА (ЈЕДНА ОД ПОМЈЕСНИХ ПРАВОСЛАВНИХ ЦРКАВА)	7	7	1	8
3.	ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА У ДОДИРУ СА ДРУГИМ ХРИШЋАНСКИМ ЦРКВАМА И РЕЛИГИЈАМА	5	5	1	6
4.	ПРАВОСЛАВЉЕ И САВРЕМЕНИ ЧОВЈЕК	8	8	2	10
УКУПНО ЧАСОВА:		27	27	5	32

VII. OBVEZNO IZBORNO PODRUČJE

ETIKA I MORAL

Djelatnici koji su sudjelovali u revidiranju nastavnih programa:

s. Irena Bošnjak, Katolički školski centar „Sv. Franjo” Tuzla

Tanja Slišković, Katolički školski centar „Don Bosco” Žepče

22. ETIKA I MORAL

SVRHA I CILJ PREDMETA

Predmet **Etika i moral** izučava se kroz sva četiri razreda gimnazije kao obvezni izborni predmet područja društvenih znanosti, koji je u konceptu ovog Nastavnog plana i programa smješten u Obvezno izbornu područje.¹¹

Svrha predmeta Etika i moral je potaknuti učenike na etičko i moralno promišljanje, koje je ujedno i prva velika cjelina učenja i poučavanja Etike kao filozofske discipline, te usvajanje osnovnih etičkih znanja potrebnih za razvijanje sposobnosti moralnog prosuđivanja i etičkog argumentiranja te usmjeravanja u životu. U susretu s drugim učenicima njeguje etički i bioetički senzibilitet provedbom aktivnosti koje nose obilježje moralno ispravna djelovanja. Učeniku se nakon teorijskog promišljanja postavlja izazov da razvijeni etički senzibilitet pretoči u konkretne aktivnosti kojima iskazuje skrb za svoju dobrobit, dobrobit drugih ljudi, prirode i budućih generacija.

U nastavi Etike i morala ova se svrha ostvaruje kroz tri osnovne zadaće:

1. **Odnos prema sebi** - učenik prepoznaje svoje mogućnosti, jača samopouzdanje, prepoznaje što je dobro, prepoznaje koji je ispravan put za njega kojim bi trebao ići, aktivan je sudionik u etičkom djelovanju i argumentiranju te prihvaća i razvija ljubav prema drugom i drugačijem.
2. **Odnos prema zajednici** - moralno prosuđuje primjere iz svakodnevnog života, razvija sposobnost timskog rada, predlaže strategije za rješavanje konfliktnih situacija.
3. **Odnos prema svijetu** - svrha je razviti osjećaj odgovornosti prema prirodi, biljnom i životinjskom svijetu, etički postupati u svijetu u kojem živimo.

Sadržaj nastave Etike koncentrirani su oko ove tri zadaće. Sadržaj predmeta daleko je obuhvatniji od predviđenog tjednog broja nastavih sati (1 sat tjedno za sva četiri razreda gimnazije). Revidirani Nastavni plan i program (čiji je dio i ovaj odjeljak vezan uz Etiku i moral) podrazumijeva da svi navedeni programski sadržaji ne moraju biti realizirani u školskim nastavnim satima te da je fokus nastavnikova i učenikova rada na realiziranju ishoda učenja. Za svaki razred definirani su ishodi učenja za predmet Etika i moral, a nastavnik i učenik biraju samo dio sadržaja koji obrađuju tako da ishodi budu dosegnuti i povezani s prethodno definiranim zadaćama.

Pregled sadržaja obuhvaća sljedeći popis preporučenih tema povezanih sa zadaćama i ciljem predmeta:

- razvijanje kritičkog mišljenja, razboritog djelovanja i govora i ukazivanje na moralne dimenzije života
- prihvaćanje sebe kao jedinstvene i jedincate osobe pozvane na zajedništvo i suradnju s drugim ljudima
- razvijanje kvalitetnih obiteljskih odnosa
- etičko promišljanje sveukupnosti odnosa čovjeka u društvenome okruženju
- otkrivanje važnosti prijateljstva za osobno dozrijevanje
- zauzimanje stava prema moralu, moralnim normama, pravilima i moralnom prosuđivanju

---

¹¹ Alternativa izboru predmeta Etika i moral je izbor predmeta Vjeronauk. Nakon početnog učenikova opredjeljenja za nastavu jednog ili drugog predmeta, odabrani predmet ostaje obvezan do kraja školske godine.

- razvijanje kulture ophođenja i međuljudske komunikacije
- usvajanje znanja o čovjeku kao osobi koja je u potrazi za svojim identitetom
- odgajanje zrele osobnosti i otkrivanje čimbenika koji utječu na razvoj osobnosti
- razvijanje osjećaja za vlastitu odgovornost
- učenje uvažavanja drukčijih mišljenja i postizanje višeg stupnja tolerancije
- razumijevanje pojma savjest i nužnosti njezina usklađivanja s moralnim vrjednotama
- odgajanje ispravne savjesti
- oblikovanje etičkoga motrišta u prosuđivanju vlastitoga i tuđeg djelovanja
- poticanje povjerenja u temeljna i opća etička načela i vrednote
- uviđanje nužnosti pravednih odnosa u društvu i traženje načina za njihovo promicanje
- tumačenje prava na rad u kontekstu temeljnih ljudskih prava
- upoznavanje učenika s bioetičkim pristupom i bioetičkim predmetnim područjem
- promicanje nužnosti etike u gospodarstvu i politici
- razvijanje potrebe praćenja društvenih pojava i aktivnoga uključivanja u društvo
- razumijevanje i usvajanje stava o zaštiti čovjeka kao osobe, od začeca do prirodne smrti
- razvijanje predodžbe o moralnim i materijalnim posljedicama neodgovornog ponašanja
- prepoznavanje povezanosti vlastitih sposobnosti s izborom životnog poziva.

Za svaki razred definiran je **broj tjednih i godišnjih sati**, **broj sati** posvećen jednoj programskoj cjelini, operacionalizirani su **ishodi učenja**, a zatim je svaka **programska cjelina tematizirana** tako da omogućuje izbor sadržaja koji vodi do ishoda učenja. Nakon toga slijedi **didaktička uputa** s primjerom pristupa reviziji nastavnog rada koji slijedi reformsku ideju „od sadržaja do ishoda učenja i kompetencija“, uputa o **praćenju i vrednovanju** te **informacija o kadrovskim resursima** koji su potrebni za kvalitetno izvođenje nastave Etike i morala u Sustavu katoličkih škola za Europu.

TJEDNI I GODIŠNJI BROJ SATI PO RAZREDIMA

Tablica 323: Etika i moral – broj sati po razredima i tipu predmeta		
RAZRED	OBVEZNI PREDMET ETIKA I MORAL	
	TJEDNI BROJ SATI	GODIŠNJI BROJ SATI
I.	1	35
II.	1	35
III.	1	35
IV.	1	30

I. RAZRED – ETIKA I MORAL KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 324: Ishodi učenja, I. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Odnos prema sebi	1. Prosuditi odabrane moralne postupke iz svakodnevnog života 2. Argumentirati važnost moralnog i etičkog promišljanja i djelovanja 3. Razlikovati pojmovno i praktično etiku i moral 4. Navesti tri primjera promjene odnosa prema sebi s obzirom na stečeno znanje iz etike i morala		
Odnos prema zajednici	1. Istražiti elemente pozitivnih odnosa u zajednici 2. Upravljači osobnim emocijama i ponašanjem 3. Promicati kvalitetu života s drugima u relaciji s osobnim rastom 4. Definirati uzročno-posljedični odnos svojih i tuđih postupaka		
Odnos prema svijetu	1. Nabrojiti deset primjera moralnog djelovanje za dobrobit zajednice 2. Povezati temeljne etičke pojmove s moralnim problemima društva 3. Staviti u relaciju ponašanje pojedinca i socijalno polje (Ja-svijet)		

Tablica 325: Broj sati po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Čovjek u odnosima	9
Sukob u odnosima	11
Društvena integracija osoba u zajednicu	5
Orijentacije i zamke na putu	7
Moralna dimenzija života	3
Broj sati godišnje:	35

Tablica 326: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, I. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Čovjek u odnosima	• Upoznavanje učenika – stvaranje zajedništva • Susret s drugima • Život u obitelji • Otvaranje za dijalog – prijateljstvo • Ljubav - odnos među spolovima • Autoritet
Sukob u odnosima	• Egoizam • Razlike i legitimnost interesa • Imati ili biti; biti i trebati • Moralno obzirna i pragmatična odluka • Sukob i suradnja • Moralne vrjednote i norme • Jedinostvo i sklad osobnosti
Društvena integracija osoba u zajednicu	• Osobnost i život u zajednici • Moralne navike, običaji i uloga u društvu • Moralna prava i dužnosti • Etičko opravdanje djelovanja

Orijentacija i zamke na putu	• Nametnute potrebe i masovna kultura • Predrasude i nasilje • Prividna svemoć novca i tržišta • Zadovoljstvo i dobrobit, ciljevi i vrijednosti ljudskog djelovanja • Kritika ovisnosti • Poroci i vrline
Moralna dimenzija života	• Smisao i normativna snaga moralnih zahtjeva • Dostojanstvo osobe
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.	

II. RAZRED – ETIKA I MORAL KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 327: Ishodi učenja, II. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Odnos prema sebi	1. Nabrojiti pet elemenata samopoštovanja u izgradnji osobnog identiteta 2. Razlikovati osobnosti unutar svoje vršnjačke skupine 3. Objasniti važnost relacije osobnost - odgovornost u životu pojedinca 4. Ilustrirati osobno preuzimanje odgovornosti za svoje postupke i njihove posljedice		
Odnos prema drugima	1. Izraditi projekt aktivnog zauzimanja za poštivanje različitosti i toleranciju prema drugima 2. Usporediti i staviti u relaciju pojam odgovornosti za sebe i odgovornost za druge 3. Identificirati prisustvo etičkih vrijednosti u svakodnevnom životu i svom ponašanju		
Odnos prema svijetu	1. Eksperimentirati s idejom pozitivnih promjena u upravljanju svijetom 2. Povezati etičko promišljanje i moralno djelovanje za dobrobit društva 3. Objasniti relaciju između društvenog poretka i vlasti		

Tablica 328: Broj sati po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
U potrazi za identitetom	9
Psihička integracija – razvoj osobnosti	10
Moralna dimenzija života – odgovornost	10
Ciljevi: lažni, prividni, istinski	6
Broj sati godišnje:	35

Tablica 329: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, II. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
U potrazi za identitetom	• Svijet i ja • Traganje za uporištima. Što trebam činiti i kako živjeti? • Adolescencija – izazovi odrastanja • Osobni i kolektivni identitet • Utjecaj društvenih mreža i drugih medija na izgradnju identiteta • Svijest o drugima i samosvijest • Razotkrivanje u djelovanju
Psihička integracija – razvoj osobnosti	• Nagon, osjećaji i um • Uloga emocija u moralu • Važnost uravnoteženog psihičkog života • Jačanje samopouzdanja • Sloboda djelovanja i odgovornost • Životni izbor • Zavodljivost poroka • (Ne)ispravnost individualnog puta
Moralna dimenzija života - odgovornost	• Savjest • Uloga savjesti u etičkom prosuđivanju i djelovanju • Priziv savjesti – pravo i granice • Svijest o sebi i situaciji • Moral kao uzajamnost odnosa da drugima • Pravo (prirodno i pozitivno) • Pravednost i tolerancija • Odnos znanja i djelovanja
Ciljevi: lažni, prividni, istinski	• Potraga za nedostižnim • Emocionalna logika - racionalna logika • Moralne vrijednosti • Samostalnost
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

III. RAZRED – ETIKA I MORAL KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 330: Ishodi učenja, III. razred

TJEDNI BROJ SATI: 1		GODIŠNJI BROJ SATI: 35	
OBLASTI	ISHODI UČENJA		
Odnos prema sebi	1. Nabrojiti temeljne pojmove filozofije etike 2. Povezati etička načela s rješavanjem etičkih problema 3. Analizirati osobno ponašanje u kontekstu etičkih pitanja 4. Ilustrirati primjenu osobnih vrijednosti u različitim društvenim kontekstima		
Odnos prema drugima	1. Istraživati načine primjene osobnih vrijednosti u različitim društvenim kontekstima 2. Analizirati etičke principe u donošenju odluka o postupcima prema drugima 3. Vrednovati moralno ponašanje u različitim kontekstima 4. Usporediti odabrane primjere dobrog i lošeg ponašanja u različitim kontekstima		

Odnos prema svijetu	1. Razlikovati pojmove jednakosti i jednakopravnosti 2. Objasniti važnost solidarnosti u društvu 3. Ilustrirati primjerima uvažavanje odabranih kultura u interakciji s drugima i svijetom 4. Primjenjivati načela odgovornosti u svom ponašanju i djelovanju prema svijetu

Tablica 331: Broj sati po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Ljudsko iskustvo i filozofski uvod u etiku	4
Osnovni etički pojmovi	8
Povijesni pregled etičkih učenja	3
Vrijednosti	8
Ljudski rad i stvaralaštvo	8
Životna orijentacija	4
Broj sati godišnje:	35

Tablica 332: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, III. razred

PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Ljudsko iskustvo i filozofski uvod u etiku	• Moral, moralnost, ćudoređe • Moralnost kao antropološka kategorija • Iskustvo i razine moralne svijesti
Osnovni etički pojmovi	• Pojam dobra • Dobro i zlo • Ispravno djelovanje • Dužnosti prema sebi i drugima • Sukob normi • Pisana i nepisana pravila – običaji
Povijesni pregled etičkih učenja	• Etika kao praktična filozofija • Hedonizam i utilitarizam • Suvremena etička stajališta
Vrijednosti	• Etika – načela i standardi ponašanja • Povjerenje – temeljna vrijednost suživota • Hijerarhija vrijednosti • Vrline (kreposti): razboritost, umjerenost, pravednost, hrabrost • Kriza etičkih vrednota
Ljudski rad i stvaralaštvo	• Rad i stvaranje kao ostvarenje ljudskog bića • Društvena pravednost • Ekonomska pravednost • Jednakost i solidarnost • Etika u profesiji
Životna orijentacija	• Životna i profesionalna orijentacija • Idoli i ideali – realnost

NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnici i učenici.

IV. RAZRED – ETIKA I MORAL KAO OBVEZNI PREDMET

Tablica 333: Ishodi učenja, IV. razred	
TJEDNI BROJ SATI: 1	GODIŠNJI BROJ SATI: 30
OBLASTI	ISHODI UČENJA
Odnos prema sebi	1. Kritički povezati pitanja vrijednosti života s globalnim suvremenim trendovima odnosa prema životu 2. Povezati vlastite interese, sposobnosti i vrijednosti kao ključne čimbenike u važnim životnim izborima (partnerstvo, profesija, roditeljstvo, dobrovoljni humanitarni rad) 3. Ilustrirati primjenu etičkih spoznaja u osobnom iskustvu 4. Kritički vrednovati osobno djelovanje
Odnos prema drugima	1. Relacijski promišljati prednosti i izazove braka kao oblika zajedničkog života 2. Argumentirati u primjerima iz svakodnevnog iskustva važnost poštivanja tuđeg života kao osnovnog etičkog načela 3. Ispitivati granice i mogućnosti empatije i suosjećanja prema drugim ljudima
Odnos prema svijetu	1. Nabrojiti pet etičkih implikacija znanstvenih otkrića koje djeluju na okoliš 2. Osmisliti projekt aktivnog djelovanja zajednice učenika ili svoje male grupe na neki etički problem u svijetu 3. Analizirati utjecaj etičkih učenja na društvo

Tablica 334: Broj sati po programskim cjelinama, IV. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	BROJ SATI
Brak	9
Vrijednost života - poštivanje tuđeg života	6
Etika, prirodne i tehničke znanosti	7
Etika i politika	4
Profesionalna orijentacija	4
Broj sati godišnje:	30

Tablica 335: Tematizacija sadržaja po programskim cjelinama, IV. razred	
PROGRAMSKE CJELINE	TEMATIZACIJA – SADRŽAJ PO IZBORU
Brak	• Bračna zajednica prema pravnome i društvenom gledištu u BiH • Bračna zajednica s katoličkog gledišta • Bračna zajednica s pravoslavnog gledišta • Bračna zajednica s islamskog gledišta • Bračna zajednica sa židovskog gledišta • Mješovite ženidbe/udadbe u monoteističkim religijama
Vrijednost života – poštivanje tuđeg života	• Odgovorni odnos prema seksualnosti • Pobačaj (abortus) • Eutanazija • Ubojstvo i samoubojstvo

Etika, prirodne i tehničke znanosti	• Etika i biologija • Etika i medicina • Etika i tehnički napredak
Etika i politika	• Definicija politike i granice političkog djelovanja • Društvena odgovornost pojedinca u politici i za politiku
Profesionalna orijentacija	• Razvoj djelatnih vještina i samorazvoj • Proaktivnost u izboru i produktivnost u djelovanju
NAPOMENA: Sadržaje, oblike rada, metode i didaktički materijal (tekst, digitalni tekst, hipertekst...) biraju nastavnik i učenik.	

DIDAKTIČKE UPUTE

Etika i moral od nastavnika zahtijeva aktivne nastavne strategije sa suradničkom nastavom. Učenicima se u poučavanju predmeta Etika i moral nudi: postavljanje otvorenih pitanja, organizacija rasprave među učenicima, simulacija stvarnih životnih situacija igranjem uloga, različite vrste individualnih i timskih igara, izrada konceptualnih i kognitivnih mapa, istraživanje različitih problema i osmišljavanje rješenja, vođenje intervjua, izrada pisanih radova (referat, studija slučaja, projektni nacrt, esej...) i njihovih prezentacija, osmišljanje kvizova i njihova primjena.

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Predmet Etika i moral je u stalnoj korelaciji s predmetima: Vjeronauk, Filozofija, Hrvatski jezik, Povijest religija, Sociologija, Logika. Etika kod učenika razvija etičko promišljanje i poziva ga na moralno djelovanje neovisno o problemu o kojemu promišlja i situaciji u kojoj djeluje. Kao takva predmet Etika i moral je povezana sa svim predmetima što je vidljivo i u stavu koji je okosnica svih drugih predmetnih sadržaja, a to je stav da je čovjek razborito i moralno odgovorno biće s moći djelovanja u zajednici. Etika poziva na moralnost tog djelovanja, pozivajući učenika na poseban oprez i potičući ga da se usmjeri na najprimjerenije rješavanje moralnih dvojbi, razvija više misaonih modela i obrazaca za argumentiranje, sustavno promišljanje kontraverznih tema što utječe na kritičnost i samokritičnost u djelovanju. Slijedi popis predloženih tema u kojima je prisutna moguća korelacija među predmetima:

Upotrebom informacijsko-komunikacijske tehnologije poticanjem učenika na kreativnu i odgovornu upotrebu multimedijских sredstava etika je povezana s **Informatikom**.

Filozofija – Etika i moral usko je povezana s Filozofijom iz koje često posuđuje nauk različitih filozofa i filozofske misli: čovjek kao središte problema; pojam znanja, vrlina i vrijednosti; etika i politika; odnos vjere i uma; filozofija identiteta; pojam apsolutnoga duha; filozofija života; valjanost i nevaljanost misli.

Sociologija – sociologija obitelji je posebno važno područje poveznice s pitanjima etike i morala, kao i pitanja suživota i tolerancije u društvu: društvena interakcija; socijalizacija; obitelj; tipovi obitelji u BiH; brak i alternativni stilovi življenja; država i društvo; globalizacija.

Povijest religija – njegovanje dijaloga kao najhumanijeg oblika komunikacije između dvije osobe ili među kulturnim/vjerskim zajednicama: Bliski istok - kolijevka civilizacije; povijesni pregled nastanka monoteističkih religija; ekumenski pokret i dijalog među religijama.

Katolički vjeronauk – Vjeronauk je i po prirodi ovog NPP-a ekvivalentni predmet Etici i moralu u obveznom izbornom području, pa dijele brojne teme: temeljna životna pitanja; Tko je čovjek? - složenost ljudskog bića; stvarati životni nacrt; Tko sam ja?; samopoštovanje i zahvalnost; prijateljstvo

i ljubav; ljudska spolnost u službi ljubavi i života; potraga za vrijednostima i opasnost otuđenja; mladi i sloboda; sloboda i savjest; čovjek - polazište etičkoga razmišljanja; odnos vjere i morala; čovjek - žena i muškarac; povrede ljudskog života; etika poslovanja; pravda i solidarnost; budućnost i moć znanja; znanost u službi poboljšanja života; briga za okoliš.

Psihologija – psihologija čovjeka koja proučava motivaciju i emocije, sukobe i komunikaciju direktno je povezana s etičkim odnosom prema sebi i drugome: izražavanje i doživljaj emocija; motivacija: vrste i hijerarhija motiva; obrambeni mehanizmi; emocionalna inteligencija; osobine i razvoj ličnosti; skupina: obilježja skupine, skupni utjecaji, sukobi među skupinama; pedagogija slobodnog vremena; moralni odgoj; radni odgoj; sukobi i škola.

Biologija i ekologija – etika čovjekove povezanosti s prirodom i odnos prema životu uopće.

Hrvatski jezik – književna djela iz opusa hrvatskih pisaca obiluju primjerima ponašanja koje je moguće etički obraditi kroz egzemplarnu nastavu etike.

Glazba i likovna umjetnost – evolucijski i revolucijski procesi u stvaranju glazbenih i likovnih djela koja su u vremenu nastanka izazivala kontraverze koje su materijal za analizu i primjenu etičkih principa u razumijevanju djela i umjetnika; poimanje estetike recepcije kao subjektivnog doživljaja lijepog i dobrog: sličnost i razlika u doživljaju umjetničkog djela i čovjekovih postupaka u svrhu moralnog prosuđivanja.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Praćenje i vrednovanje ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u Etici i moralu preporučuje se primjenom što raznovrsnijih metoda i tehnika:

- razgovor i razmjena mišljenja s učenikom
- samostalno usmeno izlaganje
- analiza moralnog i etičkog problema
- izlaganje istraženih slučajeva (referati, prezentacije i dr.)
- grupne debate ili rasprave među učenicima
- pisanja rasprave i (u višim razredima) filozofskog eseja
- kreativni individualni ili grupni rad (plakati, kratki videozapisi i dr.) – obrada etičkih tema.

Sva područja učeničkog aktivnog djelovanja i sudjelovanja u nastavi i izvan nastave kontinuirano se prate. Pored usmene provjere naučenog, učenicima se vrednuju referati, pismeni stvaralački rad, rad u skupinama, rasprava, kultura komuniciranja, izrada prezentacija. Vrednovanje se treba orijentirati pozitivnom odabiru stečenog znanja, odnosno isticanju onoga što učenici znaju najbolje kako bi se njihovo moralno djelovanje u skladu s etičkim principima na osnovu toga motiviralo za dalji razvoj.

Tablica 336: Profil i stručna sprema nastavnika

NASTAVNI PREDMET/STRUKA
ETIKA I MORAL
ZVANJE
• Dipl. teolog/teologinja   • Dipl. vjeroučitelj/vjeroučiteljica (kateheta/katehistica), odnosno profesor/profesorica vjeronauka   • Dipl. religiolog/religiologinja   • Profesor/profesorica filozofije   • Profesor/profesorica vjeronauka – diplomirani/a kateheta/katehistica   • Dipl. filozof   • Profesor filozofije i religijske kulture   • Magistar/magistra religijske pedagogije i katehetike   • Magistar/magistra struke
STUPANJ (ZA PREDBOLONJSKI)
• VII./1 stupanj stručne spreme
CIKLUS (ZA BOLONJSKI)
• I. ciklus studija (240 ECTS bodova)   • II. ciklus studija (300 ECTS bodova)
NAPOMENA
Ukoliko osoba u tijeku studija nije polagala ispite iz pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke skupine predmeta, obvezna je ove ispite položiti.